

İçindekiler:

- Siyasi Durum ve Görevlerimiz3**
- Küba'nın Kısa Tarihi11**
- Proleter Devrimin Yasallıkları ve Küba Devrimi....59**
- Devrimin 60. Yılında CHE93**
- Küba Devriminde Kadınlar.....155**

Merhaba

Söz ve Eylem'in 10. sayısını 3 ay gecikmeyle çıkarıyoruz. Bu aksaklıktan dolayı okurlarımızdan özür diliyoruz.

9. sayımızda “Komünistlerin Birliği'nden Komintern'e” yazı dizisinin ilk bölümünü yayınlamış ve ikinci bölümünün 10. sayıda devam edeceğini duyurmuştuk. Ancak bu sayıyı 60. yıldönümü nedeniyle Küba Devrimi'ne ayırdığımız için yazının devamını 11. sayıda yayınlayacağız.

Bir sonraki sayıda görüşmek üzere, iyi okumalar!

Söz ve Eylem Yayınları adına İmtiyaz
Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü Münir
Köymen
Siyasi, Süreli, Yaygın Türkçe Yayın
Adres: Yukarı Mah. Üsküdar Cad. No: 8/6
Kartal /İstanbul
Baskı tarihi: Ocak 2019
Basım yeri:Özdemir Matbaacılık, Maltepe
Mah. Gümüşsuyu Cad. Odin Topkapı semti
No: 28/245 Zeytinburnu /İstanbul Tlf.
0212 577 54 92

**Adres: Yukarı Mah. Üsküdar Cad.
No: 8/6 Kartal /İstanbul**

Yazışma: PK. 15 Kadıköy / İstanbul

**İletişim: bilgi@sozveeylem.
com**

Siyasi Durum ve Görevlerimiz

Bugünkü dünyayı anlamadan ne ulusal ne de uluslararası görevlerimizi net bir biçimde ortaya koyamayız. Biz komünistler her zaman Marksizm-Leninizm zemininde kaldık. Dünyayı ve ülkemizi bu pence-reden gördük, buradan değerlendirdik. Bugünkü durumu resmedebilmek için bundan yüz yıl öncesine Lenin'in söylediklerine bakmamız gerekiyor. Sorunu tam olarak resmedebilmek için Lenin'den iki alıntı yapacağız.

Birincisi şöyle; *“Kapitalizm koşullarında bozulan dengenin yenisinden kurulmasında ekonomide kriz, siyasette savaştan başka yol yoktur.”* Tam da böyle bir durumdayız. Kriz ve savaş kol kola yol alıyor. Kapitalizmin bugün içinde debelendiği krizi, bundan on yıl önce, 2008'de patlak verdi. Krizden önce bütün burjuva teorisyenler buna “bizim cephedekiler”de dahil Marksizm'in bittiğini, Marx'ın kapitalde temellerini attığı kıyamet teorisinin geçerli olmadığını; çünkü işçi sınıfının ortadan kaybolduğunu söylüyorlardı. Sonra olanlar oldu. Kapitalizm bir kez daha aşmaya çalıştığı kendi ayak bağlarına takıldı. Krizle birlikte yok oluş korkusu da geri geldi. Hem de daha öncekilerden kat ve kat daha büyük olarak.

Ortadan kalktığı iddia edilen sınırlar, çitler, setler ve gümrük duvarları olarak geri döndü. Kısacası küreselleşen kapitalizm, tersine mevcut pazarların korunması söz konusu olunca farklı koşullar ve biçimler altında ulus- devlet formuna geri döndü. Sermayenin uluslararasılaşması sürerken sermaye egemenliğinin uluslararasılaşamayacağı görül-

dü. Başka bir deyişle, zamanında Kautsky'nin ultra emperyalizm diye formüle ettiği, sonradan Marksist geçinenlerin imparatorluk dedikleri şeyin, pratikte biz zırvadan ibaret olduğu anlaşıldı. Sürecin işçi sınıfı açısından öğretici yanı; işçi sınıfı bir kez daha kapitalizmin içinde kalarak; demokrasiye, özgürlüğe ve onurlu bir yaşama ulaşamayacağını gördü.

Krizle ilgili 10 yıldır aynı nakaratı dinliyoruz; “gelecek yıl bitecek” ama bitmiyor, tersine daha da derinleşiyor. Bazı ülkelerde belli ölçüde yerini bir durgunluğa, bir gerilemeye bıraksa da, başka ülkelerde kriz derinleşiyor. En zor durumda olanlar şüphesiz “gelişmekte olan ülkeler”. Çünkü bu ülkeler, gelişmiş ülkelerden borç, meta ve hizmet ithal ederken kriz de ithal ediyor.

Kapitalizm bu krizinden ancak bir emperyalist savaşıla çıkabilir. O yüzden krizi savaş hazırlığı ve bizzat savaşın kendisiyle birlikte ele almak zorundayız. Kapitalist-emperyalist devletler arasında 1971'den beri bozulan denge, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasının ardından daha da bozuldu. Japonya ve Almanya, 2. Dünya Savaşı sonrasında kendilerine dayatılan bağımlılığı yırtıp atarak ekonomide hızla ilerlediler. Almanya, egemenlik ve denetim sınırlarını Hitler döneminin ötesine taşıdı. Çökmesinin ardından hızla toparlanan Rusya ve denetimli bir kapitalistleşmeye giren Çin'in sürece katılımıyla mevcut denge daha kat be kat bozuldu. Sermayenin daralan pazarlarının korunması, genişletilmesi ve mevcut paylaşımı yeniden düzenlenmesi değişen bu güç dengelerinin kaçınılmaz bir gereğidir. Burada özellikle bir noktanın altını çizmek gerekiyor; Mevcut güç dengesini bozan bütün bu girişimlerin başlıca hedefi ABD'nin ekonomik ve siyasi hegemonyasıdır. ABD'nin 20. yy sonunda başlattığı, 2000'li yıllarda büyütürerek sürdürdüğü savaş hegemonyadaki delikleri kapamayı amaçlıyor. ABD hegemonyasının ekonomik ve politik olarak zayıflaması bu hegemonyanın denetimi altındaki birçok ülkenin ABD'ye olan bağımlılıklarını gözden geçirme ve azaltma olanağını sağladı. Latin Amerika'da, Asya'da, Afrika'da birçok ülke emperyalistler arasındaki bu çatışmadan yararlanma olanağını elde etti, kısmen de olsa Almanya, Fransa. Çin ve Rusya boşluğu doldurmaya çalıştı, çalışıyor. Ancak bu çatışma bugüne kadar olan biçimleriyle yürüyemez, doğrudan emperyalist devletlerin içinde yer aldığı bir emperyalist kapışma kaçınılmazdır.

İkinci alıntıya geçiyoruz. Aslında bu alıntı kriz ve savaştan oluşan tabloyu tamamlıyor. Şöyle: “Bir yandan kitlelerin ekonomik durumu

çekilmez bir hale geldiyse, diğer yandan ... anlaşmazlık azınlıkta olan güçlü ülkeler arasında başlıyor ve büyüyorsa dünya ihtilalinin iki şartının olgunlaşması ile karşı karşıyayız.”

Kapitalizmin hızlı büyüme döneminin sonlanmasıyla birlikte reformcu dönem de kapandı. Tanık olduğumuz tam da budur. Dünyayı delillerin yönettiği söyleniyor. Trump, Makron, Teresa, Putin, Erdoğan vb. bunların sayısı çoğaltılabilir. Dünyadaki tüm kapitalist hükümetlerin başında oligarklar ve zorbalar var. Bütün devletlerde açık ya da örtülü olağanüstü hal yasaları yürürlükte.. Çünkü kapitalizm başka türlü işlemiyor, yönetemiyorlar, kitleleri uyutmak, parlamento seçimlerine razı etmek için papaz yetmiyor. Cellada ihtiyaç duyuyorlar ve buluyorlar.

Türkiye'nin durumu, belki de kapitalist dünya devletleri içinde en kötüsü. Arjantin bile Türkiye'yi geride bıraktı. Türkiye bir borç sarmalına girmiş durumda. Dışardan borç almadan kendini döndüremiyor. Borç, faiz artışı, yeni borç, enflasyon, yani yeni zamlar, vergiler, işsizlik, baskı ve terör anlamına geliyor. Türkiye'yi yönetenler halklarımızın onuruna göz dikmiş durumda, bugünkü sessizlik böyle sürerse kuşkusuz onu da satacaklar. Kapitalist ekonomide kar oranları düşüktüğü burjuvazi düşen kar oranlarını karşılamak için işçi sınıfına yüklenir. İşçilerden kemerleri sıkması istenir. Enflasyon, vergi ve zamlarla zaten düşmüş olan reel ücretler aşağı çekilir. Bu yetmez, işçilerin sosyal hakları budanır. Bu saldırı gelişmiş ülkelere karşı gelişmekte olanlara doğru katmerleşir. Bugün Türkiye ve benzer ülkeler 1800'lü yılların ortalarında yaşanan kapitalist vahşilikten daha beterini yaşıyor. Yani “uygarlık” geliştikçe vahşette büyüyor. Mesleki ve beslenememekten doğan hastalıklar, iş cinayetlerine bakıldığında, bize bu kapitalist vahşet konusunda kesin bir bilgi verir. Bu vahşetin diğer bir boyutu da kadına yönelik şiddettir.

Dört devletin ortak müdahale konusu olan Kürt halkı üzerine baskı ve terör aralıksız sürüyor. Türkiye, uluslararası konjonktürde her değişimi, Kürt halkına saldırı için bir fırsat olarak kullanıyor. ABD'nin Suriye'den “çekileceğini” açıklaması üzerine Türkiye, başta Menbiç olmak üzere Rojava'ya yeniden müdahale edeceğini açıkladı. ABD'nin geri adım atmasıyla, şimdilik kaydıyla bu olanağı kaybetmiş görünse de yakaladığı her fırsatı bunun için kullanmaktan geri durmayacaktır. Çünkü Rojava'da bir Kürt statüsünü (özerklik, federasyon vb.) Türk devleti baş sorun haline getirmiştir.

Çünkü Kürtlerin burada kazanacağı bir statünün Türkiye sınırları

içerisindeki Kürtleri kapsama tehlikesinden hareket ediyor. Rojava’da Kürt halkının olası kazanımlarının, Kuzey Kürdistan’ı da etkileyeceği düşünülünce, Türk devleti bu gelişmeleri kendi bekasına bir tehdit olarak görüyor.

Türkiye’de ise Kürtlere karşı imha politikası tüm şiddetiyle sürüyor. Kürt hareketinin önde gelen siyasetçileri tutuklanıyor, sudan sebeplerle hapsediliyor. Yerel seçimler bu saldırıyı arttırmanın başka bir gerekçesini oluşturuyor.

Diğer taraftan ise, Türk devleti Kürtlerin hamiliğine soyunuyor. Kürtler içinden yeni işbirlikçiler devşirmeye çalışıyor. Bu durumun yarattığı yeni tehlikeler ve yeni fırsatlar Kürt hareketinin izleyeceği çizgiye bağlı olarak şekillenecektir.

Yönetilenler de memnun değil. Çoğu durumda bu memnuniyetsizliklerini de dile getiriyor. Yani bu devrimci bir durumun dünya çapında oluştuğunu gösteriyor. Ama devrimci durumun varlığı devrim için yetmiyor. Çünkü kitleler, işçiler, emekçiler, bu düzenden umutlarını kesmiş değil, yeni bir sömürsüz bir düzen için savaşılmaya henüz hazır değil. Kitleler kendiliğinden eylemleriyle yeni bir dünya umudunu ortaya koysalar da yetmiyor. Yetmediğini 2011’den bu yana işçi ve emekçilerin bir çok ülkede giriştiği başkaldırıları doğruluyor. Dördüncü bir koşul gerekiyor, devrimci özne; mevcut devrimci durumu kendi eylemi ile büyütecek, kitlelerin mücadelesine önderlik edebilecek, son darbeyi indirecek devrimci bir örgüt henüz kendisini açığa çıkarabilmiş değil, yani işçi sınıfıyla, emekçilerle ciddi bağları olan bir devrimci öncüye sahip değiliz. Bu tablo dünyanın genelinde de farklı değil. Ama çok uzak da değil. Engels’in dediği gibi “ihtiyaç keşfin anasıdır” İhtiyaç barizdir, çözümü de çok uzakta değildir.

Kapitalizm bu krizden yeni bir emperyalist paylaşım savaşı olmadan çıkamaz, bunun için her ülke komünistlerine düşen görev, kapitalizmin bu krizden çıkmasını önlemek için, krizin ve savaşın yarattığı, yaratacağı olumlu koşullardan yararlanarak devrimci hazırlığı çok yönlü olarak sürdürmektir. Savaş en hafif deyişle yoksulluk ve acı demek olsa da bugünkü koşullarda bir emperyalist savaş yeryüzünde engelleyebilecek tek güç devrimdir, devrimci hazırlıktır. Savaşın büyüme eğilimi göstererek sürdüğü bugün barış savunusu, kendi devrimci görevlerine sırtını dönerek nesnel olarak kapitalizme hizmet etmektir.

Bütün bu anlatılanlar, dünyanın kriz, emperyalist savaş ve yeni bir devrimci bir dalganın içine girdiğini gösteriyor. Reform dönemi ar-

tık geride kalmıştır. Burjuvazinin her ülkede işçi sınıfına, emekçilere, devrimcilere daha sistemli bir saldırı yönetecekleri sır değil. Savaş kızışıyor, körleşmiş eski savaş baltalarıyla, parlamenterizmle, devletin demokratikleştirilmesi söylemiyle alınabilecek hiçbir yol yoktur.

Sınıf Hareketi

Bugün sendikalar, uluslararası fonlardan aldıkları paylar ve devletle geliştirdikleri grift ilişkilerle, sınıf hareketindeki gerileme ve daralmanın da etkisiyle, burjuvazinin denetimine daha açık hale geldiler. Sadece kısa vadeli var olma mücadelesi içinde, işçi sınıfının genel ve uzun vadeli çıkarlarıyla uyumsuzluk içine girmekle kalmadılar, her türden burjuva ideolojisinin işçi sınıfına taşınmasının da aracı oldular. Mevcut sendikalara bakıldığında isimlerinin önüne hangi ek getirilmiş olursa olsun burjuva düzen, ve onun partileriyle ilişkilidirler.

Sınıfın içinde olduğu durum şöyle tasvir edilebilir; İşçiler haklarını korumak, yeni haklar elde edebilmek, işten atılmaları önlemek için, örgütlenmek, sendikalı olmak istiyor. Sendikalar ise bunun önündeki başlıca engel. O yüzden birçok sendikalaşma girişimi başarısızlıkla sonuçlanıyor, bu faaliyeti yürüten işçiler işten atılıyor. Sendika yöneticileri patronlarla işbirliği içinde sınıf dayanışmasını ortadan kaldırıyor. Çoğu durumda atılan işçiler tek başına mücadele etmek zorunda kalıyor. Bu mücadeleyi geliştirmiyor, tersine bireyselleştirerek etkisizleştiriyor. Bunun sorumlusu atılan işçiler değil sınıf dayanışmasını baltalayan sendikacılarıdır.

İşçi sınıfının mücadele tarihi içindeki yerini dikkate alarak DİSK'in de üzerinde durmak gerekiyor. Bağlı sendikalar ve temsil ettiği işçi kitlesi ve sınıf mücadelesine yaklaşımıyla birlikte tarihiyle hiçbir bağı kalmamıştır. Belli bir işçi kitlesini temsil eden birkaç sendika hariç, DİSK ne yazık ki konfederasyon olma özelliğini kaybetmiş, bir sendika mezarlığına dönüşmüştür. Bir zamanlar yüz bin insanı meydanlara toplayan, grev yapma gücü bulunan KESK'de aynı durumda. Buna rağmen DİSK; KESK; TMMOB ve TTB, sosyalist hareketi peşinden sürükleyebiliyorsa, bu ancak sosyalist hareketin içine düştüğü acınacak durumu gösterir.

Ancak bütün bu olumsuzluklara karşın işçi sınıfının, kendiliğinden mücadelesi ile, ayağa kalkmaya yönelik hamleleri devam etmektedir. İşçi sınıfı içindeki bu arayış ne yazık ki bugün içine hapsedildiği sendika-devlet cenderesini kırıp yeni bir sendikal anlayışı, sınıf sendikacılı-

ğın kendiliğinden gerçekleştiremez. Aşağıdan gelen bu arayışın, yeni bir sendikal anlayışı ortaya koyacak ve bunun sınıf içinde yerleşmesini sağlayacak siyasal bir etkiyle buluşması gerekiyor. Bu konuda da görev komünistlere düşüyor. İşçilerin örgütlenme girişimleri, eylemleri, tepkileri fabrika bazlıdır. Bu mücadelelerde sendikalar, görünüm farklı olsa da çoğu durumda işçilerin yanında değil karşısındadır. İşçilerin örgütlenmesini öngören faaliyet de fabrika bazlı olmalıdır. Bu örgütlenmenin hangi formlara girerek biçim alacağı ise mücadele ve zaman sorunudur. Bu temelde örgütlenme faaliyetini yürütürken komünistler, uzlaşmacı yaklaşımları olduğu kadar, işçilerin bölünmesine yol açan, sendika kurmak için sendika anlayışına dayalı sektör yaklaşımları da mahkûm etmelidirler. Sendikalar hangi görüşten, ırktan, dinden vb. olursa olsun bütün işçileri sermayeye karşı birleştiren ve mücadeleye sevk eden örgütlerdir. İşçi sınıfının güncel çıkarları için mücadele eden ve bu mücadeleyi sınıfın genel çıkarlarıyla birleştirecek bir sendikal anlayış -sınıf sendikacılığı- ancak işçi sınıfının komünist partisinin önderliğindeki sendikal anlayıştır. İşçi sınıfının sendikal birliği ancak böyle sürekli ve sabırlı çabalarla kurulabilir. Bağımsız sendikacılık, işçi sınıfını burjuvazinin denetimi altına sokan bir burjuva yalandır.

İşçi sınıfı, bugün geliştireceği yeni yöntemlerle, açık mücadele biçimleri yanında, farklı mücadele biçimlerini de kullanarak, kendi gücüne güveni temel alan, iyi düşünülmüş ve iyi hazırlanmış, sağlam örgütlenmeler ve eylemlerle, mücadele kararlılığı ve azmini geliştirerek, üst üste yığılan başarısızlıklarla, rekabet içinde bölünmüşlük, kaybettiği güveni, rekabeti saflarından atarak, birleştirici eylemi öne çıkararak, bunu, küçük de olsa, birbirini izleyen başarılarla, sınıf hareketine yayararak içine sokulduğu sendika-devlet cenderesini kırabilir. Bu, sınıf içinde kazanma psikolojisini geliştireceği gibi, partinin üzerinde hareket edeceği zemini genişleterek, siyasi faaliyetin yol almasını da kolaylaştıracaktır.

Sosyalist Hareket

Farklı parti ve gruplarıyla bir bütün olarak sosyalist hareket, uzunca bir süreden beri güç kaybediyor. Güç kaybı kendini ideolojik konumlarda, politikada, eylemlilikte ortaya koyuyor. Bu güç kaybının, nedenini sadece sınıf mücadelesinin sertleşmesine bağlı olarak insanların geri çekilmesi olarak göremeyiz. Elbette bunun etkisi vardır ama güç kaybına yol açan ana etken, ideolojik ve taktik gerileme, pratik-

te mücadele hedefleri ve biçimlerinin düzenin kabul edeceği sınırlara çekmeleridir. Bu durum ister Haziran Hareketi etrafında, isterse HDP etrafındaki birleşmede olsun oluşturulan fiili birlik girişimlerinin temel eğilimidir. Barış ve demokrasinin kazanılması söylemi, bu iki farklı gibi görünen, gösterilen eğilimin ortak özelliğidir. 2015’den bu yana katılınan seçimlerde, oluşturulan, CHP çevresinde örtülü ve HDP çevresinde açık seçim ittifakları, barajı aşmanın zafer olarak ele alınması, Adalet yürüyüşünde takınılan kuyrukçu tutum, referandumdaki apolitik propaganda, 2018 Haziran seçimlerinde referandumdaki hayır’ı evet’e çeviren tutum, ve fiili olarak olmayan parlamentoya girmek için gösterilen çaba, bütün bunlar sosyalist hareketin ana gövdesiyle parlamentarizme, gömüldüğünün somut göstergeleridir. Kısaca sosyalist hareket oturduğu eğik düzlemde kayışını sürdürerek içine girdiği likidasyon sürecini tamamlayarak ve birbirinin üzerine yığılarak dibe ulaştı.

Sosyalist hareketin bu tarz likidasyonu büyük bir emek ve yetişmiş devrimci insan kaybına yol açmıştır. Bu en büyük kayıptır. Ancak önümüzdeki süreç bize bu kayıpları kısa sürede telafi etme fırsatını sunuyor. Bu fırsatı iyi değerlendirmeliyiz.

Hareketimizin önü açıktır. İdeolojik yönelimimizle ciddi bir yol aldık, eleştiri silahını elimiz titremeden kullandık, kullanacağız. Tabuları yıktık, yıkmaya devam edeceğiz. Amacımız tabu yıkmak değil. Marksizm’in canlı ruhunu ortaya çıkartmak, ona bulaşmış ayrık otlarını temizlemektir. Bu tabu yıkılmadan olmuyorsa, tabuları yıkmaya devam edeceğiz.

Önümüzde kat etmemiz gereken ciddi ve zor bir yolun olduğu açık. Bilmemiz gerekiyor ki bu yol, ne kadar önemli olursa olsun salt teorik çabayla kat edilemez. Teori ile pratiği uyumlu bir biçimde birleştirmemiz gerekiyor. Ancak bu tarzı uyumlu bir çabayla, bir dost, arkadaş çevresi olmaktan çıkarıp kurumsal bir kimliğe ulaşabiliriz. Devrimci hazırlığın görevlerini yerine getirebiliriz.

Sınıf mücadelesinin son derece sertleştiği bu dönemde, devrimciliği küçük burjuva alışkanlıklarla bir arada yürütmek mümkün değil. Küçük burjuva bir kökene sahip olmak bir suç değil, ama bugün devrimci mücadelenin bu aşamasında küçük burjuva kalmak ve orada ısrar etmek suçtur. Bunun için eleştiri silahını, özeleştiri demiyoruz çünkü özeleştiri denince akla günah çıkarmak geliyor. Biz bir yanlışında, bir yoldaşımızı eleştirdiğimiz gibi kendimizi de eleştirebilmeliyiz. Kendi-

ni beğenmişlik, yanlış yapmamcı tutum, eleştiriden gocunan, korkan tavırlar bizden uzak dursun.

Devrimin, devrimci partinin, devrimci hazırlığın, bilinçli, kararlı, yetenekli, cesur, özverili, eleştiri silahını hakkıyla kullanan, yoldaşlığı arkadaşlık ve dostluğun üstünde gören devrimci kadrolara ihtiyacı var. Biz kendi içimizde bu dönüşümü gerçekleştirebiliriz, gerçekleştirmeliyiz. O zaman zor gibi, uzak gibi görünenin sanıldığı kadar zor ve uzak olmadığını göreceğiz.

Yaşasın Marksizm - Leninizm!

Salam Olsun Gelmekte Olan Devrimci Dalgaya!

Küba'nın Kısa Tarihi

Mustafa Sağlam

Küba 15 yüzyılda Kristof Kolomb tarafından keşfedildi. Bundan önce Avrupa ve sömürgeci güçler tarafından bilinmiyordu. Kristof Kolomb'un amacı yeni keşifler yapmak değil zengin hammadde kaynakları tarımsal ürünlere (İspanyolların ilgisini çeken baharatlar, giyim eşyaları, aksesuarlar vb.) sahip Hindistan'a gitmek için daha kısa bir yol bulmaktı. Kolomb'un bu yolculuğunu cazip kılan bir başka neden de seyahati sırasında keşfedeceği muhtemel yerlerin gelirinin ve yönetiminin kral tarafından kendisine verileceği idi. Kolomb umutsuzluğun gittikçe arttığı 72 günlük bir yolculuktan sonra 27 Ekim 1492'de Küba kıyılarına vardı. Kolomb yeni bir yer keşfettiğini değil, Hindistan kıyılarında bir yere çıktığını sanıyordu. Farkına varmadan keşfettiği bu yeni ada için “insanın gözünün görüp göreceği en güzel yer” nitelemesinde bulundu.

Kolomb adayı keşfettiğinde Kızılderililerin yaşadığı adadaki üretim ilişkileri komünal ilişkilerdi. İlk sömürge yerleşimlerinin kurulması ile birlikte üretim ilişkileri de değişmeye başladı. Komünal ilişkilerin yerlerini sömürgeci kölecilik ilişkileri aldı. Sömürgeciliğin ilk geliştiği yerler Haiti ve Dominik Cumhuriyeti oldu. Küba'da ilk sömürgeci yerleşimler, Kolomb'un ölümünden sonra, (1510) kurulmaya başlandı.

Sömürgeci yerleşim, zenginliklerin yağma edilmesi, yerli halkların, Kızılderililerin toprakları gasp edilerek, soykırıma uğratılmaları, köleleştirilmeleri ve kültürün yok edilmesiyle birlikte sürdü. Sömürgeci yerleşimin tipik biçimini, bir kilise, bir kışla ve bir meclis oluşturuyordu. Bunlar yeni yönetimin, sömürgeciliğin simgeleri idi. Bu yeni düzende sömürgeciler efendi, yöneten, Kızılderililer ise köle, yönetilendi. İspanyollar bu yeni düzene “himaye” adını verdiler. Efendilere hizmetkârlığa zorlanan Kızılderililer, “çalışma, uygarlaşma ve Hristiyanlığı öğrenme

adına “himaye” altına alınıyordu.1542’de himaye sistemi sona erdiğinde ortada himaye edilecek Kızılderili de kalmamıştı

Sömürgeci yerleşimlerle birlikte sömürgeciliğe karşı ilk isyanlar da başladı. Küba’da bilinen ilk isyanı Haiti’den sömürge zulmünden kaçarak Küba’ya gelen eski bir Kızılderili kabile şefi Hatuey çıkardı. Kızılderili bir grubun başına geçerek silahlı bir ayaklanma başlattı. Ayaklanma sömürgecilerin üstün gücü karşısında ancak birkaç ay dayanabildi. Hatuey yakalandı ve diri diri yakıldı. Sömürgeci barbarlığa karşı Kızılderililer ya bireysel ya da toplu olarak kaçıp dağlara yerleştiler ve sömürgeci yerleşim yerlerini yakarak mücadeleyi sürdürdüler.

Kızılderililerin yok edilmesinden sonra yeni işgücü ihtiyacı Afrika’dan getirilen siyah derililer ile karşılandı. Afrika’dan Amerika’ya ilk köle ticareti Portekiz tarafından başlatıldı. Kölelerin şeker kamışı üretimi ve şeker imalatında kullanılmaya başlamasıyla birlikte köle ticareti de büyüdü. Kızılderililerden daha dayanıklı ve üretken olan bu yeni köleler insanlık dışı koşullarda vahşice çalıştırılıyordu. Ev işlerinde çalıştırılanlar kendilerini şanslı addedebilirdi. Şeker kamışı plantasyonlarında çalışanlar günde 14 -16 saat çalışmak zorundaydı.

Kızılderililerin yerini kölelerin almasıyla birlikte Kızılderili isyanlarının yerini köle isyanları aldı. Önceki dönemde Kızılderili kaçaklarına ev sahipliği yapan Küba’nın erişilmez dağları, Sierra Maestra, şimdi de köle isyanlarına ev sahipliği yapmaya başladı. Sömürge yönetimi altında ezilenler sadece köleler değildi. Adada büyük şeker plantasyonları, geniş tarım arazileri, köle tüccarları ve ithalatçılardan oluşan güçlü bir oligarşik diktatörlük ile mali ve dini yükümlülüklerin neredeyse tümünü yüklenen küçük ve orta üreticiler ki, bunlar İspanyolların Küba doğumlu torunlarıydı (Creole’ler), arasındaki çelişki iyice su yüzüne çıkmaya başlamıştı. Tütün ve şeker üretiminde küçük üreticilerin sürekli topraklarından kovulması ve ticaret üzerindeki İspanyol devlet tekeli bu çelişkiyi daha da keskinleştiriyordu. Bu tekel Küba’da üretilen bütün ürünlerin, özellikle Avrupa’da popülaritesi yüksek Küba tütününün devlet firmasından başka firmalara satışını yasaklıyordu. Bu çelişki 1717 yılında isyana dönüştü. 500 kadar tütün üreticisi pala ve kazmalarla başkentte yürüdü, La Fuerza kalesini kuşatarak tekelin kaldırılmasını istediler. Vali İspanyaya kaçtı, tekelin kaldırılacağı sözü verildi ama tutulmadı. Üreticiler 1720’de ve 1723’de iki kez daha ayaklandı. 1723’deki ayaklanma silahla bastırıldı. Çiftçilerin bir kısmı öldürüldü, cesetleri ibret olsun diye ağaçlara asıldı. Bu ayaklanmalardan sonra tütünde tekel kaldırıldı.

Daha önce yaşanan köle isyanlarında ekonomik gelişmeye bağlı olarak biçim ve içerik değiştirmeye başladı. Köleler, işçi köleler haline geldikçe köle eylemleri de grevler haline geldi. 1727’de Havana’da bir şeker imalathanesinde 300 köle (işçi) iş bıraktı. 1731’de Santiago de Cuba’da ayaklanma başladı. Madenciler, dağda kaçak yaşayan siyahi kölelerin yardımıyla mücadelelerini üç ay sürdürdüler. En etkili köle ayaklanması 1812 ‘de yaşandı. Jose Antonio Aponte köleliğin sona erdirilmesini sağlayacak bir devrim için ayaklanma başlattı. Ayaklanma Küba’nın birçok eyaletine yayıldı. Yenilgiye uğradı, ayaklananların birçoğu idam edildi.

Fidel bu tarihsel süreci şöyle özetledi; *“Tarih boyunca –ki bunu Küba’nın İspanyollarca ele geçirilmesinden başlatabiliriz- halk hiç kendi hükümeti olan bir hükümete sahip olmadı.İspanyol hükümeti, Diego Velasquez’in Hükümeti, Panfilo de Narvaez hükümeti ve Küba’yu ele geçiren, şehirler kuran, ülkenin bölgelerini yöneten diğer hükümetler. Kızılderililerin hükümetleri olmadı hiç.Yerliler, ırmaklarda altın arayan işçiler,kölelerdi;Kızılderililer yakıcı güneş altında madenlerde çalışılırdı.Sömürgeciler böylece Kızılderili halkın %90’ini yok etti. ... yüzbinlerce Afrikalı ülkelerinden sürüklenerek madenlerde, şeker kamışı ve kahve plantasyonlarında , kızgın güneş altında, sıcakta, tropik rutubette çalışmaları için köle edilmişlerdi.İspanyolların Kızılderililer ve kara derililerle karışmasından Mestize’ler oluştu,bunlar kölelerin çocukları oldukları sürece hep köle kalıyorlardı.*

Sonra yüzyılların akışıyla kendine özgü bir ulus oluştu. İspanyol beyazlarının, Mestize’lerin ,zencilerle, Kızılderililerin özgür soyundan “Kübalı” kavramı oluştu, ancak hükümet İspanyol hükümeti olmayı sürdürdü.” (1- Fidel’le Gece Söylesileri - Frei Betto - say - 191)

Genel olarak Karayipler’de, özelde ise Küba’da sömürgeci İspanya yönetimini zora sokan sadece içerde olup bitenler, isyanlar değildi; sömürgeci güçler arasındaki mücadeleler de ciddi bir tehdit kaynağıydı. Avrupa’nın sömürgeci devletleri İngiltere, Fransa, Portekiz, Hollanda ve İspanya dünya pazarının bölüşülmesi için kıyasıya bir rekabet ve savaş halindeydi. Bu savaşın özel bir biçimini de korsanlık oluşturuyordu. Küba üzerinde korsan eylemleri İngiltere, Fransa ve Hollanda tarafından yürütülüyordu. Adadaki bir çok kale bu korsan eylemlerine karşı önlem amacıyla oluşturuldu. Küba’nın ticaret yolları üzerindeki konumu nedeniyle İngiltere adayı ele geçirmek için birkaç kez girişimde bulundu. 1740’deki ilk girişim başarısızlıkla sonuçlandı. 1761 Fransız İngiliz savaşı sırasında İngiltere, Fransa ile İspanya arasında imzalanan

‘Aile Anlaşması’ını öne sürerek İspanya’ya savaş açtı. Bu vesileyle öteden beri gözünü diktiği Küba’ya saldırdı. Haziran 1762’de Havana’yı ele geçirdi ancak adanın büyük bir kısmı İspanya yönetiminde kaldı. İngiliz işgalinin en önemli sonuçlarından biri İspanyol işgalcilerle adanın yerlilerinin (Creole’lerin) birbirine yaklaşması oldu. Bu yaklaşma birlikte bir dirilişe yol açtı. Küba bağımsızlığının önemli simgelerinden biri olan Jose Antonio Gomez İngilizlere karşı gerilla savaşının başını çekti. 1763’te İngiltere ile Fransa arasında Versay antlaşması ile Havana yeniden İspanyolların eline geçti.

Kuzey Amerika’da 13 İngiliz kolonisinin bağımsızlığını kazanmaları, kapitalizmin dünya egemenlik çağını açarak, ulus devlet biçimindeki örgütlenmesini hızlandıran 1789 Fransız devrimi, Haiti’li kölelerin başarılı ayaklanması ve köleliğin ilgası 18. yüzyılın sonunda dünya tarihini etkileyen genel gelişmelerdi. Dünya çapında bağımsızlıkçı hareketlerin gelişmesi ve özellikle Haiti’li kölelerin ayaklanmasının başarıyla sonuçlanması, Küba’da köleliğe karşı ayaklanmaların güçlenmesini sağladı. 1795’te bir melez olan Nicolas Morales’in başında olduğu, melezlerle siyahların birlikte örgütlediği ırk ayırımını reddeden isyan önceden haber alınınca kanlı bir biçimde önlendi.

19 yüzyılın başlarında, Küba’nın daha sonraki tarihinde etkili olan üç akım örgütlenmeye başladı. Reformculuk, Küba’nın ABD’ye ilhakı ve Bağımsızlığın savunulması. Reformcu hareket, esas olarak Creole’ler tarafından savunulan bir hareketti. Creole’lerin çıkarlarını temel alıyordu, yeniden getirilen tütün tekelinin kaldırılması, ticaretin serbestleştirilmesi, Küba’daki yasaların İspanya’dakiler gibi olması ya da Küba’ya tam özerklik verilmesini talep ediyorlardı. Köleliğe karşı değillerdi, ama Küba’ya daha fazla köle gelmesini de istemiyorlardı. Çünkü buhar makinelerinin üretim sürecine girmesi, köle emeğine olan ihtiyacı önemli ölçüde azaltmıştı.

İlhakçılar; İspanyol egemenliğinden umudunu kesmiş, latifundacılar, tütün ve şeker kamışı plantasyonlarının sahipleri, ihracatçılar ve köle ticaretçilerinin çıkarlarını dile getiriyorlardı. Ve adanın ABD tarafından ilhak edilmesini savunuyorlardı.

19. yy. başında bu üç akım içinde en güçsüzü olan bağımsızlıkçı hareket, adanın bütün sömürgeci güçlerden bağımsızlığını, köleliğin ilgasını, ırk ayırımının kaldırılmasını, eşitlikçi ve adil bir düzenin kurulmasını savunuyordu. 1830’lara kadar Küba’da bağımsızlıkçı örgütler (Karakartallar Alayı, Üç Taraflı Zincir, Özgürlük Güneşleri) ortaya çıksa da ciddi bir etki yaratamadı.

19. YY. ikinci yarısında Küba’da reformcu ve ilhakçı hareket geri-lerken bağımsızlıkçı hareket güçlenmeye başladı. Bu kez ayaklanmanın başında şeker plantasyonları sahibi iş adamları, Francisco Vitente Aguilera ve kölelerini azat ederek kurtuluş mücadelesine katılmaya çağıran Carlos Manuel Cespedes vardı. Cespedes, Ekim 1868’de “10 Ekim Manifestosu”nu açıkladı. Böylece ayaklanmanın fitili de ateşlenmiş oldu. Küba halkının kötü yaşam koşullarına, Kübalıların en temel haklardan mahrum olduğuna değinilen Manifestoda; tüm insanların eşit olduğu belirtilerek köleliğin ortadan kaldırılması talebi yineleniyordu. Ayaklanma kısa sürede Küba’nın birçok eyaleti ve kentine sıçradı. Oriente Eyaletinin başkenti Bayamo ele geçirildi ve Askeri Cumhuriyet kurulduğu ilan edildi. Cespedes cumhuriyetin başına geçti. Bayamo’da beyaz Creoleler’in yanı sıra üyelerinin ikisi siyah, ikisi İspanyol olmak üzere bir eyalet meclisi kuruldu. Hükümet bağımsızlık mücadelesine katılan kölelerin tazminat karşılığı azledilmesi kararı aldı. Bayamo Cumhuriyeti ancak üç ay dayanabildi. Daha fazla dayanamayacağına kanaat getiren Meclis, Ocak 1869’da şehrin yakılmasına karar verdi, şehir yakıldıktan sonra sömürgecilere teslim edildi.

Ayaklanma Kasım’da Camagüey eyaletine sıçradı. Bunu Las Villas takip etti. Ayaklanmanın koordine edilmesi için çeşitli bölgelerden temsilcilerin katılımıyla Nisan 1869’da Camagüey- Guaimaro’da bir toplantı düzenlendi. Toplantıda Küba’nın bağımsızlık anayasası kabul edildi.

Büyük plantasyon sahiplerinin yaşadığı batı eyaletlerinde (Havana, Matanzas, Pinar de Rio) ayaklanma genel olarak desteklenmedi. Ama yine de birçok kentte ayaklanma girişimleri oldu.

1869’da İspanyol sömürge hükümetiyle ayaklanmacılar arasında başlayan görüşmeler, sömürgeci hükümetin savaşın seyrinin değiştiği kanaatine varmasıyla kesildi. Ardından mambiseler (mambise 19. Yy’da Kübalıların bağımsızlık savaşçılarına verdikleri isim) ve sempatizanlara karşı bir imha savaşı başlatıldı. Savaşçılara, teslim olmaları halinde affedilecekleri vaat edildi. İnanıp teslim olanlar öldürüldü. Kentlere beyaz bayrak çekmeleri, aksi takdirde yerle bir edilecekleri söylendi. Yüz binden fazla kişi Küba’yı terk etti. 1868’de başlayan kurtuluş savaşı farklı aralıklarla 10 yıl sürdü. Şubat 1878’de imzalanan barışla yenilgi onaylandı. Jose Martinin söylediği gibi “*İç çatışmaları fırsat bilen İspanya, topla tüfekle kazanamayacağı bir savaşı kazandı*” (sınıfsal çıkarlar, Irksal ön yargılar, bölgecilik, hükümetin vaatleri vb. ile)

Gelecekte Küba bağımsızlık savaşında önemli roller üstlenecek olan Maksimo Gomez, Jose Marti, Antonio Maceo bu savaşta öne çıkmaya başladılar. Maksimo Gomez; 1868 bağımsızlık savaşına katıldı. “*İspanyol birliklerinin kâbusu haline gelen Machete (pala) saldırılarını ilk uygulayan oydu*” 1895 savaşında Küba Kurtuluş ordusunun başkumandanı oldu. Marti ve Maceo ile birlikte savaştı. (2- Küba Tarihi - Prof Jose Canton Navarro -say - 73)

Antonio Maceo (Tunç Titan) ;Melez bir çiftçi olan Maceo 1868 savaşına asker olarak katıldı. Savaş bittiğinde binbaşı rütbesindeydi. Babası ve 19 kardeşi de savaşa katıldı. Annesi Mariana Grajales dağa çıktı, savaştan sonra sürgünde öldü. Gerilla savaşı sırasında onun adına bir kadın gerilla taburu kuruldu.

Jose Marti Peres ise bağımsızlık mücadelesinin sonraki hamlesini bu efsane isimlerle birlikte yürütecekti. İspanyol bir ailenin çocuğu olan Marti, 15 yaşında bağımsızlık mücadelesine katıldı, 16 yaşında 16 yıla mahkûm oldu. İspanya’ya sürüldü. Meksika’ya geçerek ayaklanma hazırlıklarına girişti 1895 ayaklanmasıyla Küba’ya döndü. 1895 Bağımsızlık savaşında girdiği bir çatışmada öldü.

1878 yenilgisinden sonra Küba’da silahlı mücadele fikri gerilerken, reformizm ve özerklikçilik yeniden güç kazandı. 1880’de çıkartılan bir yasayla köleliği yasallaştıran “Himaye” sistemi kaldırıldı. Ama kölelik 8 yıl daha sürdü, 1886’da fiilen kaldırıldı. Ekonomide de önemli değişimler oldu. Şeker kamışı üretimiyle işletmeciliği önemli ölçüde birbirinden ayrıldı. Seker kamışı imalatında buhar makineleri devreye sokuldu. Şeker fiyatlarında yaşanan dalgalanmadan sonra küçük işletmeler kapanmaya başladı, imalathane sayıları azalırken ölçüleri büyüdü. Küba hala bir İspanyol sömürgesi olsa da, tütün, şeker ve madenleriyle ABD sermayesi için çekim merkezi haline gelmeye başladı. Bu değişim Küba’nın gelecekteki statüsünün belirlenmesine doğru atılan önemli adımlardı.

10 yıl savaşının ardından gelen reformist dönemde ve özellikle köleliğin kalkmasıyla birlikte, Küba işçi hareketinde de önemli değişimler yaşandı. Köleliğin kalkmasıyla birlikte köleler, ücretli köleler haline geldi. Savaş sırasında ve sonrasında küçük çiftçilerin, zanaatçıların birçoğu işçi sınıfına katıldı. İşçi sınıfının sayısal büyümesine örgütlenme girişimleri eşlik etti, 1885’te Havana’da bir işçi kulübü, diğer bölgelerde dernekler ve kooperatifler kuruldu, işçi örgütlerinin birçoğu düzenli yayın çıkarmaya başladılar. Tütün üreticileri, zanaatçılar da örgütlen-diler.

İşçi örgütlenmelerini eylemler izledi, Hemen her ülkede yaşanan mücadelenin başlangıç biçimleri, Küba’da da yaşandı. İşçiler fabrikaları ateşe verdiler vb. Bu aşamadan sonra işçi hareketi örgütsel bir form kazanmaya başladı. Küba işçileri 1880 1 Mayıs’ını kutladılar. Böylece Küba, Latin Amerika’da Arjantin’den sonra 1 Mayıs’ı kutlayan ikinci ülke oldu. 1880’li yıllarda birçok grev gerçekleşti. En etkililerinden biri 1888 Havana puro fabrikasındaki grevdi. İşten atılanların işe dönmesi için başlatılan grev, patronun lokavt ilanı ile tüm fabrikalara yayıldı. İşçiler bu eylemden kısmi başarıyla çıktılar. Bu grev işçi hareketinde iki farklı örgütün doğumuna ebelik etti. İşçi Dayanışması, anarşistlerin egemen olduğu radikal bir işçi örgütü iken, İşçi Birliği ise; reformistleri, bağımsızlık karşıtlarını ve özerklikçileri barındırıyordu.

Jose Marti ve 1895 Bağımsızlık Savaşı

Jose Marti ayaklanma hazırlığına ABD ve Meksika’da Kübalı göçmenler arasında yürüttüğü çalışma ile başladı. 1887’de Savaş hazırlıklarından sorunlu bir komite kurdu. Böylece gelecekteki partinin ilk temelini de atmış oldu. 1887 yenilgisinden çıkardığı derslerle sömürgeci yönetime karşı birlik olunmasını öncelikli görev olarak belirledi. Irkçı önyargılar, bölgecilik, disiplinsizlik, kariyerizm, Marti için mücadele edilmesi gereken kötülüklerdi. Marti’ye göre bağımsızlığın sağlanması sınıf çıkarlarına üstün gelmeliydi. Temel ilke *“herkesle, herkesin iyiliği için”* di. Ona göre Cumhuriyeti besleyecek iki kol, emek ve anayurt fikriydi. Kimsenin kimseyi sömürme hakkı yoktu. Kıta genelinde ABD emperyalizmine karşı birleşmeyi savunuyordu. *“Kökeni, tarihi, çıkarları ve amaçları birbirinden çok farklı olan iki Amerika’nın varlığına dikkat çekiyordu: Bir yanda Anglo-Sakson Amerika’sı, diğer yanda “bizim Amerika” dediğimiz Rio Grande’den Tierra del Fuego’ya uzanan Amerika. Bizim Amerika, aynı kökenden gelen, aynı dile sahip, yüzyıllar boyunca aynı yabancı egemenliğinin cefasını çekmiş, ortak düşmanlara karşı mücadele etmiş ve ortak tehditlere maruz kalmış olan tek bir ulus ruhunu taşıdıkları için ya hep beraber sağ kalacak, ya da birlikte yok olacak olan halklardan oluşan bir Amerika.”* (2-say- 91)

Marti, Nisan 1891’de Küba Devrimci Partisi’nin kuruluşunu duyurdu. 1892’de Patria (Anayurt) adlı yayını çıkartmaya başladı. Küba Devrimci Partisi iki temel ilkeye dayanıyordu; “tam demokrasi, için sıkı disiplin”. Hedefi, Küba’nın bağımsızlığını sağlamak, demokratik Cumhuriyeti kurmak olan partide, Porto Rikolu, Dominikli, Haitili, İtalyan, İspanyol, Kuzey Amerikalı, vb. birçok ülkenin devrimcileri yer

aldı.

Marti, On Yıl savaşına katılanları bir araya getirmeye çok önem verdi ve bunu gerçekleştirdi de. 1894 yılı sonunda ayaklanma için bütün hazırlıklar tamamlanmıştı. 25 Aralıkta silah dolu üç gemiyi Küba'ya gönderdi. Florida'dan yola çıkan gemilerden ikisi ABD'nin haber vermesi sonucu İspanyollar tarafından yakalandı. Bu başarısızlığa rağmen ayaklanma planından vazgeçilmedi. Bağımsızlık savaşı kararlaştırıldığı biçimde 24 Şubat 1895' başlatıldı.

Ayaklanmaya halk destek verirken özerklikçi, ve reformcu partiler ayaklanmayı desteklemediklerini açıkladılar. Daha da ileri giderek ayaklanmacıları silahlarını bırakmaya ikna etmeye çalıştılar. 25 Mart'ta Ayaklanmanın manifestosu (Montecristi Manifestosu) Marti ve Gomes tarafından açıklandı, tüm Küba halkı birliğe ve ayaklanmaya katılmaya çağırıldı. Nisan'da önce Antonio Maceo, ardından da Jose Marti ve Maximo Gomez adaya çıktılar. Bu üç efsanevi liderin adaya gelmelerinin duyulmasıyla, ayaklanmacıların kararlılığı, cesareti, güveni arttı. Ayaklanma tüm Küba'ya yayılmaya başladı. 19 Mayıs'ta sömürgeci ordu Marti ve Gomez'in karargahına ulaşmayı başardı, yaşanan çatışmada Marti öldürüldü. Bağımsızlık hareketinin sembolü Küba Devrimci Partisinin kurucusu Jose Marti 1895'te yaşamını yitirdiği son çatışmada Küba halkına anti - emperyalist eşitlikçi bir mücadele geleneği bıraktı. Ölmeden önce yazdığı mektupta *"şimdiye kadar yapmış olduğum ve bundan sonra yapacağım her şey ABD'nin Amerika'mız (Nuestra America) üzerindeki yüklere kendi ağırlığıyla yenilerini eklemesini, Küba'nın bağımsızlığı aracılığıyla, engellemek amacını taşımaktadır."* (3-Latin Amerika ve sosyalizm - D. L. Raby say- 118 -) diyordu.

Marti'nin mücadelesi ve ölümüyle Küba halkının önüne koyduğu görev sadece Küba'nın değil bütün bir kıtanın emperyalist boyunduruktan ve ırksal ayırmıcılıktan kurtulması, eşitlikçi, adil ve özgür bir kıta yaratılmasaydı. Marti'den sonra gelenler de Marti'nin bu geleneğini sürdürdü. Marti'nin ölümü mücadelede bir sarsıntıya yol açsa da ayaklanma Gomez ve Maceo önderliğinde sürdürüldü.

Eylül 1895'de Kurtuluş ordusunun kolordularından beşinin temsilcisi Camagüey eyaletinde bir araya gelerek Bağımsız Küba'nın meclisini ve hükümetini kurdular, anayasasını onayladılar. Bu toplantıyla ayaklanma yeni bir aşamaya yükseldi.

10 yıl Savaşı'nda ele geçirilemeyen batı Küba'nın (Havana, Pinar del Rio, Matanzas...) alınması, savaşın seyri ve zaferin elde edilmesinin vazgeçilmez bir koşuluymdu. 10 yıl savaşında gerçekleştirileme-

miş olan bu hedefe ulaşmak için bağımsızlık ordusu batıya yöneldi. Bu bölgede sürdürülen savaşta bağımsızlık ordusunun efsanevi komutanlarından bir diğeri, Maceo, Havana yakınlarındaki bir çatışmada öldü. Maceo'nun ölümü Kurtuluş ordusunun ikinci defa sarsılmasına yol açtı. Buna rağmen ordu ilerleyişini sürdürdü ve 1895 yılı sonunda adanın batı sınırının en ucuz noktasına kadar ilerledi. Bu sırada savaş tümüyle kaybettiğini kavrayan sömürge ordusu bir önceki savaşta başvurduğu taktiği devreye soktu; kitlesel sürgün ve ölümler dönemi başlatıldı. Kentlerin dışında yaşayanlara kentte toplanmaları emredildi, aksi takdirde terörist ilan edileceklerdi. Yüz binlerce kişi bu emre uymak zorunda kalarak topraklarını terk etti ve kentte toplandı. Ama bütün bunlar istenilen sonucu vermedi. Kırsalda üstünlük hala Kurtuluş ordusundaydı. Kullandığı katliamcı yöntemlere karşın bağımsızlık mücadelesinin engellenememesi karşısında İspanya başbakanı şunu itiraf etmek zorunda kaldı; *“200 bin adamı yollayıp bu kadar kan döktükten sonra, adada askerlerimizin ayaklarını bastıklarından fazla bir toprağı artık sahip değiliz”* (2-104)

Ada'da üstünlüğünü kaybetmeye başlaması karşısında İspanyol hükümeti, son bir hamlede bulunarak Küba'nın özerkliğini kabul ettiğini açıkladı. Bir sömürge anayasası hazırlandı ve özerklikçi partinin katılımıyla bir hükümet kuruldu. Özerklikle ilgili belgeyi imzalayan İspanya Kraliçesi ile bakan arasında geçen şu diyalog İspanyol hükümetinin bağımsızlık savaşı karşısındaki çaresizliğini yeterince açıklıyor. Kraliçenin *“Özerkliği kazanan bir Küba'nın kaybedilmiş olacağı bana söylendi”* sözünü bakan şöyle cevapladı, *“kraliçem, şimdikinden daha kayıp olması mümkün değil”* (2 -104)

Adada bu karmaşık ortam sürerken 15 şubat 1898'de Küba'nın geleceğinde etkili olacak bir olay gerçekleşti. Bağımsızlık mücadelesinin kahramanlarından ve Kurtuluş ordusu generali Antonio Maceo'nun, kendisine adaya ABD müdahalesi karşısında nasıl bir tutum izleyeceğini soran genç bir Kübalıya *“bu durumda genç adam sanırım İspanyolların yanında yer alırdım”* cevabını vermesi yeni sömürgeciliği eskisinden daha büyük bir tehdit olarak gördüğünü gösterir. Genç Kübalının bu sorusu Bağımsızlık savaşı sürerken, 1898 Mayısında gerçekleşti. Havana Körfezi'nde demirlemiş olan ABD zırhlısı, “Maine” bombalandı. 266 mürettebat ve 2 subay hayatını kaybetti. Bu olayı bahane eden ABD Küba'ya askeri müdahalede bulundu. İspanyol güçlerini bozguna uğratarak Küba ile birlikte diğer İspanyol sömürgeleri ola Porto Riko, Filipinler, Pasifik'teki Guam adasını işgal etti. ABD'nin işgal harekâtı

Ada'da ilhakçı görüşlerin güçlenmesine yol açtı. ABD, Kurtuluş ordusunu İspanyollara karşı işbirliğine çağırdı. Bu çağrı Kurtuluş ordusunun çoğunluğu tarafından kabul edildi ve ABD birlikleri Temmuz'da Kurtuluş ordusunun yardımıyla Santiago de Küba'yı ele geçirdi. Kurtuluş ordusunun üç efsane komutanından sağ kalan Maximo Gomez bir bildiri yayınlayarak "Küba'nın henüz ne özgür ne bağımsız olduğunu" belirterek "Küba özgür oluncaya kadar silahını gömmeyeceğini açıkladı.

ABD'nin emperyalist emellerini gerçekleştirmek için başvurduğu bu ilk "Maine Zırhlısı" provokasyonu, son değildi, aynı yöntemi 1. ve 2. Dünya savaşlarında ve 11 Eylölde de kullandı. ABD, İspanya hükümeti ile Paris'te yaptığı, Küba'nın temsil edilmediğı, bir anlaşma ile Küba'ya resmen el koydu. Bu tarihten 4 yıl sonra Küba'nın bağımsızlığını tanıdı. Ama bu, Küba'nın ABD'ye örtölü bağımlılığından başka bir şey değildi. ABD Küba dan işgal ordusunu çekme karşılığında Platt anlaşmasını dayattı. Anlaşmaya göre ABD "hayatın, özgürlüğün ve özel mülkiyetin korunması için" uygun göreceğı herhangi bir zamanda adaya müdahale etme, adada deniz üssü kurma (Guantanamo üssü bu anlaşmaya dayanarak kuruldu) hakkına sahip oldu ve çeşitli ticari ayrıcalıklar elde etti. 1902'den, anlaşmanın kısmen ortadan kaldırıldığı tarih olan 1933'e kadar ABD Ada'ya 4 kez askeri müdahalede bulundu.

İşgalinden sonra Ada, ABD'nin atadığı Vali ile yönetildi. Vali yeni sömürgeciliğın mantığına uygun olarak sivil bir hükümet kurdu. Adayı her biri ABD'li valilerce yönetilen altı parçaya ayırdı. Halka silahlarını teslim etmesi talimatı verildi. Kırsal Muhafızlar adıyla yeni bir ordu kuruldu, polis yeniden örgütlendi. Bağımsızlık hareketinin üç örgütü Kurtuluş Ordusu ve Küba Silahlı Halk Temsilcileri Meclisi dağıtıldı. Marti'den sonra Küba Devrimci Partisi'nin liderliğine gelen Tomas Estrada Palma, kuruluş amacının gerçekleştiğini söyleyerek partiyi tasfiye etti ve ABD'nin yeni başkan adayı oldu.

ABD Küba'yı ekonomik, politikve kültürel olarak yeniden yapılandırdı. ABD şirketleri demir-çelik, şeker, tütün, maden üretiminde önemli konumlar elde ettiler, toplam arazinin %10'u ABD yurttaşlarına ait hale geldi. ABD doları dolaşıma sokuldu, ABD yaşam tarzı egemen olmaya başladı. Finans, eğitim sistemi ABD ölçülerine göre yeniden yapılandırıldı, öğretmenler ABD'de yetiştirilip, kitaplar ABD'de basıldı.

1901'de ABD yeni Küba anayasasını hazırlayarak yürürlüğe soktu. Yurttaşların eşit olduğu belirtilen Anayasa'da bireysel hak ve özgür-

lüklerle birlikte kadınlara oy hakkı da yer alıyordu. 1901’de yapılan başkanlık seçimlerinde beklendiği gibi Palma başkan seçildi.

Ayaklanmanın yenilmesi ve Adanın ABD yönetimine geçmesiyle birlikte devrimci hareketler ve mücadele geriledi Ancak ABD işgalinden bir süre sonra Kübalı göçmenlerin ülkeye dönmesiyle işçi hareketinde canlanma yaşandı. Yeniden localar, işçi kulüpleri ve Kooperatifler, Genel Küba İşçileri Birliği kuruldu. Birlik Marti’nin fikirlerini savunuyordu. Bağımsızlık hareketi gerilese de, işçiler grev silahını kullanmayı sürdürdü. 1899’da inşaat işçilerinin gerçekleştirdikleri grev vahşice bastırıldı. 1902 Kasım’ında çıraklar greve çıktı. Tütün işçilerinin öncülük ettiği grev diğer işçilerin de desteğini aldı. Grev Kırsal muhafızlar tarafından bastırıldı. Birçok işçi öldürüldü, birçoğu yaralandı. Havana’da ilk Marksist örgütlenmeler bu yıllarda ortaya çıktı. Sosyal Propaganda grubu (1903), Emek Partisi (1904), Karl Marks Merkezi (1905),Havana Sosyalist Topluluğu (1905), Küba Adası Sosyalist partisi (1906) kuruldu.

1905 seçimlerinde Palma yeniden aday oldu. Seçimi kazanamayacağına anlayınca bir dizi seçim hilesine başvurdu, liberallere suikastlar düzenlendi. Liberal partinin adayını seçimden çekilince Palma yeniden seçildi, ama liberaller buna ülkenin birçok bölgesinde silahlı ayaklanmalar örgütleyerek karşılık verdi (“Ağustos Küçük Savaşları”). Ayaklanmalar başkenti tehdit edecek ölçüye varınca ABD yönetime el koydu; Adaya yeni bir vali atadı. Yeni Vali Palma’yı görevden aldı, Kongreyi dağıttı, Kırsal Muhafızları kendi (ABD) denetimine aldı. İsyancı güçleri dağıttı, ama silahlı ayaklanmalar ve grevler hiç eksik olmadı.

İkinci işgal döneminde ABD’nin Küba’daki ekonomik ve politik egemenliği önceki dönemlerle kıyaslanamayacak ölçüde güçlendi. Şeker, tütün, madencilik, kamu hizmetleri, bankacılık (City Bank vb.), elektrik, telefon, enerji, demiryolu, çimento, gıda vb. ABD şirketleri tekelci konumlar elde etti. 1914’te 38 ABD imalathanesi şeker üretiminin %38’ini elinde tutarken, 1927’de 75 imalathane üretimin %75’ine sahipti. 1927’de ABD şirketleri Küba’nın en verimli topraklarının %40’ini (103.992 cavallerias - 1,395 bin hektar) ele geçirdi.

İşçi sınıfına karşı sert tedbirler alındı. 1911’de Havana’daki kanalizasyon işçilerinin ve 1912’deki şeker işçilerinin grevleri Kırsal Muhafızlarca bastırıldı.İrkçılık yeni bir boyut kazandı; Siyahlar otel, lokanta, bazı okullara sokulmadı, memur olmaları, bankada çalışmaları yasaklandı, ücretleri düşürüldü. Siyahlar bu uygulamalara “Siyahlar Grubunu”kurarak tepki verdi.İrk ayırıcılığı ve ölüm cezasının kaldırılması-

nı talep eden “Siyahlar Grubu” 1908 seçimlerine sokulmayınca, silahlı mücadeleye yöneldi. Havana, Pinar del Rio eyaletlerinde etkili olan ayaklanma, ordu güçlerince ezildi. 3 bin siyah öldürüldü. Bu dönem aynı zamanda Ada’da yolsuzluğun, hırsızlığın ve her türlü ahlaksızlığın ayyuka çıktığı bir dönem oldu.

ABD egemenliğinin kurulup pekiştiği 1900-1933 arası dönem Küba’da Marksist ve işçi hareketinin kendini var etmeye başladığı bir dönemdir. Ekim devriminin etkisiyle birçok komünist örgüt ve grup ortaya çıktı. 1900’ların ilk çeyreğinde Küba işçi hareketinde Anarko sendikalizm ve reformizm egemendi. Reformist hareketin kökleri, İspanya Sosyalist İşçi Partisi - Pablo Iglesias, Amerikan Emek Federasyonu ve II. Enternasyonale dayanıyordu. Anarko sendikalist hareket ise İspanyadaki anarko sendikalizmden ve İspanyol göçmenlerden etkilenerek gelişti. Bu grup 1912’de Las Villas’da önemli bir kongre topladı. Anarko sendikalist hareket içindeki anti-birlikçi grup, işçi sınıfının sendikal birliği için diğer partilerle işbirliği yapmayı reddediyordu ve Sovyetler Birliğine karşı tavrı almıştı. Birlikçi grup ise Sovyetler birliğini destekliyordu ve kendisini Komünist Enternasyonalin seksiyonu olarak ilan etti.

1920’li yıllarda öğrenci hareketi de güçlü bir ivme yakaladı. 1923’te Antonio Mella’nın önderliğinde Üniversite Öğrencileri Federasyonu kuruldu (FEU) Aynı yıl üniversite, lise, dini ve özel okullar, gençlik derneklerinin katıldığı Ulusal Öğrenci Kongresi toplandı. Sömürgecilik ve emperyalizme karşı mücadele kararlılığının dile getirildiği Kongrede; Latin Amerika öğrenci hareketi ile dayanışma, Latin Amerika öğrenci Federasyonu’nun kurulması, Monroe doktrininin reddedilmesi, halklar aleyhine imzalanan gizli anlaşmaların iptali, Latin Amerika ülkelerinin ulusal bayramlarının Küba okullarında kutlanması, öğrenci ve işçilerin birlikte mücadelesi, en önemlisi de Jose Marti Üniversitesi’nin kurulması kararı alındı. Üniversitenin özerkliği ve öğrencilerin yönetime katılması taleplerini dile getirdi. 12 gün süren bu kongrede Antonio Mella gençliğin yeni lideri olarak öne çıktı.

Yine 1923’te 31 kadın örgütünün temsil edildiği ilk Ulusal Kadın Kongresi yapıldı. Kongrede oy hakkı, ücret eşitliği ve çalışan kadınların korunması kararları alındı. 1920’li yıllar işçi hareketinde de sıçramanın olduğu yıllar oldu. 1921’de komünist ve anarşistlerin önderliğinde Havana Emek Federasyonu ve 1924’te liberallerin etkin olduğu “Küba Demiryolu Kardeşliği” kuruldu. Dönemin işçi hareketinde en önemli gelişmelerden biri de 1925’te 128 işçi örgütünün katıldığı Küba

Sendikalar Konfederasyonu (FOC) ve hemen ardından tüm Küba'yı kapsayan işçi örgütü olan Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu'nun (CNOC) kurulmasıdır.

İşçi hareketindeki bu gelişmelerde komünistlerin önemli bir katkısı oldu. Küba'nın birçok yerinde, birçok kentinde ortaya çıkan komünist örgütlerin en dikkate değer olanı Küba Sosyalist Topluluğu'ydu. Komünist Enternasyonal programını benimsediğini açıklayan topluluk 1923'te adını Havana Komünist Topluluğu olarak değiştirdi. Lucha de Clases (Sınıf Kavgası) adlı bir gazete çıkartarak işçi ve öğrenciler arasında faaliyet yürüttü. Topluluk ilk kongresini 16-17 Ağustos 1925'te topladı. Kongre, Küba'nın her yandan yüz kadar komünisti temsil eden delegelerle gerçekleştirildi. Delegelerin yaş ortalaması yirmiyi geçmiyordu. Kongre Partinin program ve tüzüğünü onaylayarak Küba Komünist Partisi'nin kurulduğunu ilan etti ve Parti'nin Komünist Enternasyonale üye olması kararını aldı. Merkez komitesinin önde gelen üyeleri arasında Marti ile birlikte Küba Devrimi Partisi'ni kuran, bağımsızlık savaşında yaralanan Carlos Balino ve henüz 20 yaşındaki gençlik lideri Antonio Mella vardı.

20'li yılları Küba tarihinde bir dönüm noktası haline getiren başka bir olgu da Küba'da ABD yönetimindeki diktatörlüğün yerleşmesidir. 1924 seçimlerini kazanan eski bağımsızlık savaşçısı, yeni ABD savunucusu Gerardo Machado Morales başkanlık koltuğuna oturur oturmaz, sendikalara, komünist partiye ve diğer devrimci gruplara savaş açtı. Bu terörden liberaller de payını aldı. Genel İşçi Sendikası ve Komünist Parti yasadışı ilan edildi, üyeleri Öğrenci hareketi lideri ve Komünist Parti'nin kurucusu Mella üniversiteden atıldı, tutuklandı, tutukluluğunu protesto etmek içinölüm orucuna başladı. 19. günde ölümün eşiğinde geldiğinde, güçlü bir dayanışma hareketi başlayınca diktatörlük Mella'yı serbest bırakmak zorunda kaldı. Mella serbest kaldıktan sonra Meksika'ya geçti ve mücadeleyi orada sürdürdü. Bu dönemde sendikacıların çoğu öldürüldü, terör öyle bir boyuta vardı ki; kaçırılan zengin bir toprak sahibinin kaçırılmasına misilleme olarak kırk köylü asıldı.

Machado'nun görev süresini beş yıl daha uzatılması bardağı taşıran son damla oldu. Halk sokaklara döküldü. Mücadele daha da sertleşti, diktatörlük yurtdışındaki devrimci liderlere karşı suikastlere yöneldi. Meksika'da ayaklanma hazırlığı yürüten ve birçok ABD karşıtı, anti-emperyalist örgütün kurucusu olan (Komünist Parti, Zülüm Gören Savaşçılarla Dayanışma Birliği, Nikaragua'dan Elini Çek Komitesi, Birleşik İşçi Federasyonu, Amerikan Kıtası Ülkeleri birliği, vb.) Anto-

nio Mella, ABD elçiliğinin katkıları ile 10 Ocak 1929'da Meksika'da öldürüldü. Öldürülmesi Meksika ve öteki Latin Amerika ülkelerinde büyük bir tepki dalgasına yol açtı. Bundan bir süre sonra Venezüella devrimci lideri Francisco Lagvando Jaime Küba'da katledildi.

Diktatörlükle halk arasında mücadelenin sertleştiği bu yıllarda 1929 büyük buhranı patlak verdi. Buhran Küba ekonomisinin ciddi bir biçimde etkiledi. Şeker ve tütün üretimi ve fiyatlarının düşmesi sonucu ihracat % 66 oranında geriledi. İşsizlik rekor artışı %41'e yükseldi. İşçilerin artan tepkileri karşısında diktatörlük hayatta kalan son işçi örgütü olan CNOC'yı yasadışı ilan etti. Ancak işçiler geri adım atmadı. 29 Mart 1930'da genel grev çağırısı yaptılar, Genel greve ülke çapında 200 binin üzerinde işçi katıldı.

1930'ların başında diktatörlüğe karşı mücadele, köylülerin (Campe-sino'ların), küçük burjuva kesimlerin veliberallerin katılımı ile büyüdü, grevler, gösteriler birbirini izledi. Genel grevin ardından öğrenci hareketi de canlandı. 30 Eylül 1930'da öğrenciler "Kahrolsun diktatörlük", "emperyalizme ölüm" belgesi altından mitingler düzenledi. Diktatörlüğün saldırısı sonucu bir öğrenci öldürüldü, birçoğu tutuklandı. Diktatörlük ordu ve Kırsal Muhafızların yetmediği yerde "Vatanseverler Birliği"ni kurarak saldırılarını sürdürdü.

Öğrenciler "Üniversite Öğrenci Direktörlüğü"nu (DEU) kurarak yeniden örgütlendi. Sağ ve Sol görüşlü öğrencilerin birlikte yer aldığı bir örgütten ayrılan sol görüşlü öğrenciler, Solcu Öğrenciler Birliği'ni (AİE) kurdu. Kadınlar da 1930'da Kadın Emeği Sendikası'nı kurarak mücadeleye katıldı. Öğrenci hareketinin büyümesini önleyemeyen diktatörlük çareyi okulları kapatmakta buldu. Üniversiteler ve liseler kapatıldı. Okullar Machado düşürülene kadar kapalı kaldı.

1930- 33 yılları, bir yandan baskının, ölümlerin ve tutuklamaların arttığı yıllar olurken, öte yandan diktatörlüğe karşı birbiri ardına eylemlere sahne oldu. 1932'de ilk olarak şeker işçilerin bir araya getiren Ulusal Şeker Endüstrisi İşçileri Sendikası kurdu. Sendikanın kurulduğu yıl ve bir sonraki yıl şeker hasadı döneminde, Ağustos 1932 ve 1933'de binlerce şeker işçisi greve çıktı. Campesino'lar (köylüler) işçilerin grevini desteklediler. Köylülerin, öğrencilerin ve liberallerin başlattığı ayaklanmaların hemen hepsi bastırıldı. Bu dönemin en önemli ayaklanması Antonio Guiteras'ın kurduğu Devrimci Birlik'in Santiago de Cuba'da başlattığı ayaklanma oldu. Nisan 1933'te Adalet Sarayı'nı bastılar ve San Luis kentini kısa bir süre ele geçirdiler.

Diktatörlüğü yıkmak için toplumun bütün kesimlerinde büyüyen bir hareketlenme ve buna bağlı girişimler çoğaldı. Temmuz 1933'te Havana toplu taşıma işçileri greve çıktı. Grev diğer eyaletlere yayıldı. Toplu taşıma dışındaki işçiler de greve katıldı. Grevcilerin sloganı “kahrolsun ABD emperyalizmi, yaşasın anti-emperyalist tarım devrimi” idi. 5 Ağustos'ta grev ülkenin tümüne yayıldı.

Gelişmelerden rahatsız olan ABD Küba büyükelçisi Wells ABD'den duruma müdahale etmesini istedi. Küba 30 adet ABD savaş gemisiyle kuşatıldı. Machado, 12 Ağustos'ta istifa etmek zorunda kaldı ve Küba'yı terk etti. Diktatörlüğün devrilmesinden sonra kurulan hükümet ancak birkaç hafta dayanabildi. 4 Eylül 1933 Çavuşlar darbesi ile devrildi. Batista darbenin liderliğini üstlendi. Çavuşluktan Albaylığa terfi ederek genelkurmay başkanı oldu. Sağ ve sol örgütler (DEU; KP, CNOC, Anti emperyalist Birlik, AİE vb.) ordu karargahına giderek darbeyi desteklediler. Daha da ileri giderek yapılanın bir devrim olduğunu kabul ettiler, 1933 Batista darbesi Küba tarihine solcu örgütlerin desteğiyle “devrim” olarak yazıldı.

Çavuşlar hükümet kurma işine karışmadı. Çünkü hesapları vardı. DEU ortaya çıkan boşluktan yararlanarak 5 kişilik bir hükümet kurulmasını sağladı. Grau San Martin başkanlığa getirildi. Grau hükümeti “radikal halkçı” bir hükümet olarak nitelendi. Hükümetin en etkili siyasi figürü iç işleri bakanı olan Antonio Guiteras'dı. Hükümetin aldığı birçok radikal ve halkçı karar onun sayesinde alındı. ABD'ye aday işgal etme yetkisi veren Platt Antlaşması iptal edildi, 8 saatlik iş günü, kadınlara oy hakkı bu dönemde yasallaştı. Hükümetin arkasında onu destekleyen örgütlü bir güç olmadığı için aldığı önlemlerin birçoğu kâğıt üzerinde kaldı. 12 Ocak'ta Ülkenin her bir yanından gelen 400 bin işçiyi temsil eden 2400 delegeyle CNOC'un 4. Kongresi Havana'da toplandı. Kongrede işçi hareketine yönelik baskılar kınandı, hükümetin Emegin Millileştirilmesi Yasası reddedildi.

Grau Hükümeti 15 Ocak 1934'te ABD'nin desteklediği Batista darbesi ile devrildi. Böylece Küba'da 25 yıl sürecek Batista dönemi başladı. Darbe ile birlikte Olağanüstü hal ilan edildi ve olağanüstü hal mahkemeleri kuruldu. İdam cezası geri getirildi, grev ve gösteriler yasaklandı, sendikal özgürlükler askıya alındı, üniversite özerkliği kaldırıldı. Tüm bu önlemleri hayata geçirmek için ordu yeniden yapılandırılarak maaşlar artırıldı. Ama bütün bunlar işçi, öğrenci ve köylülerdeki huzursuzluğu yatıştırmaya yetmedi, grevler ve direnişler zayıflayarak da olsa sürdü.

Şubat 1935’de üniversite grev komitesi demokratik hak ve özgürlükler, üniversite özerkliği, siyasal tutukluların serbest bırakılması, Olağanüstü Hal’in kaldırılması vb. taleplerle grev çağrısı yaptı. Komünist Parti ve CNOC güvenli olmadığı gerekçesiyle grevi desteklemediğini açıkladı. Ama öğrenciler kararlıydı. 6 Mart’ta başlayan grev 10 Mart’ta işçilerin ve köylülerin katılımıyla en tepe noktasına ulaştı. Batista orduyu grevcilerin üzerine sürdü, çıkan çatışmalarda birçok işçi ve öğrenci hayatını kaybetti. Grevin ezilmesinden sonra diktatörlük daha da sert önlemler aldı. Savaş hali ilan edildi, polise yeni yetkiler verildi, okullar yeniden kapatıldı, basına sansür sıkılaştırıldı, demiryolu hizmetleri askerileştirildi, sendikacıların ve demokratik örgütlerin mal varlıklarına el konuldu, yöneticileri tutuklandı muhalif Parti liderleri ülkeyi terk etmek zorunda kaldı, CNOC diktatörlüğü destekleyecek biçimde yeniden dizayn edildi. Genç Küba Partisi lideri, Grau hükümetinin içişleri bakanı Antonio Guiteras devrimci bir ayaklanma hazırlamak için Meksika’ya gitmeye çalışırken ihbar sonucu, Batista güçleriyle girdiği çatışmada öldü, Ölümünden sonra Genç Küba Partisi dağıldı.

Mart 1935 grevinin bastırılmasından sonra diktatörlüğün terörü daha da arttı. İşçi ve öğrenci liderleri tutuklandı, ülke bir hapishaneye çevrildi. 1934’te Grau San Martin Küba (Gerçek) Devrimci Partisi (PRC (A)’yı (Autentiko) kurdu, ancak mücadeleye girişmedi, terör dalgasının geçmesini bekledi, yurtdışına çıktı. Diğer muhalifler de aynısını yaptılar. 1936’da diktatörlük koşullarında yapılan seçimlerde Batista’nın gölgesinde yeni bir hükümet kuruldu. Yeni hükümet halkı yatıştırmak için reformcu bir görünüme büründü. Diktatörlük Ocak 1936’da seçim kararı aldı. Muhalefetteki partiler seçimlere hazırlanırken, öğrenciler seçimleri protesto etti. Küba Komünist partisi ilk kez bu seçimlerde birleşik cephe taktiğini uyguladı. Bütün burjuva partilere birlik önerdiyse de kabul görmedi. Seçimleri beklediği gibi Batista’nın partisi kazandı. Aralık 1936’da geniş kapsamlı bir af çıkartıldı. Üniversite öğrencileri Federasyonu (FEU) faaliyetine yeniden başladı. Küba Komünist Partisi (PC) de dahil, yer altındaki muhalefet partilerine yasal çalışma izni verildi. Ocak 1939’da Havana’da 789 sendikayı temsilen 1500 delegenin katılımıyla bir işçi Konferansı düzenlendi. Bu konferansta Küba işçileri Federasyonu (CTC) kuruldu. CTC’nin Genel sekreterliğine Komünist Partisi önderlerinden biri olan Lazaro Pena getirildi. Aynı yıl yeni anayasayı oluşturmak için kurucu meclis seçimleri yapıldı. Seçimlere Komünist Parti (PC) Devrimci Birlik Partisi’yle birleşerek Devrimci Komünist Birlik Partisi adı altında katıldı ve 6 delegeyle Kurucu mecl-

liste yer aldı.

“1940 Anayasası” olarak adlandırılan anayasa 1940 başında yürürlüğe girdi. Anayasa, her burjuva anayasasında olduğu gibi, tüm Kübalıların eşitliğini kâğıt üstünde kabul ediyor, ırk, renk ve sınıf ayrımcılığını yasaklıyordu. Bu anayasa ile Temmuz 1940’da seçimler yapıldı. Partiler seçime iki blok halinde katıldı. Sosyalist Demokrasi Koalisyonu (CSD) Batista’yı aday gösterdi. Grau San Marti, Küba (Gerçek) Devrimci Partisi-öncülüğündeki dörtlü Pakt’ın adayındı.

Komünist Enternasyonal 7. kongresinden sonra, diğer KP’ler gibi, sınıfa karşı sınıf ve İşçi köylü Sovyet iktidarı söyleminden vaz geçerek “faşizme karşı birleşik cephe” taktiğini benimseyen Küba Komünist Birlik Partisi, birleşik cephe adına Batista’yı destekledi. 1934 darbesi ve Mart 1935 grevinin kanlı sahneleri çok çabuk unutulmuştu. Unutulan sadece bunlar değildi. Batista başkanlığında, özellikle 1938’den sonra, üniversite öğrencileri, akademisyenler ve devrimcilere karşı uygulanan yargısız infazlar da unutuldu. Ve reformcu hayallere kapılarak adını da Halkçı Sosyalist Parti olarak değiştiren KP, 1940 seçimlerinde de Fidel’in deyimiyle “ Hırsız, haydut, faşist, komünist herkesi bir araya toplayan” CSD koalisyonu içinde yer alarak Batista’yı destekledi. Batista seçimi kazanarak başkan koltuğuna oturdu.

1940-44 arasında işçi hareketi gelişimini sürdürdü. Devrimci Komünist Birlik Partisi 1939 seçimlerinde mecliste on, Senato’da üç temsilci ile temsil edildi. 1939’da kurulduğunda 220.000 üyeye sahip olan CTC’nin üye sayısı 1946’da 500 bini aştı. Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu 5.000 üyeden 200.000 üyeye ulaştı. 20’den fazla bölgesel ve yerel sendika kuruldu. Bu dönemde çıkan sendika yayın organlarının trajedi 150 bini buldu.

Haziran 1944 seçimlerine Partiler yine iki blok halinde katıldı. Sosyalist Demokrasi Koalisyonu (CSD) Batista’yı aday gösterdi. Grau San Marti, Küba (Gerçek) Devrimci Partisi (RPC-A) öncülüğündeki diğer blokun adayındı. Batista’nın başkan adayı olarak katılmadığı bu seçimde de Devrimci komünist Birlik Partisi Batista’nın adayını destekledi. Bu kez seçimi (RPC-A) kazandı, yeni başkan Grau oldu. Grau hükümeti döneminde de halkın durumunu kötüleştiren fiyat artışları, yüksek işsizlik ve yolsuzluklar devam etti.

1944’te yenilenen seçimleri yine Küba (Gerçek) Devrimci Partisi adayını kazandı. (RPC-A)’nin ikinci dönemi Küba’da yolsuzluğun, hırsızlığın, açlığın, sefaletin büyüdüğü ve devrimci hareketlere karşı terö-

rün tüm şiddetiyle sürdüğü bir dönem oldu. Hükümet işçi hareketinin üzerindeki baskısından kurtulmak için Anti-komünist bir kampanya açarak CTC'yi ele geçirmeye, komünistleri işyerlerinden ve sendikalardan attırmaya çalıştı. Bundan beklediği sonucu alamayınca Mayıs 1947'de kendine bağlı Küba Ulusal işçi Komisyonunu kurarak CTC içindeki sendikaların büyük çoğunluğunun bu kuruluşa üye olmasını sağladı. Bunu gerçekleştirmek için devrimci sendikacılara ve öğrencilere yönelik suikastlar düzenlendi.

Autantik'ler dış politikada ABD'nin başlattığı anti-komünist, anti Sovyet politikanın gönüllülüğünü üstlendi. 1947'de ABD'nin oluşturduğu "Amerikan Ülkeleri Karşılıklı Yardımlaşma Anlaşması imzaladı, 1948'de ABD'nin antikomünist "Demokrasinin Savunulması" girişimine katıldı, 1952'de ABD ile karşılıklı askeri yardım anlaşmaları imzalandı, ABD'nin Kore'yi işgalini destekledi.

Hükümetin izlediği baskı politikası, ayyuka çıkan yolsuzluklar, artan işsizlik ve pahalılık (RPC-A) içinde büyüyen bir muhalefetin ortaya çıkmasına yol açtı. Hükümet Partisi, Küba Devrimci Partisi (gerçek) (RPC-A) –Autentiko- içerisinde başlayan ve hayat pahalılığı ve yolsuzluk karşıtlığı temelinde gelişen muhalefet, Eduardo Chibas önderliğinde Küba Halkının Partisi'nin (PPC –O) kurulmasıyla sonuçlandı. Bağımsızlık fikrine olan sadakatiyle bu parti Ortodoks Parti olarak adlandırıldı. Yolsuzluk karşıtı tutumu ve telefon ve elektrik şirketlerinin millileştirilmesi vaadi partinin hızla büyümesini sağladı. Chibas'ın talihsiz bir biçimde intihar etmesi bile bu büyümeyi durdurmadı. Ortodoks Parti'ye bağlı gençlik örgütü de hızla gelişmeye başladı. Ortodoks gençliğin ileri sürdüğü görüşler ve öneriler Parti programının önündeydi. Ortodoks gençlik 1948'de yayınladığı broşürde, karşı karşıya kalınan bütün sorunların çözümünün sosyalizmde olduğu belirtiliyordu. Ancak bunun için önce Ulusal Kurtuluşun kazanılması gerektiğinin altı çiziliyordu. Yani bir nevi demokratik devrim sosyalist devrim ilişkisi öne sürülüyordu. Ortodoks gençliğin eylemcileri arasında genç Fidel ve onun mücadele yoldaşları da vardı.

Ortodoks parti 1952'de yapılacak seçimlerin favori adayıydı. 1944'de Halkçı Sosyalist Parti (PSP) ismini alan Devrimci Komünist Birlik Partisi, bu kez, "zararın neresinden dönülse kardır" misali, Batista yerine Ortodoks partiyi destekleme kararı aldı. Batista'nın ise hemen hiç şansı yoktu. Ama Batista'nın arkasında devasa bir güç ve darbe yapmak gibi bir meziyeti vardı. 10 Mart 1952'de üçüncü kez darbe yaparak yedi yıl sürecek yeni diktatörlüğünü kurdu.

Diktatörlük ve Devrim

Batista Darbesi halkın tüm kesimlerinde öfke ve nefretle karşılandı. Ama mevcut siyasi partilerin hiçbiri bu öfkeyi eyleme dönüştürecek bir bakış ve güce sahip değildi. Küba’da var olan parti ve grupların hemen hepsi Batista diktatörlüğüne karşı olsa da, izlenecek yöntem konusunda iki temel eğilim vardı; bu eğilimlerden biri, Mevcut güçlerin birleşerek diktatörlüğü devirmesi ve eski rejime ya da, onun bir ileri, versiyonuna geri dönmektir. Diğer; bu kısır döngüye son verecek olan silahlı mücadeleyle rejimin toptan imhasını sağlamaktır. Fidel de bir dönem 1940 anayasasına geri dönmeyi düşünenlerdendi; “*Darbeden sonra bütün görüntü değişti. Başlangıçta eski anayasaya uygun döneme geri dönmeyi düşünmekteydim. Şimdi askeri diktatörlüğün devrilmesi gerekiyordu.*” (1- 142)

Darbeden sonrası içinse değişen durumu şöyle açıkladı; “*1952’de Batista darbesi gerçekleştiğinde ben geleceğe yönelik bir strateji geliştirdim. Devrimci bir program başlatıp bir halk ayaklanması düzenlemek. O andan başlayarak zihnimde bir mücadele kavramı ve temel devrimci fikirler gelişti. “Tarih beni Beraat ettirecektir”deki fikirler. İktidarın devrim yoluyla ele geçirilmesi gerektiği fikrine sahiptim. O yıl yapılacak 1 Haziran seçimlerinden sonra olacakları temel alıyordum. Hiçbir şey değişmeyecek, sonuç bir kez daha düş kırıklığı ve hoşnutsuzluk olacaktı Bu laçkalaşmış, hiçbir yere çıkmayan yollara geri dönmek mümkün değildi artık.*” (4- Fidel Castro - Ignacio Ramonet - say -108)

Darbeye ilk ve en sert tepki Fidel’den geldi. Fidel darbeden birkaç saat sonra “Devrim değil Felaket”başlıklı bir Manifesto yayınladı. “*Bir kez daha bir tiranla karşı karşıyayız, ama Mella, Trejove Guiteras gibi insanlar da ortaya çıkacaktır; Anayurt’ta baskı var, ama bir kez daha özgürlük günü gelecektir.*” (2 - 223)

Halkçı Sosyalist Parti PSP, 10 Mart’ta darbeyi kınayan bir bildiri yayınladı.Küba İşçileri Konfederasyonu ,PSP’nin çağrısını destekledi. 14 Mart’ta Üniversite Öğrencileri Derneği (FEU) darbeyi reddeden bir bildirge yayınladı. Deklarasyonda “*Anayurt tehlike altında ve biz mücadelemizle ona borcumuzu ödemeliyiz.*” vurgusu yer aldı. (2 - 224)

Burjuva partilerinin bir kısmı Batista’ya katılırken, bir kısmı da yurtdışına kaçtı. Ortodoks Parti darbeyi kınadı ancak yasal direniş çağrısında bulundu. Kınama, Parti iç çatışmalarla anlamsızlaştı.

Darbenin hemen ardından 1940 Anayasası yürürlükten kaldırıldı, Cumhuriyet Kongresi fesih edildi, yerine danışma kurulu kuruldu, bele-

diyelerin yetkilileri görevden alındı, yerlerine yenileri tayin edildi, grev ve gösteriler yasaklandı, basına sansür getirildi, 1 Mayıs gösterileri yasaklandı ve devrimci örgütlere karşı yeni bir terör dalgası başlatıldı.

PSP Diktatörlüğe karşı mücadele hattını; 1940 Anayasası'nın geri getirilmesi, demokratik hakların kazanılması, seçimlere gidilmesi ve Ulusal Kurtuluş Hükümeti kurulmasına yönelik birleşik cephe olarak belirledi. Yani PSP'nin darbeden önceki Cephe stratejisindeki tek değişiklik, Batista'yla birlikte olmaktan ona karşı olmaya geçiştir. PSP Fidel ve grubunun savunduğu silahlı mücadeleye karşı olduğunu açıkladı. PSP'ye göre silahlı mücadele ancak bütün kitle mücadele biçimleri denendikten sonra gündeme getirilebilirdi. Yani önce birleşik cephe kurulmalıydı, seçimlere gidilmeliydi, böylece silahlı mücadelenin "koşullar" nedeniyle reddedildiği imajı canlı tutulmuş oluyordu. PSP'nin silahlı mücadeleyi reddeden bu tavrı 1958'e kadar sürdü.

Batista'ya karşı silahlı mücadeleyi Fidel dışında savunan birkaç grup daha vardı. Küba Üniversitesi profesörü Rafael Garcia Ulusal Devrimci Hareket'i kurarak bir ayaklanma hazırlığına girişti, tutuklandı, hareketi dağıldı. Oriente'de Franz Pais'in kurduğu Oriente Devrimci Hareketi silahlı ayaklanma hazırlığına girişti, daha sonra bu grup Fidel'in grubuna katıldı.

Diktatörlüğe karşı ilk eylemler Mart 1953'te yapıldı, öğrenciler tutuklamaları, baskıları protesto etmek ve tüm tutukluların serbest bırakılması için eylemlere giriştiler. 29 Ocak'ta, Marti'nin doğumunun yüzüncü yıl dönümünde "Marti Gençlik Kongresi" düzenlendi. Kongrede mirasına bağlı kalınacağına dair "Marti Gençlik Andı" kabul edildi. Darbenin 1. Yıldönümü olan 10 Mart'ta gençler; Mella ve Guiteras'ın Havana Üniversitesindeki büstlerine yapılan saldırıyı protesto etmek için büyük bir gösteri düzenlediler, polisin saldırısı sonucu 1 öğrenci öldürüldü, 11'i yaralandı. FEU ancak Moncado baskınından sonra silahlı ayaklanmadan yana açık tavır aldı. Bu dönemde işçilerin grevleri de sürdü. Eylül'de 1952'de tekstil işçileri, Ekim'de 15 bin tütün işçisi, Aralık'ta 450 çikolata fabrikası işçisi greve çıktı, işçiler birçok yerde fabrikaları işgal ettiler.

Moncada Kışlası Saldırısı

Fidel için, bir diktatörün yerine başkasının geçmesine yol açan parlamenter komediden oluşan bu kısır döngüyü kırmanın ilk adımı Moncada kışlası baskınıydı. Fidel bunu gerçekleştirmek için yoğun örgütlenme ve hazırlık faaliyetlerine girişti. Eylemin merkezi olarak Santiago de Cuba seçildi. Fidel önce çevresine silahlı mücadele fikrini yaymaya

başladı. Örgütlediği gençlere neyi amaçladığını, nasıl bir örgüte ihtiyaç duyduğunu anlattı. Bu süreci sonradan şöyle değerlendirdi; *“Böyle bir anlayış olmadan Moncada planı tasarlanamazdı”* *“Korkunç şekilde sömürülmüş ve acı çekmiş bir ülkede eğer işçi sınıfını, köylüleri, yoksul halkı yanınıza alamazsanız hiçbir şeyin anlamı kalmaz.”*... *Bu göreve bir avuç insanla başladım. ... Elimizde tek bir kuruş yoktu, hiçbir şeyimiz yoktu. Benim Ortodoks partide bağlantılarım vardı. Partide Batista’ya karşı bilenmiş gençler vardı. ... politik, devrimci ya da sınıfsal bir bilince sahip oldukları söylenemezdi.”* (4 -110-111)

Fidel’in Havana Üniversitesini temel karargah olarak başlattığı hazırlık faaliyeti hızla ilerledi ve kısa sürede 1200 kişilik küçük bir orduya dönüştü. Büyük çoğunluğu Ortodoks gençlikten gelen bu ordunun neredeyse tümü gençlerden oluşuyordu. Fidel’in deyimiyle bu ordunun büyük çoğunluğunda “sınıf bilinci” yoktu. Fidel’in “sınıf içgüdüsü” olarak tanımladığı şey vardı. Bu içgüdüyle insanlar, düzenin bozuk olduğuna ve *“değiştirilmesi gerektiğine çok çabuk ikna oluyorlardı.”* 1200 kişinin içinden seçilenlerle 120 kişilik üç grup oluşturuldu. Grubun tümü Havana atış kulüplerinde silah eğitiminden geçirildi. Havana Üniversitesindeki eğitimlerle silahsız yapıldı. Ayrıca daha dar bir grupla Marksizm eğitimi yapıldı. Kullanılan ana materyal Mehring’in, Marks’in Biyografisiydi. (4-113)

Grup dört kişilik bir liderlik; Fidel, Abel Santamaria, Jesus Montane, Martinez Araras tarafında yönetiliyordu.

Moncada baskını hazırlıklarında önemli görev üstlenen Haydee Santamaria bu süreci şöyle anlattı; *“Tüfek alabilmek için, mermi alabilmek için, boğazımızdan bile kısmamız gerekiyordu; yoldaşlarımızın sigarayı bırakmaları gerekiyordu; Fincanı 3 centavodan kahve içemezlerdi; silaha sahip olmamız için aç kalmamız gerekti.”* (5- Küba Devriminin geçtiği yol- Grineviç - say -79)

Saldırı için biri Santiago de Cuba, ötekisi Bayamo’da iki kışla seçildi, Moncada ve Carlos Manuel Caspedes kışlaları. Bu iki kışlaya anı anda saldırılacaktı. Bayamo için kırk kişilik bir grup ayrıldı, diğer yüz yirmi kişi Moncada kışlasına saldıracaktı. Asıl saldırı noktası Moncada’ydı. Bayamo, saldırısının amacı *“düşmanın merkez karayolundan olası ilerleyişini durdurmak.”* Fidel neden Moncada’nın seçildiğini şöyle açıkladı; ... *“Planımız Moncada kışlasını ele geçirmek ve Santiago de Cuba halkının da desteğiyle ülkeyi felce uğratmak için genel grev çağrısı yapmaktı. Eğer düşman bunun üzerine bizim savunma gücümüzü aşan bir güçle saldırırsa, iki bin ya da üç bin silahlı adamla Sierra*

Maestra'ya geri çekilecektik. Plan buydu.” (1 -149)

Saldırı hazırlıkları ayrıntılarıyla planlandı ve büyük bir gizlilik içinde yürütüldü. Son ana kadar nereye saldırılacağını ancak birkaç kişi biliyordu. Silahlar -ki, çoğu yakın mesafe ve otomatik olmayan silahlardı -giysiler-çavuş giysileri, materyaller, saldırıdan üç ay önce Santiago’da kiralanan bir çiftliğe getirilerek kamufle edildi. Santiago’ya gelecekler için kalma yerleri ayarlandı. 26 Temmuz gecesi bütün gruplar çiftlikte buluştu. Saldırı yeri saati ve diğer ayrıntılar burada anlatıldı. Fidel savaşıtlara şöyle seslendi; *“Savaşta düşmanın sayısal durumu değil, savaş yeteneği önemlidir. Batista görkemli törenler düzenleyerek, en modern silahlarla donanmış olan ordusunu yenilmez gibi göstermek istemiştir. ... Siz bu efsaneyi yıkın, bunun alçakça bir aldatmaca olduğunu ve halkın yürekliliği, kararlılığı karşısında hiçbir ordunun dayanamayacağını kanıtlayın. Başarısızlığa uğrarsak-bu olasılığı da öngörmemiz gerek elbette- savaşımız yeni savaşçılar doğuracak ve bizim elimizden düşen silahları bu yeni savaşçılar kaldıracaktır. ... Bugün burada uğruna toplandığımız, uğruna savaş bayrağını yükselttiğimiz düşün asla yok olmayacaktır.” (5 - 80)*

Toplam yüz altmış kişilik grubun kırk kişisi, Bayamo için ayrıldı, geri kalan 120 kişi Moncada’ya saldırıacaktı. 120 kişilik gruptan,zaten başka bir grubun elemanları olan beş öğrenci, Fidel’in deyimiyle beş “deli fişek” saldırıya katılmaktan son anda vazgeçti.

Moncada’ya saldırı yapacak yüz on beş kişi üç gruba ayrıldı. İçinde Raul’un da olduğu grup Adliyeyi, Abel’in başında bulunduğu grup reviri, Fidel’in başında olduğu kalabalık grup ise asıl karargâhı ele geçirecekti.26 Temmuz saat 5,15 de çiftlikten arabalarla yola çıkıldı. Önce kışlanın girişi ele geçirildi, ardından revir ve adliye. Planın asıl bölümü olan karargâhın ele geçirilmesi, hesapta olmayan bir devriyeye rastlanması, patlayan ilk kurşun ve askerlerin uyanıp silaha sarılması sonucu gerçekleştirilemedi. Revirde, hastaların yardımıyla Abel grubu kendini dışarı atabildi. Adliye grubu esir alındı. Raul’un bir hareketi ile iş tersine döndü bu kez askerler esir alındı, bu grubun orada ölümden kurtuluşu oldu.

Planlananın aksine kışla dışında başlayan çatışma yarım saat kadar sürdü. Planın gerçekleşme şansı kalmayınca Fidel geri çekilmek emrini vermek zorunda kaldı. *“Bir an geldi geri çekilme emri vermeye başladım. Ne yaptım, sokağın ortasında durdum; elimde 12 kalibrelik çifte vardı. Kışla binalarından birinin çatısında 50 kalibrelik ağır makineli gördüm. Sokağı silip süpürebilirdi. ... Çatıdaki adam silahı ele geçir-*

meye çalıştığında ona ateş ediyordum.” (4 -132)

Moncada'daki çatışmada düşmanın 11 ölü ve 22 yaralıya karşın savaşılar beş kayıp verdi. Asıl kayıplar çatışmadan sonra yaşandı. Diktatörlük büyük bir kinle terör estirdi. Bu terör sırasında 56 savaşçı daha öldürüldü. Ölümden bir biçimde kurtulanlara işkence edildi. Öldürülenler arasında Fidelin “küçük motor” dediği ana çekirdeğin önemli isimlerinden Abel de vardı. Abel, işkencede bir gözü çıkarıldıktan sonra öldürüldü, Çıkartılan gözü konuşturmak için kız kardeşi Haydee'ye gösterildi. Haydee'nin cevabı; “gözünü oyduunuz ve o yine de size bir şey söylemediyse ben hiç söylemem” oldu. (5-83)

Başarısızlıktan sonra herkes dağıldı. Dağılanların birleşme yeri çiftlik oldu. Çiftlikte başarısızlığın yol açtığı moral bozucu bir hava hakimdi. “Teslim olmak, boyun eğmek ya da benzeri bir şey söz konusu değildi. Bu anlamsız olurdu. Bizi öldürecek oldukları için değil, teslim olma fikrini havsalamız almadığı için.” (4 -135)

Fidel, önce Martinez Araras komutasındaki Bamayo'dakilerin yardımına koşmak için, başka, küçük bir kışlayı basmayı planladı, ancak savaşçıların durumu buna uygun değildi. Savaşabilecek durumdaki savaşçıları yanına alarak çiftlikten ayrıldı. Siera Maestra'ya geçmeye çalışacaktı. Her taraf ordu birlikleriyle çevriliydi, yaralı ve bitkin olan beş savaşçı teslim edilmek üzere kilise arabuluculuğuna bırakıldı. Çünkü başka türlü sağ kalmaları mümkün değildi. Batista yakaladıklarını işkence yaparak öldürtüyordu. Fidel, Alcalde ve Suarez dağa doğru yola çıktı. Gerisini Fidel'den dinleyelim; “Ancak iki üç kilometre yürüdükten sonra, bir hata yaptık; her zaman yaptığımız gibi gecenin geri kalanını bir ormanda geçirmek yerine... Varaentierre'da (köylü kulübesi-y) uyumaya karar verdik. Bu büyük bir hataydı. ... Uyandığımızda askerlerin namluları göğsümüze dayanmıştı. İşte böyle yakalandık. Hüzin verici derecede şanlı direnişten yoksun bir şekilde. Gafil avlanan biz olduk.” (4-137)

Bir manga asker öldürmek için tutuklulara saldırdı. Komutanları, Yüzbaşı Pedro Sarria “fikirlere öldüremezsiniz, ateş etmeyin” diye askerleri teskin etmeye çabaladı. Yüzbaşı yakaladığı üç kişiden birinin Fidel olduğunu öğrendiğinde de bunu gizledi. Fidel'leri teslim almaya gelen üst rütbeliye, teslim etmedi ve Moncada kışlasına gönderilmelerini engelledi. (Yüzbaşı Sarria devrimden sonra Cumhurbaşkanlığı yaveri olarak atandı) Fidel, Banaito il hapisanesine konuldu. Hapishanede kimseyle görüştürülmemesine karşı açlık grevine başladı. 24 Saat görüşme izni aldıktan sonra grevi bıraktı. 75 gün boyunca bir hücrede

tek başına tutuldu.

Fidel, Moncada düşseydi yapacaklarını söyle anlattı; *“Moncada düşseydi üç bin silahımız olacaktı. ... Başlarda Çavuş olacaktık. Ortılığı velveleye vermek için bir asi Çavuşlar bildirisi yayınlayaca, esir aldıklarımızdan bazıları isim ve rütbeleri ile kentteki bütün üstlerine mesaj yollayacak, “çavuşların başkaldırısını” anlatacaktı. ... Hemen ardından Moncada’yı ele geçirenlerin kimliklerini açıklayacaktık. Kim olduğumuzu söyleyecektik yani. ... Sonra radyo istasyonunu gidecektik. Bütün malzeme hazırdu.”* (4 -142)

21 Haziran’da mahkeme başladı. Duruşmayı sadece 20 kişinin izlemesine izin verildi. Fidel mahkemede yaptığı konuşması ile bütün yargılama sürecini tersine çevirdi. Asla taviz vermedi. Diktatörlüğün bütün suçlarını ortaya döktü. Konuşması bir savunma değil, bir manifestoydu; devrimin ilk aşamasında yapılacakları içeren bir manifesto; Mahkemede açıkladığı bu Manifesto şunları içeriyordu. *“Moncada Garnizonu’nu aldıktan sonra derhal ilan edilecek olan beş yasaı burada tekrar hatırlatıyorum: İlk olarak egemenliği tekrar halka ve 1940 Anayasası’na verecektik. İkinci yasa, toprağı çalışanlarına vermek olacaktı. Toprak sahiplerine de 10 yıl üstünden kiralamışlar gibi ellerine geçecek parayı devlet verecekti. Üçüncü yasa ile işçi ve çalışanlar, şirket ve endüstrilerin karının %30’una hak kazanacaklardı. Dördüncü yasa, şeker kamışında çalışan işçilere özel haklar kazandıracaktı. Beşinci yasa ile, belirsiz şekilde servet biriktirmiş şirketlerin ve insanların mal ve paralarına el konulması olacaktı ve yurt dışına kaçırdıkları mallar geri talep edilecekti. Bu paralar, halka, işçilere ve emeklilik fonlarına aktarılacaktı. Bu yasaların hemen ardından ise sıra toprak reformuna, eğitim reformuna, elektrik ve telefon tröstlerinin millileştirilmesine gelecekti.”*

Fidel’in bu Manifestosu tarihe “Tarih beni Beraat ettirecektir” adıyla geçti. Mahkeme sonucu Fidel 15 yıl hapse mahkum edildi. Moncada savışçıları içeride 22 ay kaldılar, Fidel bu 22 ayın 19’unu tek bir hücrede geçirdi. Tutuklular hapisanede devrimin Abel Santamaria akademisini kurdu. Tarih, coğrafya, matematik, ekonomik politik, felsefe, İngilizce vb. dersleri işlediler. Marti, Marx, Engels, Lenin’in eserlerinin de içinde olduğu 600 kitaplık bir kütüphane oluşturdular.

Raul Castro Moncada saldırısının önemi konusunda şunları yazdı; *“26 Temmuz olayları Küba tarihinde Batista diktatörlüğüne ve Küba’yı yarı sömürge bir ülke haline getiren yabancı egemenliğine karşı ana eylem biçimi olarak silahlı savaşı gündeme getiren bir dönemin, yeni bir dönemin başlangıcı oldu.” Aynı konuda Fidel; “Bu tarihin önemi*

halkın önünde yeni bir yol açmasındadır; bu tarihin önemi, kısa sürede diktatörlüğü alaşağı eden ve devrimin gelişmesi için gerekli koşulları yaratan yeni bir savaş anlayışının başlangıcı olmasındadır.” (5 - 87)

Fidel’ler hapisteyken, dışardaki hava Batista’nın kendini meşrulaştırmak için başvurduğu taktikle değişti. Batista 1954’de seçim yapılacağını açıklayınca bütün partiler seçimlere odaklanarak, Batista’nın yerine başka bir diktatörü seçmek için diktatörlükle flörte girişti. “... silahlı mücadeleyi sözde destekleyen politik güçler hiç bir şey yapmıyorlardı. Etkinliklerine son verip biz daha hapishanedeyken seçim mücadelesine girdiler. Bunun üzerine Batista kendini emniyette görerek gücünü yasalastırmaya kalkıştı. Hükümeti çaba harcamadan gerçekten seçimle gelmiş, yasalara uygun bir hükümete dönüştürmek istiyordu.” Her şey gerçekten de Fidel’in dediği gibi oldu. Burjuva muhalefet önce Batista’nın karşısına bir aday çıkardı, sonra seçimin her bakımdan gerçek bir seçim olmadığı anlaşıncaya muhalefetin adayı geri çekildi. Batista tek başına girdiği ve seçmenlerin % 25’inin oy kullandığı seçimi “kazandı.”

1954 seçimleri öncesinde Üniversite öğrencileri Federasyonu, Siyasi Mahkumlar Akarabaları Komitesi, Halkçı Sosyalist Parti, Sosyalist Gençlik, Marti’nin Kadın İzleyicileri Sivil Cephesi, diğer parti, demokratik örgütler ve kişilerin oluşturduğu büyük bir af kampanyası açıldı. Kampanyada Fidel’in Manifestosu hem bir propaganda, hem de bir örgütlenme aracı oldu. Manifesto Fidel’in grubu tarafından bastırılıp dağıtıldı. Manifestonun basımı ve dağıtımında Moncada kışlası saldırısı hazırlığında yer alan Melba Hernandez ve Haydee Santamaria özel bir rol aldılar. Diktatörlük bu af kampanyasını seçimlerde kendisini meşrulaştırmanın bir aracı olarak kullansa da Moncada mahkumları aftan yararlanarak dışarı çıktı. Fidel’ler Mayıs 1955’te serbest kaldılar. Fidel, kendini karşılamaya gelen grupla yaptığı söyleşide örgütlenme ve eylem planını anlattı. Hareketin ismi 26 Temmuz Hareketi olarak burada konuldu. 12 Haziran’da Havana’da bir evde yapılan toplantıyla 26-M-7 hareketinin 11 kişilik yönetimi ve faaliyet alanları – eylem, gençlik, propaganda, finansman ve işçi hareketi – olarak belirlendi. Ve M-26-7’nin 1 No’lu bildirisi yayınlandı. Bildiride hareketin amacı, hedefleri, mücadele yöntemleri ve zaferden sonra alınacak ilk önlemler açıklanıyordu. Bildirinin bir başka özelliği de sadece Batista diktatörlüğünü değil, bir bütün olarak sistemi hedef olmasıydı. Raul, terörist bir saldırı düzenlemekten tutuklama emri ile arandığı için Meksika’ya geçti. Ardından Fidel’de Meksika’ya geçmek zorunda kaldı. Ve bu Küba Devriminin yeni bir aşamasının başlangıcı oldu. Moncada, Küba’ya Fidel’in

şahsında devrimci bir lider, devrimci bir örgüt yarattı ve devrimci bir savaşı başlattı.

Fidel Meksika'ya gitmeden önce şu açıklamayı yaptı: *"Sivil mücadeleler için tüm kapılar kapandığı için 1868 ve 1895'tekilerden başka bir çözüm kalmadı. ... Marti'nin bir takipçisi olarak, haklarımız için diz çökmek değil, onları zorla almak zamanımız geldi. ... Karayiplerde bir yerlerde olacağım. Böyle gezilerden tiranlığın boynunun vurulup ayaklar altına alınmasından başka bir amaçla dönülmez."* (2 -252)

Mexico City Küba'dan kaçan rejim karşıtlarının bulunduğu bir şehirdi. Moncada kışlası baskınından sonra birçok savaşçı Meksika ve diğer ülkelere kaçmıştı. Guetamala'ya kaçan (Nico) Lapez, Fernandes orada Ernesto Guevera ile tanışmıştı, birlikte Meksika'ya geçtiler. Meksika'da Raul'la tanıştı. (o sıralar Guevera henüz Arjantin'de 'arkadaş' anlamında kullanılan Che ismini almamıştı) Fidel'le Che'nin karşılaşması Eylül 1954'te gerçekleşti. Fidel, ilk buluşmanın üzerindeki etkisini şöyle anlattı; *"Doğallığı, sadeliği, dostluğu, özgürlüğü ve diğer tüm faziletleri ile herkesin hemen yakınlık duymaya başlayacağı insanlardandı. ... Yaptıklarımızı, planladıklarımızı, fikirlerimizi biliyordu ve bizimle tamamen hemfikir. Hareketimizde küçük burjuvalar ve her türlü insan olduğunu da biliyordu; bir ulusal kurtuluş devrimi, yayılmacılık karşıtı bir devrim görüyor, henüz sosyalist bir devrim görmüyordu. Ama mutluymuş, hemen aramıza katıldı."* Bu görüşme karşılıklı bir söz vermeyle noktalandı. *"Bana tek söylediği şu oldu; Fidel sana tek bir şey söyleyeceğim,-ne kadar öngörülü olduğuna bir bakın, üstelik çok özel nitelikleri olan bir adamdı; asla hayatta kalıp kalmamayı önemsemedi, kendine bakmadı; Tek istediğim Küba Devrimi başarıya ulaştıncaya, devlet politikaları yüzünden Arjantin'e gidip orada devrim yapmama engel olmamanız. Ben de tamam dedim. Çok açıktı, orada güvendi. Tamamen güvendi. Ben onun bu huyuna hayrandım."* (4 -148)

Fidel, Amerika'nın birçok kentinde Kübalı göçmenlerle yaptığı toplantılarda, görüşlerini anlattı, maddi katkı ve savaşçı topladı. Meksika'da Meksiko kentinde siyasi eğitim için bir ev kiralandı. Aynı kentin dağlık bölgesinde, "Santa Rosa" adında bir çiftlik kiraladılar, orada askeri eğitim işini organize ettiler. Derslerde atış eğitimi ve gerillanın kuşatmayı nasıl yaracağı öğreniliyordu. Uzun yürüyüşler ve dağa tırmanma bu eğitimin bir parçasıydı. Che astımlı olduğundan yürüyüşlerde zorlanıyordu. Kampın sorumlusu Che idi. Meksika'da askeri eğitim sırasında yaşanan bir aksilik sonucu Fidel ve Che'nin de içinde olduğu birçok savaşçı tutuklandı. Tutuklanmalar önemli bir cephane kaybına

yol açtı. İki ay tutukluluktan sonra Meksika eski devlet başkanı Lazaro Candenias'ın devreye girmesiyle serbest kaldılar.

Fidel Meksika'da silahlı mücadele hazırlığını ve geri dönüşü organize ederken, Küba'da baskı koşulları daha da ağırlaşmıştı. Ancak kitle hareketinde de gözle görülür bir yükselme vardı. Küba İşçileri Konfederasyonu CTC'nin Batista yanlılarının eline geçmesine karşın, işçiler içinde yeni bir örgütlenme oluşmaya başladı. İşyerlerinde "Taleplerin savunulması ve CTC'nin demokratikleştirilmesi komiteleri CDD kuruldu. Komitelerinin amaçları paralel bir sendika oluşturmak değil, CTC'nin yeniden bir işçi örgütüne dönüştürülmesiydi. Diktatörlük koşullarında birçok zorluğa rağmen işçi grevleri de sürdü. 1955 yılı içinde gerçekleşen üç grev önemliydi. Estrella şeker imalathanesi işçileri grevi, işçilerin istediklerini elde etmesiyle sonuçlandı. Havana Banka çalışanları grevinde durum farklı oldu. Sendika liderleri patronla anlaşarak grevi yenilgiye uğrattılar. En etkili grev Şeker Endüstrisi İşçilerinin Ulusal greviydi. Sendikacıların grevi sonlandırma girişimlerine rağmen CDD'ler grevi başarıyla sürdürdüler. Grev küçük çiftçiler, esnaf ve öğrencilerin desteğiyle büyüdü. Batista ordu ve polisi grevcilerin üzerine sürdü, iki işçi öldürüldü, çok sayıda işçi yaralandı, pek çok sendikacı görevden alındı ve tutuklandı. Bu grev CDD'lerin başarısı oldu. Bu başarı, 500 sendikadan 1000 delegenin Havana'da gizlice bir araya gelerek, CDD'lerin merkezileşmesini sağladı.

Öğrenci hareketinde de önemli gelişmeler oldu. Üniversite Öğrencileri Federasyonu FEU'nun içinden ondan daha dar, ama öğrenci gençliğin dışındaki gençliği de kapsayan, bir gençlik örgütlenmesi olan Devrimci Direktörlük DR kuruldu. DR sadece devrime sağlam bağlı olan öğrencileri kabul ediyordu. FEU'nun genel sekreteri olan Jose Antenio Echeverria DR'nin başkanı oldu. DR'nin kuruluşuyla öğrenci eylemleri de yeni bir ivme kazandı. DR 24 Şubat 1956'da Küba Halkının Manifestosu'nu yayınladı. Manifestoda barışçıl çözümün olanaksız olduğu, tek çıkış yolunun silahlı mücadele olduğu ilan edildi.

Batista'ya karşı mücadele orduya da yansdı. Ordu içinde Batista'yı devirmek ve 1940 anayasasına geri dönmek için komplolar kurulmaya başladı. En etkili komplo, ordu içinde rüşvete bulaşmadıkları, halka karşı terör faaliyetlerine katılmadıkları için "Lekesizler" ismiyle anılan komploiydu. "Lekesizler" komplosu içinde daha sonra Fidel ile birlikte savaşacak olan Jose Ramon Fernandes de vardı. İlginç olanı bu komplo nun ABD Elçiliği tarafından da desteklenmiş olmasıydı. Komplo açığa çıkartıldı, komplocular tutuklandı. Komplo gerekçe gösterilerek

ordu içinde bir temizlik yapıldı. Devrimci örgütlere karşı yeni bir terör dalgası başlatıldı, Tutuklamalar, işkenceler...

Meksika’da dönüş hazırlıklarını sürdüren Fidel, diktatörlüğe karşı eşgüdümlü bir ayaklanma için Küba’daki hareketlerin liderleriyle de görüştü. M-26-7’nin Santiago de Cuba lideri Frak Pais’le iki kez görüştü. Bu görüşmelerde Küba’ya dönüşle Santiago’daki eylemlerin senkronize edilmesi kararlaştırıldı. Fidel ayrıca FEU ve DR lideri Echeverria ve PSP temsilcisiyle de görüştü. PSP ile yapılan görüşmede mücadelenin izlemesi gereken yol üzerinde bir görüş birliği olmadığı için bir ilerleme kaydedilemedi. DR’le M-26-7 silahlı mücadeleyi tek çıkış yolu olarak görseler de aralarında taktik birliği yoktu. Direktörlüğün temel aldığı alan, kentti. Temel mücadele biçimi ise diktatörün kendisine ve üst düzey yöneticilerine suikastlar düzenlemektir. İki lider ayrılıkları bilerek, birlikte mücadele kararı aldılar. Bu kararı “Meksika Sözleşmesi” ile imza altına aldılar. Barışçı çözümün reddedildiği sözleşmede, devrim hazırlıklarının 1956’da özgürlük vadedecek yeterlilikte olduğu, “genel grevle desteklenecek ayaklanmanın zafere ulaşacağı” vurgulanıyor ve halkın bu birliği desteklemesi isteniyordu.

Granma Çıkartması

17 ay devam eden bir hazırlıktan sonra 25 Kasım’da Granma 82 savaşçı ile Küba’ya doğru yola çıktı, 5 gün sonra, 30 Kasım’da Küba sahillerine varılacağı hesaplanıyordu. Gerillanın Küba’ya varışı ile birlikte M-26-7 Santiago de Cuba’da, DR ise Havana’da eşgüdümlü bir hareketi başlatacak. 27 Ekim’de Santiago de Cuba ve Havana’da öğrenciler eyleme geçtiler. Eylemler ordu tarafından vahşice bastırıldı. Öğrenciler “Batista diktatörlüğü altında ders yok” sloganıyla süresiz boykot kararı aldılar. Okullar devrimin zaferine kadar kapalı kaldı.

27 Ekim gecesi DR Havana’da bir kulübe baskın düzenleyerek Batista’nın istihbarat şefini öldürdü. Polis Haiti büyükelçiliğini basarak, elçiliğe sığınan on eylemci öğrenciyi öldürdü. Bu sırada eylemcilerden biri Küba ulusal polis şefini öldürmeyi başardı. 29 Kasım’da Santiago’da ulaşım işçileri greve çıktı. 30 Kasım’da M-26-7’nin Santiago bölgesi harekete geçti. Buradaki hareketi bölge sorumlusu Franz Pais yönetiyordu. Silah, savaşçı temini, ikmal ve haberleşmeden sorumlu Celia Sanchez’dı. 30 Kasım sabahı 400 militan M-26-7 bantlarını kollarına takarak sokaklara çıktılar. Polis merkezi ve diğer binalar işgal edildi, hapishane basıldı, tutuklular serbest bırakıldı. Şehir birkaç saatliğine de olsa devrimcilerin eline geçti. 30 Kasım’da Küba’ya ulaşması ge-

reken Granma'nın geciktiği anlaşıncaya eylemciler düzenli bir biçimde geri çekilmek zorunda kaldılar. Aynı tarihte Küba'nın pek çok yerinde benzer eylemler oldu, silah depoları, askeri karakollar basıldı, işçiler eyleme grev ve şeker plantasyonlarını ateşe vererek katıldılar. 2 Aralık'a kadar süren eylemlerde 10 kişi öldü, onlarcası yaralandı ve tutuklandı. Ölenler içinde Santiago'da ayaklanmayı yöneten üç M-26-7 yöneticisi, Pepito Tey, Otto Parelyada ve Tomi Alamo'da vardı.

Granma kötü hava koşulları, haddinden fazla yük ve arızalar nedeniyle iki gün gecikmeli olarak, 2 Aralık'ta Oriente sahilinde, bataklık bir arazide sahile çıktı. Savaşçılar bataklığı iki günde geçerek bir şeker kamışı bölgesinde kamp kurdular. Kamp yeri düşman tarafından tespit edilince, karadan çembere alındı ve havadan makineli tüfekle taranmaya başlandı. İlk kayıplar burada verildi. Savaşçılar yoğun ateş altında ormanlık alana doğru dağıldılar. Fidel daha sonra bu kararın hatalı olduğunu belirtti; *“Dağılmanın bir hata olduğu sonucuna vardık. Deneyimin ne kadar önemli olduğunu tahmin edemezsiniz. İnsan istediği kadar eğitim alsın, arazi hata kaldırmaz, hata yapmamayı öğrenmek gerek.”* (4 -156)

Dağılan grup yeniden buluşmaya başladığında, kayıplar da ortaya çıkmaya başladı. Savaşçıların birçoğu öldürülmüş ya da tutuklanmıştı. Fidel iki yoldaşıyla 12 gün boyunca üç kişiydi, ardından Raul'un grubu ve Che'nin grubu ile buluşuldu. Sonradan katılanlarla Granma'dan gelenlerin sayısı 17 oldu. Fidel dağılmadan sonraki buluşmayla ilgili olarak; *“Raul beş tüfekle geldi; Benim de iki adamım ve iki tüfeğim vardı, toplam yedi tüfek ediyordu. Ve ben dedim ki; “Bu sefer savaşı kazanacağız” Ignacio Argamonte'nin sözünü anımsıyordum. ...On iki adamla kaldığında karamsarlara cevap olarak şöyle seslenmiş; “Cesaretsizleri dikkate almayın, on iki kişiden bir millet yaratılır.” Raul ve ben de böyle düşünüyorduk: Sierra'ya ulaşip savaşı sürdürecektik.”* (4 - 158)

Grubun yeniden toparlanmasında köylülerin büyük yardımı oldu. En son bir araya gelindiğinde 17 tüfek ve 18 kişiydiler. İçlerindeki altı köylü ayrıldıktan sonra 12 kişi kaldılar. 12 kişi bir halk yaratmak için Sierra Maestra'ya doğru yola çıktılar.

Gerillanın Sierra'daki ilk faaliyetleri coğrafyayı tanımak, köylülerle ilişki kurmak oldu. Bunda zorlanmadılar, çünkü köylüler bir yandan ordunun baskısı, diğer yandan da büyük toprak sahiplerinin, topraklarını ellerinden alma tehdidi altındaydı. Başlangıçta, gördükleri küçük grubun Batista gibi güçlü bir diktatör ile başa çıkamayacağını düşündük-

lerinden gerillaya karşı belirli bir kararsızlık gösterecekler de, zamanla kazanılan zaferlerle bu kararsızlık aşıldı.

Aralık sonunda sayısı otuzu aşan gerillanın Siera'daki ilk eylemi 17 Ocak 1957'de bir askeri kışlaya saldırı oldu. 32 kişilik bir gerilla grubu kışlayı zorlanmadan ele geçirdi. Bu ilk zafer bir dizi ilkle birlikte gerçekleşti. Gerillanın etik anlayışı bu zaferle birlikte yazılmaya başlandı; yaralı düşman askerlerinin tedavi edilmesi, esir alınanlara hiçbir biçimde hakaret ve işkence yapılmaması, ama işkenceci olduğu tespit edilenlerin yargılanıp infaz edilmesi gibi. Bu ilk zaferle önemli miktarda silah ve yiyecek ele geçirdi. İlk kez gerillada tüfek sayısı savaşçı sayısını geçti. Eylem hem gerilla, hem de şehirde mücadeleyi yürüten M-26-7 militanları ve Batista karşıtları için güçlü bir moral kaynağı oldu. Bu ilk zaferden sonra New York Times muhabiri Herbert Matthews'ın Siera'da Fidel'le yaptığı röportaj Fidel'in öldüğü spekülasyonlarına bir cevap oldu. Moralleri daha da yükseltti.

Zaferin ardından M-26-7 Ulusal yönetimi ilk kez Sierra'da toplandı. Toplantıda gerillanın ve kentlerdeki mücadelenin güçlendirilmesi için; gerillaya yeni savaşçıların katılması, iletişimin güçlendirilmesi, büyük şeker kamışı tarlalarının yakılması, ulaşım ve iletişim araçlarına sabotajlar yapılması, işkenceci ve ajanların infazı ve ayaklanmanın zaferi için genel grev hazırlığının yapılması kararları alındı.

Gerillanın ikinci önemli zaferi 28 Mayıs'ta Oriente'deki Uvero kışlasının ele geçirilmesi oldu. Bu saldırıda gerilla oldukça ağır kayıplar verdi; 6 gerilla öldü, 9'u yaralandı. Fidel bu saldırı için şunları söyledi; *“Cesurca ve maceraperest bir girişimdi; ... bunu bizimle hiçbir ilişkisi olmayan bir gruba yardım etmek için yaptık. ... Destek olmak için de kendi öğretmenlerimizden saptık. İhtiyatsız bir saldırı düzenledik; katılanların üçte biri öldü ya da yaralandı. Bereket versin daha ilk atışta haberleşme ağlarını bertaraf ettik de ne savaş gemileri neden uçaklar gelebildi yardımlarına”* (4 -161)

Gerillanın silah ve cephaneye el koyduğu bu saldırıyı Che, *“gerillamızın gününün gelişini müjdeleyen zafer”* olarak nitelendirdi. (2 -280)

Temmuzda gerilla hareketi Sierra'daki ilk dönemini de geride bıraktı. Fidel'in yönetimindeki ilk koldan, Che'nin komutasında ikinci bir kol oluşturuldu. Bu kol El Hombrito'da içinde fırın, silah deposu ve hastanenin olduğu kalıcı bir üst kurdu. El Cubano Libre gerilla gazetesi burada çıkartıldı.

Gerillanın güçlenmesiyle birlikte Sierra'daki görüşme trafiği de arttı

Ortodoks parti başkanı Raul Chibas ve Autentik'lerin temsilcisi yurt-sever devrimci bir cephe kurmak amacıyla Fidel'le görüştü. Batista diktatörlüğünün yıkılması, 1940 anayasasına dönülmesi, tarım reformu yapılması, siyasi tutuklular için af çıkartılması vb. geçici bir hükümet kurularak seçimlere gidilmesi temelinde bir anlaşma imzalandı. Sierra Maestra Manifestosu olarak anılan bu anlaşma, reformcu niteliğine rağmen gerillanın gücünün kabullenilmesi anlamına geliyordu. Asıl önemli olan da bu noktaydı. Che imzalanan Manifestoyu şöyle yorumladı; *"Bunun, bizim çabalarımızı sınırlayan minimum bir program olduğunu biliyorduk, ama öte yandan isteklerimizi Sierra Maestra'dan dikte ettirmemizin zor olduğunu da biliyorduk. Uzun bir süre, bizim askeri gücümüzden ve halkın Fidel Castro'ya olan büyük güvenlerinden, Kuzeydeki egemenlerine sıkı sıkıya bağlı komprador burjuvazi aracılığıyla Küba'da emperyalizmin egemenliğini sağlamaya yönelik entrikalar çevirmede yararlanan birtakım "dostlar"a katlanmamızın nedeni de bundan başka bir şey değildi."* (5-146)

Gerillanın zaferleri arttıkça Batista'nın köylüler, işçiler ve devrimciler üzerindeki terörü de arttı. Kentlerde sabotaj eylemleri gerçekleştirmek üzere M-26-7 ve DR militanları çoğu zaman birlikte hareket ettiler. Mart 1957'de bir grup DR savaşçısı bizzat Batista'yı ortadan kaldırmak amacıyla başkanlık sarayına saldırdı düzenledi. Aynı anda DR lideri Jose Antonio Echeverria yönetimindeki bir grup da radyo istasyonu ele geçirerek Batista'nın öldüğünü ilan etti. Ancak Batista erken davranıp saraydan kaçınca eylem boşa çıktı. DR lideri Echeverria ile birlikte eyleme katılan 30 savaşçı öldürüldü. DR bu tarihi ismin başına ekleyerek ismini DR-13-M olarak değiştirdi. Mayıs 1857'de Miami'den Küba'ya gelen, Kaliksto Sanchez liderliğinde savaşçı bir grup (Uvero baskını, bu grubun gelişini kolaylaştırmak için yapılmıştı.) Oriente sahiline çıkarken pusuya düşürüldü, yaşanan çatışmada grubun bir kısmı öldürüldü, tutuklanan 15 kişi, gerillanın kışlayı ele geçirmesine misilleme olarak, 28 Mayıs'ta idam edildi. Batista'yı devirmek için ordu içinde oluşan darbe girişimleri de benzer sonuçlarla karşılaştı.

M-26- 7'nin ulusal liderlerinden, Fidel'in"en değerli, en yararlı ve olağanüstü savaşçımız"dediği Franz Pais, yoldaşlarıyla birlikte 30 Temmuz 1957'de Santiago de Cuba sokaklarında polisle girdiği bir çatışmada öldü. 31 Temmuz'da cenazesinin kaldırılması için bütün Santiago halkı sokaklara döküldü, işçiler iş bıraktı, esnaf kepenkleri indirdi. Devlet binaları, radyo istasyonları işgal edildi.Eylemler bir hafta sürdü. Bu grev Küba'da işçilerin doğrudan siyasi olan ilk genel grevi idi.

Gerillanın Sierra Maestra'ya yerleştiği ve mücadelenin güçlendiği bu dönemde iplerin elinden kaydığını gören ABD emperyalizmi ve burjuvazi durumu kurtarmak için Miami'de yeni bir geçici hükümet kurma manevrasına başvurdu. Bir takım dernekler ve kulüplerin desteklediği Küba Devrimci Partisi, Küba Halkının Partisi (O-Ortodoks) öncülüğünde Küba 'da mücadele eden örgütleri, Üniversite Öğrencileri Federasyonu Devrimci Direktörlük ve 26 Temmuz hareketinin temsilcilerinin de katıldığı bir toplantıda Küba Kurtuluş Konseyi'nin kurulduğu ilan edildi. Bu Konsey ülkeyi seçime götürecektir ve geçici bir hükümet oluşturacaktı. Böylece Şubat'ta Fidel ile Ortodoks parti lideri arasında varılan anlaşma da devre dışı bırakılıyordu. Fidel M-26-7'nin bir temsilcisinin Miami Paketi olarak anılan bu pakta katıldığını öğrenince büyük bir öfkeye kapıldı; "... bazı delegeler Miami'ye giderek "26 Temmuz" hareketini temsil ettiklerini ve orada bir cephe hazırladıklarını söylüyorlardı. Çok güç şartlar altında büyük yoksulluklarla ve hiçbir dış yardımı olmaksızın dağda mücadeleye başladığımız bir yıl olmuştu ve Miami'de bizim adımıza bir anlaşmanın imzalanmış olduğunu öğrenince müthiş öfkelenmiştik. O zaman onların bölünme vb. olarak vassıflandırdıkları o mektubu yolladık. Gerçekte biz bu anlaşmayı hiçbir surette kabul edemezdik.

O andan itibaren ordu ile her türlü barışmayı imkansız hale sokmak gerektiğini açıkladık ve bu her zaman bizim programımızda yer alan bir şeydi. Biz bir hükümet darbesini asla kabul etmeyeceğimizi, temizleyip yeniden örgütlenmenin gerektiğini, Cumhuriyet Silahlı Kuvvetleri'ni yeni bir bünyeye kavuşturmanın zorunlu olduğunu söylüyorduk. Ve bu, bizim öne sürdüğümüz ilk talimatımızdı. ...kötü arkadaşlarla beraber olmaktansa tek başına gitmek bin defa yeğdi. ... onların çıkarı Sosyalist Parti'yi bertaraf etmeyi hedef tutuyordu. bu onlar için temel bir nokta idi. Biz bu konuyu asla tartışmamaya ve savaşı bitirmeye karar verdik." (6 - Ya Vatan Ya Ölüm Fidel Castro - say -52)

1957 yılı sonunda gerillanın sayısı ve etkinliği arttı, denetim alanı genişledi. Fidel'in komuta ettiği yürüyüş kolundan yeni yürüyüş kolları oluşturuldu ve yeni cepheler açıldı. El Hombrito'ya yerleşen 4. yürüyüş kolunun komutanlığını Che üstlendi. El Hombrito'da içinde hastanesi, fırını olan kalıcı bir üst kuruldu. El Cubana Libre gerilla gazetesi burada çıkartıldı. Şubat 1958'de Radio Rebelde (isyan radyosu) yayına başladı. Mart'ta iki yürüyüş kolu daha oluşturuldu. Raul komutasındaki 6 no'lu "Franz Pais" yürüyüş kolu ve Almeida komutasındaki 3 no'lu yürüyüş kolu. Bu iki yürüyüş kolu Oriente eyaletinin doğusunda yeni

bir savaş cephesi açmakla görevlendirildi. Raul'un komutasındaki II. Doğu cephesinde havaalanı, hastahaneler, bomba fabrikası, okullar vb. olduğu kalıcı bir üs oluşturuldu. Almeida'nin komuta ettiği kol, Santiago'nun batısına yerleşti. Camilo'nun komuta ettiği yürüyüş kolu ise Pınar del Rio'yu hedef aldı. 1958 başında DR'nin oluşturduğu gerilla grupları Escambray bölgesinde faaliyet göstermeye başladı. 1958 yazında silahlı mücadeleyi destekleme kararı alan PSP'nin de bir gerilla grubu Maxximo Gomez müfrezesinin içinde yer aldı.

Mart 1958'de Batista son bir hamle yaparak yılsonunda başkanlık seçimlerinin yapılacağını duyurdu. Amaç devrimin ilerlemesini durdurmak ve iktidarını kurtarmaktı. Bu çağrışı burjuva muhalefet partileri, sağ Ortodokslar ve Autentikler desteklediler. Eylül 1958'de PSP bir bildiri yayımlayarak seçimi boykot çağrısı yaptı. Fidel seçimlerde adaylığını koyanların devrimin zaferinden sonra seçme ve seçilme haklarının ellerinden alınacağını, bütün mal ve mülklerine el konulacağını açıkladı. Halk boykot çağrısına uyarak diktatörlüğün taktikini boşa çıkardı.

M-26-7'nin Kent yönetimi, 1958 Nisan'ında "zafer gününün" geldiğine karar vererek genel grev kararı aldı. Savaşın tüm Küba'ya yayılması ve aynı anda gerillanın da harekete geçmesi öngörülüyordu. Fidel bu öneriye karşı çıktı. *"Biz henüz grevin yapılmasına taraftar değildik. 26 Temmuz hareketinin yönetimi bizi eleştirdi. Ulaştıkları olgunluk seviyesinin bilincinde olmadığımızı söylediler hatta. ... Yine de hareketin yönetimindeki yoldaşlar kendilerinden bu kadar emin olunca ben de grevi onayladım."* (4 - 166)

Grev için M-26-7'nin kurduğu Ulusal Emek Cephesi (FON) işçileri, emekçileri, Ulusal Öğrenci Cephesi de öğrencileri harekete geçirecekti. Grevin hazırlıkları iyi organize edilmedi. Diğer örgütlerle (PSP, CDD vb.) ilişki kurulmadı. Grev aynı gün saat 11.00'de ve radyo anonsuyla duyuruldu, bütün bu olumsuzluklar, birçok yerde başarıyla sürdürülse de sonuçta grevin yenilgiyle sonuçlanmasına yol açtı. Birçok M-26 militanı öldürüldü; öldürülenler arasında M-26-7'nin ulusal lideri Marcelo Salado da vardı, birçoku tutuklandı.

Grevden bir ay sonra Mayıs 1958'de M-26-7'nin yönetimi Sierra Maestra'da toplandı, grevin yenilgisine yol açan nedenler tartışıldı, yeni kararlar aldı. İsyan ordusunun öncü rolü ve gerilla savaşının belirleyiciliğine karar verildi. Fidel, sürgündeki örgütler de dahil tüm en M-26-7'nin Genel Sekreteri, kent meclisleri de dahil bütün kuvvetlerin başkumandanı ilan edildi. M-26-7 için tartışmasız bir lider haline gelen Fidel'in, mücadele eden diğer güçler üzerindeki prestiji de güçlendi.

Fidel devrimin tartışılmaz lideri oldu. Alınan kararlardan bir diğeri de tüm işçi örgütlerinin bir cephe altında birleştirilmesi oldu. Ulusal Birleşik Emek Cephesi (FONU) kuruldu. Fidel grevin yenilgisinin grev silahının bırakıldığı anlamına gelmediğini belirtti; *“Tiranlığa karşı mücadeledede önemli bir silah olan genel grevden vazgeçmiş değiliz. ... Bir muharebe kaybedildi, ama savaş değil.”* (2 - 297)

9 Nisan grevinin yenilgisinin ardından güveni artan Batista“Fidel’in Sonu” (F-F) operasyonunu başlattı. ABD’li uzmanların yönetiminde hazırlanan ve yürütülen operasyonun ana hedefi 1. cephe ve Fidel’di. Batista ordusu, bütün ağır silahları, hava, deniz kuvvetleri ve 10.000 kişilik kara kuvveti ile karşı saldırıya geçti. İsyan ordusunun sayısı ise 300 kişiyi geçmiyordu. Batista ordusunun tüm cephelerde ağır darbeler aldığı çatışmalar iki ay sürdü. Yüzden fazla çatışma yaşandı, düşman kuvvetleri Temmuz’da kesin bir yenilgiye uğratıldı. Çatışmalarda ordu 1.000 kadar kayıp verdi, 433 asker esir alındı. Düşmanın silahlarının önemli bir kısmı gerillanın eline geçti. Bu çatışmalarda isyan ordusunun kaybı 27 ölü, 50 yaralıydı, sayısı 900’e yükseldi.

Nisan grevinin ardından şehirlerde gerileyen hareket, Batista ordusunun yaşadığı yenilgiden sonra yeniden güçlenmeye başladı, örgütler toparlandı, yeraltı basını büyüdü. Eylül 1958’de Raul’un yönetimindeki 2. Doğu Komutanlığı’nda bir Campesino Kongresi düzenlendi. 128 delegenin katıldığı Kongrede, bölgede tarım komitelerinin kurulması kararı alındı. Ekim 1958’da 3. sayılı devrimci tarım reformu yasası Fidel’in imzasıyla yayınlandı. Aralık 1958’de yine 2. Doğu bölgesinde silahlı işçiler kongresi düzenlendi. Birleşik Ulusal Emek Cephesi’nin topladığı kongreye 100 delege katıldı. Diktatörlüğün, CTC ve Ulusal Seker İşçileri Federasyonu’nun katılmasına izin vermediği kongrede, bölgede işçilerin sendika komisyonları oluşturulması, zorunlu aidat ve vergilerin ödenmemesi kararları aldı.

Temmuz 1958’de başta M-26-7 ve Devrimci Direktörlük (DR) temsilcileri olmak üzere Batista karşıtı güçler Karakas’da, bir araya gelerek Karakas Paktı olarak anılan bir deklarasyon yayınladılar. Taslağı Sierra Maestra’da hazırlanan deklarasyon, silahlı ayaklanma ve genel grev için ortak bir mücadele stratejisi izlenmesini, Batista devrildikten sonra bir geçici devrimci hükümetin kurulmasını, Küba’nın bugünkü durumundan sorumlu olanların cezalandırılmasını öngörüyordu. Deklarasyonun siyasi anlamı tüm mücadeleciler güçlerin Fidel’in liderliğinde birleşmesini sağlamış olmasıydı. Asıl savaş birliği ise Küba’da, M-26-7, DR ve PSP arasında kuruldu. Bütün gerilla birlikleri Fidel’in komu-

tanlığı altında birleştirildi, Fidel'in önerdiği strateji tüm diğer örgütlerce benimsendi ve kentlerdeki güçlerin de bu doğrultuda örgütlenmesi kararlaştırıldı.

Batista'nın F-F operasyonunun yenilgiyle sonuçlanmasından sonra gerilla güçleri genel bir taarruza geçti. Bu taarruzun önemli özelliklerinden biri de taarruza yeni bir gerilla birliğinin, kadın gerilla kolunun katılması oldu. Eylül 1958'de Mariana Grajales kadın gerilla birliği Celia Sánchez komutasında kurularak Fidel'in komuta ettiği 1. Cepheye katıldı. Kadın gerilla birliği 1895 bağımsızlık savaşının efsanevi komutanlarından biri olan Maceo'nun annesinin adını taşıyordu. Che ve Camilo'ya bağlı birlikler sarp dağlar ve bataklıklardan geçerek 400 km yolu kat ettikten sonra Las Villas'a ulaştı. Aralık'ta Santa Clara alındı. Ağustos'tan Aralık ayına kadar yürütülen savaşta, ülke fiilen ikiye bölündü. Kuşatma altına alınmış birkaç kent dışında kentlerin hepsi gerillanın eline geçti. Aralık ortasında kentlerin birbiri arasından düştüğünü gören ABD, eski hileli taktiklerinden birini devreye soktu; Havana'daki ABD Büyükelçisi hükümetinin Batista'dan desteğini çektiğini açıkladı. Alenen askeri bir cunta kurulması çağrısında bulundu.

ABD'nin bu açıklamasından sonra Batista Ordusunun Oriente'deki kuvvetlerinin komutanı General Eulogio Cantillo, Fidel ile görüşme talebinde bulundu. 28 Aralık'ta gerçekleşen görüşmede Fidel General Cantillo'a üç koşul sundu. *“Başkente darbe olmayacak, Batista'nın kaçması önlenecek ve ABD büyükelçiliğine gidilmeyecek.”* General bu şartları kabul ederek Havana'ya döndü. Ne söz veriyse tersini yaptı. *“Söyle; ... ‘İlk olarak 31 Aralık 1958 günü Batista'yla akşam yemeği yedi, bir sürü generalle birlikte kaçmak üzere bindiği uçağa kadar ona eşlik etti. İkinci olarak başkente bir darbe yaptılar ve hükümetin başına Carlos Piedra isimli bir yargıcı getirdiler. Üçüncü olarak da, tabii ki ABD elçiliğiyle temasa geçmişlerdi... Alçakça bir ihanet”* (4 -169)

Fidel 1 Ocak 1959 da bütün Asi ordu şefleri ve halka yayınladığı bildiride; *“Diktatörlük son haftalar zarfında kendisine indirilen darbeler altında yıkılmıştır; fakat buna rağmen onun düşüşü Devrim'in başarısı anlamına gelmez.*

Genel karargah gerekli bir emirle durmayı emretmedikçe askeri hareket bugün de dünkü kadar devam etmektedir. ‘Ateş-kes’ ancak başkente ayaklanmış bulunan askeri unsurlar kayıtsız şartsız Devrim Komutanlığı'nın emri altında girmeyi kabul etmedikçe olmayacaktır. ... 7 yıllık bir mücadeleden sonra halk, vatanımızın bir daha asla yeni bir 10 Mart'ta sahne olmayacağından kesin bir suretle emin olmalıdır. ...

Parola, herkesin gözünün açık olmasıdır! Halk ve özellikle Cumhuriyetin bütün işçileri asi radyonun vereceği emirlere karşı dikkatli olmalıdır. İşçiler! Siz emir verilir verilmez gerekirse her türlü karşı- devrim hamlesinin yolunu kapamak üzere, bütün iş merkezlerinde kesin olarak genel greve başlamaya hazır olun!

Halk ile Asi Ordu bunca kana mal olan bir zaferin elinden çalınmasına imkan vermemek üzere, her zamankinden çok birleşmiş ve sınıksız bir halde olmalıdırlar.” (6 - 60)

1958 Aralık sonunda Batista kuvvetleri ezilmiş olsa da, Havana ele geçirilmemişti ve Havana’da ABD’nin desteğiyle bir askeri darbe gerçekleştirilmişti. Bunun bertaraf edilmesi için Asi Ordusunun yanı sıra kitlelerin harekete geçirilmesi, genel grevin başlatılması gerekiyordu. 1 Ocak’ta genel grev başladı ve bu diktatörlüğün sonu oldu. Fidel devrimin zaferinin bu son hamlesi için şunları yazdı: *“Amerikan sefareti ile gericilerin manevrasını (Havana’daki darbe kastediliyor-y), bu kadar kolaylıkla bertaraf eden şey nedir? Sadece genel grev.” (6 - 61)*

Önce Che ve Camilo genel grevin eşliğinde Havana’ya ulaştı, ardından 8 Ocakta Fidel Havana’ya geldi. Böylece devrimin ilk evresi tamamlanmış oldu.

Fidel, gerillanın yürüttüğü bu üç yıllık efsanevi savaşın derslerini şöyle özetledi; *“... Ben cezaevinden önce Sierra Maestra’daki savaş planını yapmışım; ... Saldırıp geri çekilmek, Düşmanı şaşırtmak, saldırmak ve tekrar saldırmak. Pek çok psikolojik silah da kullandık. Ekonomik savaşta da; ...şeker kamışlarının yıkılması, iletişim ve taşıma ağlarına sabotaj. Ama gerilla bizim için bu sürecin tetikleyicisi oldu. Bunun doruk noktası da devrimci genel grev ve halkın topyekûn ayaklanmasıydı. ... Düzensiz bir savaşın başarılı olacağına inandım hep. Tarih boyunca, İskender ve Annibal’dan beri bütün savaşlarda zafer, insan yönetiminde, silah, arazi ve taktik şaşırtma hareketlerini gizlilik içinde kurnazca yapanların olmuştur. ... çok az kaynağımız vardı; onlardan en iyi şekilde yararlanmak şarttı; insan ve silah kullanımı da öyle. En temel sorunumuz buydu. ... Düşmanı harekete geçmeye zorlayıp en zayıf olduğu yer ve anda saldırma sanatını geliştirdik. ... Eğer onları artık şaşırtmıyorsan başka taktikler geliştirmen gerekir. Hep bir adım önde olmalı. Şaşırtmak ve daima şaşırtmak. Hiç beklenmedik yerde ve şekilde saldırmak. ... Hem halka yönelik hem de rakibe yönelik politikalara sahip olmak gerekir. Masum insanları öldüremezsin”* Esirlere asla işkence ve kötü muamele yapılmadı, suçlular cezalandırıldı. *“Rakibimize karşı saygılı bir politika izledik. ...Haydutluğun baş*

göstermesi bizim için ölümcüldü. Kurşuna dizmemiz gerekti. Ev ya da dükkân soyanlardan pek çoğu mahkemeye çıktı.” (4 - 173-180

Bağımsızlıktan Sosyalizme

Fidel 8 Ocak'ta Havana'daki Colombia kışlasında toplanan büyük kalabalığa devrimin hedeflerini bir kez daha tekrarlayarak halkı birlik olmaya çağırdı. 5 Ocakta Santiago'da kurulan geçici devrimci hükümeti Havana'ya gelerek göreve başladı. Geçici hükümetin başkanlığına, devrim sürecinde yer almadığı halde Santiago'da birçok devrimciyi beraat ettirerek saygınlık kazanan savcı, Dr. Manuel Urrutia getirildi. Hükümette birçok muhafazakâr bakan da yer aldı. Hükümetin bu karmaşık yapısına rağmen gerçek güç M-26-7'nin ve devrimci ordunun elindeydi. Geçici hükümette başbakanlık görevini Fidel üstlendi. Fidel kendi görevi için “Benim görevimse gerilla ordusunun Şef komutanı göreviydi. Yönetim işlerine karışmamaya büyük özen gösteriyordum.” diyordu.

Fidel Devrimi gerçekleştirenlere devrimin zaferinden sonra ortaya çıkabilecek sorunlar ve güçlüklerle ilgili şu uyarılarda bulundu; “*Sanıyorum ki tarihimizin kesin bir noktasına gelmiş bulunuyoruz; zulüm yönetimi yıkılmıştır, her tarafta çok büyük bir sevinç vardır. Buna rağmen daha yapacağımız pek çok şey vardır. Bu noktada aldanmayalım, bundan böyle her şeyin kolay olacağını sanmayalım, çünkü bundan sonra her şeyin daha da güç olması mümkündür. Her devrimcinin ilk görevi gerçeği söylemektir; halkı aldatmak, onu aldatıcı hayallerle oyalamak çok kötü sonuçlara varır. ... Bugünden itibaren Küba devriminin en büyük düşmanları devrimcilerin kendileri olacaktır. Bunu ben asi savaşıya her zaman söyledim; artık karşımızda düşman kalmayınca, yani savaş bittiği zaman devrimin bizden başka düşmanları olmaz. O zaman dediğimi şimdi de tekrar ediyorum; bunun için asi askeri karşı başka herhangi birine nazaran olduğundan daha ciddi olacağız, çünkü burada devrimin başarısı ya da başarısızlığı söz konusudur. ... Eğer biz onu bozmazsak, devrimimiz iyiye gitme konusunda her türlü şansa sahiptir. Bu devrimi yapan bizlerin kendi kendimize soracağımız seri halindeki soruların ilki şudur; hangi amaçla hareket ettik? niyetlerimiz nelerdi? Herhangi bir hırsla, komutanlık etmek ya da kaba isteklerle hareket eden bazı kimseler var mıydı? Bu devrimin her savaşçısı tam bir idealist miydi, yoksa idealizmi başka amaçlarla mı kullanıyordu? Bu soruları sormak bizim görevimizdir, çünkü Küba'nın geleceği bizim ve halkın geleceği, bilincimizin geçireceği incelemeye bağlı olma tehli-*

kesiyle karşı karşıyadır.” (6 -67-69

Devrim’in önündeki en önemli engellerden biri bizzat M-26 -7’nin birleşimiydi. M-26-7’de Fidel tartışmasız bir liderdi, sağlam bir yönetici çekirdeğe, stratejik ve taktik bir netliğe sahipti, ancak örgütün tümü için bu sağlamlıktan söz edilemezdi. Üstelik hareket ilk başladığı gibi değildi, devrim ateşinden geçerek bir dönüşüme uğramıştı. Bu dönüşümün, örgütün tümü için aynı ölçüde olması olanaksızdı. Bütün bunlar M26-7’de birtakım sorunların ortaya çıkmasına yol açtı. Başlangıçta yönetici kademelerde olanların bir kısmı “Miami’de, Puerto Rico’da ve Amerikan dışişleri bakanlığında, yani yurt dışında ve orada karşı devrimin tohumlarını” atmaktaydı. İçerde de benzer karşı devrimci girişimler oldu. Bunların en önemlilerinden biri M26-7 Camagüey eyalet komutanı Huber Matos’un örgütlediği ihanetti.

Hükümetin göreve başlamasıyla birlikte devrimci önlemler de hayata geçirilmeye başlandı. Batista döneminde elde edilen haksız kazançlara, mallara; çiftliklere, şirketlere, işyerlerine, kaçıramadıkları her şeye el konuldu. Kumar ve fuhuş yasaklandı. Batista döneminde işten atılan işçiler işe alındı, işten atmalar yasaklandı, işçi, sanayide, tarımda çalışanların ve emeklilerin ücretleri yeniden düzenlendi, siyahlara konulan bütün kısıtlamalar kaldırıldı, özel mülk haline getirilen sahiller halka açıldı vb. Tüm Küba halkının gerçek eşitliğinin sağlanması için çalışmalar başlatıldı. Bu önlemler tüm halk tarafından desteklendi.

Bu önlemleri işkencecilerin ve savaş suçlularının yargılanması izledi. Batista döneminde birçok işçi, öğrenci ve köylüye ağır işkenceler yapıldı, birçok devrimci kaçırılarak öldürüldü. İşkenceciler ve savaş suçluları bir bir yakalanarak devrim mahkemelerinde, yargılandı, ağır hapis cezalarına çaptırıldı veya ölüme mahkum edildi. Dışarda Küba’ya karşı ABD’nin başını çektiği ilk uluslararası kampanya ve Hükümet içinde ilk ciddi çatlaklar bu süreçte ortaya çıktı. Ancak bu kampanya Küba halkını etkilemedi tam tersine bu uygulamalar halkın devrime olan desteğini büyüttü. Sonra ekonomik karakterli yasalar çıkartıldı; elektrik ve telefon ücret tarifeleri neredeyse yarıya indirildi, bu iki önlem doğrudan ABD şirketlerini hedef almıştı, çünkü telefon ve elektrik ABD şirketlerinin elindeydi. Ardından kiralar % 50 oranında indirildi. Devrimin yönünü belirleyen bu önlemler devrimle karşı devrim arasındaki çatışmayı da görünür hale getirdi.

Devrim yasalarının uygulanmasında oldukça dikkatli davranıldı. Halkın devrime desteğininin düşmemesine özen gösterildi. Örneğin haksız elde edilen mallara el koyma yasası Batista döneminin öncesine

taşınmadı, ABD propagandasının etkisiyle Küba'dan kaçanların malları koruma altına alındı. Siyahlara konan otel, park, kafe, restoran yasağının kaldırılmasında da aynı hassasiyet gösterildi.

Devrimin en önemli hedeflerinden biri olan Tarım Reformu'nun gündeme gelmesiyle birlikte karşı devrimci faaliyet de organize olmaya başladı. Geçici Hükümetin mevcut bileşimiyle devam edemeyeceği ortaya çıktı. Fidel bu süreci şöyle değerlendirdi; *“Devrim gerçekten başarı ile sonuçlandığında hükümeti ona (Urrutia kastediliyor-y) aktardık. Kritik olan nokta bu adamın başının bulutların üzerinde gezmesiydi. İlk günden başlayarak sorunlar çıkardı. Hatta işçilere karşı önlemler alacak kadar ileri gitti. ... En gerici kesimler ve gazeteler karşısında anti-komünist açıklamalar yapmaya başladı, Birleşik Devletleri'nin oyununa katıldı ve daha sonra devrimci güçler arasında bölünmeleri kışkırttı.”* (1 - 171)

Hükümetteki kriz Fidel'in taktik ustalığıyla aşıldı. Fidel televizyon ve radyodan yayınlanan konuşmasında çatışmanın sınıfsal içeriğine işaret ederek istifa ettiğini açıkladı ve Urrutia'yı televizyonda tartışmaya çağırdı. Urrutia bunu göze alamadı ve istifa etmek zorunda kaldı. Yerine devrimci savaşta yer alan Doktor Osvaldo Dorticos getirildi Böylece sorun ciddi bir gerilime yol açmadan çözüldü. Fidel halkın isteğiyle başbakanlık görevine geri döndü.

Hükümetteki bu değişimden sonra devrim yasaları hızla yürürlüğe girdi. Bunlar içinde en önemlisi şüphesiz 17 Mayıs 1959'da çıkartılan tarım reformuydu. “Tarım reformu devrimle ülkenin en zengin en ayrıcalıklı sınıfı arasındaki ilk gerçek çatlağı oluşturan ilk yasaydı.” Latifundia sahiplerini, yüzbinlerce hektar tarım arazisine sahip ABD şirketlerini, Kübalı çiftlik sahipleriyle birlikte 200 bin yoksul ve topraksız köylü ailesini ilgilendiriyordu. ABD şirketleri, latifundista'lar ve çiftlik sahipleri yasa ilan edilene ve uygulamaya konulana kadar gerçekte böyle bir reformun yapılacağına inanmıyordu. Çünkü daha önceki bütün hükümetler toprak reformundan söz ederlerdi ama bu bir türlü gerçekleşmezdi, bu sefer de öyle olacağını ümit ediyorlardı. Yasa uygulanmaya başlayınca ilk kez devrimle karşı karşıya olduklarını anladılar ve birçoğu Küba'yı terk etti.

Yasa iyi örgütlenmiş ve yüksek verimlilik sağlayan yoğun tarımın yapıldığı çiftliklerde (şeker kamışı, pirinç vb.) 100 caballeria (1200 hektara) kadar toprağa sahip olmaya izin veriliyordu. Bunun dışında kalanlar için 30 caballeria (400 hektar) sınırı belirlendi. Küçük çiftçiler hariç yabancıların ve şirketlerin toprak satın alması yasaklandı. Bu toprak-

lar sahipleri tarafında işletilmeyip, başkalarına kiralanır yada yarıcılığa verilirse, toprağa el konuluyordu. Yasa ayrıca toprağın dağıtımını da düzenliyordu. 2 caballeria toprağa sahip olanlar toprağa bedelsiz sahip oluyordu. 5 caballeria toprağın 2 caballeria'si bedelsiz, geri kalanının bedeli ödenmek zorundaydı. Tek geliri topraktan olanlara topraklarına karşılık kiralari kadar aylık ödeniyordu. El konulan toprakların sahiplerine 20 yılda ödenmek üzere “Tarım Reformu Tahvilleri” veriliyordu. Ülkeyi terk edenlere ödeme yapılmaması kararı alındı.

Tarım reformunun en önemli özelliklerinden biri de, el konulan çiftliklerin, orada çalışan işçilere verilerek kolektif çiftlikler haline dönüştürülmesiydi. Bu kolektif çiftlikler aynı zamanda tüketim kooperatifi de kurabiliyorlardı. Bu işçi kolektif çiftliklerinin yanında devlet çiftlikleri de kuruldu, ayrıca, küçük üreticilerin kolektif üretim yapmaları özendirdi. Kooperatiflerin makineli tarım yapabilmesi için kentlerde yaşayanlar ve işçiler seferber oldu, kısa zamanda büyük bir makine parkı oluşturuldu.

Yasanın uygulanmasını denetlemek için “Ulusal Tarım Reformu Enstitüsü” (IRNA) kuruldu Başkanlığına Che getirildi. Daha sonra IRNA'ya bir sanayi şubesi eklendi. Sonradan bu şube, başında Che'nin olduğu sanayi bakanlığına dönüştürüldü. Che Tarım Reformu'nun Küba devrimindeki önemi için şunları yazdı; *“Tarım reformu sosyalizme götüren eğik düzlemin başlangıç noktasıdır. Toprak reformu Amerikan birleşik devletlerine ait tekelleri işletmelerin binlerce caballeria'lık arazisini onların elinden almıştı.*

Emperyalistlerin uzlaşmaya niyetleri yoktu, hemen tepki gösterdiler. Amaçları hükümetimizi çökertmekti. Biz açmaz içindeydik, ya dosdoğru yolumuza devam edecek yahut da dize gelecektik. Bu yola devam etmemiz, daha çok emperyalist baskı getirecekti, oysaki, hemen tarım reformunun arkasından maden yasasını çıkarmış, petrol şirketlerine el koymuştuk. Emperyalistler şeker kotamızı kaldırdılar, biz de şeker fabrikalarını devletleştirdik. Bunun ardından elektrik şirketini de devlet değiştirdik.” (7- Che Ekonomik Yazılar - say -56)

Bir diğer önemli reform da kent reformuydu. Devrimin ilk aldığı önlemlerden biri ev kiralalarının yarı yarıya düşürülmesiydi. Ayrıca boştaki arsaların ev yapılmak üzere satışı zorunlu hale getirilmişti. Bunlar konut sorununu çözmeye yetmiyordu. 14 Ekim 1963'te Ulusal Tasarruflar ve Konut Enstitüsü kurularak Kentsel Reform Yasası çıkartıldı. Yasa bütün kiracıların ev sahibi olmasını hedefliyordu. Yasanın getirdiği düzenlemeyle evlerin 1940 öncesi ya da sonrası yapılmasına bakılarak

kiracılar 5 ila 20 yıl içerisinde ödedikleri kira bedeliyle oturdukları evin sahibi oluyordu. Kira gelirlerinden başka hiçbir geliri olmayanlara ise 150 Pezo emekli aylığı ödenmesi garanti altına alınıyordu. Kiralanmış bütün evlerin kiralari ödenecekti, ancak bir kişinin ne kadar çok kiralık yeri olsa da, ona ödenecek miktar 600 Pezoyu geçemeyecekti. Tıpkı devletin el koyduğu bazı özel çiftliklerin çalışan işçilere kooperatif biçiminde tahsis edilmesi gibi, bu yasa da Küba'nın sosyalist ekonominin inşasına yönelik özgöl bir katkıydı.

Devrim'in rotası netleştikçe karşı devrimci faaliyetler de hızlandı. Küba'dan kaçanların yerleştii Dominik Cumhuriyeti ve ABD, karşı devrimci faaliyetlerin merkezi haline geldi. Kaçanların büyük çoğunluğu CIA ve FBI'in kontrolünde eğitildi. İlk karşı devrimci örgütlenme devrimden hemen sonra ABD'de Beyaz Gül ismiyle kuruldu. Küba'da yargılanan savaş suçluları ve işkencecileri korumak üzere karşı devrimci bir kampanya başlatıldı. Düşmanca saldırıları karşısında, Küba Haziran 1959'da Dominik Cumhuriyeti ile bütün ilişkilerini kesti.

Küba'ya sabotörler, suikastçılar sokuldu. İçeride bir ayaklanma örgütlenmeye çalışıldı. Saldırıların başlıca hedefi olan Fidel'e karşı birçok suikast açığa çıkartıldı. Sabotajlar, bombalamalar sürerken öte yandan da ekonomik amaçlı saldırılar düzenlendi, şeker imalathaneleri, santraller ve şeker kamışı tarlaları bombalandı, yakıldı. Tarım Reformu ile birlikte saldırılar daha da organize edildi, yalan kampanyaları eşliğinde sürdürüldü.

Katolik kilisesi ülkede karşı devrimin merkezlerinden biri rolünü üstlendi; Santiago rahipler okulu bir gerilla eğitim merkezi haline getirildi, burada eğitilen bir gerilla grubu dağlara çıkarak devrime karşı silahlı mücadeleye girişti. Bu grup kısa sürede etkisiz hale getirildi. Katolik kilisesinin bu karşı devrimci çabalarına bütün özel dini okullar kapatılarak cevap verildi. Kilisenin bu karşı devrimci çabalarını karşın Katolik kadınlar "Haçla ve Vatanla" örgütünün kurarak devrimin yanında yer aldı. Bu kadınların birçoğu Küba Kadınlar Birliğı'nin kurucusu oldu.

En etkili ihanetlerden biri Ekim 1959'da yaşandı. M-26-7 Camagüey eyaleti komutanı Huber Matos kilisenin de desteğiyle karşı devrimci bir ayaklanma başlattı. Fidel ve Camilo ayaklanmayı bastırmak için Camagüey'e gittiler. Camilo ayaklanmacıları etkisiz hale getirdi, Matos tutuklanarak yirmi yıl hapse mahkum edildi. Camilo, bu olay nedeniyle ikinci kez gittiği Camagüey'den dönerken kötü hava koşullarının neden olduğu uçak kazasında öldü. Che'den sonra devrimin en çok sevilen

gerilla komutanlarından olan Camilo ile ilgili Fidel şu notu düştü; “*Camilo halktan biriydi, tipik Kübalı, zeki, güdülenmiş, yürekli; daha çok genç yaşta başlamıştı devrimci görevine. Batista’ya karşı verilen kav-
ganın ilk yılında üniversite öğrencileri ile ilişki kurmuş ve birkaç gös-
teriye katılmıştı....Meksika’da hareketi hazırlarken bizimle ilişki kurdu,
hareketimize katıldı. ... çok özel bir karizması vardı. Her ne kadar her
tür türlü meydan okumaya karşı çıkacak durumda olsa da, denetimini yi-
tirmezdi. ... Doğuştan mükemmel bir gerillaydı. ... Hareketimizde, 2
Aralık 1956’da Küba topraklarına çıkan 82 kişiden, ilk gerilemelerin
ardından yaklaşık 14, 15 ya da 16 kişiyi yeniden bir araya getirebilmiş-
tik, aralarında Camilo ve Che de dahil olmak üzere olağanüstü değerli
liderler vardı.*” (1 - 320)

4 Şubat 1960’da Belçika’dan Küba’ya silah taşıyan bir Fransız ge-
misi Havana rıhtımında bombalandı, 70 işçi öldü 200 işçi yaralandı
Fidel’in bu olay üzerinde yaptığı konuşmada kullandığı “Vatan Yahut
Ölüm!” sloganı, o tarihten sonra Küba halkının mücadele sloganı oldu.
Ağustos 1960’ta Amerikan Devletler Örgütü (ADÖ) Küba’nın Sovyet-
lerle ilişkilerini bahane ederek Küba’ya karşı bir kınama kararı aldı.
ABD bu karar için ADÖ üyelerine 600 milyon Pezo’luk rüşvet ödedi.
Küba buna 1, Havana Deklarasyonu’nu yayınlayarak cevap verdi. Dek-
larasyonda ADÖ’nun kararı Küba’nın egemenlik hakkına karşı bir giri-
şim olarak nitelendirildi ve Meksika hariç Latin Amerika devletleriyle
ilişkiler kesildi. Deklarasyonda ayrıca ABD’nin Latin Amerika’daki
suçlarını açığa çıkartıldı, Latin Amerika’nın özgürlüğü savunuldu. Bir
milyonu aşkın kişi tarafından imzalanan deklarasyonda şunlar yer aldı;
“*Küba halkının milli Meclisi, ekonomik, politik ve sosyal istekleri uğ-
runa mücadele etmeleri için işçileri köylüleri. Öğrencileri, entelektü-
elleri, zencileri, Kızılderilileri, gençleri, kadınları ve ihtiyarları gö-
revlendirir; ezilen ve sömürülen milletlerin kendi özgürlüklerini elde
etme amacıyla mücadele etmeleri görevini, bulundukları kıta hangisi
ve aradaki uzaklık ne olursa olsun, bütün ezilen, sömürgeleştirilmiş,
sömürülen ya da herhangi bir tecavüz kurbanı olan bütün halkları des-
teklemeyi, her halk için görev olarak tanır. Dünyanın bütün halkları
kardeştir. ... Küba halkının Meclisi bu kardeş sesine karşılık veriyor.
Evet Küba batmayacaktır! Küba bugün Latin Amerika’nın ve dünyanın
karşısında tarihi yemini yaparak vaatlerinde sadık kalmayı taahhüt et-
mektedir. Ya Vatan, Ya Ölüm!*” (6 - 107)

Küba’ya yönelik bu saldırılar adanın ABD tarafından işgalinin bir
parçasıydı. ABD bir yandan işgal hazırlıklarını sürdürürken öte yan-

dan da Küba'yı ekonomik abluka altına almaya başladı. Küba şekerinin yüzde seksenini alan ABD bir anda şeker alımını durdurdu. Küba'ya yedek parça ve petrol ihracını yasakladı. Bu ABD teknolojisiyle çalışan sanayi için ağır bir darbe oldu. ABD saldırıları bununla da sınırlı kalmadı, doktorların ve teknisyenlerin Küba'yı terk etmesi kampanyası başlatıldı. Altı bin doktordan üç bini ülkeyi terk etti. Bununla Küba halkının sağlığına ve sanayisine yeni bir darbe daha indirildi.

Bütün bu saldırı ve ekonomik ablukanın amacı Küba hükümetini köseye sıkıştırmak, Küba halkını hükümete karşı ayaklanmaya sevk etmeye yönelikti. Çünkü ABD Latin Amerika'da kendisine azıcık direnen hükümetleri bu yolla dize getirmişti, Küba'da da böyle olacağını, zannediyordu. ABD, Küba'da olanın bir hükümet darbesi değil de bir devrim olduğunu aldığı darbelerle öğrenmeye başlamıştı. Saldırıları ABD'nin hedeflediğinin tersine, devrimi yok etmek bir yana yavaşlatmadı da, tersine devrimci sürecin olağanüstü hızlanmasına yol açtı. Devrimin belki de birkaç yılda kat edeceği yolu birkaç ayda almasını sağladı.

ABD'nin devrime karşı düzenlediği her komplo ve saldırı devrimden anında cevabını aldı; ABD'ye ait şeker işletmelerine, Shell, Texaco, Esso konsorsiyumuna ait petrol rafinerilerine, maden, elektrik ve telefon şirketlerine, bankalara el konuldu. Ekim 1960'da, Küba'da ABD'ye ait hiçbir şirket kalmamıştı. Küba karşı karşıya kaldığı bu zor durumdan başta Küba halkının kararlılığı, Sosyalist Ülkelerin yardımları ve enternasyonalist dayanışmayla çıktı. Sovyetler Birliği ile Küba arasında ilk anlaşma devrimden bir yıl sonra 1960 Şubatında yapıldı, Sovyetler Birliği petrole karşılık Küba şekerini uluslararası fiyatların üstünde bir fiyatla aldı. Ayrıca geniş bir sahada maden arama anlaşması imzalandı. Bu tarihten sonra Sovyetler Birliği, Çin Halk Cumhuriyeti ve diğer sosyalist ülkelerle bir dizi ekonomik anlaşmalar yapıldı, bu anlaşmalarla sanayinin yedek parça, ekonominin diğer ihtiyaçları karşılandı.

Che sosyalist ülkelerin yardımlarına büyük bir değer biçti; *"...iki önemli etken söz konusu; birincisi, ulusun kararlılığı, ikincisiyse sosyalist ülkelerin yardımı. Bu iki etken birbirinden ayrılmazdır, birbirini tamamlar."* (7 - 55)

Devrim bir yandan saldırılara karşı kendini korumaya çalışırken, diğer yandan Küba halkının gerçek eşitliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar başlatıldı. Sağlık ve eğitim reformu yasaları çıkartıldı, sağlık ocakları, klinikler ve hastaneler kuruldu. 1959 sonu itibariyle Sosyal

Güvenlik tüm çalışan nüfusu kapsadı. 1961 yılı başında okuma yazma seferberliği başlatıldı. Yüz binin üzerinde öğrenci adanın her yanına yayılarak bu seferberliğe katıldı. Karşı devrimcilerin öldürdüğü bir öğretmen verildi. Conrada Benitez Tugayları Aralık 1961’de sona erdiğinde yedi yüz bin kişi okuma yazma öğrenmişti. Okuma yazma bilmeyenlerin oranı % 30’dan, % 3,9’a düştü. Sağlık ve eğitim parasız hale getirildi. 69 kışla okula dönüştürüldü. Sanayinin teknik eleman ihtiyacını karşılamak için teknik okullar kuruldu. Tarihsel-toplumsal ön yargılar nedeniyle çözümü zaman isteyen bir diğer sorun da ırk ayrımcılığı ve kadın sorunuydu. Tarihten gelen bu önyargıların birçoğu izlenen politikalarla aşılmaya çalışıldı. *“Kadınlara karşı yapılan ayrımcılıkla mücadele etmek çok zor bir işti. Hatta ahlaki nitelikli bir yasa bile hazırlandı. Aile yasası; Erkeklerin ev işlerini, yemek ve çocuk bakımı gibi işleri kadınlarla paylaşmasını zorunlu kılıyordu. ... Kadınlar, eskiden korkunç bir ayrımcılığa maruz kalıyorlardı; sadece basit işlerde çalışabilirlerdi. Ama bugün, tek başlarına toplumun önemli ve saygın bir kesimini oluşturuyorlar. ... ülkenin teknik ve bilimsel iş gücünün yüzde 65’ini oluşturuyorlar. ... Maçoluğun tamamen üstesinden geldiğini söyleyemem, ama sözünü ettiğiniz o ilk yıllarda yaşananlarla büyük bir fark var.”* (4 - 194)

Bu noktada, Küba devriminin gerçekleştirdiği devrimci dönüşümlerden daha fazla “ilgi” çeken ve Küba devrimine karşı yürütülen iftira kampanyasında önemli bir yer tutan eşcinsellerle ilgili konuda Fidel’in neler söylediğine bakmamız gerekiyor. *“Bizler o ilk yıllarda ülkeyi topyekûn seferber etmek zorunda kaldık. Tehlikelerle karşı karşıyaydık ... zorunlu askerlik getirildi. ... Üç kategorideki insanlarla üretime yardımcı askeri birlikler (... UMAP) oluşturuldu. Bu üç gruba dahil insanlar alınıyordu; yetersiz eğitimden dolayı o silahları kullanamayacak olanlar, dini inançları nedeniyle vicdanı ret hakkını kullananlar ya da fiziksel durumları uygun olan eşcinsel erkekler. Gerçek böyle, olan biten bu. ... Bu birlikler bütün ülkede oluşturuldu. İşle ilgili özellikle de tarıma yardımcı amaçlı faaliyetler gerçekleştiriyorlardı. ... Bu herkesin katılması gereken zorunlu bir hizmetti. ... Durum buradan doğdu. Bunların toplama kampı olduğu doğru, ama bir ceza yeri değildi. ... Tabii sonradan, zaman geçince bu birlikler lağvedildi. ... Ama eşcinsellere karşı bir önyargı olduğunu ekleyebilirim.”* (4 -186)

Playa del Giron (Domuzlar Körfezi) Çıkarması

ABD’nin Küba’ya karşı izlediği saldırgan politika ve yalan kampan-

yası, tarım reformu ve ABD şirketlerine el konulmasından sonra ileri bir boyut kazandı. Ekim 1959'da Küba'da birçok yer bombalandı. Bombardımanlara cevap olarak Ulusal Devrimci Milis Örgütü kuruldu, Aralıkta seferberlik ilan edildi. Seferberlik ilanından sonra, Küba devrimi yeniden örgütlendi; Ocak 1960'ta bütün gençlik örgütleri İsyancı Gençlik Derneği (AJR) adı altında toplandı. Eylül'de Devrimi Savunma Komiteleri (CDR) kuruldu. Küba İşçi Konfederasyonu (CTC) anti-komünist unsurlardan temizlendi, Ağustosta kadın örgütleri Küba Kadınlar Federasyonu (FMC) altında toplandı. FMC Kadın haklarının savunulması, geliştirilmesi ile eğitim ve sağlık alanında önemli işlevler üstlendi. CDR'ler 28 Eylül 1960'ta Fidel'in yaptığı çağrı üzerine kuruldu. Görevleri karşı devrimin kökünü kurutmaktı. 14 yaşından büyük, karşı devrimci olmayan herkesin katılabildiği CRD'ler kentlerde mahalleleri ve kırsal alanda köyleri temel alarak örgütlendi. Bir yıl içinde üye sayısı 800 bini aştı. Daha sonra yetişkin nüfusun yüzde seksenini örgütleyen CDR'ler, sağlıktan eğitime her türlü etkinliğe halkı seferber etmede önemli roller üstlendiler.

3 Ocak 1961'de ABD tam bir abluka altına aldığı Küba ile diplomatik ilişkilerini kestiğini açıkladı ve savaş gemileriyle Adanın etrafında askeri bir manevra başlattı. CIA'de Florida'da paralı askerleri eğitiyordu. Mart 1921'de Küba'nın bir rafinerisi bombalandı, Nisan'da Havana'da bir alışveriş merkezine bomba atıldı. Bunlar ABD'nin adaya bir müdahalede bulunacağını açık belirtilleriydi. 15 Nisan'da ABD Küba hava kuvvetlerinin işaretlerini taşıyan uçaklarla Küba'nın havaalanlarını bombaladı, bir ABD uçağı düşürüldü. 16 Nisan'da halk saldırıya büyük bir mitingle karşılık verildi. Bu mitingde Fidel devrimin sosyalist karakterini açıkladı. *"Bunu çıkartma izledi 15 Nisan 1961 günü gün ağırırken birden sahip olduğumuz bütün uçakları yok etmek için bütün hava üslerimiz bombalandı. Sahilin yakınında görülen bir düşman birliğinin doğrudan karaya çıkacağı haberini aldığımızdan bütün geceyi uyanık olarak kumanda merkezinde geçirmiştım. Raul, Oriente'deydi. Almeida ülkenin merkezine gönderilmişti. Che, batıdaydı, bense Havana'da. Birleşik Devletlerin bir çıkarması söz konusu olduğunda, hep böyle ülkeye dağılırdık. ... Saldırı korkunç bir öfke uyandırdı. 16 Nisan'da ölümler gördük. On binlerce silahlı milis ve asiler ordusunun birlikleri törenine katıldılar. Ordu, henüz küçüktü. Savaşçıların daha büyük bölümü, silahlanmış halktan oluşuyordu; endüstri işçileri, köylüler, öğrenciler. O gün yanıtını verdim. Salt askeri değil, politik yanıtını da. Giron kıyısı çatışmalarından daha önce devrimin sosyalist karakterini ilan ettim. ... Halkımız yankee'lerin örgütlediği çıkarmaya karşı. Yani sosyalizm için savaşıyordu. 1956'dan*

bu yana önce anayasa için, sonra Batista'nın devrilmesi için ve hem sosyalist olmayan bir ilerici toplumsal izlenim için savaşıyorduydu, bu anda sosyalizm için savaşıyordu."

17 Nisan'da Domuzlar Körfezi çıkartması başlatıldı. Giron sahilini kontrol altına almak için daha önce paraşütçü birlikleri indirildi. Ardından CIA'nin eğittiği 1500 paralı asker beş gemiyle sahile çıktı. Açıkta aralarında uçak gemisinin de olduğu ABD savaş gemileri bekliyordu. Küba, ordusu, polis, milisi, tüm halkıyla harekete geçti, 72 saatten az bir sürede 89 ölü, 250 yaralı, 1197 düşman askeri esir alındı, 157 devrimci hayatını kaybetti.

Esir alınan paralı askerler yargılandı, 62 milyon dolar ödemeye mahkum edildi. Ödemezlerse 30 yıl hapis yatacaklardı. Küba hükümeti emperyalizme karşı mücadele etikleri için, ABD, İspanya, Nikaragua, Guatemala, Porto Riko, vb. ülkelerde tutuklu devrimcilerin bırakılması karşılığında tazminattan vazgeçebileceğini açıkladı. Sonuçta iki milyon doları nakit gerisi, çocuk maması ve ilaç olarak ödenmek üzere anlaşmaya varıldı. Böylece tarihte ilk kez ABD başka bir ülkeye savaş tazminatı ödemiş oldu.

Domuzlar Körfezi çıkartması, halkın Fidel etrafında yeniden kenetlenmesi ve devrimin ileri sıçramasıyla sonuçlandı. Fidel'in 2 Aralık 1961'de yaptığı konuşmada sarf ettiği *"bir Marksist Leninist'im ve hayatımın sonuna kadar da öyle kalacağım"* sözü, bu yönelimi betonlaştırdı. Bu kez kazanan Sosyalist Küba'ydı. ABD'nin yenilgiye uğratıldığı 19 Nisan 1961, devrimin 1953 Moncada Kışlası baskınından bu yana kat ettiği yolu gösteriyordu. İnsanlar koşulları değiştirirken kendilerini de değiştirmişti. Bir başka açıdan bu devrimci öznenin koşulları üzerindeki yaratıcı ve dönüştürücü etkisiydi. Başlangıçta Ulusal Kurtuluş ve özgürlük için yola çıkıldı, bu hedef 1959'da kazanıldı. Devrimin 1959-61 arasındaki programını belirleyen ulusal kurtuluşçu fikirlerdi, bu fikirler Küba'da Marti'den beri, hatta ondan daha da öncesinden geliyordu ve adeta "genetik" bir özellik kazanmışlardı. Şimdi bu fikirler Marksist fikirlerle biçimlenerek sosyalizmin inşasına rehberlik ediyordu.

Domuzlar Körfezi yenilgisi ABD'nin Küba'ya karşı izlediği politika da herhangi bir değişikliğe yol açmadı. Küba'ya karşı ambargo, saldırılar ve yalan kampanyaları sürdürüldü. Ama ABD Küba'nın Latin Amerika üzerinde esinlendirici etkisini azaltmak için, bir takım reformlar yapmak zorunda kaldı. "İlerleme için ittifak", ve "Barış Birlikleri" böyle ortaya çıktı. Ancak bunlar diktatörleri zenginleştirmekten başka bir işe yaramadı.

Füze Krizi

Domuzlar Körfezi yenilgisine rağmen ABD Küba'yı taciz etmeyi sürdürdü. Küba hava sahası ve karasularının sürekli ihlal etti, Guantanamo deniz üssünden Küba sürekli olarak kışkırtıldı, korsan gemilerle Küba gemilerine saldırılar gerçekleştirildi. ABD'nin Latin Amerika ülkelerinde Küba'nın etkisini yok etmek için ortaya attığı "İlerleme İttifakı" işe yaramıştı, diktatörler aldıkları rüşvet karşılığında Küba'yla diplomatik ilişkilerini kesmeye başladı. 1961 sonunda Venezuela ve Kolombiya Küba ile ilişkilerini kestiklerini açıkladı. 1962 Ocağında Küba'nın Amerika Devletleri Örgütü (ADÖ) üyeliği askıya alındı. Eylül sonunda ABD Kongresi Küba'nın işgaline izin veren bir kararı onayladı. Buna dayanılarak bir plan hazırlandı; plan Küba'da iç ayaklanmalar çıkartılması ve bunun gerekçe gösterilerek Adanın işgal edilmesini öngörüyordu. Küba'nın ADÖ'den çıkartılması ve ABD'nin saldırgan tutumu Havana'da bir milyondan fazla insan katıldığı bir mitingle protesto edildi. Mitingde 2. Havana Deklarasyonu yayınlandı. Deklarasyon, Latin Amerika'daki durumu analiz ediyor ve "her devrimcinin görevinin devrim yapmak olduğu" belirtilerek devrimcileri, işçileri, emekçileri ABD egemenliğine karşı göreve çağırıyordu.

ABD'nin bu saldırgan tutumu karşısında, Küba, Sovyetler Birliği ile askeri, politik ve ekonomik ilişkilerini daha da geliştirdi. Mayıs 1962'de orta menzilli füzelerin Küba'ya yerleştirilmesine karar verildi Ağustos'ta 42 bin Sovyet askeri ve IL- 28 bombardıman uçakları Küba'ya geldi. 42 orta orta menzilli füzenin yerleştirilmesine başlandı. ABD Füzerin yerleştirildiğini Sovyet istihbaratındaki bir ajanından öğrendi, U2'ler füzeleri görüntüledi. Füzerinin yerleştirilmesi ile ilgili Sovyet yetkilileri ile ABD yetkilileri arasında önce gizli sonrada açık temaslar gerçekleşti. Sovyetler Birliği başlangıçta füzelerin varlığını reddetti, bu olasılık ortadan kalkınca füzelerin saldırı amaçlı değil, savunma amaçlı olduğunu savundu, ama esas söylemesi gerekeni; füzelerin Küba'nın isteğiyle, onun güvenliği için adaya konuşturıldığını söylemedi. Sovyetler Birliği ortaya çıkan krizle ilgili nasıl bir yol izleneceğine dair Küba hükümetiyle hiç görüşmedi. Küba bütün bu gelişmeleri basından izledi ve tepkisini seferberlik ilan ederek ortaya koydu.

Kennedy 23 Ekim'de ABD halkına yaptığı konuşmada, füzelerin geri çekilmesi, yoksa nükleer savaş çıkacağı tehdidinde bulundu. 24 Ekim'de Küba 1183 askeri gemi ile kuşatma altına alındı, Kara kuvvetleri Florida'da hazır bekliyordu. ABD uçakları Küba üzerinde alçaktan uçuşa başladı. Küba hükümeti ABD uçaklarına ateş açma kararı aldı. 27 Ekimde,

Oriente bölgesinde, ABD U2 casus uçağının Sovyetler tarafından fırlatıla bir SAM güdümlü mermisiyle düşürüldü ve kriz en uç noktaya vardı. Bu noktada Kruşçev devreye girdi ve Kennedy’e bir teklif götürdü; Teklif, Küba’dan füzelerin çekilmesi karşılığında ABD’nin Türkiye’deki füzelelerini geri çekmesini içeriyordu. Anlaşma, çekme işleminin denetlenmesini de öngörüyordu. Küba bunu şiddetle reddetti.

Fidel bütün bu olup biteni şöyle özetledi; *“Gerginliğin en üst seviyeye çıktı o anda Sovyetler ABD’ye bir teklif yolladı. Kruşçev bunu bize danışmamıştı. Amerikalılar Türkiye’deki Jüpiter füzelerini geri çekerse onlar da buradaki füzeleri geri çekmeyi teklif ettiler. Kennedy 28 Ekim günü anlaşmayı kabul etti. Sovyetler de SS-4’leri geri çekmeye karar verdiler. Bu bize göre kesinlikle yanlıştı. Büyük öfkeye yol açtı. ... Sovyetlerin füzeleri geri çekme teklifi yaptıklarını kamuoyuyla birlikte öğrendik. Bizimle konuşulmamıştı! Çözüm bulunmasına karşı değildik, çünkü tarihsel açıdan önemli olan nükleer bir savaştan kaçınılmasıydı. Ama Sovyetler Amerikalılara şöyle demeliydi; “Kübalılarla konuşmamız gerek.” Soğuk kanlıktan ve metanetten yoksundular. İlke olarak bize danışmış olmaları gerekirdi.*

Tartışmalara katılmış olsaydık belki şartlar iyileşirdi. Guantana-mo’daki deniz üssü kalmaz, yüksek irtifalı casus uçuşlarına son verilir-di... Tüm bunlara çok sinirlendik. İtiraz ettik. Anlaşmadan sonra bile alçak uçuşlara ateş atmayı sürdürdük. Sovyetlerle ilişkilerimiz bozuldu. Bu Küba Sovyet ilişkilerini yıllarca etkiledi. ... 1962 Ekim’de füzelerin götürülmesine izin vermedik, ama götürülmelerine engel olacak önlemler de almadık. Yoksa iki süper güçle birlikte savaşa girecektik, bu kadarı da fazla olurdu.” (4 - 228-230)

Yaralanılan kaynaklar:

- 1- Fidel ile Gece Şöyleşileri, Frei Betto, Kavram
- 2- Küba Tarihi, Prof. Jose Canton Navarro, Yazılama
- 3-Günümüzde Latin Amerika ve Sosyalizm, D: L. Raby, Yordam Kitab
- 4- Soayalizmi Kuracağız, Fidel Castro, Belge Yayınları
- 5-Fidel Castro, Ignacio Ramonet, Doğan Kitap
- 6- Ekonomik Yazılar, Che, Yar Yayınları
- 7- Politik Yazılar, Che, Yar Yayınları
- 8-Yeni devrim Teorilerinin Eleştirisi, Jack Woddis
- 9-Küba Devriminin Geçtiği Yol, Grineviç, bilim ve sosyalizm yayınları
- 10-Ya Vatan Ya Ölüm, Fidel Castro, Habora Kitapevi
- 11-Devrim İçinde Devrim, Regis Debray

Proleter Devrimin Yasallıkları ve Küba Devrimi

F. Demirci

Küba Devrimi Ocak 1959'da zafere ulaştı. Devrimin zaferi ile birlikte devrimin niteliği ve tarihsel önemi konusunda birçok görüş ileri sürüldü. Bu görüşleri iki ana kategoride toplamak mümkündür. Kimileri Küba Devriminin, küçük burjuvazinin önderliğinde bir devrim olduğunu, ABD emperyalizminin geç uyanması ve müdahalede gecikmesi nedeniyle bir istisna oluşturduğunu, Küba Devrimi'nde işçi sınıfının rolünün önemsiz olduğunu, öncülüğün küçük burjuvaziye, öğrencilere ait olduğu ileri sürdüler. Kimileri, Küba Devrimi'nin sadece Latin-Amerika için bir model oluşturduğunu ileri sürenlerin karşısına, Küba Devrimi'nin Sovyet ve Çin devriminden sonra üçüncü bir yola işaret ettiğini, bütün dünyaya özgü yeni bir devrim modelini oluşturduğunu ileri sürdüler.

Marksizm-Leninizm bize her ülkede devrimlerin farklı koşullar içerisinde oluştuğunu, ülkenin özgünlüklerini yansıtmak durumunda olduğunu, bu yüzden de bazı farklılıklar taşıyacağını, ama bu özgün yanlara rağmen bütün proleter devrimler için genel yasallıkların var olduğunu ve devrimlerin niteliğinin bu yasallıklar tarafından belirlendiğini öğretir. Lenin, hem ulusal özellikleri reddeden, hem de onları abartarak devrimin genel yasallıklarının önüne koyma biçimindeki oportünist yaklaşımlara karşı komünistleri uyarmıştır;

“Halklar ve ülkeler arasında ulusal ve devletsel farklılıklar oldu-

ğu sürece, - bu farklılıklar, bütün dünyada proletarya diktatörlüğünün gerçekleştirilmesinden sonra bile çok uzun bir süre var olacaklardır - bütün ülkelerin komünist işçi hareketinin uluslararası taktik birliği, bu farklılıkların silinmesini değil, ulusal farklılıkların ortadan kaldırılmasını değil (bu şu an saçma bir hayal olurdu), komünizmin temel ilkelerini (Sovyet iktidarı ve proletarya diktatörlüğü), bu ilkeleri ayrıntılarda doğru biçimde değiştiren ve ulusal ve ulusal - devletsel farklılıklara doğru biçimde uyarlayan ve uygulayan bir uygulanmasını gerektirir. Her ülkede aynı uluslararası görevi çözenin, işçi hareketi içinde oportünizme ve radikal doktrinciliğe karşı zaferin, burjuvaziyi devirme, devrimci Sovyet cumhuriyetini ve proletarya diktatörlüğünü kurmanın somut yöntemlerinde tipik ulusal, özgül ulusal olanı araştırmak, incelemek, bulup ortaya çıkarmak, tahmin etmek ve kavramak— işte şu an ileri ülkelerin (ve sadece ileri ülkelerin değil) geçmekte oldukları tarihsel anın başlıca görevi budur. İşçi sınıfının öncüsünün parlamentarizme karşı Sovyet iktidarının safına çekilmesiyle, geçişiyle, burjuva demokrasisine karşı proletarya diktatörlüğünün safına geçişiyle en önemli şey (elbette her şey değil, ama en önemlisi) yapılmıştır. Şimdi bütün güçleri, bütün dikkati daha az önemli görünen - ve belli bir açıdan da gerçekten öyle olan, - fakat buna karşılık görevin somut çözümüne pratik olarak daha yakın olan bir sonraki adıma, yani proleter devrime geçişin, daha doğrusu proleter devrime yaklaşmanın biçimini bulmaya yoğunlaştırmak gerekir.” (Lenin- Seçme Eserler, İnter yay - say. -151)

“Bugün artık önemli bir uluslararası deneyime sahibiz; bu deneyim bize açıkça, devrimimizin bazı temel çizgilerinin yerel değil, özgül ulusal değil, sadece Rusya’ya özgü değil, uluslararası bir önemi bulunduğunu göstermektedir. Ve burada uluslararası önemden sözcüğün geniş anlamında söz etmiyorum: Devrimimizin tüm ülkeleri etkilemesi anlamında sadece bazı özellikleri değil, bütün temel özellikleri ve birçok ikincil özellikleri uluslararası önemdedir. Hayır, ben burada sözcüğün en dar anlamında uluslararası öneminden söz ediyorum, yani devrimimizin uluslararası öneminden, ülkemizde olup bitenlerin uluslararası geçerliliği, ya da uluslararası yinelenmesinin tarihsel kaçınılmazlığı anlaşılıyorsa, devrimimizin bazı temel özelliklerinin böyle bir önemi olduğunu kabul etmek gerekir.

Bu gerçeği abartmak ve devrimimizin bazı temel çizgilerinin ötesine genişletmek kuşkusuz büyük yanılğı olur.”(age. -72)

Lenin’in bu uyarıları doğrultusunda proleter devrimin genel yasallıkları ve devrimin özgül yanları üzerinde yapılacak bir inceleme, bize

Küba devriminin niteliği ve tarihsel yeri konusunda net bir bilgi verecektir.

Küba'nın Toplumsal, Sınıfsal Yapısı ve İşçi sınıfı

İspanyol sömürgeciliği döneminde Küba'da sınıfsal yapı, sömürgeciler ve köleler olmak üzere iki temel sınıftan oluşuyordu. Köleleri soykırımdan geriye kalan Kızılderililer ve Afrika'dan getirilen siyah derililer oluşturuyordu. Bu dönemde Küba ekonomisi tamamen ilkel yöntemlerin kullanıldığı tarımsal üretime dayanıyordu. Üretimde birinci sırayı şeker kamışı üretimi ve buna bağlı ilkel seker üretim imalathaneleri oluşturuyordu. Hayvan çiftlikleri ve tütün üretim ve imalathaneleri ikinci sıradaydı. Şeker kamışı ve hayvansal üretimin yapıldığı büyük topraklar (latifundia'lar) ve küçük tarımsal üretim İspanya sömürgecilerin ve onların torunları olan Creole'ların elindeydi.

İspanyol sömürgesi olduğundan beri, Küba halkı ayaklanmacı bir geleneğe sahipti. Ayaklanma geleneğini ilk başlatanlar Kızılderililer oldu. Onların ardından gelen siyah derililer bu geleneği sürdürdü. 16. ve 17. yüzyıl boyunca Kızılderililerin ve ardından siyah derililerin yürüttükleri ayaklanmalar 18. yüzyılın son çeyreğinde sömürgeciliğe karşı bağımsızlık savaşı'na dönüştü. 1868'de başlayan ve Aralıklarla 10 yıl süren bu ilk bağımsızlık savaşının önderliği büyük toprak ve imalathane sahipleri (Carlos Manuel Cespedes) ve aydınlar tarafından üstlenildi. 1878'de Bağımsızlık Savaşı yenildiğinde artık Küba, eski Küba değildi. Kölelik yasal olarak yürürlükten kaldırılmış, Küba'nın toplumsal ve sınıfsal yapısı değişmeye başlamıştı. 1895'te başlayan Jose Marti'nin fikirlerinin yön verdiği ikinci Bağımsızlık Savaşı, birinciden biçim ve nitelik olarak oldukça farklıydı. Hedefi her ne kadar İspanyol sömürgeciliği olsa da, anti- emperyalist ve kıtasal bir karakter kazandı. Marti, "Herkesin dahil olduğu ve herkesin yararına", ırkçılığın, köleliğin olmadığı, sömürsüz, adil ve ahlâkî bir Cumhuriyetin kurulmasını savunuyordu. Bunu gerçekleştirmek için Meksika'da Küba Devrimci Partisi'ni kurarak silahlı mücadele hazırlıklarına başladı. Yanına önceki bağımsızlık savaşında efsaneleşmiş komutanları, Maxime Gomez ve Antonio Maceo'yu olarak 1895'te silahlı mücadeleyi başlattı. Marti'nin görüşleri, her ne kadar sınıf savaşımını hesaba katmıyor olsa da, 18. yüzyıl ütöplast görüşlerden farklıydı. O sadece topluma yeni bir toplum projesi sunmadı, uğruna savaşılacak hedefleri sundu ve bu hedefler uğruna savaşarak öldü.

1895 Bağımsızlık Savaşı tam zaferi ulaşacağı anda ABD emperyalizmi tarafından halkın ellerinden çekilip alındı. ABD Havana Körfe-

zi'nde demirli gemisine yapılan bombalı saldırıyı bahana ederek adayı işgale girişti. ABD işgaliyle birlikte İspanya sömürgeciliğinin yerini daha güçlü ve ondan daha vahşi bir sömürgecilik aldı.

Köleliğin fiilen kaldırıldığı 1886 yılında eski toplumsal ve sınıfsal yapıdaki dağılma, ABD egemenliği döneminde hızlanarak sürdü. Eski kölelerin büyük bir kısmı tarım ve tarıma dayalı sanayi işçilerine dönüştü. Farklı sanayi dallarında (madenler, enerji vb.) yapılan yatırımlar, kamu hizmetleri (demir yolları, toplu ulaşım sektörü vb.) ve hizmetler sektörü (telefon, elektrik şebekeleri, bankacılık vb.) birlikte sanayi proletaryası da gelişmeye başladı. 19. Yy'ın ilk çeyreğinde Küba'nın sınıfsal yapısında köklü bir değişim gerçekleşti. Tarıma dayalı sanayi dallarında imalathanelere sahip yerli burjuvazi ve tarım ve sanayide tekelci konumlara sahip yabancı burjuvazi ile tarım ve sanayi proletaryasından oluşan bu yeni sınıfsal yapı, geniş bir topraksız ve küçük köylülükle tamamlanıyordu.

Küba'da ABD yatırımları 19. yüzyılın son çeyreğinde, Küba henüz İspanya sömürgesi iken başladı. Ada'nın ABD'nin yarı sömürgesi haline geldiği 1900'lü yılların başından itibaren ABD tekelleri Küba ekonomisinin bütün dallarında tekelci konumlar elde ettiler. Bu sürecin diğer bir cephesi de işçi sınıfının gelişmesi ve güçlenmesi, ayaklanma bayrağının işçi sınıfı ve köylülük tarafından devralınmasıdır.

Küba da işçi sınıfı ve mücadelesi, henüz kapitalizm egemen bir üretim ilişkisi haline gelmediği 18. yüzyılda oluşmaya başladı. 1713 de 500 tütüncü, kazma ve palalarla ayaklandı, tütüncüler, eylemlerini 1920 ve 1923'de de tekrarladılar. 1927'de şeker imalathanelerinde çalışan 300 işçi greve çıktı, bunu 1731 madencilerin grevi ve köle ayaklanmaları izledi. Ayaklanmalar ve grevler 18. yüzyılda da devam etti. Bağımsızlık Savaşının yenilgisinden hemen sonra, 1888'de Havana tütün işletmesi işçileri, 1899'da inşaat işçileri, 1902'de tütün sektöründe çalışan çıraklar greve çıktılar, çırakların grevi tütün işçilerinin genel grevine dönüştü. Sömürgeci askerler tarafından kanla, tutuklamalarla bastırılan bütün bu grev ve ayaklanmaların temel özelliği spontane karakterleriydi.

Adada ABD tekellerinin yatırımlarının artması ve sosyalist hareketlerin biçimlenmeye başlamasıyla birlikte işçi eylemlerinin nicelik ve niteliği de değişmeye başladı. 19. yüzyılın başında Küba'da birçok Marksist grup ve çevre oluştu. Bunlar içerisinde en kayda değeri Havana Sosyalist Topluluğu'ydu. Ancak bu topluluklar Küba işçi hareketinde önemli bir etkiye sahip değildi. 19. yüzyılın ilk çeyreğinde Küba işçi hareketinde egemen eğilim, İspanya'daki anarko sendikalizmden bes-

lenen, anarko sendikalist eğilimdi. Bu etki 1920'li yıllarda Küba işçi hareketinde nitel bir değişimin ortaya çıkmasına kadar sürdü. 1920'li yıllar Küba'da toplumsal hareketliliğin arttığı ve çeşitli toplumsal kesimlerin örgütlenerek mücadeleye katıldığı yıllar oldu.

1920'li yıllarda öğrenci hareketi de güçlü bir ivme yakaladı. 1923'te Antonio Mella'nın önderliğinde Üniversite Öğrencileri Federasyonu kuruldu (FEU). Aynı yıl Ulusal Öğrenci Kongresi toplandı. Sömürgecilik ve emperyalizme karşı mücadele kararlılığının dile getirildiği Kongrede; Üniversite'nin özerkliği ve öğrencilerin yönetime katılması talepleri dile getirdi, Jose Marti Üniversitesi'nin kurulması kararı alındı. 12 gün süren bu kongrede Antonio Mella gençliğin yeni lideri olarak öne çıktı.

Yine 1923'te 31 kadın örgütünün temsil edildiği ilk Ulusal Kadın Kongresi yapıldı. Kongrede oy hakkı, ücret eşitliği ve çalışan kadınların korunması kararları alındı.

1905'te kurulan Havana Sosyalist Topluluğu, 1923'te adını Havana Komünist Topluluğu olarak değiştirdi. Lucha de Clases (Sınıf Kavgası) adlı bir gazete çıkartarak işçi ve öğrenciler arasında faaliyet yürüttü. Topluluk ilk kongresini 16-17 Ağustos 1925'te topladı. Kongre, Küba'nın her yandan yüz kadar komünisti temsil eden delegelerle gerçekleştirildi. Kongre'de Komünist Enternasyonal'e üye olma kararını aldı.

Bu dönemde işçi hareketindeki en önemli gelişmelerden biri de 1925'te 128 işçi örgütünün katıldığı Küba Sendikalar Konfederasyonu (FOC) ve hemen ardından tüm Küba'yı kapsayan işçi örgütü olan Küba İşçileri Ulusal Konfederasyonu'nun (CNOC) kurulmasıdır. İşçi hareketindeki bu gelişmelerde komünistlerin önemli bir katkısı oldu.

20'li yılları Küba tarihinde bir dönüm noktası haline getiren başka bir olgu da Küba'da ABD yönetimindeki diktatörlüğün yerleşmesidir. 1924 seçimlerini kazanan eski bağımsızlık savaşçısı, yeni ABD savunucusu Gerardo Machado y Morales, başkanlık koltuğuna oturur oturmaz, sendikalara, komünist partiye ve diğer devrimci gruplara savaş açtı. Bu terörden liberaller de payını aldı. CNOC ve Komünist Parti yasadışı ilan edildi, üyeleri, öğrenci hareketi liderleri tutuklandı, birçok öldürüldü. Komünist Parti'nin kurucusu Mella üniversiteden atıldı, tutuklandı. Mella serbest kaldıktan sonra Meksika'ya geçti ve mücadeleyi orada sürdürdü.

1929'da Machado'nun görev süresinin beş yıl daha uzatılması bar-dağı taşıran son damla oldu. Halk sokaklara döküldü. Mücadele daha da

sertleşti, diktatörlük, yurtdışındaki devrimci liderlere yönelik suikastlara yöneldi. Meksika’da ayaklanma hazırlığı yürüten ve birçok ABD karşıtı, anti-emperyalist örgütün kurucusu olan Antonio Mella ABD elçiliğinin katkıları ile 10 Ocak 1929’da Meksika’da öldürüldü. Öldürülmesi, Meksika ve öteki Latin Amerika ülkelerinde büyük bir tepki dalgasına yol açtı.

1930’ların başında diktatörlüğe karşı mücadele köylülerin (Campesino’ların), küçük burjuva kesimlerin ve liberallerin katılımı ile büyüdü, grevler, gösteriler birbirini izledi. Sendikalarının kapatılması, artan yoksulluk ve baskılara karşı işçiler, 29 Mart 1930’da genel grev çağrısı yaptılar, genel greve ülke çapında 200 binin üzerinde işçi katıldı.

Baskı, saldırı ve katliamlara rağmen diktatörlük gelişen hareketi denetim altına alabilecek durumda değildi. Eylül 1930’da öğrenciler “Kahrolsun diktatörlük”, “emperyalizme ölüm” belgisiyle sokaklara çıktı. Diktatörlük okulları kapatmak zorunda kaldı. 1932’de Küba işçi sınıfının en örgütsüz kesimi olan, şeker işçileri, Ulusal Şeker İşçileri Federasyonu’nu kurdu. Kadınlar, Kadın Emegi sendikasını kurarak mücadeleye katıldı. Küba’da bütün unsurlarıyla bir devrimci durum hüküm sürüyordu.

1933’de Temmuz sonunda Havana toplu taşıma işçileri greve çıktılar. 5 Ağustos’ta grev tüm Küba halkının katıldığı bir genel greve dönüşünce Machado istifa etmek zorunda kaldı. Devreye ABD girdi ve 4 Eylül’de “Çavuşlar Darbesi”yle Batista Küba tarihi sahnesine çıktı.

1933 Genel grevinden sonra iktidara gelen reformcu hükümetin ömrü uzun sürmedi. Hükümet, 1934’te yeni bir Batista darbesi ile alaşağı edildi. 1934’den 1952’deki üçüncü Batista darbesine kadar Küba, bir diktatörlüğün yerini ötekinin aldığı diktatörlüklerle yönetildi. Küba işçi hareketinde ise 1934’den 1952’ye kadar Komünist Partinin “birleşik cephe” politikasında ifadesini bulan reformizm egemen oldu. 1952 darbesi, 1933 genel greviyle başlayan, “birleşik cephe” ve barışçı geçiş hayallerinin de sonu oldu. Silahlı mücadele fikri yeniden ön plana çıktı.

ABD egemenliğinin hüküm sürdüğü 1898’den 1959’a kadarki dönem içinde Küba ekonomisi tümüyle ABD tekellerinin denetimine girdi. Küba’daki telefon ve elektrik şebekelerinin % 90’ı, demir yollarının %50’si, maden sanayinin (demir-çelik, manganez, krom, nikel vb.) % 90’ı, kamu işletmelerinin % 80’i, banka mevduatının yüzde 25’i, Küba’nın, şeker kamışı ve tütün üretilen, işlenebilir en iyi topraklarının % 40’i, ABD tekellerinin elindeydi. Petrol rafinerilerinin tamamı ABD

ve İngiliz konsorsiyumuna aitti. 1927’de ABD şirketleri Küba’nın en önemli ihraç malı olan şeker üretiminin %75’ini elinde bulunduruyordu. Latifundalar ve Kübalıların sahip olduğu küçük şeker ve tütün ekim alanları, küçük imalathaneler bir yana bırakılırsa, Küba’nın bütün ekonomisi ABD şirketlerinin elindeydi.

Ekonomideki ABD egemenliğinin öteki yüzünde ise, işçilerin ve köylülerin sefaleti vardı. Fidel, Küba’nın 6,5 milyon nüfusu içindeki Küba halkının (işçilerin, köylülerin, esnafın, öğrenci ve aydınların) durumunu şöyle betimledi; *“Biz halk derken her diktatörün, her despotik rejimin önünde yerlere kadar eğilmeye hazır olan ikiyüzlü, tutucu katmanları kastetmiyoruz. ... Biz halk derken, herhangi bir işi olmayan ya da yaşamını sürdürmek için ülkesinden göç etmek değil, bir dilim ekmeğini namusuyla kazanmak isteyen 600 bin Kübalıdan söz ediyoruz; ahırdan beter barakalarda yaşayan ve bir yılda topu topu 4 ay çalışan, yılın kalan zamanında ise çoluk çocuğu ile birlikte açlık ve yoksulluk içinde kıvranan, bir karış topraktan yoksun 500 bin tarım emekçisinden söz ediyoruz; yürekler böylesine taştan olmazsa varlıkları insanda dayanılmaz acı ve burukluk yaratan insanlardan söz ediyoruz; herhangi bir gelecekleri olmayan, bütün kazanımları ellerinden alınmış, iğreti barakalarda yaşayan, kazandıkları para patronların elinden kendi ellerine geçmeden tefecinin kasasına inen 400 bin sanayi işçisinden söz ediyoruz ... Yine 100 bin köylüden söz ediyoruz; kendilerinin olmayan bir toprağı işleyerek yaşayan ve ölen. ... Kendilerini gelecek kuşakların yazgılarına adanmış özverili 30 bin öğretmenden söz ediyoruz; öyle kötü davranıyorlar bu öğretmenlere, emeklerine öylesine gülünç bir karşılık ödüyorlar ki... Borç yükü altında ezildikçe ezilen, iflas eden, satılmış rüşvetçi memurlar tarafından gırtlakları sıkılan 20 bin küçük esnaftan söz ediyoruz... aydın kesiminin 10 bin genç temsilcisinden söz ediyoruz; yüreklerindeki umudu gerçekleştirme uğruna savaşım ateşiyle ellerinde diplomaları üniversitelerden ayrılan, ancak her kapının yüzlerine kapandığı, isteklerine kayıtsızlıktan öte karşılık görmeyen doktorlar, mühendisler, avukatlar, veterinerler, yontucular... İşte bu halk budur: bütün mutsuzlukları yaşayan ve bu nedenle de tüm öfkesiyle savaşıma hazır olan...”* (Küba Devriminin Geçtiği yol- Grineviç, Bilim ve Sosyalizm yay. -37)

İşçiler, köylüler ve öğrenciler Küba toplumunun en hareketli kesimini oluşturuyordu. Bu kesimlerin katıldığı genel grev, 1933’de Küba’yı bir devrimle yüz yüze getirmişti. Devrim, devrimci bir öncü olmadığından diktatörlüğün yerine reformcu bir hükümetin geçmesiyle

sonuçlandı. Ama bu gelecekte Küba devriminde işçilerin ve köylülerin oynayacağı rolü de açıklıyordu.

Devrimci durum ve devrim

“Marksistler için, devrimci durum olmadan devrimin imkânsız olduğu tartışma götürmez, fakat her devrimci durum da devrime götürmez. Genel olarak söylendiğinde bir devrimci durumun belirtileri nelerdir? Şu üç ana özelliğe işaret edersek, kesinlikle yanlış yapmış olmayız: 1) Egemen sınıflar için, egemenliklerini değiştirmemiş biçimde sürdürmenin olanaksızlığı; “tepedekilerin” şu ya da bu krizi, egemen sınıfın politikasının krize düşmesi ve ezilen sınıfların hoşnutsuzluğunun, öfkesinin, bu krizin yol açtığı çatlağı yararak patlaması. Bir devrimin patlak vermesi için, genellikle, “yönetilenlerin yönetilmek istememesi” yetmez, aynı zamanda “yönetenlerin eskisi gibi yönetememeleri” de gerekir; 2) ezilen sınıfların yoksulluk ve sefaletin alışılmış ölçülerin üzerine çıkması; 3) “barışçıl” dönemlerde kendilerini sessizce sömürten, fakat fırtınalı bir dönemde, kriz koşulları sayesinde, fakat aynı zamanda bizzat tepedekiler” tarafından bağımsız tarihsel eyleme zorlanan kitlelerin eylemliliğinde —sözünü ettiğimiz nedenlerden kaynaklanan— önemli bir yükselmenin kaydedilmesi.

Sadece tek tek grupların ve partilerin değil, aynı zamanda tek tek sınıfların iradesinden de bağımsız olan bu nesnel değişiklikler olmadan devrim —genel kural itibariyle— imkânsızdır. İşte bu nesnel değişikliklerin tümüne birden devrimci durum denir. Böyle bir devrimci durum Rusya’da 1905’te, Batı Avrupa’da bütün devrim dönemlerinde vardı; fakat geçtiğimiz yüzyılın altmışlı yıllarında Almanya’da ve 1859-1861 ve 1879-1890 yıllarında Rusya’da da, devrim gerçekleşmemiş olsa da, devrimci durum vardı. Neden? Çünkü her devrimci durumdan değil, ancak yukarıda sayılan nesnel değişikliklerin yanı sıra bir öznel değişiklik olduğu zaman, yani devrimci sınıf, kriz dönemlerinde bile “düşürülmezse” kendiliğinden “düşmeyecek” olan eski iktidarı ezmek (ya da sarsmak) amacıyla devrimci kitle eylemleri için yeterince güçlü olabil-diği zaman bir devrim ortaya çıkar.

Tüm Marksistler tarafından defalarca ortaya konan, tartışmasız kabul edilen ve biz Ruslar için 1905 yılının deneyimiyle özellikle anlaşılır biçimde doğrulanan devrim hakkındaki Marksist görüşler bunlardır.” Lenin (Lenin , Seçme Eserler cilt:5 -187)

Lenin’in devrimci durumla ilgili bu söylediklerinden, önce devrimci

bir durum oluşur, sonra da devrimci parti devrimi gerçekleştirmek üzere harekete geçer gibi anti diyalektik bir sonuç çıkartılamaz. Tersine, devrimci parti, devrimci durumun oluşmasında önemli bir işleve sahiptir, onu hızlandırabileceği gibi geciktirebilir de. Che'nin vurguladığı gibi; *"Marksist partiler, kollarını kavuşturup oturarak, sınıf mücadelesinin karmaşık mekanizmasının gerçekleştireceği nesnel ve öznel koşulların ortamı hazırlamasını, iktidarın olgun bir meyve gibi halkın elleri arasına düşmesini bekleyemez. ... Marksist Leninist bir parti için başka türlü düşünülemez. Görevi proletarya diktatörlüğüne götüren en kısa yolu bulmaktır. En önde gelen üyeleri, yöneticileri, taktikleri hep işçi sınıfından çıkar."* (Che, Politik yazılar- Yar yay. -140)

İşçi sınıfı partilerinin yetersizlikleri yüzünden tarihte pek çok devrimci durum kaçırılmıştır; Faşizme karşı birleşik cephe, anti tekel cephe stratejileri yüzünden pek çok ülkede devrimci durumun olgunlaşmasının önüne set çekilmiş, devrim fırsatları kaçırılmıştır. Diğer taraftan devrimci durumun önemli unsurlarından biri olan kitlelerin devrimci bir değişiklik isteği her durumda karşımıza bir kitle hareketliliği olarak çıkmayabilir, bazı durumlarda kitle hareketi belirli bir sessizliğe bürünse de devrimci durum devam eder. Fidel'in 1953'te Moncada saldırısını hazırlandığında da, 1956'da Granma çıkartmasında da Küba'daki durum tümüyle buydu. Halkta, Batista darbesine karşı, henüz kendini açığa vurmamış derin bir öfke mevcuttu.

Yola çıktıklarında köylülerin ve işçilerin kendilerini izleyeceği henüz devrimci bir önseziydi Fidel bu önseziyi söyle betimledi; *"Bu mücadeleye, faraziyelere dayanarak atıldık, bu faraziyeler doğrudur. Yani ülkemizde var olan sosyal sömürü rejimi ve halkımızın devrimci bir değişiklik isteği üzerine faraziyeler kurmuştuk. Pek bilinçli bir şey olmasa bile istenen bir şeydi. O bunu genel memnuniyetsizlikle, devrim bayrağının geniş halk tabakaları arasında bir destek, halkın içerisinde bir devrim ruhu bulmakla gösteriyor; emperyalizm ile gericiliğin bütün kışkırtmalarına, propaganda ve yalanlarına rağmen halkımızın politik bilincinin olgunluğunu anlıyordu. Bize katılmak isteyen ilk köylüleri, hayret içerisinde kalan köylüleri bulduk. Daha ilk çatışmada bir dağılma oldu, fakat bazı köylüler kuvvetlerimizin geri kalanını toplamaya yardım ettiler. Bu köylü grubu - ki çok az sayıda idi - Sierra Maestra'nın içine daha fazla girmemize yardım etti. Bazı köylüleri daha yanımıza almaya başladık."* (Ya Vatan Ya Ölüm, F. Castro, Habora yay.-33)

Fidel başka bir yazısında devrimci durumla devrimci öncü arasındaki ilişki sorununa değindi; *"Devrimci eylemi başlatmadan önce, devrimci*

düşüncelerin kitlelerin büyük çoğunluğu arasında üstünlük kazanmasını bekleyen kişiler asla devrimci olamazlar. ... Eğer biz bu biçimde düşünseydik, asla bir devrim sürecini başlatamazdık. Devrimci eylemin başlatılması için devrimci düşüncelerin belirli sayıda insan arasında kök salması yeterli oldu; ve bu eylemle, kitleler bu düşünceleri kabul etmeye başladılar; kitleler bilinç kazandılar. ... Gerçek devrimciyi sahte devrimciden ayıran şey, esas olarak, şudur: Biri kitleleri harekete geçirmeye çalışır, öteki ise harekete geçmeden önce kitlelerin bir bilince sahip olmasını bekler.” (ade. 44 - 45)

Moncada baskınına hazırlanırken Fidel’in hedefi silah temin edip Sierra Maestra’ya çekilip gerilla savaşını başlatmaktır. Bu savaşla mevcut kararsız denge bozulacak, halkın harekete geçmesi ve gerilla güçleri etrafında birleşmesi sağlanarak devrim zafere ulaştırılacaktı. Moncada baskını hazırlıkları öncesinde Fidel bunu “Büyük motoru çalıştırmadan önce küçük motoru harekete geçirmek gerekir” olarak ifade etmişti.

Moncada baskını başarısızlığı Fidel’ bu düşünceden, silahlı mücadeleden alıkoymadı. Lenin’in belirttiği gibi; “Görevler doğru saptandığında, bu görevleri yerine getirmek amacıyla tekrar tekrar girişimde bulunmak için enerji mevcut olduğunda, geçici başarısızlıklar ancak küçük musibetler olabilir.” (Lenin, Seçme Eserler cilt:2 -63)

Fidel daha büyük bir enerji, daha iyi bir hazırlık ve kararlılıkla Granma çıkartmasını gerçekleştirdi. Bu tarz bir yöneliş 1930 -1953 tarihleri arasında Küba’da sınıf mücadelesinde egemen olan uzlaşmacı, reformist anlayıştan kesin bir kopuşu ifade ediyordu.

Halkçı Sosyalist Parti, PSP’nin (Komünist Parti sonradan bu ismi almıştı) 8. Ulusal Kongresi’nde genel sekreter Blas Roca tarafından yapılan özeleştiri mahiyetindeki açıklama bu kopuşu net bir şekilde açıklıyor; “Zorbalığın yarattığı koşullar altında kitle mücadelesi olasılığının silahlı mücadele ya da silahlı halk ayaklanması evresine değin gelişeceğini çok önceden ve doğru olarak görmüştük. Ancak, bu olasılıkları geliştirecek pratik adımları uzun süre atamadık. Uzatılmış genel grev de dahil olmak üzere, bu tür mücadele olasılığı genel silahlı ayaklanma ile sona ermesi kendiliğinden gerçekleşecek bir şey olarak düşünülmüştü. Gereğince hazırlanmadık, kadroları bu olasılığı yaratmaları ve geliştirmeleri için önceden yeterince örgütlemedik, eğitmedik ya da silahlandırmadık. Bu bizim hatamızdı.” (Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi Jack Woddis Bilim Yay. say. -54)

1956 Granma çıkartması ile başlayan gerilla savaşı, ABD emper-

yalizminin ve Batista diktatörlüğünün yoluna döşediği birçok mayını temizleyerek, M-26-7 içindeki yalpalamaları aşarak, gerillanın genel grevle bulunduğu 1959 Ocağında zafere ulaştı.

Fidel bu zaferi şöyle betimledi; *“Özellikle işçi sınıfının genel grevi ve isyan ordusu -ikisi birlikte- daha önce pek çok kez oynanmış bir oyunu bozmuş, gericiliğin son anda halkın elinden zaferini alma planlarını altüst etmiştir. Bize sonucu belirleyici o son saatlere katılma yetkisini veren bütün sorumluluğumuzla belirtiyoruz: Halk düşmanlarının son oyunları özellikle bu grevle bozulmuştur. Cumhuriyetin başkentinin kaleleri özellikle genel grevle elimize geçmiştir ve yine özellikle genel grevle egemenlik devrimin eline geçmiştir.”* (Küba Devriminin Yolu-194)

Latin Amerika’nın tarihini değiştiren Küba devrimi için söylenenlerden biri, ABD emperyalizminin tehlikeyi zamanında göremediği ve tedbir almakta geciktiği idi. Bütün devrimler düşmanın hata ve zayıflıklarından, kendi baskı gücüne aşırı güvenden dolayı gösterdiği zaaf-lardan yararlanmıştır, bu durum Küba devrimi için de geçerlidir. Ancak ABD’nin zamanında uyanamadığı ve önlem almadığı yolundaki varsayım abartılıdır. ABD tehlikenin görünür hale geldiği 1957 ortalarından itibaren gerilla hareketini etkisizleştirmek için her yolu denemiştir. Bir yandan Batista diktatörlüğünü silahlandırırken öte yandan M-26-7’yi de dahil ederek Miami Paktı ile devrimi uzlaşma noktasına çekmeye çalıştı. Bu girişim, Fidel’in anında müdahalesiyle önlendi. Devrimin zafer kazanmaya yaklaştığı 1958’de Batista’nın başvurduğu seçim hilesi yine M-26-7, PSP ve DR’nin boykot kararı alması ve Fidel’in seçime aday olanların mal varlıklarına el konulacağını açıklamasıyla engellendi. Son bir hamle olarak Aralık 1958’de Havana’da ABD desteğiyle gerçekleştirilen darbe, gerillanın ilerleyişi ve genel grevle etkisizleştirildi. Bu, diktatörlüğün sonu, devrimin zaferi oldu. ABD’nin saldırıları devrimden sonra artarak sürdü; ekonomik abluka ile Küba devrimine diz çöktürülmeye çalıştı, sonuç alınamayınca sabotajlardan, suikastlara kadar her yol denendi, sonuçta Küba ABD savaş gemileriyle abluka altına alındı ve eğitilen paralı askerlerle işgal edilmeye kalkışıldı. Bütün bunlar halkın kenetlenmesi ve devrimin hızla ilerlemesiyle sonuçlandı. Küba’ya yöneltilen her saldırı anında karşılığını buldu, ABD’nin Küba’daki bütün mal varlığına el konuldu.

Fidel ABD’nin Küba düşmanı politikasıyla devrim süreci arasındaki ilişki için şunları söyledi; *“Düşman insanları şaşırtmak, yanıltmak ve yararlanmak için önyargıları, yalanları ve kampanyaları kullandı.*

Halkın henüz sağlam bir politik kültürü yoktu, ancak devrimin yanındaydı, devrime güveniyor ve bunun halktan yana bir hükümet anlamına geldiğini biliyordu. İzlenimizi aşama aşama gerçekleştirdik. Bütün bu saldırılar devrimci süreci hızlandırdı. Buna neden mi oldular? Hayır, Buna inanmak yanlış olur. Saldırıların Küba'daki sosyalizmin nedeni olduğunu söylemiyorum. Bu yanlıştır. Küba'da sosyalizm alabildiğince düzenli, akılcı bir zaman dilimi içinde, alabildiğince az sayıda şoklar ve sorunlarla kurulmalıydı. Ancak emperyalizmin saldırıları devrimci süreci hızlandırdı.” (Fidel ile Gece Söyleşileri, Kavram, say. -202)

Şüphesiz Küba devrimin dünya çapında bu derece öne çıkartılmasında Regis Debray'ın önemli katkısı olmuştur. Regis Debray'ın “*Devrim İçinde Devrim*” çalışması, Latin Amerika'da olduğu gibi Avrupa'da da önemli tartışmalara yol açtı. Birçok Marksist (Huberman, Sweezy, Robin Blackburn vb.) Debray'ın yazdıklarını genelleştirerek Avrupa'ya taşıdı. Bu genellemeler, 1967 Avrupa gençlik hareketine, fabrika, üniversite işgalleri ve gecekonduları kapsayan eylemlere esin kaynağı oldu. Debray'ın “Devrim içinde Devrim”de ileri sürdüğü görüşlerin en önemlilerinden biri devrimde önderlik sorunu, diğeri ise kent ve kırsal devrimdeki yeri ve rolüyle ilgilidir. Önderlik sorunu yazının devamında ele alınacak, bu bölümde Debray'ın ikinci tezi üzerinde duracağız.

Debray'ın Küba devriminde kentin ve kırsal rollerine ilişkin tezi şöyle; “*Bildiğimiz gibi, dağ, burjuva ve köylü elemanları proleterleştirir; şehir, proleterleri burjuvalaştırır. Çıkacak taktik çatışma ve değerlendirmedeki farklar, bir sınıf çatışmasını gizler ve proletaryanın çıkarı paradoksal gibi görünür ama beklenen tarafta değildir.”*

Debray, Che'nin 1958 başarısız grevi için söylediklerini tezinin kanıtı olarak sunuyor. Che'den yapılan alıntı şöyle;

“...Fidel, devrimcinin temel özelliğinin gerçeği yorumlamak olduğunu açıkça belirtiyor, 1958 Nisan grevinden söz ederken, o anda durumu doğru biçimde yorumlayamadığımızı, bu yüzden felakette karşılaştığımızı açıklıyor, Nisan grevi niçin ilan edildi? Çünkü, hareketin bağrında “Sierra”(dağ-y) ve “Llano”(ova- şehir-y) diye adlandırdığımız bir yığın çelişki birikmişti. Silahlı mücadelenin zaferi için hangi unsurların temel alınması gerektiği incelenirken, bu çelişkiler su üstüne çıkmış, her iki kanadın görüşlerinin birbirine taban tabana ters düştüğü anlaşılmıştı.

Sierra, gerektiği zaman ordusunu geri çekmeye, savaşları ardı ardına kazanmaya, düşmandan silah ele geçirmeye, Direniş Ordusu temeli-

ne dayanarak bir gün iktidarı almaya hazırlanıyordu.

Llano ise tüm ülkede genel silahlı savaş durumu yaratmaktan; mücadeleyi Batista diktatörlüğünün devrilmesiyle sona erecek bir devrimci genel grevle doruğa ulaştırmaktan; sonra, “sivil” hükümet otoritesi düzenine geçip yeni ve “politikanın dışında” bir ordu kurmaktan yanaydı.

Bu iki görüş arasında sürekli sürtüşme vardı. Böyle bir anda gerekli olan komuta birliği için koşullar hiç de uygun değildi. Nisan grevi (1958), Sierra yönetiminin onayıyla Llano tarafından hazırlandı ve ilan edildi. Sierra yöneticileri sonuçtan ciddi biçimde kuşku duymakla birlikte, grevi önleyememişler, PSP (Sosyalist Halk Partisi) kadrolarıysa tehlikeyi zamanında fark etmiş, bu yüzden çekimser kalmışlardı. Devrimci komutanlar, greve yardımcı olmak için ovalara inmiş, böylece unutulmaz kolordu komutanımız Camilo Cienfuegos, Bayamo bölgesindeki ilk akınlarına başlamıştı.

Bu çelişkiler birkaç taktik görüş ayrılığından daha derin nedenlerden kaynaklanıyordu. Direniş ordusu, ideoloji bakımından proleterdi, yoksullar sınıfının kavramlarıyla düşünüyordu. Llano ise, yöneticileri arasında geleceğin hainlerini barındırıyor; içinde yetiştirdiği çevrenin etkisi altında, küçük burjuva yapısını koruyordu.

İktidar uğruna büyük devrimci mücadele çerçevesinde, iç denetim için daha küçük çapta bir mücadele sürüp gidiyordu. ...

Birbiri ardına ortaya çıkan anlaşmazlıklar yüzünden komuta birliği, ancak devrimin zaferinden birkaç ay sonra, Fidel başbakan seçilince sağlandı. (yine de herkesçe kabul edilmiş değildi) O zamana dek ne yapmıştık? Fidel’in deyimi ile başlamak hakkını elde etmiştik.” ... “Bir grup yoldaş tarafından yanlış ilkelere dayandırılarak yürütülen bu mücadeleye, 1 Ocak’ta bitmedi; hatta Fidel Başbakan olduktan sonra da sürdü. Ancak aradan çok zaman geçip 26 Temmuz hareketinin sağ kanadı yenilgiye uğrayınca son buldu. Halkın iradesine karşı çıkan (Manuel) Unttia, (Jose) Mira Cordona, (Manuel) Ray, Huber Matos, David Salvador ve daha birçok hain, iktidar kademelerinden uzaklaştırılıp cezalandırıldılar.” (Che, Politik Yazılar 144-146)

Alıntıdan da anlaşılacağı gibi, Che, dağın proleter, şehrin ise burjuva olduğu gibi bir analiz yapmıyor. 1958 grevinde M-26-7’nin Sierra yönetimi ile Llano, yani kent yönetimi arasındaki görüş ayrılıklarına değiniyor ve Sierra yönetiminin proleter çizgiyi, kent yönetiminin ise küçük burjuva çizgiyi temsil ettiğini söylüyor. Ama buradan hiçbir şe-

kilde kentin ya da işçi sınıfının burjuva, dağın ya da köylülerin proleter olduğu sonucu çıkmaz.

2. Havana Deklarasyonu'nda sorun şöyle konuldu; “ *Küçük savaşçı çekirdeklerin başlangıçtaki mücadelesine, sürekli yeni güçler katılır, kitle hareketi patlak vermeye başlar, eski kurulu düzen yavaş yavaş yıpranıp yıkılır: Artık savaşın kaderini belirlemek, kentlerdeki kitlelerin ve işçi sınıfının elindedir.* ” (Che Politik Yazılar -115)

Debray'in, büyük bölümünü Latin Amerika'daki gerilla hareketlerinin eleştirisine ayırdığı kitabında, ileri sürdüğü bir başka görüş de, silahlı mücadelenin tüm Latin Amerika ülkeleri için geçerli olduğu görüşüdür. Bu görüş hem Che, hem de Fidel tarafından paylaşılmıştır.

“*Eğer kendi düşünce tarzımızı, partinin ve halkımızın düşüncesini ifade edecek olursak hiç kimse Latin Amerika'daki herhangi bir ülkede iktidarın barışçı yoldan ele geçirebileceği konusunda hayale kapılmasın. Kitlelere bu tür sözler etmeye kalkışan biri kesinlikle onları aldatıyor olacaktır.*”

Bu, önüne gelenin kırlara gidip, yarın istediği yerde tüfeğe sarılıp döğüşe başlaması demek değildir. Mesele bu değil. Mesele, devrim yapmak isteyenlerle, devrimi engellemek isteyenler arasındaki ideolojik çatışmadır. Çünkü özünde, devrimin mümkün olup olmadığını, silaha sarılıp sarılmamak için koşulların uygun olup olmadığını herkes anlayabilir.

Hemen yarın herhangi bir yerde, kırlara çıkıp silaha sarılmak gerektiğini söyleyecek ölçüde kimse, sekter, dogmatik olamaz. Ve biz kendimiz de, bazı ülkelerde bu görevin acil görev olmadığından eminiz, ama aynı zamanda uzun dönemde bunun onların görevi olduğuna inanıyoruz. ” (Sosyalizmi Kuracağız, F. Castro, Belge Yay. -45-46)

Fidel, silahlı mücadelenin tüm Latin Amerika için geçerli olduğunu savunurken, “*Bu çeşitli mücadele biçimlerinin inkârını gerektirmez*” diyerek, diğer mücadele biçimlerini reddetmedi. “*Küba devriminin yolu tecrübe ve örneği, uygun biçimde anlaşıldıkları takdirde diğer Latin Amerika halkları için de çok yararlı*” olacağını söyleyerek, gerilla savaşı yürütecekler için şu uyarılarda bulundular; “*Bizim kanımıza göre, gerillaları kentten yönetmeye kalkışmak, yalnızca bir budalalık değil, aynı zamanda bir cinayettir. Ve biz, birçok kez bu aptallığın sonuçlarını tatmak fırsatına sahip olduk. ... Gerilla devrimci hareketin çekirdeği olmak zorundadır. Bu, gerilla hareketinin bir ön çalışma olmadan doğabileceği anlamına gelmez; bu, gerilla hareketinin siyasal*

yönetim olmadan da var olabileceği demek değildir. Hayır! Biz, öncü örgütlerin rolünü reddetmiyoruz, siyasal örgütlerin rolünü inkar etmiyoruz. Gerilla siyasal bir hareket tarafından, siyasal bir örgüt tarafından örgütlenir. Gerilla mücadelesine ilişkin doğru düşünceler ile, gerillayı kentlerden yöneltme düşüncesinin birbiriyle uyummadığını inanıyoruz. Ve kıtamızın bu koşulları altında, gerillanın rolünü küçümsemek çok zordur” (age- 48)

Fidel ve Küba Devrimi

“Tarihte hiçbir devrim bir kişiyle bu ölçüde özdeşleşmemiştir.” Sovyet Devrimi ve Lenin için söylenmiş olan bu sözler, Küba devrimi ve Fidel için bir kat daha geçerlidir.

Fidel’de devrimci fikirlerini oluşmasında Küba tarihi, bağımsızlık savaşları ve bu savaşlarda efsaneleşmiş liderlerin ve özellikle Jose Marti’in fikirleri önemli bir rol oynadı. 1945’te girdiği üniversitenin ilk yıllarında Fidel inanmış bir Jose Marti’cidir. Fidel üniversitede, Üniversite Öğrencileri Federasyonu’nun (FEU) çalışmalarına aktif olarak katıldı. FEU’nun Dominik İçin Demokrasi Komitesi ve Porto Riko’nun Bağımsızlığı İçin Komite’nin başkanlığını yürüttü. Fidel’de ilk kurlsız savaş (gerilla savaşı) düşüncesi katıldığı Guatemala’daki iç savaş sırasında oluşmaya başladı. Üniversitenin son yıllarına doğru Marx, Eengels ve Lenin’in kitaplarını (Komünist Manifesto, Fransa’da İç Savaş, 18 Brumerie, Devlet ve Devrim, Emperyalizm; Kapitalizmin en Yüksek Aşaması, Doğanın Diyalektiği vb.) okumaya başladı. Kendi deyimiyle Marksist Leninist oldu; *“Marksist ve Leninist fikirlerle tanışmadan önce ütöpik bir komünisttim. Ütöpik komünist, bilimsel ya da tarihsel bir temelden yola çıkmaz. Gözüne kötü görünen, işe yaramaz bir şeyler vardır; yoksulluk, adaletsizlik vardır... Tabii bir de insanın ahlaki değerleri vardır. ...Marksizm bana toplumun ne olduğunu öğretti. Ben ormandaki bir geyik, ya da ormanda hiç bir şey bilmeden dolanan bir insan gibiydim; ... Sınıf mücadelelerinin tarihini, ya da en azından toplumun zenginler ve yoksullar arasında bölünmüş olduğu fikrini gerçekten anlamasan, ormanda kayıpsındır, hiçbir şey bilmiyor-sundur.”* (Fidel Castro, Ignacio Ramonet, DK -105)

Üniversiteden mezun olduktan sonra Küba’da etkin bir muhalefet yürüten Ortodoks partiye sempati duymaya başladı, partiden daha ileri ve sosyalizan fikirlere sahip olan Ortodoks Gençlik içinde faaliyet yürütmeye başladı. Yapılamayan 1952 seçimlerinde Havana’nın bir

ilçesinden milletvekili adayı oldu. Fidel'in o dönemdeki düşünceleri muhalefet partilerinin (Ortodoks Parti ve Komünist Partisi vb.) pek farklı değildi, o da, diğer partiler gibi geniş bir muhalefet cephesiyle iktidarın alaşağı edilebileceğini düşünüyordu. Fidel'in bu düşüncesi 1952 Mart Batista darbesinden sonra köklü bir biçimde değişti. 1952, Fidel'in yaşamında bir dönüm noktası oldu; *"1952'de Batista darbesi gerçekleştiğinde ben geleceğe yönelik bir strateji geliştirdim: Devrimci bir program başlatıp bir halk ayaklanması düzenlemek. O andan başlayarak zihnimde bir mücadele kavramı ve temel devrimci fikirler gelişti. Tarih Beni Beraat Ettirecektir'deki fikirler. İktidarın devrim yoluyla ele geçirilmesi gerektiği fikrine sahiptim" ... "1952'de artık tamamen inanmış bir Marksist Leninist'im. Bunu edindiğim değerler ve o yıllarda öğrendiklerim bağlamında söylüyorum. Bunlar olmadan hiçbir rol oynayamazdım."* (age-108)

Fidel'e göre; ABD emperyalizminin denetimi altına girdiği 1902'den bu yana Küba siyasal mücadele tarihinin ayrılmaz bir özelliği haline gelen, iktidardaki partinin yerine başka bir partinin iktidara getirilmesine yönelik cephe politikalarının yarattığı kısır döngünün kırılması gerekiyordu. Bunu kırmanın yoluysa silahlı mücadeleydi.

Ama Küba'da siyasi partilerin hiç birinde bu yönde bir kavrayış mevcut değildi. Düzen karşıtı olan Komünist Parti darbeden sonra bile hâlâ eski cephe politikasında ısrarcıydı. Mevcut siyasi parti yöneticilerinin bir kısmı Batista'ya boyun eğmişti, bir kısmı da yurtdışına çıkmayı uygun bulmuştu. Bu koşullarda, "kimsenin hiçbir şey yapmayacağından ... silahlı mücadele için yeterince hazırlanmış ve örgütlenmiş olunmadığından" emin olduğunda, Fidel "devrimci bir program başlatıp bir halk ayaklanması"na karar verdi. Moncada Kışlası baskını fikrine böyle ulaşıldı.

Fidel *"Büyük motoru harekete geçirecek küçük motoru"* çalıştırmak için yoğun bir hazırlığa girişti. On dört ayda 1200 kişilik bir grubu örgütledi. Grup sekiz, on, oniki kişilik hücreler ve her hücrenin bir sorumlusu olacak biçimde, illegal olarak örgütlendi. Örgüt, Fidel, Abel Santaria ve Raul Martinez'in olduğu üç kişilik bir komite tarafından yönetiliyordu. Küçük bir grup Havana'da kiralanan bir evde Marksist eğitim aldı. (Marx'ın Biyografisi üzerinden) Bu 1200 kişi silah kullanma eğitiminden geçirildi, Eylemin hazırlığı için gereken her şey, para, silah, donanımı vb. kolektif bir çabayla sağlandı. Baskın yapacak 160 kişi, bu 1200 kişi içinden seçildi. Baskın planı büyük bir gizlilik içinde hazırlandı ve yürütüldü. Hedefte iki kışla, Moncada ve Boyama'daki

kışla vardı. “Küçük bir musibet” baskınların başarısız olmasına yol açtı. Baskına katılanların yarısına yakını baskın anında ve baskından sonra tutuklanıp işkence yapılarak öldürüldü. İşkencede öldürülenlerin içinde merkez kadrodan Abel de vardı.

Moncada baskının amacı silahları ele geçirmek, Sierra Maestra’ya yerleşerek gerilla savaşını başlatmaktır. Fidel tutuklandıktan sonra mahkemede hedeflerini açıklayarak eylemi savundu. “*Tarih Beni Beraat Ettirecektir*” manifestosu Fidel hapisteyken dağılan örgütün yeniden toparlanmasının aracı oldu.

Fidel 22 ay hapislikten sonra, ilan edilen genel afı çıktı. İlk işi dağılan örgütü yeniden toparlamak oldu. 12 Haziran 1955’te, Havana’da bir evde yapılan toplantıyla örgütün ismi Moncada baskınına izafeten 26 Temmuz olarak belirlendi. Fidel ve Frank Paris’in katkılarıyla örgütün yeraltı çalışma ağı kuruldu. Küba’da kalma koşullarının kalmaması ve silahlı mücadele hazırlıklarının yürütülmesi için, önce Raul, ardından Fidel Meksika’ya geçti. Daha önce Meksika’ya geçenlerle birlikte silahlı mücadele hazırlığına girişti. Guatemala’dan Meksika’ya gelen Che de bu faaliyetin bir parçası haline geldi.

Fidel’in Meksika’da silahlı mücadele hazırlıkları sürdürdüğü sırada Latin Amerika’da birkaç küçük grup dışında gerilla savaşını yürüten hemen hiçbir örgüt yoktu. Küba’da ise M-26-7 dışında sadece Devrimci Direktuar (DR) silahlı mücadeleyi savunuyordu. DR ve M-26-7 silahlı mücadeleyi tek çıkış yolu olarak görseler de aralarında stratejik ve taktik iş birliği yoktu. Direktörlüğün temel aldığı alan, kentti. Temel mücadele biçimi ise diktatörün kendisine ve üst düzey yöneticilerine suikastlar düzenlemektir. Fidel ise bu anlayışı kesin bir biçimde reddediyordu. Buna rağmen Fidel Meksika’da DR lideri Echeverria görüştü. İki lider ayrılıkları bilerek birlikte mücadele kararı aldılar. Bu kararı “Meksika Sözleşmesi” ile imza altına aldılar.

Küba işçi hareketi tarihinde önemli bir rol oynayan Komünist Parti (PC) 1925’te kurulduğunda silahlı mücadeleyi savunuyordu. PC, 1925’ten 1933’a kadar işçi sınıfı, öğrenciler ve köylüler arasına yürüttüğü faaliyetle sınıf mücadelesinin gelişmesinde önemli katkılarda bulundu, İşçi sınıfının sendikal örgütlenmesine öncülük yaptı. 1933 ve 1934 grevleri de içinde bir çok grevi yönetti. Ayaklanmaya dönüşen 1933 grevine önderlik edemedi. Grev bir hükümet değişimiyle sonuçlandı. Komünist Parti, Machado diktatörlüğünün yıkılmasından sonra izlediği Ulusal Cephe politikasıyla devrimcilikten reformculuğa kaydı. Silahlı mücadele fikrinden uzaklaşarak parlamentarist bir çizgiye oturdu.

İsmi Halkçı Sosyalist Parti (PSP) olarak değiştiren Komünist Parti, 1940 ve 1944 seçimlerinde Batista ile aynı cephede yer aldı, 1948 seçiminde aynı Ulusal Cephe politikasını izledi, bu kez Ortodoks Parti'ye cephe çağrısı yaptı. 1952 darbesini kınarken de, diğer burjuva partilere 1940 anayasasına dönmek için cephe çağrısını tekrarladı.

PSP'nin, Moncada baskını ardından yayınladığı bildiride şunlar yer aldı; *"Her iki askeri karargahı almaya yönelik maceracı bir girişim olan Santiago de Cuba ve Bayamo'daki eylemin burjuva siyasal kesimlerine özgü darbeci yöntemlerini benimsemiyoruz. Bu eyleme katılanların gösterdikleri kahramanlık, yanlış burjuva kavramlarıyla yönetildiğinden sahte ve verimsizdir."* (Yeni Devrim Teorilerinin Eleştirisi -50)

PSP, Granma çıkartması için de benzer tavrı sürdürdü. Granma çıkartmasından sonra işçiler, köylüler, öğrenciler ve komünistler üzerinde artan bakılardan M-26-7'yi, özellikle Granma çıkartmasını sorumlu tuttu. PSP ancak Temmuz 1958'den sonra, gerillanın zafere yaklaştığı bir dönemde, silahlı mücadeleyi desteklemeye ve M-26-7'nin kent ve gerilla örgütlenmesiyle birlikte hareket etmeye başladı.

17 ay devam eden bir hazırlıktan (siyasi, askeri eğitim, silah ve cephane temini vb.) sonra Fidel'de içlerinde 82 devrimci, 25 Aralık 1956'da tarihinde Granma isimli eski ve küçük bir yatla Meksika'dan ayrılıp Küba'ya doğru yola çıktı. Granma kötü hava koşulları, haddinden fazla yük ve arızalar nedeniyle iki gün gecikmeli olarak, 2 Aralık'ta Oriente'de, bataklık ve arazide sahile çıktı. Savaşçılar bataklığı iki günde geçerek bir şeker kamışı bölgesinde kamp kurdular. Kamp yeri düşman tarafından tespit edilince, karadan çembere alındı ve havadan makineli tüfekle taranmaya başlandı. İlk kayıplar burada verildi. Savaşçılar yoğun ateş altında ormanlık alana doğru dağıldılar. Dağılan grup köylülerin yardımıyla yeniden toparlandığında kayıplar da ortaya çıkmaya başladı. Savaşçıların birçoğu öldürülmüş ya da tutuklanmıştı.

Fidel'in, Raul'un ve Che'nin grubu birleştiginde sayıları 12 oldu. Sonradan katılanlarla Granma ile gelenlerden geriye kalanların sayısı 17 yükseldi. Bu *"12 kişi bir halk yaratmak için"* Sierra Maestra'ya doğru yola çıktılar.

Debray'ın Küba devrimi için öne sürdüğü tezlerden biri, de devrime, öğrencilerin ve aydınların önderlik ettiğidir. Debray, Küba devriminden *"Birçok Latin-Amerika ülkesindeki sosyal şartlar gereği ve tarihin bir cilvesi olarak bu öncülük rolü öğrenciler ile devrimci aydınlara düşmektedir."* gibi bir sonuca vardı.

Küba devriminde öğrenci ve aydınların önemli roller üstlendikleri inkar edilemez. 1923'den başlayarak FEU diktatörlüğe karşı birçok öğrenci eylemini örgütledi, genel grevlerde aktif olarak yer aldı. FEU'den daha dar bir öğrenci örgütlenmesi olan ve diktatörlüğe karşı mücadeleyi üst düzey yöneticilerin öldürülmesine indirgeyen, Devrimci Direktörlük (DR), aralarındaki derin görüş ayrılıklarına rağmen Granma çıkartmasından başlayarak M-26-7 ile birlikte hareket etti, gerilla grupları örgütledi. Ama yine de, Debray'ın öğrencileri ve aydınları öncü olarak tanımlaması, Küba devrimi gerçeğini yansıtmıyor. Debray'ın bu tezi, Fidel'in Moncada kışlası saldırısına katılanlar için söylediği *“katılanların hepsi ... alçak gönüllü, işçi sınıfı çıkışlı genç insanlardı; işçiler, köylüler, çalışan insanların çocukları, memurlar”*dı değerlendirmesiyle de uyumuyor.

Moncada kışlası saldırısında yer alanların büyük çoğunluğu işçiydi. Hareketin yönetim kadrosunda yer alan üç kişiden, ikisi olan Abel ve Martinez işçiydiler. Abel bir şeker imalathanesinde çalışıyordu. Granma çıkartmasına katılan 82 kişinin kaçının işçi, kaçının öğrenci vb. olduğu konusunda bir bilgiye -en azından biz- sahip değiliz. Ancak bu 82 kişinin işçi mi öğrenci mi? olduğunun hiçbir önemi yoktur. Çünkü bunlar devrimi yapmak için yola çıkan devrimci kadrolardı. Bu kadro içinde öğrenciler çoğunlukta olsa bile -ki böyle olduğuna dair elimizde bir bilgi yoktur- buradan kalkarak devrimde öğrencilerin önder olduğu tezi ileri sürülemez. Kaldı ki M-26-7'nin Küba'daki örgütlenmesi de bu tezi desteklemez.

Her ne kadar devrim siyasi özne ile toplumsal öznenin birliği ise de, siyasi özne ile toplumsal özne özdeş kavramlar değildir. Toplumsal özne sosyalizm mücadelesi söz konusu olduğunda tüm ezilenleri temsil eden işçi sınıfıdır. Siyasi özne ise işçi sınıfına mücadelesinin amaç ve hedeflerini gösteren, sınıf mücadelesini yönlendiren ve yöneten partidir, örgüttür. Lenin devrimci bir öncü olmadan, işçi sınıfının kendi koşulları içinde kalarak bağımsız bir ideolojiye sahip olamayacağını vurgular; *“Hareketin seyri içinde işçi kitlelerinin kendileri tarafından ortaya çıkarılmış bağımsız bir ideolojiden eğer söz edilemezse* o zaman sorun a n c a k ş ö y l e konulabilir: ya burjuva ideolojisi, ya sosyalist ideoloji.”* Yazıya eklediği dipnotta bu görüşüne açıklık getirir *“* Elbette bu, işçilerin, ideolojinin yaratılmasına katılmadıkları anlamına gelmez. Fakat işçi olarak değil, sosyalizmin teorisyenleri olarak, Proudhon ve Weitling'ler olarak katılırlar; ...”* Konuyla ilgili başka bir dipnotta ise; *“* Çoğu kez şöyle denir: İşçi sınıfı sosyalizme kendiliğinden eğilim göste-*

rir. Bu, sosyalist teorinin, işçi sınıfının sefaletinin nedenlerini herhangi bir başka teoriden daha derin ve doğru ortaya çıkarması bakımından doğrudur; bu nedenle, e ğ e r bu teori kendiliğindenliğe teslim olmazsa, e ğ e r kendiliğindenliği kendisine tabi kılmayı bilirse, işçiler tarafından kolayca kavranır. “der. (Seçme Eserler cilt:2 -70 -72)

Yine, Lenin, devrimci bir örgütün sahip olması gereken nitelikleri şöyle belirtir; “...devrimciler örgütü, her şeyden önce ve esas olarak, mesleği devrimci faaliyet olan (...) kişileri kapsamalıdır. Böyle bir örgütün üyelerinin bu ortak özelliği karşısında, birinin ya da diğerinin mesleği arasındaki farklar bir yana, işçilerle aydınlar arasındaki her türlü fark tamamen ortadan kalkmalıdır. Bu örgüt pek geniş tutulmaması ve mümkün olduğunca konspiratif olmalıdır.” (age.-132)

Lenin’den yaptığımız bu alıntılar devrimde, hem devrimci öncünün sınıfla ilişkisini, hem de niteliğini yeterince açıklamaktadır.

Daha 26 Temmuz Hareketi (M-26-7) ismini almadan bile hareket, öncü rolünü üstlenen merkezi öncü bir çekirdeğe sahipti. “...26 Temmuz Eyleminin oluşturulmasından bu yana, eylemimiz bir yönetim birimince yürütülüyordu. Ben çok yetenekli ve değerli bir yoldaşlar topluluğuyla bir birim oluşturulmasını destekliyordum. Bu yeni birimden daha gizli ve özen isteyen görevleri yürütmek için üç yoldaştan oluşan küçük bir yürütme kurulu seçildi. Bunlar Abel Santamaria, Raul Martinez yoldaş ve bendim. ... Sonra savaş başladı. Ben gerilla ordusunun başkomutanıydım. Bir süre kendimin ve diğer iki yoldaşın, yani küçük yürütme kurulunun başkomutanlığını yaptım, daha iyi örgütlenene dek. ... Ama biz aynı zamanda ulusal düzeyde yönetimi bütünüyle iyi işleyen bir harekete, 26 Temmuz Hareketine de bağlıydık.

Kentte ve kırsal bölgedeki hareketin bütün sorumluluğu bu yönetimdeydi. Meksika’daki askeri hareketi örgütlediğimiz sırada da Küba’daki hareketin bütün sorumluluğu bu yönetimdeydi. Biz dağlarda savaşırken ülkenin geri kalan kısmındaki eylemi yönlendiriyordu. Çok önemli bir durum olduğunda bize de danışılırdı. Tartışır ve önemli temel kararları alırdık. ... Örgütümüz kurulduğundan bu yana –daha Moncada’dan önce - hep sorumlulukları bölüşebilecek, kolektif, küçük, sınırlı ve çok güvenilebilecek bir idare modelimiz oldu. Politik bir hareketi başlatmanın başka biçimi yoktur. Bir idare çekirdeği ve kolektif idare modeli.” (Fidel ile Gece Söyleşileri, 192 194)

Bu örgütsel yapı; bir çekirdek etrafında merkezi yönetim, sıkı disiplin, illegal çalışma tarzı, tartışma, eleştiri, eylem birliği, dikkate

alındığında M-26-7'nin örgütsel yapısının, Leninist tipte bir parti yapısıyla hiçbir farkı yoktur. Ama ideolojik bütünlükle ilgili olarak aynı şey söylenemez. Merkezi kadronun, özellikle gerilla hareketi yönetim kadrosu Marksist- Leninist bir anlayışa, ideolojik stratejik ve taktik bir bütünlüğe sahipti. Che'nin *"siz Marksist misiniz?" sorusuna verdiği cevap zihinleri aydınlatıcıdır. "Devrimimizin liderleri tam anlamıyla kuramcılar olmamakla birlikte, büyük toplumsal olayları ve bunları yöneten yasaları biliyorlardı. Bugün tüm dünyada tartışılan tarih, toplum, ekonomi ve devrim görüşlerinin yabancısı değillerdi. Bazı kuramsal bilgilere ve gerçeğin iyice bilinmesine dayanarak kademeli bir gelişim süreci içerisinde devrim teorisini kendileri yarattılar. ... Çoğu kez, teoriden gerektiği biçimde yararlanmamış olan bizler Küba gerçeğinin sanki onu sahiplenmiş gibi ortaya atacak değiliz. ... Bize siz Marksist misiniz, Evet mi, hayır mı? diye sorulursa, tutumumuz, Newton'cu olup olmadığı sorulan bir fizikçinin ya da Pasteur'cu olup olmadığı öğrenilmek istenen bir biyoloğun göstereceği tutuma benzer. Artık üzerinde tartışmayı gereksiz kılan apaçık gerçekler vardır. Yeni olayların yeni görüşler getirmesinin yanı sıra, eski görüşlerin de gerçek payını koruduğunu unutulmayarak, Fizikte Newton'cu, biyolojide Pasteur'cu olduğu gibi, doğal biçimde Marksist olunmalıdır."* (Che, Politik Yazılar -60-62

Ancak, M-26-7'nin bütünü dikkate alındığında tam bir ideolojik berraklık ve bütünlükten söz edilemez. M-26-7'nin tümünü birleştiren, Fidel'in *"Tarih Beni Beraat Ettirecektir"* manifestosunda ileri sürdüğü görüşlerdir: Batista diktatörlüğünün yıkılması, Küba'nın siyasal ve ekonomik bağımsızlığı, diktatörlüğün sorumlularının cezalandırılması, Tarım reformu vb.

Bizzat devrim gibi, devrimci parti de, devrimci sürecin ürünüdür. En klasik tipte bir parti olarak bildiğimiz Bolşevik Parti de bunun dışında sayılamaz. Bolşevik Parti 1901'de, hatta daha da geriye giderek 1895'de İşçi Sınıfının Kurtuluşu İçin Mücadele Birliği kurulduğundan bu yana 1903, 1905, 1912'ye hatta 1917'de, devrimin gerçekleştirdiği ana kadar, devrimci süreçlerden geçerek Bolşevikleşti.

Küba devriminin ebesi olan M-26-7 aynı zamanda bu devrimin çocuğudur. Devrim süreci ile birlikte dönüşerek, gelişerek, ayrışarak, birleşerek ideolojik, stratejik, taktik bir birliğe ulaştı. Moncada baskını, yenilgi, Granma çıkartması, geçici dağılma, 17 Ocak 1957'de askeri kışla saldırısıyla kazanılan ilk zafer, zaferin ardından M-26-7 Ulusal yönetimi ilk kez Sierra'da toplanıp gerillanın güçlendirilmesi ve genel

grev hazırlığı kararı alınması, 28 Mayıs'ta Oriente'daki Uvero kıyısının ele geçirilmesi ve gerillanın Sierra'ya yerleşmesi, Frank Pais'in, yoldaşlarıyla birlikte 30 Temmuz 1957'de Santiago de Cuba sokaklarında polisle girdiği bir çatışmada öldürülmesi ve ardında Küba'yı saran grev dalgası, 1957 yılı sonunda Fidel'in komuta ettiği yürüyüş kolundan yeni yürüyüş kolları oluşturulup, yeni cephelerin açılması, Nisan 1958 grevinin yenilgisi, Batista'nın gerillayı bitirmek üzere giriştiği topyekün saldırı, bu saldırıyı atlatarak gerillanın üstünlüğü ele geçirmesi, ülkenin doğusunun gerillanın kontrolüne geçmesi, Havana'daki cuntayı etkisizleştiren genel grev ve zafer, devrimci sürecin bütün bu dönüm noktaları, aynı zamanda M-26-7'nin dönüşmesi, güçlenmesinin de dönüm noktaları oldu.

“Sierra’da Oriente’de ve Camagüey ovalarında Las Villas dağlarında, ovalarında ve şehirlerinde iki yıl amansız bir savaş verdikten sonra Havana’ya dönen adamlar ideolojik bakımdan Las Coloradas kıyılarında karaya ayak basıp mücadelenin ilk günlerinde harekete geçenlerle aynı değildi artık. ... Bu adamlar. Siera Maestra’da uygulamaya başlanan tarım reformunun bayrağı altında, emperyalizme karşı çarpışıyorlar. Yeni Küba’nın bu Tarım Reformunun temeli üzerine kurulması gerektiğini biliyorlar. ... Hedeflerimizin bu son kavramına varmak için uzun bir yolu aşmak, uzun süre evrimleşmek gerekti. Savaş cephelerinde ardı ardına beliren değişimlere paralel olarak, gerilla örgütümüzün toplumsal bileşiminde de farklılaşma olmuş, şeflerin ideolojik dönüşümü gerçekleşmişti. ... İşte böylece kırların terine batarak, dağların ve bulutların ufku önünde, adamızın kızgın toprağı üzerinde, isyancı şef ve beraberindekiler Havana’ya girdi. Tarih, halkın ayaklarıyla yeni bir kışlık sarayın merdivenlerini tırmanıyordu.” (age. -69-70)

Nisan 1958 grevi kararı ve ardından yaşanan yenilgi, M-26-7 içinde, Sierra (gerilla) yönetimiyle Llano (kent) yönetimi arasındaki ideolojik, stratejik ve taktik görüş farklılıklarını açığa çıkardı. Yenilginin ardından Sierra’da toplanan M-26-7 Ulusal Yönetimi içinde gerilla yönetiminin öncü rolü onaylandı.

Sorun gerillanın öncü rolünün onaylanmasıyla çözülmüş gibi görünse de, M-26-7 içindeki görüş ayrılıkları devrimin zaferinden sonra da devam etti. Urrutia başkanlığında kurulan Geçici Devrimci Hükümet, M-26-7 sağ kanadıyla uzlaşmanın bir sonucuydu. Geçici Devrimci Hükümetin anti-komünist bir yola girmesi ve devrimin önünde bir engel haline gelmesi yine Fidel’in zamanında bir müdahalesiyle önlendi ve M-26-7’nin sağ kanadı tümüyle tasfiye edildi.

Sağ kanadın tasfiye edilmesinden sonra devrimin Moncada kışlasından beri savunulan izlencenin; işkenceciler ve savaş suçlularından hesap sorulması, haksız elde edilen kazançlara el konulması, kira, elektrik, telefon ücretlerinin düşürülmesi, sendikaların karşı devrimci yöneticilerden temizlenmesi, işçi sınıfına yönelik iyileştirmeler, tarım ve kent reformu vb.'nin hayata geçirilmesi hızlandı. Bunu Küba'nın sanayisinin neredeyse tümünü elinde tutan ABD şirketlerine el konulması izledi ve devrim; sosyalist karakteri öne çıkararak, yeni bir aşamaya yükseldi.

Bu süreç sadece M-26-7'nin değil, onun fiili önderliği altında devrim katılan DR ve PSP'nin de değişim ve dönüşüm süreci oldu. Devrim M-26-7 ile DR arasındaki mücadele yöntemi farklılığını fiilen ortadan kaldırarak bu iki örgüt arasındaki ittifakı güçlendirdi. M-26-7 ile PSP arasında ilişkiler daha sorunluydu. 1958 Temmuz ayında PSP ile Fidel arasında Sierra'da yapılan görüşmeden sonra PSP ayaklanmayı resmen desteklemeyi kararlaştırdı. Ancak buna rağmen M-26-7 ile PSP arasında anlaşmazlıklar ve devrimci mücadele sırasında oluşan ön yargılar varlığını sürdürüyordu. 1959 Kasımında Küba İşçi Konfederasyonu'nun X. Kongresi'nde PSP ile M-26-7 delegeleri karşı karşıya geldi. Seçimleri David Salvador'un başını çektiği M-26-7 lisesi kazanırken, PSP delegeleri, kongreyi, protesto ederek terk etti. Sendikanın başına geçen David Salvador bir yıl sonra küçük bir yatla, ülkeyi terk etmeye çalışırken tutuklandı.

Ön yargıları ortadan kaldırmak ve birlik sürecini hızlandırmak için Fidel ve PSP lideri Blas Roca önderliğinde Devrimci Eğitim Okulları projesi başlatıldı. Devrimci Eğitim Okulları Granma çıkartmasının 4. yıldönümü olan 2 Aralık 1960'da kuruldu. Bu okullarda devlet mekanizmasında görev yapan devrimciler, kitle örgütlerinin (sendikalar, çiftçiler, kadın ve gençlik örgütleri) aktif üyeleri öğrenim gördüler. 1966'da bu okullarda öğrenim görenlerin sayısı 155 bine ulaştı. Bu hareket daha çok sonra Ada çapında tüm parti üyelerine açık parti okuluna dönüştü. Fidel bu okulların, "bir ideolojik boşluğu doldurarak on binlerce, yüz binlerce Kübalıyı eğittiği"ni söyledi.

1961'de devrimin Sosyalist karakterinin ilan edilmesi M-26-7, DR, ve PSP'nin birlikte hareket etme eğilimini güçlendirdi. 10 Temmuz 1961'de bu üç örgüt örgütsel bağımsızlıklarını koruyarak "Birleşik Devrimci Örgütler" (ORI) adı altında bir araya geldi. Blas Roca ayrıldıktan sonra PSP'nin lideri olan Anibal Escelante ORI'nin genel sekreterliğine getirildi. Birkaç ay sonra Escelante'nin, asi orduda gö-

rev yapmış önde gelen savaşçıları ve kentlerde yer altında mücadele etmiş militanları dışlayarak PSP çizgisinde bir örgüt yaratma girişimi, Fidel'in müdahalesiyle önlendi. Escelante Doğu Avrupa'ya diplomatik "sürgüne" gönderilirken ona bağlı hizip de dağıtıldı. Escelante 1966'da Küba'ya döndüğünde yeniden parti içinde hizip örgütlemeye çalıştı. 1968'de tutuklanarak 30 yıl hapse mahkum edildi.

Fidel ORI'de ortaya çıkan sekterliğe karşı, birliği ve kolektif yönetimi savundu; *"Kavgasını vermem gereken ilk sekreterlik biçimi, dağlarda savaşmış olanların sekterliği idi, çünkü bunlar kentte savaşmış olanlara ya da yer altında kalmış olanlara çok farklı bakıyorlardı. ... Yenilmesi gereken ikinci seterlik eğilimi daha güçsüz ve daha küçük olan örgütlerle bizim örgütümüz arasındaki ilişkide görüldü. Bu Sosyalist Parti ile olan ilişkide geçerli değildi. ... Halkın % 95'i Devrim'in yanında yer alıyordu, 26 Temmuz Hareketi halkın % 85'i ya da 90'ını elinde bulundurmaktaydı, diğer örgütlerden yana olan % 10 ya da %5 dışında birliğe ulaşmak için salt %5'e gerek vardı. Ancak devrimde birlik salt nicelik değil, aynı zamanda nitelidir de. Diğer partilerin gücünü % 10 ya da % 15'e ulaştırmalarından korkmuyordum. Önemli olan bunların devrime, birliğin nitel özelliğine katılmalarıydı. ... Bu örgütte (ORI kastediliyor-y) en önemli çekirdek kadrolar temsil ediyordu, Che, Raul, ben gerilla ordusundan ve 26 Temmuzdan bir grup ve diğer örgütlerden yoldaşlar.*

Kolektif yönetim ilkesi de devrimin yengisinden hemen sonra kendini kabul ettirdi ve böylece geleneği sürdürmüş oldu, öyle ki henüz örgütler organik biçimde birleşmemiş olsalar bile, daha devrimin ilk günlerinden başlayarak kolektif bir yönetime sahip olduk." (Fidel İle Gece Söyleşileri -197-199)

Bir yıl sonra üç örgüt, örgütsel bağımsızlıklarına son vererek Küba Sosyalist Devriminin Birleşik Partisi' adını aldı. Ekim 1965'de partinin ismi Küba Komünist Partisi olarak değiştirildi. Granma, Komünist Parti'nin resmi yayın organı oldu. 10 yıl sonra 17-22 Aralık 1975'te Küba Komünist Partisi'nin 1. Kongresi yapıldı. Kongrede Fidel, Merkez komitesi birinci sekreteri, Rau ikinci sekreteri seçildi. Ayrıca Kongrede 13 üyeli siyasi büro, 9 üyeli Sekreteryaya ve 113 asıl, 12 yedek üyeden oluşan Merkez Komitesi seçildi.

Fidel, Küba Komünist Partisi'nin 1. Kongresi'nde yaptığı konuşmada partinin içindeki tartışma ve eleştirilerle ilgili olarak şunları söyledi; *"Yoldaşlar yaptığımız hataları tartışırken içinizden bazılarını incittiğimi biliyorum. Devrime entelijensiya saflarından gelmiş olanlarda gö-*

rülen küçük burjuva ideolojisine ve şovenizme özgü unsurlardan söz ettiğimizde bazı yoldaşları derin biçimde yaraladığımı da biliyorum. Ama içimden çoğu proletaryanın ve sömürülen köylülüğün temsilcileri değilse ve sınıfsal konumumuz bizi objektif olarak devrimci yapmışsa, devrim saflarına katılmamızı düşüncelerimizden, humanist inançlarımızdan ve kendimizi adayışımızdan başka ne sağlayabilirdi? Dünyanın yalnız devrimciler ile dolu olduğunu söyleyemeyiz. Tersine, dünya küçük burjuvalarla doludur diyebiliriz. Bir yandan sınıfsal önyargılarının yükünü taşıırken, saf akıl yoluyla devrime gelen birçok kişinin bulunduğunu da pekâlâ söyleyebiliriz. Latin Amerika'da, Avrupa'da ve başka yerlerde yığınla böyle insan var.

Yaptığımız salt özeleştirici değil, fazlası. Eksiklerimizin bir çözümlemesini yaptık, ama abartmadık. Eğer çalışmamızın ürünlerini daha da eksiksiz biçimde irdeleyeseydik, elbette daha fazla yanlış keşfedecektik. Ama şimdi yaptığımız önemli hatalardan söz ediyoruz. Yoldaşlar, özeleştiriyi devrimci ilkemiz olarak benimsemeliyiz ve asla kendine hayranlık duygusuna kapılmamalıyız. Özeleştirici her zaman kendini övmekten daha fazla tercih olunacaktır.” (Sosyalizmi Kuracağız -95)

Eski Devlet Mekanizmasının Yıkılması Yeni Devlet Mekanizmasının Örgütlenmesi

“Paris Komünü, özellikle bir şeyi, işçi sınıfının hazır bir devlet makinesini ele geçirip onu kendi hesabına kullanmakla yetinemeyeceğini ispat etmiştir.” Engels

Marks ve Engels sürekli olarak işçi sınıfının eski devlet mekanizmasının devrim yoluyla parçalanmadan proleter devletin kurulamayacağını vurgulamışlardır. Lenin, Marks ve Engels'in devlet konusundaki görüşlerini, Devlet ve Devrim broşüründe ayrıntılı olarak ele almış ve bu görüşleri, devletin ele geçirilerek demokratikleşmesini öne süren II. Enternasyonal oportünistlerine karşı savunmuştur.

Marks, Paris Komünü deneyiminden hareketle eski devlet mekanizmasının parçalanması üzerinde kurulacak proleter devlet aygıtının kimi özelliklerini şöyle sıralamıştır; Sürekli ordunun yerine silahlı işçi milisin geçirilmesi ki, Marks'ın bu önermesi, Ekim devrimi tarafından revize edildi. Ekim devrimi, emperyalist kuşatma ve iç savaştan, beyaz ordunun karşısına kendi ordusunu, işçi ve köylülerden oluşan Kızıl Ordu'yu kurarak zaferle çıktı. İkincisi; burjuva parlamenteriminin aksine yasama ve yürütmenin birleştirilmesi, Üçüncüsü; her kademede görev-

lilerin seçimle gelip geri alınabilir olması, dördüncüsü; bütün görevlilerin ücretlerinin kalifiye bir işçinin ücretinden fazla olmamasıdır. Bütün bu temel noktaların ışığında Küba devrimini ele alırsak;

Fidel devletin askeri aygıtının yıkılmasını devrimin ilk yapması gereken işlerden biri olarak ele aldı; *“Bu tipteki bir kriz, herhangi bir ülkede patlak verdi mi, halk hareketinin ilk hedefi askeri mekanizmayı yıkmak ve silahları ele geçirmektir. Bu zorunlu bir şarttır ve o olmadan devrim frenlenebilir, ihanete uğrayabilir ve ezilebilir de. ... bütün bunları biz icat etmedik, aksine! Herşey açıkça Lenin’in Devlet ve Devrim adını taşıyan -sanırım ki, hepiniz bu kitabı biliyorsunuz- kitabında yazılıdır. Bu, üzerinde çok durulması gereken ve Küba denemelerini geçirmeden de tamamen anlaşılabilen, tartışma kabul etmez büyük bir gerçektir.*

Bu, nihayet bütün Latin Amerika’da olduğunu gördüğümüz şeydir; bir devrimin ilk yapması gereken şey, eski politik rejimin askeri mekanizmasını yıkmak ve onun silahlarını ele geçirmektir. Bu şüphesiz bir devrim için tek şart değildir ama, kaçınılmaz şartlardan biridir.” (Ya Vatan Ya Ölüm -63)

Asi Ordu, Batista diktatörlüğüne karşı yürüttüğü gerilla savaşıyla burjuva devlet aygıtının temel kurumları olan ordu ve polisi darmadağın etti. Ordu’nun ve bürokrasinin üst düzey sorumlularından kaçanlar kaçtı, geriye kalan işkenceciler, savaş suçluları yargılandı, çeşitli cezalara çarptırıldı, mal varlıklarına el konuldu, 30 yıl süreyle medeni haklardan (devlet kurumlarında çalışma, oy kullanma vb.) yoksun bırakıldı. Devrim gerçekleştiğinde sayısı 3 bin olan gerilla, yeni devrimci ordunun ana çekirdeğini oluşturdu. Bu ana çekirdek etrafında işçilerin ve köylülerin katılımıyla devrimci ordunun sayısı kısa sürede 40 bini buldu. Batista’nın polis teşkilatı dağıtılarak yerine M-26-7’nin kent milislerinden oluşan yeni bir teşkilat kuruldu. Cumhuriyet Kongresi dağıtıldı. Olağanüstü Hal mahkemeleri kaldırıldı, yerine devrim mahkemeleri kuruldu.

Devrim gerçekleştiğinde halkın % 90’ı devrimin yanındaydı. Bu daha önceki hiçbir devrimde görülmeeyen bir halk desteğiydi. Devrim’in zaferinden sonra alınan önlemler; Tarım Reformuyla yabancı ve yerli büyük toprak sahiplerine indirilen darbeler, Kent Reformuyla kentsel rantın ortadan kaldırılması, sanayide (maden, seker, tütün, enerji vb.) ve hizmetler sektöründeki (demir yolları, kara taşımacılığı, elektrik, telefon şebekeleri ve diğer kamusal hizmetler) büyük yabancı şirketlere el konulmasıyla, devrime olan destek bir miktar düşse de, halkın mutlak çoğunluğu devrimin yanında yer aldı. Bu durum Nisan 1961’de devle-

tin sosyalist karakterinin ilan edilmesinden sonra da değişmedi. Halkın devrime olan bu desteği, hiçbir karşı önlem alınmadan, burjuva siyasi partilerin, tabanlarını kaybederek devrimden sonraki birkaç ay içerisinde kendiliğinden silinmelerini sağladı. Geriye kalan devrimci partiler M-26-7, DR ve PSP devrimi ilerletmek için bir araya geldiler.

Yeni devletin idari yapısında yer alan herkesin seçimle gelmesi ve her an geri alınabilir olması ilkesi benimsendi. Üstelik bu ilke kağıt üzerinde kalmadı; 1989'da 114 delegenin yetkisi iptal edildi ve toplam yeniden seçilme oranı % 45 oldu. Seçimle gelen görevlilerden Ulusal Meclis komisyonlarında yer alanların dışındaki hemen hepsi görevlerini ücret almadan yerine getirdi. Yasama ve yürütme, Ulusal Meclis üyelerinin oylarıyla seçilen Devlet Konseyi bünyesinde birleştirildi. Yasaların çıkartılması, bakanların ve cumhuriyet savcılarının atanması bu Konsey tarafından üstlenildi.

Fidel 1968'de bir söyleşide Küba devletinin niteliğini şöyle tanımladı; *“Devrimci hükümetin, emekçilerin, kol ve kafa emekçilerinin hükümeti olduğunu kavramış bulunuyoruz. Öğrenciler de birer emekçidir, askerler de, çünkü ülkenin savunmasında görev alırlar. Benzer biçimde öğretmenler öğretir, doktorlar hastaya bakar, onlar da emekçidir. Bize göre sosyalist devlet bir emekçi devlettir, kol ve kafa işçilerinin devlettir.”* (Sosyalizmi Kuracağız -22)

İdari yapı, Organos de Poder Popular (Halk İktidarının Organları) devletin bu yeni niteliğine uygun olarak biçimlendi. Poder Popular genel oy gizli sayım ilkesine göre seçilmiş yönetim organlarıydı. Bu organların seçimi için, Küba, her biri bin beşyüz seçmenden oluşan yaklaşık 11 bin seçim bölgesine ayrıldı. Bu sayı küçük kentlerde bin, kırsal alanlarda ya da özel seçim bölgelerine binden azdı. Her seçim bölgesinde, “komşular meclisi” tarafından gösterilen en az iki, ez çok sekiz aday arasından seçmenler bir delegeyi seçiyor. Adayların seçim yarışında, fotoğraf ve biyografilerinin yer aldığı materyaller dışında bir materyal kullanması yasaklanmıştır. Oyların %50'sini alan aday delege olarak seçilmiş oluyor. Bu oy oranı sağlanamazsa en çok oyu alan iki aday arasında ikinci bir seçim yapılıyor.

Parti'nin seçimlerde aday göstermesi yasa ile yasaklanmıştı. Yerel delegelerin yasama yetkileri olmasa da, yasayla belirlenmiş alan içinde kalarak, kendi bölgelerindeki okulların, hastanelerin, fabrikaların ve diğer yönetim birimlerinin denetiminden sorumluydu, 2,5 yıl hizmet veriyor ve yeniden seçilebiliyordu. Ancak her altı ayda bir kamuya açık toplantılarda seçmenlerine hesap vermek zorundaydılar. Faaliyetleri

beğenilmediğinde delegelikleri seçmenler tarafından iptal ediliyordu. Her düzeydeki delegeler gönüllü olarak ücretsiz görev yapıyor ve temsili görevlerine ek olarak düzenli işlerinde çalışmaya devam ediyordu.

Delegeler kent meclislerini (komün, belediye), bölge meclislerini ve Ulusal Meclis üyelerini seçiyor. Ulusal Meclis beş yıl için görev yapıyor ve kent ve bölge meclisi üyeleri gibi faaliyetlerini ücret almadan sürdürüyor, bunun tek istisnasını Ulusal Meclisteki komisyonların seçilmiş görevlileri oluşturuyor. Ulusal Meclis gizli oyla Devlet Konseyini seçiyor. Devlet Konseyi'nin kararları en üst siyasal otorite olan Ulusal Meclis tarafından onaylanarak yürürlüğe giriyor. Ulusal Meclis yalnızca yılda iki kez tüm üyelerin hazır bulunması ile toplamakta ve kararlar, kolektif yönetim ilkesine bağlı kalınarak, oy birliği ile alınmaktadır. Aksi yönde öneriler ya geri çekilmekte, ya da yeniden düzenlenmektedir. İşin büyük bölümü meclisin uzmanlaşmış komisyonları tarafından yapılmaktadır. Delegelerin yaklaşık yarısı bu komisyonlarda görev almakta, oturumlar halka açık yapılmakta, toplantı bileşimleri kimi zaman bölgesel toplantıları da içerecek şekilde genişletilmektedir.

Poder Popular sistemi, neredeyse Küba halkının tümünü içine alan örgütlenmelerle güçlendirildi. Küba İşçileri Federasyonu (CTC) anti-komünist unsurlardan arındırılarak işçi sınıfının güçlü sendikal birliği olarak yeniden örgütlendi. Zengin köylülerin çıkarlarını savunan yapılar dağıtıldı, köylü örgütleri Mayıs 1961'de kurulan Ulusal Küçük Çiftçiler Derneği'nde birleştirildi. Ocak 1962'de İsyancı Gençlik Derneği, AJR kuruldu, bütün gençlik örgütleri AJR bünyesinde toplandı. AJR 1962'de Genç Komünistler Birliği adını alarak faaliyetini sürdürdü. Kadın örgütleri Ağustos 1960'ta Küba Kadınlar Federasyonu altında toplandı. Öğrenciler, Küba Üniversite Öğrencileri Federasyonu, Lise Öğrencileri Federasyonu'nda birleştirildi. Küba'nın devrimci mücadeleye önemli katkılarından biri olan Devrimi Savunma Komiteleri, CDR'ler Eylül 1960'da kuruldu. Kent blokları ve kırsal alanlarda faaliyet gösteren ve 14 yaşından büyük herkesi kapsayan CDR'lerde Küba halkının %84'ünü örgütlendi.

Poder Popular, devrimin ilerlemesine bağlı olarak ek tedbirlerle sürekli olarak iyileştirildi. 1976'da hazırlanan anayasa taslağı, 14 yaşından büyük tüm yurttaşların tartışmasına açıldı. Taslak halkın katıldığı parti toplantıları, yukarda adı geçen örgütlerin yanında ordu ve İçişleri Bakanlığı birimlerinde ve yurtdışındaki konsolosluklarda tartışıldıktan sonra, referanduma sunulurken, 24 Şubat 1976'da yürürlüğe girdi. Yeni anayasada idari yapı; bölge meclisleri ortadan kaldırılarak, 14 eyalet

169 belediye olarak belirlendi. Seçim sisteminde de birtakım değişiklikler yapıldı.

1967 Anayasasında; “*Küba Cumhuriyeti işçilerin, Campesino’ların ve diğer kafa ve kol emekçilerinin sosyalist devletidir.*” “*Küba, egemen bir devlettir. ... Küba Cumhuriyeti, dünya sosyalist topluluğunun bir parçasıdır; işçilerin enternasyonalizmi, halklar arasında mücadeleyi dayanişma ilkelerini paylaşır ve ulusal özgürlük, demokrasi, sosyal adalet, tüm kadın ve erkeklerin eşitliği, toplumsal ilerleme ve sosyalizm mücadelesi verdikleri için zulüm görenlere siyasi sığınma hakkı verir.*” “*Küba, tüm halkın üretim araçları üzerindeki toplumsal mülkiyetine ve insanın insan tarafından sömürülmesinin tasfiyesine dayanan bir Sosyalist ekonomik sistemle yönetilir.*” ibareleri yer aldı.

Ekonominin Sosyalist dönüşümü ile birlikte Poder Popular sistemi daha da yetkinleştirildi. 1963’te gerçekleştirilen ikinci tarım reformuyla kişilere ait toprak miktarı 400 hektardan 67 hektara indirildi. Gerçekleştirilen devletleştirmeler, tarım ve sanayideki modernizasyonla birlikte ekonominin sosyalist inşa süreci sağlamlaştırıldı. Bu süreç, yapılan hatalar ve hataların düzeltilmesi olarak sürdü. 1990’da Sovyetler Birliği’nin çöküşüyle birlikte Küba, 1959’da yaşanandan daha derin bir ekonomik krizle karşı karşıya kaldı. Bu krizden çıkmak için Küba ekonomisi, bazı alanlarda (turizm, otelcilik, vb.) özel kişilerin yatırım yapmasına olanak tanıyan ekonominin yeniden yapılandırılma sürecini başlattı.

Küba Devrimi ve Proletarya Enternasyonalizmi

“Sadece tek bir gerçek enternasyonalizm vardır: kendi ülkesinde devrimci hareketi ve devrimci mücadeleyi geliştirmede özverili çalışma, istisnasız tüm ülkelerde aynı böyle bir mücadeleyi, aynı böyle bir çizgiyi ve sadece böyle bir çizgiyi (propaganda yoluyla, manevi ve maddi yardım yoluyla) desteklemek.” Lenin

1939’da başlayan emperyalist savaş sırasında, resmen terkedildiğinde, proletarya enternasyonalizmine bağlılığını sürdüren neredeyse tek sosyalist devlet Küba oldu. Latin Amerika’nın sömürgecilik ve emperyalist yayılmacılıktan kurtuluşu fikri, Küba’da köklü bir geleneğe dayanıyordu. 1895’te, Jose Marti, kurtuluş ideolojisini açıkladığında, bunun için bir parti kurup mücadeleye giriştiğinde, sadece Küba’nın değil Latin Amerika’nın kurtuluşunu öngörüyordu. Marti’nin düşüncelerine bağlı kalan Fidel ve yoldaşları bu enternasyonalist geleneği proletarya

enternasyonalizmi ile birleştirerek devam ettirdiler. Küba'nın kurtuluşu için gerilla savaşını başlattıklarında bunu Latin Amerika'nın kurtuluşunun bir ilk adımı olarak gördüler. Bağımsızlık, devrim, gerilla savaşı vb. kavramları hayata geçirirken de bu düşünceden hareket ettiler.

Küba, devrimin zaferinden sonra Latin Amerika'daki tüm gerilla savaşlarına destek verdi; özellikle Venezüella, Guatemala, Nikaragua, Arjantin, El Salvador, Porto Riko'daki gerilla hareketlerini hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan, ABD'nin karşı saldırı tehditlerine aldırmadan destekledi.

Emperyalizme, ırkçılığa karşı mücadele eden halklarla dayanışma için 1960'ta Küba Halklarla Dostluk Enstitüsü kuruldu. 1. ve 2. Havana ve Santiago de Cuba Deklarasyonları ile Latin Amerika'nın kurtuluşu bayrağını yükseltti. Küba, Latin Amerika'da devrimci mücadele yürüten ve ülkelerinde barınma olanağı kalmayan devrimcilere ikinci yurt oldu. 19 Ocak 1966'da Havana'da yapılan Asya, Afrika ve Latin Amerika Halklarıyla Dayanışma Örgütü ve Latin Amerika Halklarıyla Dayanışma Örgütü'nün kuruluşuna öncülük yaptı. Bağlantısızlar Hareketi içerisinde yer aldı. Katıldığı tüm uluslararası toplantılarda, BM Genel Kurulu'nda, sömürgeciliğe, emperyalist yayılmacılığa ve ırk ayrımcılığına karşı mücadele eden ülke ve örgütlere desteğini açıkladı. "Ho Chi Minh" İnşaat Grubu, Sağlık Tugayları ile Vietnam halkının mücadelesine katıldı. Laos ve Kamboçya devrimleriyle dayanışma içine girdi.

Şüphesiz 20.Yüzyılda, proletarya enternasyonalizminin en önde gelen savaşçısı Che'dir. Küba devrimine katılırken, Che'nin temel hareket saiki, Latin Amerika devrimiydi. Aralık 1964'te BM Genel Kurulu'nda yaptığı konuşma Che'nin proletarya enternasyonalizmi adına üstlendiği kendi misyonun ikinci aşamasının başlangıcı oldu. Che bu toplantıdan sonra dokuz Afrika ülkesini (Cezayir, Mısır, Mali, Kongo, Gine, Gana, Benin, Tanzanya, Mozambik) ziyaret ederek, ulusal kurtuluş mücadelesi liderleriyle görüştü. Nisan 1965'de Kongo Kurtuluş hareketini çağrısıyla, savaşçı bir grupla birlikte Kongo'ya (Fransız Kongo'su) geçti. Orada gerilla savaşçılarına askeri eğitim verdi. Başka bir Kübalı savaşçı grup, hem Che'ye yardımcı olmak, hem de gerillaları eğitmek üzere, Belçika Kongo'sunda (şimdiki Zaire) görev aldı. Che, Kasım 1965'te görevini tamamlayarak Kongo'dan ayrıldı.

3 Ekim 1965'te Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin açıklandığı toplantıda Fidel, iç baskılara ve dış spekülasyonlara boyun eğerek Che'nin ona bıraktığı mektubu açıklamak zorunda kaldı. Bu sırada Che Kongo'daydı, oradan ayrıldıktan sonra Prag'a geçti. Fidel'in is-

rarlı çağrılar üzerine gizlice Küba'ya döndü. Bolivya'da gerilla mücadelesini başlatmak üzere, Kongo'da birlikte savaştığı yoldaşlarının bir kısmını da yanına alarak 23 Ekim 1966'da Küba'dan ayrıldı. 3 Kasım'da Bolivya'ya vardı. 29 Bolivya'lı, 16 Küba'lı ve 3 Peru'lu'dan oluşan devrimci kadroyla, Bolivya Kurtuluş Ordusunu kurarak Bolivya dağlarına çıktı. Bolivya ordusu, bütün Emperyalist gizli servisler ve askeri otoriteler Che'nin peşine düştü, 8 Ekim'de girdiği çatışmada yaralanarak esir düştü, 9 Ekim'de öldürüldü. (Che'nin mücadelesiyle ilgili ayrıntılı bilgi için bu sayıdaki "Devrimim 60. Yılında Che" yazısına bakılabilir)

Cezayir, Yemen, Namibya, Gine Bissau, Mozambik, Etiyopya, Gana, Kongo, vb. ülkelerinin ulusal kurtuluş mücadelelerine destek olan Küba'nın Afrika'daki en önemli enternasyonalist girişimi kuşkusuz Angola'nın bağımsızlığına yaptığı katkıdır. Nisan 1975 Portekiz "Karanfil Devrimi'nin ardından Afrika'daki Portekiz sömürgeleri Gine Bissau, Cabo Verde, Sao Tome ve Mozambik bağımsızlıklarına kavuştu. Uranyum, bakır gibi zengin maden yataklarına sahip olan Angola'da durum farklıydı. Angola'nın bağımsızlığını engellemek için, ABD'nin öncülüğünde Güney Afrika ve Zaire ittifaki kuruldu. İttifakın hedefi, Angola'nın bağımsızlığını kazanacağı 11 Kasım 1975 tarihinden önce başkent Luanda'yı işgal etmektir. MPLA önderliğinde Angola'nın bağımsızlığını baştan beri destekleyen Küba, Angola'nın bağımsızlığı için ağır silahlarla, (tanklar, toplar, zırhlı araçlar ve uçaksavarlarla – Mig-23) donatılmış 36 bin kişilik gönüllü orduyu Angola'ya göndererek, "Carlota Operasyonu"nu başlattı. Operasyonun ismi Küba'da kölelerin ayaklanmasına önderlik eden Carlota'dan esinlenerek verildi.

Angola, zorlu mücadelelerin ardından Mart 1976'da bağımsızlığına kavuştu. 1980'lerde Namibya, Zimbabve, Güney Afrika sömürgeciliğine ve apartheid'a karşı savaşan halkların kalesi oldu.

Fidel bu enternasyonal dayanışmayla ilgili olarak şunları yazdı; *"Kübalı enternasyonalister her nereye gittilerse bu ülkelerin onur ve egemenliklerini saygı örnekleri oluşturdular. Bu ülke insanların onlara duydukları güven işte bu leke sürülmez davranışlarından dolayıdır. Onların örnek özverileri ve fedakârlıkları her yerde hatırlanmaktadır. (Sosyalizmi Kuracağız -163)*

Küba, bu enternasyonalist faaliyetleri nedeniyle hem sağdan: Başta ABD ve emperyalizmi olmak üzere emperyalist devletler ve örgütler tarafından, hem de soldan: Örneğin gerilla mücadelesine "ihamet" ederek parlamentarizme dönen Venezüella Komünist Partisi tarafından devrim

ihraç etmekle suçlandı. Fidel bu suçlamalara şu cevabı verdi;

“Devrimin ithal ya da ihraç edilemeyeceğine inanıyorum; sosyalist bir ülke suni döllenme ya da cenin transplantasyonu ile kurulamaz. Devrim, toplumda belirli koşulların oluşmasını gerektirir ve bu koşulları ancak her ülkedeki halkın kendisi yaratabilir. Bu görüşler, her devrimcinin birbiri ile dayanışma içinde olabileceği ve olması gerektiği görüşü ile çatışmaz. Bunun da ötesinde, devrim ilerleyebilecek ya da gerileyebilecek, hatta tıkanabilecek bir süreçtir. Fakat hepsinin ötesinde komünistler cesur ve devrimci olmalıdır. Komünistler, koşullar ne kadar olumsuz olursa olsun, tüm koşullar altında mücadele etmek görevi ile bağlıdır.” (age. -168)

Sonuç olarak;

Küba devriminin zaferinin, Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkelerin çöküşünden sonra karşı karşıya kaldığı tüm olumsuz koşullara rağmen varlığını sürdürmesi birçokları için gizemini koruyor. Zafer için yola çıktıklarında kimse Moncada baskını ve Granma çıkartmasını yapanların devrimi gerçekleştireceğine inanmamıştı. Sovyetler Birliği yıkıldıktan sonra ihracatı ve ithalatı sosyalist ülkelere bağlı, abluka altındaki Küba’nın yıkılmadan ayakta duracağına dost ve düşman da inanmadı. Kanımızca bu, Küba’nın bütün engelleri aşarak sosyalizmde ısrarını sürdürmesi bir deşil birçok faktör ile açıklanabilir:

Birincisi Küba’nın başkaldıracı ve bağımsızlıkçı geleneğidir. Bu gelenek Ada’nın İspanyollar tarafından işgal edilmesiyle birlikte başladı. Kızılderili isyanlarını köle isyanlarına bağladı. Bu isyanlar 18. yüzyılda bağımsızlık savaşına dönüştü, 19. yüzyılda bağımsızlık savaşı nitelik değiştirerek sürdü. Bağımsızlık savaşçılarından bayrağı Küba işçileri ve köylüleri devraldı. Küba’da bağımsızlık ve özgürlük mücadelesi kökleri Kızılderililere dayanan bu geleneğin ürünüydü. Carlos Manuel Cespedes, Maximo Gomez, Antonio Manceo, Antonio Mella, Antonio Gueteras, bu geleneğin köşe taşlarıdır. Fidel ve yoldaşları bu geleneğin fikir ve düşlerine kendilerinkilerini ekleyerek zafere taşıyanlardır. Fidel bu gelenekle olan bağı şöyle açıkladı; *“Sanıyorum benim Küba Devrimine olan katkım Marksizm-Leninizm ile Marti’nin düşüncelerinin sentezini yapmayı başarmamda ve bu sentezi kavgamda somut olarak uygulamamda yatıyor.”* (Fidel İle Gece Söyleşileri -136)

İkincisi Fidel faktörüdür. Fidel 1956’da kimsenin inanmadığı bir yola girdi, 14 ay gibi bir sürede örgütlediği devrimci bir kadroyla diktatörlüğün “mabedine” saldırdı. Yenildi, hapse düştü, hapisteki savunma-

sında diktatörlüğe meydan okudu, çıkınca tekrar başladı. 82 yoldaşıyla başladığı Granma çıkartmasında yaşanan dağılmanın ardından kalan 17 kişiyle ayaklanmacıların yurt edindiği Sierra'ya çekilerek yoluna devam etti. Cesareti, enerjisi, kararlılığı, sorunları kavrama yeteneği, değiştirme iradesini stratejik ve taktik ustalıklı birleştirerek, M-26-7'yi kurup geliştirerek, devrimi zafere taşıdı.

Üçüncüsü; başlangıçta M-26-7, sonrasında Küba Komünist Partisi'nin izlediği kavrayıcı bütünleştirici çizgidir. M-26-7 Baştan beri işçilere emekçilere gerçeği hiç sakınmadan olduğu gibi söyledi, halktan hiçbir şeyi gizlemedi, devrimin her aşamasında devrimci güçlerin birliğini sağlamak için çaba harcadı, halkla bütünleşmeyi ve halkı öngördüğü hedeflere sürüklemeyi becerdi. Partinin izlediği bu çizgi sayesinde devrim, başlangıçtaki zorlukları aştı, ABD ve paralı askerlerin saldırılarını etkisizleştirdi, hiçbir sarsıntı yaşamadan, tarım reformunu, el koymaları gerçekleştirerek, sosyalist inşa sürecini başlattı. 1990'da sosyalist sistem çöktüğünde içine düştüğü krizden çıkabildi.

Dördüncüsü; Devrimi yenilmez kılan özelliklerden biri de, geçmişten devrıldığı halkçı karakteri dönüştürerek, örgütlü bir toplum yaratması ve sosyalist demokrasiyi her aşamada iyileştirerek ilerletmesidir. Devrimle birlikte Küba halkının neredeyse tümü, işçiler, küçük köylüler, üniversite ve lise öğrencileri, kadınlar, gençler, sanatçılar aydınlar, vb. kendi örgütlerini kurarak devrimin etrafında örgütlendiler. Bu noktada özellikle halkın % 84'ünü birleştiren Devrimi Savunma Komitelerinin önemini vurgulamak gerek. Devrimin önemli dönüm noktalarında değişim bu örgütlülüğe bağlı olarak gerçekleşti.

Beşincisi; Sovyetler Birliği ve sosyalist ülkelerle kurduğu ilişki devrimin ilerlemesinde önemli bir etken olsa da, Küba özgünlüğünü büyük ölçüde korudu. Fidel, Füze krizinde, ilişkilerin bozulmasını da göze alarak, kendi doğrularını söylemekten geri durmadı. Sovyetler Birliğine rağmen Asya, Afrika ve Latin Amerika halklarıyla dayanışmasını sürdürdü, gerilla hareketlerini destekledi. 1972'de COMECON'a üye olup Sovyet tarzı planlama sistemini benimsedi, ama bu sistemin bürokratik karakterini ve kapitalist restorasyona yol veren özelliğini gördüğünde de geri dönmeyi bildi. Gorbacov'un sosyalizmi iyileştirmek adına ileri sürdüğü Glasnost ve Perestroika'ya şiddetle karşı çıktı.

Aslında Che, Sovyet planlama tarzında egemen olan kapitalist kavramlarla sosyalizme varılamayacağını çok daha önceden söylemişti. Sovyet planlamasının yerine, Bütçe Finans Sisteminin geçilmesini savunmuştu. Küba başlangıçta Che'nin önerdiği bu sistemi kullandı.

Sonradan bu sistemden vazgeçildi ve bunun en ağır sonuçları Sovyetler Birliği yıkılıp Küba ekonomik bir krizin içerisinde girdiğinde ortaya çıktı. Che'nin savunduğu sistem ve Sovyet sistemi arasındaki farkların neler olduğu, Küba'nın bu sistemden neden ayrıldığı başlı başına bir yazı konusudur ve ileride ele alınacaktır.

Fidel'in de belirttiği gibi; *“Che'nin düşüncelerine öfkelenenler, onlarla mücadele etmeye kalkışan var ya da Che'nin hayalci olduğunu, gerçeklerden uzak yaşadığını öne sürmeye cüret edenler hiçbir zaman devrimciler arasında sayılmayacaklardır. Bu nedenle, bugün için, yalnızca Che'nin önceden gördüğü bu yanlış yolu izlemeyin demeye yarası bile, bizi düşünmeye ya da yalnızca devrimci düşüncemizi derinleştirmeye yarası bile, gençliğimizin bu araca, bu silaha sahip olmasını istiyoruz.”*

Son sözü yine Fidel'e bırakalım; *“Hiçbir zaman devrimci mücadelenin destansı ve ilham veren tarihi boyunca savunduğu ilke ve ideallerin emanet edildiği merci olmaya aday olmadık. Fakat eğer kader bir gün bizi ABD emperyalizminin Hitler'in rüyası olan dünya egemenliği karşısında sosyalizmin son savunucuları arasına koyarsa bu kaleyi kanımızın son damlasına kadar koruruz.”* (Sosyalizmi Kuracağız -172)

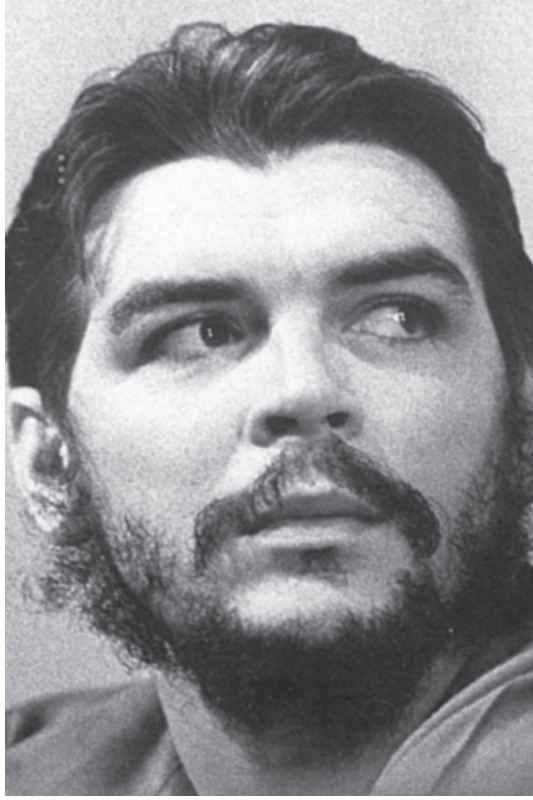
Devrim için savaşmaya komünist denmez!

Küba devrimi 60 yaşında.

Yaşıyor, yaşamalı!

Devrimin 60. Yılında CHE

Her eylemimiz emperyalizme karşı bir savaş çağrısı ve insanlığın en büyük düşmanına, yani Amerika Birleşik Devletleri' ne karşı halkların birliği için bir savaş marşıdır. Ölüm nereden ve nasıl gelirse gelsin, savaş naralarımız kulaktan kulağa yayılacaksa, silahlarımız elden ele geçecek ve başkaları yeni savaş ve zafer naralarıyla ve mitralyöz sesleriyle cenazemize ağıt yakacaksa, ölüm hoş geldi, sefa geldi!"

Ernesto Che Guevara

Mehmet Kandur

Bu ses, salonda yankılanmasından yaklaşık altı ay sonra, 9 Ekim 1967 de, CIA ajanları ve Bolivya ordusu tarafından Bolivya'nın küçük bir kasabası La Higuara' da, derme çatma bir okul binasında, yaralı ve elleri kelepçeli olduğu halde makineli tüfeklerle taranarak susturuldu. Daha doğrusu, düşmanları öyle zannettiler. Katil askerler arasında kura(!) çekilerek belirlendi. Garip bir ironi veya klasik Che davranışı, ne dersek diyelim, bu kurada; bir çatışmada gerillalar tarafından yaralı olarak esir alınan ve Che tarafından tedavi edilip serbest bırakılan ordu mensubu bir askerin de bulunduğu söylenir. Kura çavuş Terran' a düşüyor. Tir tir titri-

yor, korkudan tetiği çekemiyor çavuş. İçki verilip sarhoş olması sağlanıyor çavuşun. Yıllardır eylem ve söylemiyle düşmanların yüreğine korku salan o ses dimdik ayakta iken son kez gürlüyor: **“Ateş etsene korkak, sen sadece bir insan öldürüyorsun!”**

Sonradan; “gözlerimi kapatıp tetiğe bastım” diyor katil!

CIA ajanı Felix Rodriguez’ in Che’nin ölü bedenine defalarca ateş ettiği söylenir. Başını gövdesinden ayırır ancak yeniden dikerler. Parmakları kesilip Fidel’ e gönderilir. Cesedi bilinmeyen bir yere gömülüp üzerine beton dökülür. O gün dünya aşağılık bir korkaklıkla beslenen emperyalist hıncın insan kılığında aç sırtlanlara dönüşüp intikam almasına tanık olur. Ama yanılırları büyüktür. Che elli yıldır Sierra Maestra’ dan Bolivya’ya uzanan göklerin en parlak yıldızı olarak hala ışığıyla aydınlatmakta, ezilen halkların bağımsızlık kalkışmalarında, dünyanın hemen her bölgesindeki özgürlük, işçi, gençlik ve kadın hareketlerinde yol açıcı olarak, bir öğretmen, sınıfsız savaşı bir topluma gidişin en öndeki liderinden biri olarak yaşamaktadır. Haksızlığa, sömürüye, aşağılanmaya, adaletsizliğe karşı her isyanı ateşlemeye devam etmektedir. Onun en büyük eseri, düşmanların yüreklerini hala o günkü gibi korkuyla titreten, bizlere bıraktığı Che dir.

Hangi Che? Efsane mi Gerçeklik mi?

Bu yazı; onun katledilişinin elli birinci yılında, onun davasına, anısına ve bıraktığı Che kişiliğine olan saygı çerçevesinde kaleme alınmış ancak bugüne kadar yapılamamış olduğu gerçeğine de parmak basarak asla eksiksiz bir Che tanımlaması iddiasında bulunmayacaktır. Bu yazı bir tarih doğrulaması da değildir. Kaynaklarda bulunan her hata ve/veya yanlış okuma ister istemez bu yazıya sirayet etmiştir. Diğer taraftan da bu yazı, bir geçmiş yad etme amacıyla da değildir. Ancak bu yazıyla, onun mücadelesinin, kişiliğinin, sahip olduğu teorik bilinç ve dost düşmana parmak ısırtacak ve kısacık ömrüne sığdırdığı devrimci pratiğinin gelecek için umutların canlı tutulmasına ve bir esin kaynağı olarak yaşatma amacına daha fazla odaklanmanın gerekliliğinin altını çizmek istediğimizi de söylemek istiyoruz.

Tarihsel olayları, bu olaylara yön veren düşünce ve liderlerini; ikinci veya üçüncü el aktarmaların sınırlayıcı bilgileri, gerçekliğini ölçebilme şansından yoksun olduğumuz ve zamanın kemirici eleştirisinden yeterince nasiplenmiş sözlü veya yazılı tanıklıklar ve çoğu kez; tarih yazıcısının objektif olmaktan uzak tercihi istemsizce de olsa bağlı kalarak tekrar-

dan yazmanın, üstelik idealize etmenin değer düşürücü faktörünü bilerek günceli köpürten olumlu veya olumsuz tek yanlı tariflere itibar etmeden yazmaya çalışmanın beraberinde belli riskler de taşıyabileceği açıktır.

Konu Che olunca bu risk bin kat daha fazladır. Çünkü söz konusu olan sadece önemli bir gerilla liderinin kahramanlık destanı değildir. Söz konusu olan; önemli bir düşünce adamı, sosyalist kuruluşu akademik düzeyde eğitilmiş olmamasına karşın bu tarz eğitilmiş uzmanlarla kıyasıya tartışan ve fikirlerini kabul ettirebilen, **“sosyalist yeni insanın”** başöğretmeni, devrimci enerjisini **“kuvvetli aşk hisleri”** nden alan, toplumu değiştirme adına var olan sorunları en yalın şekliyle kavrayıp aktarabilen ve çözüm yollarını hiç dolandırmadan ortaya koyabilen, **“başkalarının acılarını varlığının ta derinlerinde samimiyetle yaşayan”**, bütün toplumsal ve bireysel ikiyüzlülükleri, sömürüyü, açgözlülüğü, bütün kurumsal ve bireysel suçları yok etmeye çalışan, yüksek adalet duygularıyla nasıl olmak gerekiyorsa her zaman öyle olmayı başarabilen, sözü eylemi bir, söyledikleri ile yaptıklarının olağanüstü tutarlılığı olan, enternasyonalist, ender, belki örneği tek bir gerilla lideri, ama daha da çok, çok yönlü devrimci pratiğin filozofudur.

Söz konusu olan; adil bir dünyanın daima mümkün olabileceğine inanan ve bizlere bunu kanıtlayan teori ve eylem adamıdır.

Yoksul halkın acılarını dindirmenin yolunun devrimden geçtiğine olan inancı tam, insanlık sevgisini bu düşüncesi ışığında pratiğe bağlayan Che’yi bu pratiğe yönlendiren sayısız faktörden sadece bir tanesini kendi anlatımından okuyalım:

“Öğrenimimi bitirdikten sonra bazı özel ve karakterime bağlı nedenlerle tüm Amerika’da bir yolculuğa giriştim ve kıtayı tamamıyla gezdim...Yolculuğumun koşulları nedeniyle önce öğrenci sonra doktor olarak, yoksulluğu, açlığı, hastalıkları, çaresizlikten hasta bir çocuğu tedavi etmenin olanaksızlığını, açlığın sebep olduğu geri zekalılığı ve bir insan için vatanımız Amerika’nın yoksul sınıflarında sık sık görüldüğü şekilde önemsiz bir kazada oğlunu kaybetmek gibi sonu gelmez cezaları yakından gördüm. O anlarda benim için ünlü bir araştırmacı olmak ya da tıp bilimine önemli bir katkı getirmekten daha büyük bazı şeylerin var olduğunu fark ettim. Amacım her şeyden önce insanlara yardım etmektir.

Fakat yine de hepimiz gibi çevremizin bir ürünü olmaya devam ediyor ve bu insanlara kendi kişisel gayretimle yardım etmek istiyordum... Bunun üzerine çok önemli bazı şeylerin farkına vardım:

devrimci bir doktor olmak için her şeyden önce devrim yapmak gerekir.”(Ernesto Che Guevara; Küba’da Sosyalizm ve İnsan. Yar Yayınları, s; 48-49)

İşte; toplumsal var oluş koşulları ile bilinç arasındaki karşılıklı beslenmeyi bilinç-devrim bağlamında bireyin sınırlı rolünü de atlamadan damıtarak önümüze servis eden diyalektikçi bir teorisyen, devrimci pratiğin ve devrimci yüreklerin komutanıdır söz konusu olan.

Dünyanın farklı coğrafyalarında, her dilde bilinen ve okunan, farklı farklı inanç ve kültürlerde gencinden yaşlısına yaşatılan Che sevgisinin tarihsel kaidesine oturtulması için, onu bir “*efsane*” bir “*mit*” haline sokan çeşitli yönelimlerin elimine edilmesi ve Che’ yi mit ten gerçekliğe taşıyacak eylem va çalışmaların yapılması, anısının her daim taze tutulması, katledilişinin bu elli birinci yılında ertelenmeyecek devrimci, enternasyonalist bir görevdir. Aradan geçen bunca yıla rağmen, düşmanlarının korkularını perdelemek adına hala şükür sarhoşluğu içinde dans etmeleri bunu daha da gerekli kılar.

Otuz dokuz yıllık kısacık bir ömrün bitmeyen serüvenindeki durakların her birinde, tarihin belleğine kazınmış her olguyu, her olayı, o duraklardaki kahramanı; motosiklet üstündeki Ernesto’yu, Meksika’daki Doktor’u, Küba’daki Che’yi, Comandante’yi, Merkez Bankası Başkanı, Sanayi Bakanını, Kongo’daki Tatu Muganda’yı, Prag’ daki Ramon’u Bolivya’daki Fernando’yu olayların ve tarihin akışı içerisinde yerli yerine oturtmaya çalışma hedefiyle ortaya konan birçok eser varken, yeniden bir ‘ Che anlatımına gerek var mı’ sorusu rahatlıkla sorulabilir.

Che hakkında ciltlerce kitap yazıldı, yüzlerce yazı yayınlandı, belgeseller yapıldı, konferanslar verildi, filmler çekildi. Emperyalist küresel medyanın ve yerel işbirlikçilerinin, spekülasyona dayalı ticari meta kategorisindeki maksatlı neşriyatlarını bir tarafa bırakırsak, yoğun emek ürünü birçok iyi niyetli, ciddi çalışmalar olsa bile, doğrusunu söylemek gerekirse; yine de bir yerlerde bir şeylerin eksikliğinin daima hissedilmiş olması bir bakıma bu yazının ilk vurgusu ve hareket noktasını teşkil edecektir. Bu yazıyla o boşluk dolar mı? Asla!

Bir kısım çalışmanın salt olaylar zincirinin halkalarına denk gelen biyografik bir tanımlamanın dışına çıkamamış olduğu biliniyor. Diğer bir kısmı; genellikle sübjektif, abartılı bir sahiplenmeyle sakatlanmış veya az zahmetli bol hamasi soslu toptancılığın ötesine geçememişlerdir. Bir başka grupta olanlar ise, Che hakkında çok kıymetli bilgiler sunmalarına ve onu bulup anlamada önemli birer rehber kaynak olmalarına karşın, onun yaşamını, diyalektik çerçeveye tanımlayabileceğimiz hümanizmasını,

kavgasını, rüyasına bağladığı geleceğin dünyası ve o dünyayı kuracak “*yeni sosyalist insan*” a ilişkin bilgi ve öğretisini, sömürgeciliğe, yeni sömürgeciliğe, emperyalizme karşı mücadeledeki nirengi noktalarını, yoksul Güney Amerika, Afrika ve Asya halklarının kurtuluş mücadelelerinin yönünün tayin edilmesindeki bilimsel öngörü, taktik ve stratejisini, dinamik bir süreçle zenginleştirdiği Marksist- Leninist çizgisini, ekonomik, siyasi ve askeri konulardaki düşüncelerini, onu komünizm idealine bağlayacak, bütünlük, vurgu ve içerikten yine de uzak kalmışlardır.

Bu tarz neşriyatların ekseriyetinde Che’ nin ana hedefiyle, sınıfsız toplum hedefinden, olan bağının koparılmış olduğu varit ise de, bunların eleştirisi de bu yazı kapsamında değildir.

Dolayısıyla bu yazıdaki amaç bir “*boşluk doldurma*” olmayacaktır. Ancak, bir yandan bu yazı; günümüze dek bilinmez gibi görünen veya daha doğru bir ifadeyle; yanlış bilinen, kasıtlı ya da kendiliğinden üstü örtülen, çoğu zaman çarpıtılan, bulanıklaştırılan, gerçeklikten koparılan, saptırılan birçok olayın önündeki perdeyi aralamanın samimi niyetini taşıyacak, diğer yandan ve esas olarak ise; Che’yi ve düşüncelerini, yeni tarzda ve yeni anlayışla ele almanın gerekliliğine vurgu yapacak “*hangi Che*” sorusuna yanıt arayarak, en özlü ifadeyle; komünist hareket için Che’ nin ifade ettiği anlamı, bir çok riski de göze alarak, mümkün mertebe Che ile aynı doğrultuya yönelerek, onun elinde tuttuğu kıvılcık alevlerle aydınlanarak anlamaya ve anlatmaya çalışacaktır.

Che’ nin; emperyalist hegemonyanın biçimlendirdiği, merkantilist değer yargılarının hüküm sürdüğü günümüz kaotik dünyasında, katı ilkeci tutumdan pragmatist devrimciliğe, ütopyacı avantüristten soyut ve anlamsız mite, gözü pek bir gerilladan bozguna uğramış bir ordu komutanına, doğaüstü bir güçten mesihvari bir azize varıncaya kadar, çeşitli biçimlere sokulan bir figüre dönüştürülmesinin onu, ideolojik yolculuğunda çizdiği güzergahtan alıkoymak ve izleyenleri için bu yolu tamamen geçişi kapatmak isteyenlerin amaçlarına bilerek ya da bilmeyerek hizmet ettiği tartışma götürmez bir gerçektir.

Bu bilgi kirliliği ve aşağılık propagandanın hakim olduğu atmosferde, olguların ve onların arka planındaki nesnel süreçlerin duygusallıktan uzak kalarak değerlendirilmesi ve objektif bir yaklaşım benimseyerek Che gerçekliğinin anlaşılıp anlatılması, bir çok zorluğu içermesine rağmen, ivedilikle yerine getirilmesi gereken bir görevdir. Bu anlamda bu yazı onu “efsane” den gerçekliğe taşıma niyeti içinde olacak ve kardeşi Juan Martin Guevara’ nın ikazını devrimci sorumluluk adına gerektiği oranda önemseyecektir: “*...onu üzerinde durduğu kaideden indirmeli, bu*

bronzdan heykeli tekrar canlandırıp verdiği mesajı yaşatmalıyız. Che bir idole dönüştürmüş olmaktan nefret ederdi.” (J M Guevara: Abim Che, Can Yayınları; s.13).

Bununla beraber bu yazı, devrimin sosyoloğu ve komünist yeni insanın baş öğretmeni Che yerine, şekilsiz bir mumya, nostaljik bir ayrıntı, ihtiyaç duyulduğunda, ihtiyaç duyulduğu kadar ısıtılıp, imitasyon polisajla parlatılan bir Che imgesinin servis edilmesi, emperyalist propagandanın bir ayağını oluşturmamasından başka; “üstesinden gelemiyorsan benimseyerek zararsız hale getir” taktiklerine karşı uyanık olunmasına dikkat çekecektir.

Gerilla Savaşına Giden Yol

Aydın bir babanın ve entelektüel bir annenin çocuğu olarak 12 Haziran 1928 tarihinde dünyaya gelen Ernesto’ nun; Binbaşı Comandante Che Guevara’ya , Küba Merkez Bankası Başkanlığı ve Sanayi Bakanlığına, oradan Kongo’ya, Bolivya’ya uzanan mücadele çizgisinde ortaya çıkan; devrime ve yoksul halkların kurtuluşuna duyduğu yüksek düzeyde sadakat ve inancın mayasını; pratikle defalarca kanıtlanmış askeri dehasını, siyasal ve ekonomik konularda yaşamın diyalektiği ile ördüğü düşüncelerinin oluşmasını, kuşkusuz; yoksulluğunu zenginliğinden alan, bugünü geçmişine esir, önce İspanyol ve Portekizlilerin, sonrasında ABD Emperyalizminin zulmü altında ezilen Latin Amerika ülkelerindeki halkların yaşam koşullarında, maden ocaklarında çıkarılan maden miktarı kadar ölen işçilerin aile dramlarında, latifundialardaki sefalette, teneke mahallelerinde mineral eksikliğini toprak yiyerek gidermeye çalışan yerli halkın çocuklarının solgun benizlerinde aramak gerekir.

Belleğinde geçmiş yoksulluğundan başka bir şey olmayan bu kıtanın, ekonomik ve sosyo-politik anatomisini, toplumun DNA’sına varıncaya kadar detaylı bir şekilde önümüze koyan bir kaynaktan aktaracağımız şu pasaj, hemen hemen tüm Güney kıtanın temsili tomografisini çekmekte ve kıta halkı için kurtuluşa giden yolların yön tayininde temel olmaktadır.

“Bugünün latifundium’ları sömürgeci dönemin plantasyonlarının devamıdır. Dış talebe bağımlı ve çoğunlukla dışardan finanse edilen latifundium düzeni, Latin Amerika’nın ekonomik gelişmesindeki önemli dar boğazlardan biri ve halk yığınlarının yoksulluğunun başlıca nedenidir.... hasat zamanlarında açlığın harekete geçirdiği bitmek tükenmek bilmeyen işçi akınları, düzenin sürekliliğini sağlar.. her ülkede, en yoksul bölge-

lerden akın eden işsiz sayısı akıl almaz boyutlardadır. Yaşam düzeylerini yükseltmek ve kent uygarlığı denen kocaman panayırda bir yer edinmek isteyen aileler kentlerde düş kırıklığına uğrar. Yürüyen bir merdiven sanki cennete gidiyormuş gibi görünür, ama göz kamaştıran her şey karın doyurmaz. Kentler yoksulun yoksulluğunu daha da arttırır. Çünkü önlerine erişemeyecekleri zenginlikler serer ama karınlarını doyuracak bir tabak yemek, başlarını sokabilecek bir barınak sunmaz". (Eduardo Galeano: Latin Amerika'nın Kesik Damarları, Çitlembik Yayınları s.88-315)

Che, o berrak aklı, sevgi dolu yüreği, sarsılmaz inancı ve başarmaya olan ölçsüz isteğiyle kıtayı baştan başa dolaşırken, işte bu pasajda tarifini vermeye çalıştığımız insanları ve yaşam koşullarını tanımış, emperyalist yağma ve kısıpacı bire bir gözlemiş, geçmiş, kültürü, tüm varlığı, kişiliği ve hemen her şeyi elinden alınmış halkla, yaşamlarına katılarak, adeta özdeşleşmiştir.

Bilindiği gibi, Che ileri derecede astım hastasıydı. Katledildiği 9 Ekim 1967 tarihine kadar yakasını bırakmayan ve zaman zaman ölümcül krizlere kadar uzanan bu hastalığın pençesinde gösterdiği insanüstü direncin her türlü ideolojik ve politik bakış açısı dışında ayrı bir değeri vardır. O, bir anlamda; yaşamakta olduğu her bir günü, hayatından kalan ve kendisine verilen bir "ödül", kısa bir bakiye olarak görmüş ve ne yapılması gerekiyorsa en iyisini o anda yapmak gerektiği noktasında asla ikircikli davranmamıştır. Beklemek onun için ihanetle özdeşti. Yaşadığı her günü yaşamının son noktası olarak görecektik kadar cesaretle ölümün üstüne yürüyen, yaşadığı her anı devrim için savaşımaya adanmış bir başka örnek devrimciden söz etmek, Fidel'in de; "... örnek bir devrimci, örnek bir komünist arandığında Che'den daha üstün bir sembol yoktur..." şeklindeki sözlerinin samimiyetini sorgulamayan bu satırların yazanı için olanaklı değildir. O, ölümün üstüne üstüne yürüyerek gösterdiği örnek cesaret ve kararlılıktan daha da baskın bir yaşama arzusu taşıyordu. Çünkü o gerçekçi idi, imkansızı istiyordu.

Egemenlerin baskın propagandaları Che'yi sahip olduğu düşüncelerden, tarihsel gerçekliğinden sürekli koparmaya yönelik olmuştur. Burada tümünün gerçek yüzünü deşifre etmenin ne bir anlamı var ne de buna imkan. Yalnız tipik olduğuna inandığımız bir noktayı vurgulayarak bu soydan kirletmelere karşı uyanık olmanın gerekliliğini vurgulamak istiyoruz.

Cumhuriyet Gazetesi köşe yazarı Bedri Baykam hem İmge Yayınevi'nden çıkan "Che" adlı kitabında ve hem de söz konusu gazetenin 13 Ekim 2018 tarihli gazetesinde Che'yi; düşünceleri, kişiliği ve tarihsel süreç içerisinde devrimci yapılanmasıyla değil de salt maceracı ve kuru

bir hümanizma sosuna bulayarak anlatma girişimi oğul Camilo Guevera tarafından öğretici bir sertlikle refüze edilir.

Baykam anlatır: “ *Baban hakkında yazılan kitaplar sonsuza kadar gidiyor... Şu an karşında duran adam onlardan biri.* ”

Yoldaşının adını verdiği oğul Camilo taşı gediğine koyar: “ *Che’nin hayatının düşüncesiyle beraber anlatılmasını isterdim. Yazılanların bazıları değerli ama bazıları da rezalet. Bir eser, sevgi saygı ve titizlikle hazırlanmışsa okumaya değer. Sana başarılar dilerim.... Çünkü Che küçük veya büyük, herhangi bir şey yaptıysa, insanlar bu mirası kendi dönem ve kendi tecrübeleri ışığında daha da zenginleştirsın diye yaptı.* ” (Cumhuriyet Gazetesi; 13 Ekim 2018)

Anlayana...Kitabında, Kongo ve Bolivya “*bozgunu*” üzerine sebatla vurgu yapan ne kadar anlar, bilemeyiz.

Che konulu bir tartışma nerede ve ne düzeyde yapılırsa yapılsın, ya silah şakırtıları arasında adeta ortamı kesif bir barut kokusu kaplar ya da onu dar teorik kalıplar içine sıkıştıran bakış açısının can sıkıcı havasına mahkum kalınır. Bu tartışmalar; dünyayı sadece gez-göz- arpacık çizgisinin dar ufkunda arayanlarla, Che‘den rüşeym halinde de olsa “barışçıl geçiş” olanakları niyaz edenler arasında bilimsel düşünce sistematığının sınırlarını zorlayarak yapılmasının yanında, Che’nin ve öğretisinin hak ettiği ciddiyeti teslim etmekten uzak, bir çözüm noktasına varamadan sonraki düelloya randevu verilerek tatil edilir.

Yazımızın hedefi, bu ve benzeri görüşleri tek tek ele alıp eleştirmek değil. Fakat farklı bir amacı, farklı bir bakış açısı ve kötücül bir kalbe işaret ettiğini düşündüğümüz, bu amacına doğru ilerlerken “*yolu*” da “*amacı*” da şirazeden çıkarmanın yanı sıra devrim değerlerine saygısızlığı da içeren bir dergideki yazıdan aktardığımız şu kısa pasajı mercek altına almadan da geçmek istemiyoruz:

“...anti-emperyalizmi ABD karşıtlığı, devrimciliği Kemalizm’in sol yorumu, sosyalizmi ise Vietnam direnişine duyulan hayranlık, Mao, Che ve Ho Şi Minh’e duyulan sevgi olarak anlayıp kabul eden...MDD düşüncesinin günümüzde geldiği zavallı noktayı...vs” (Yol ve Amaç, İnternet Dergisi)

“Yol ve Amaç” bu yazıyı TKP’ ye yapılan bir sataşma üzerine birçok farklı boyutlu konuyu da içerecek şekilde kaleme almıştır. Ancak ateş ederken kendini vurmıştır.

Şöyle ki;

İlkin, bu MDD çizgisi eleştirisine, bugün bulunduğu noktanın anali-

zine ve MDD ile birbirine siyam ikizleri kadar benzeyen UDD “*stratejileri*” nin yakınlık ve uzaklıklarının tartışılmasına, UDD çizgisinin de geldiği “*zavallı noktanın*” mevcudiyetine ve TKP sataşmasına, en azından bu yazı kapsamında şimdilik taraf olmayacağımızı peşinen söylemek istiyoruz.

İkincisi; bugüne kadar hiçbir yerde sosyalizm eşittir Vietnam direnişi şeklinde basit bir denkleme tanık olmadığımızı itirafla, bu tarz kerameti kendinden menkul karalamaları, kime yönelik olursa olsun, nereden gelirse gelsin, Che ve diğer devrim önderlerin bağlamında reddediyoruz.

Üçüncüsü; devrimler, eğer bu yolda yürümeye kararlı iseniz, bizzat devrimin kendisinin, onların öncü lider ve kadrolarının zaman içerisinde aldıkları istikametler her ne olursa olsun, onların istikbaldeki konumlarından bağımsız olarak devrimci ahlak adına optimum bir saygıyı gerektirir. Paris Komünü yenildi. Ekim Devrimi ihanete uğradı, tuzla buz oldu. Çin Devrimi yozlaştı. Vietnam tökezledi. Küba’nın muhtemelen tutacağı istikamet hiç de devrimcilerin arzu ettiği gibi değil. Peki, bütün bunlar böyle oldu diye, on bin kilometrelik “uzun yürüyüşün”, Vietnam halkının şanlı direnişinin, Sierra Maestra’dan Santa Clara’ ya, Havana’ ya akan gerillaların destansı mücadelesinin, devrim yolunda yürüyenler açısından değeri, onlarla kurulan yakınlık, sevgi ve saygı ilişkisi azalır mı?

Dördüncüsü; ne Mao bugünkü Çin’ in tuttuğu kapitalist yol için o uzun yürüyüşüne başlamıştı, ne Ho Şi Minh bugünkü gibi bir Vietnam hayal ediyordu, ne de Che yaşamı boyunca komünizm idealinden bir şeyler eksiltmişti. Dolayısıyla bugün hala onlara sevgi duyulması, duyanların değil duymayanların sorunudur. Duymuyorlarsa da onlar asla eksilmeceklerdir. Devrim ve sosyalizm anlayışından Che sevgisini dışlama gayreti ise hayli sorunludur. Bu tarz bir kötü kalbe sahip olanların bu iyi niyetten yoksun, devrime, devrimci teori ve onu pratiğe taşıyan öncülerinin anısına duyulan bu küçümseme ve sadakatsizlikle ne yön tutarsa tutsunlar, uçurumdan aşağı yuvarlanmaları kaçınılmazdır.

Beşincisi; devrim önderlerine saygısızlık yaparak ele alınan silahla, devrimci olmayanı (Yıldırım Koç’ u) vurmaya hedeflemeden önce daha başka bir silaha, daha çok ve değişik bir pratiğe gerek olduğunu düşünüyoruz. Aksi halde tuttuğu silahın namlusunun silahı tutana yönelme gibi bir tehlikesi de vardır ve sonuçta olan da bundan başka bir şey değildir.

Altıncı ve sonuncusu; kel alaka bir bağlantı kurarak; sosyalizm, Mao, Ho Şi Minh ve Che eşitsizliği gibi sıfır dereceden hiç bilinmeyenli bir önermeyi yapabilecek kadar çizgisini bulamayan bir anlayış (henüz ha-

reket deme imkanı yoktur) devrimci hareket açısından çok iyi bilinen bir patolojidir ki; bugün nüks döneminde. Şimdilik bu kadar diyerek bu bahsi kapatıyor ve konumuza dönüyoruz.

Che'nin Devrim Anlayışı ve Sosyalist Kuruluş

Latin Amerika ülkelerinde, o günün koşullarında devrim için başka seçeneklerin teorik ihtimallerini, isteksiz bir üslupla da olsa, kabul etmekle beraber Che, temel olarak gerilla mücadelesinin zorunluluğunu vurguluyordu. Ama bu onun öznel düşüncesinden değil, bizatihi, kıtadaki somut koşulların somut tahlilinden, tek tek ülkelerdeki sınıfsal mevzilenmelerden, emperyalist ahtapotun gerici askeri diktatörlükler vasıtasıyla yoksul halka uyguladığı sistemli şiddetten, üretim ilişkileri ve üretici güçler antagonizmasının ortaya koyduğu panoramadan ve en netice; nesnel durumdan kaynaklanıyordu.

Böyle olmasına karşın, Che'nin, hemen her durumda, enine boyuna ölçüp biçmeden, yırtık pırtık zeytin yeşili üniformasının orasından burasından bombalar sarkan, palaskasında dört beş adet şarjör, mitralyözün başında ateş etmeye hazır bir gerilla komutanı olarak algılanması Che'yi, Küba'da sosyalizmin kuruluş kavgasındaki Marksist-Leninist çizgiden ayırmak, onun ideolojik-politik düşüncelerini ekonominin planlanması, eğitim ve toplum sağlığı konularındaki yaşamsal öneri ve ısrarlı komünist tutumunu, daha sonra yaşamın pratiği ile doğrulanan öngörülerini bir tarafa itmek, Che'nin düşüncesini basit bir gerilla focusu anlayışına indirgemek olur ki; bu, Che'yi hiç anlamamak ve ona yapılacak en büyük haksızlıktır.

Genel yanlış algı; Che'nin devrimi, silahlı mücadeleye, silahlı mücadeleyi kır gerillasına, kır gerillasını foco nüvelerine endekslediği şeklindedir. Bu indirgemeci yaklaşım Che'ye ait değildir. “Gerilla Savaşının Genel İlkeleri” adlı broşüründe Che, Küba ve bir anlamda da, henüz gözlerini açamadan karşı devrimle boğulan Guatemala Devrimi deneyimlerine dayanarak formüle ettiği ve kendi adlandırmasıyla; “devrime üç katkı” başlıklı ilkelerinin hak ettiği ciddiyetle değerlendirilmemesinden, ya da; anlaşılacak istenmemesinden kaynaklanan bu yanlış algıyı, yine Che'nin konuşma ve yazılarına dayanarak tartışmaya çalışacağız. Devamla; devrim sonrası Küba'sında sosyalizmin kurulmasına ilişkin ekonomik ve siyasal düşüncelerine, Küba'dan ayrılmasının üzerindeki maksatlı spekülasyonlara, Che düşmanlarınca “fiyasko” olarak adlandırılan Kongo ve Bolivya olaylarına, SSCB’ den “uzaklaşırken” Çin’e

yaklaşıp yaklaşmadığına, BM ve Cezayir konuşmalarındaki ayrıntılara, ‘soğuk bir Meksika gecesinde’ tanıştığı ve Küba’nın kurtuluşundan sonra “*başka gökler altında savaşıcağım*” dediği Fidel’e bıraktığı mektuba, o mektubun okunduğu zamanın uygun olup olmadığı hususundaki sorulara cevap ararken, kısa notlar düşüp hatırlatmalarda bulunmaya çalışacağız.

Küba’da, devrim zaferinin yaşandığı günlerde Che, bir taraftan ülkenin içinde bulunduğu koşulların önüne yığıldığı devrimci görevleri durdurak bilmeden yerine getirmeye çalışırken, öte yandan yaşanan pratiğin analizini yapıp bilimsel devrimci teorinin zenginleştirilmesi yönünde yoğun mesai harcıyordu. Devrimin, Küba halkının Batista diktatörlüğüne karşı kazanılan destansı silahlı bir zafer olmasının ötesinde, Latin Amerika halklarının davranışları ile ilgili eski dogmaları da yıkmaya, ezberleri bozarak, gerek devrim için yola çıkanların ve gerekse yoksul halkın devrime bakış açılarında köklü değişiklikler yapmıştır. Che, başından zafere kadar içinde olduğu mücadelenin zengin pratiğinden damıtarak bu perspektifi şöyle açıklıyor:

“Küba devriminin; halk güçlerinin düzenli orduya karşı savaşı kazanabileceğini, devrim yapmak için tüm koşulların bir araya gelmesini beklemenin her zaman gerekli olmadığını, az gelişmiş Latin Amerika’da silahlı savaşın temel alanının kır olduğunu kanıtlayarak, Latin Amerika’da devrimci hareketlerin mekanizmasında üç temel değişim meydana getirdiğini düşünüyoruz.” (Che Guevara, Askeri Yazılar, Yar Yayınları s.31)

Sırasıyla gidelim: Tarihsel süreç boyunca en az bir kez gerçekleşmiş ve olmuş olan bir şeyin olmamış olma ihtimali sıfır olduğuna göre, Che’nin burada; “kazanabilir” şeklinde formüle ettiği olasılık, artık olasılık olmaktan çıkmış elle tutulur bir gerçekliktir. Küba bunun canlı örneğidir ve zaten, Che’nin formülasyonu bu kaide üstüne oturmaktadır. Halk güçleri Batista’nın düzenli ordusuna karşı zaferi elde etmiştir. Özet de, gerçeklik de budur.

Koşulların bir araya gelmesini beklemenin her zaman gerekli olmadığı ilkesindeki “koşul” un ne olduğunun açıklamasını bir sonraki pasaja bırakarak, az gelişmiş Latin Amerika ülkelerinde, tümünde değil, silahlı savaşın temel alanının kır olduğu ilkesiyle, Che’nin; diğer savaş alanlarını, kent birliklerini, yığın hareketlerini ve genel grevlerin önemini yadsıdığını savunan mekanik, itici, zorlama, analitik düşünme ve kavrama yeteneğinden yoksun görüşlerin, olaylara Marksist- Leninist devrim anlayışı çerçevesinden değil de, ne denli, kendi dar kalıplarının sınırlı ufkundan baktıklarını anlamak için bu çıplak gerçeklik bile yeter de artar bile.

Che bu düşünceleri, devrimin yönetici kadrolarının toplumsal ve doğal yasaları özümsemiş olup olmamalarından bağımsız olarak, ama temelinde Marksizm'in yasalarını fazlasıyla barındıran bir devrimden yola çıkarak tarif etmektedir. Che'nin yaptığı; alışlagelmiş donuk devrim anlayışına yeni bir boyut ve işlerlik getirmek, onlarca cilt kitaptan daha fazla bilgiyi devrimcilerin önüne boca eden, canlı bir deney olarak Küba Devrimi'nden çıkardığı dersleri sistematize ederek refleksini kaybetmiş devrimci hareketleri uyarıp önlerine koymak, devrimi yaymak için yeni çıkış noktaları, yaşamın özüyle uyumlu strateji ve taktikleri Marksist-Leninist devrim çizgisinin dinamik işleyişi ile uyumlu hale getirip sunmaktır. Bir başka ifadeyle; "tek tip" devrim ve kopya devrimcilik anlayışına karşı can alıcı uyarılarda bulunmaktadır.

Küba Devriminin Latin Amerika ve diğer ezilen Afrika, Asya halklarının kurtuluş mücadelelerine yaptığı bu üç katkıyı değerlendirirken Che; hareketsizliklerini düzenli ordulara karşı bir şey yapılamayacağı gibi bahanelerle haklı çıkarmaya çalışan sözde devrimcilerin eylemsizliğini eleştirir ve bazı ülke partilerinin, Leninist devrim anlayışı ile bağdaşmayan, nereden devşirdikleri pek de açık olmayan tek tip, şabloncu devrim görüşlerini mahkum eder.

Devrimin tüm nesnel ve öznel koşullarının bir araya gelmesinin (genellikle devrim anı ile karıştırılan) ölü toprağından yorganları altında uyuklayan beklemeye müptela bazı partilerin, haddizatında koşulların ne olduğu ve var olup olmadığını da saptama zahmetine katlanmadan, bir noktaya kadar hızlandırıcı anlamında öncünün rolünü savsaklayarak (olgunluk düzeyi sendromu!) devrimi spontane bir sürecin ucu açık belirsiz geleceğine terk etmelerinden ve pandemik virüs gibi bir biri ardından yayılan Latin Amerika diktatörlüklerinin bir bakıma koltuk değneği olmalarından dolayı Che'nin ağır hücumlarını fazlasıyla hak ettiler.

Ülkelerin tarihsel, ekonomik ve politik tablosu, sınıfsal konumlanma ve hareket düzeyi ile bağlantılı devrimci özne, kitlelerin eylemli birliği, örgütlülük düzeyi, bilinci, savaşa atılma cesaret ve kararlılıkları temelindeki subjektif olguların, objektif koşullar üzerindeki, çelişkiyi belirginleştirme yönünde yapacağı pozitif basıncın küçümsenmesi alışkanlığının vardıgı pasifist tutumlar Latin Amerika halkları ve onların partilerine hayli pahalıya mal olmuştur.

Moncada Kışlası saldırısı sırasında veya Granma çıkarmasında, ya da, on iki kişi kaldıkları halde, bu sayı bazen on beş bazen yirmi iki olarak verilmektedir, Sierra-Maestra'yı mekan tutan devrimin kahramanları için, Batista diktatörlüğünü yıkmak üzere ettikleri yeminden gayri, ben-

zer ülkelerle kıyaslandığında hangi nesnel veya öznel koşul veya koşullar olgunluk düzeyine erişmişti? Ya da; latifundia sisteminin emperyalizmin Küba köylüsünün kanını emen aktarma mekanizması olarak varlığı aranan “koşul” olma özelliği taşıyor muydu? Che ve Raul ile birlikte bir elin parmaklarını geçmeyecek sayıda Marksizm’den haberli olan kaç kişi vardı Granma da? Kısa süre içerisinde, on iki kişilik, inançlarından başka silahları olmayan gerilla grubu yenilmez isyan ordusuna dönüştü ve adaya özgürlük getirdiler. Savaşarak öğrendiler, öğrendiklerini kavgalarına kattılar, yürürken yol açtılar ve bu diyalektik etkileşim ışığında Küba’da sosyalizmi kurma yolunda umulmadık başarılarla imza attılar.

Devrimi bir oldu bitti, basit bir iktidar devirmesi olarak algılamayan Che, devrimci mücadeleye bir milat tayin etmez. Onun, “*devrimcinin görevi devrim yapmaktır*” sözü; en küçük birimden ülkeye, oradan kıtasal devrime ve nihayetinde dünya devrimine uzanan dinamik sürecin öznesi olarak devrimciye, daha da fazla partiye, bulunduğu hemen her koşulda savaşı, sömürsüz, özgür bir dünyanın kuruluşuna hasredilecek bir savaş için gerekli startın işaret fişegi anlamındadır. Bu tarz bir işaret, iradeci bir yaklaşım yorumuna uygun düşer gibi görünse de, ‘*savaşan yenilebilir ama hiç savaşmayan zaten yenilmiştir*’ ilkesiyle hareket eden Che için, ihtiyatla karşılanması gereken bir husustur. Ayrıca, “*vecd içinde mihra(!) secde*” ederek koşul beklemekten de evladır.

En dar anlamıyla, devrimcinin görevini tarif etmek ve genel olarak bazı Latin Amerika ülkelerinde burjuvazi ile feodal yapıların oluşturduğu oligarşik diktatörlüklerle halkın gösterdiği basınç arasında, durağan haldeki kitlesel enerjinin eyleme dönüşmemesi durumu olarak ortaya çıkan “kararsız denge” nin kırılmasına yönelik, kıtanın bazı özgünlüklerinin ve özellikle Küba Devrimi deneyiminin bıraktığı zenginliklerin üzerine dayandırarak yaptığı “beklemenin her zaman gerekli olmadığı” biçimindeki formülasyonunun, gerçekte iş yapmak isteyenler açısından, devrimin koşullarının Marksist-Leninist tarzda değerlendirilmesiyle çelişir bir yanı yoktur.

Sosyalist Planlama üzerine, ekonomi uzmanı Charles Bettelheim ile yaptığı tartışmalarda, sorun, dönüp dolaşıp sosyalizmin kuruluşu için belirli kültür düzeyinin gerekliliğine bağlandığında, koşulların olgunluk düzeyi bağlamında, II.Enternasyonalciler ve Suhanov’un, “Rusya’da üretici güçler, sosyalizmi kuracak kadar kültürel düzeye henüz ulaşmamışlardır” şeklindeki değerlendirmelerine Lenin’in; “*..Eğer sosyalizmin kuruluşu için belirli bir kültür düzeyi gerekliyse, niçin önce bu kültür düzeyine ulaşmak için gerekli koşulları elde etmek üzere yola koyulmalıyım ve*

daha sonra işçi-köylü iktidarı ve Sovyet düzeninin yarattığı temel üzerinde ilerleyerek diğer halklara niye yetişmeyelim” şeklindeki cevabını hatırlattıktan şöyle devam eder Che:

“Küba’da bir sosyalist devrim yapılmışsa bunun koşullarının önceden var olduğunu söylüyoruz. Çünkü koşullar gerçekleşmeden devrim yapmak, iktidara geçmek, sonra da sihirli değnekle dokunulmuş gibi sosyalizmin kurulduğunu açıklamak hiç bir kuramın ön görmediği bir davranıştır. (Che Guevara, Siyası Yazılar, Yar Yayınları, s.15 Bu kısa alıntının aynı zamanda Küba Devriminden “sosyalist” karakteri kıskanan kimi “sol” çevrelere örnek olmasını dileriz yine de.

Bazı Marksist partilerin, *‘iktidarın olgun bir meyve gibi avuçlarına düşmesini’* beklèmelerini devrime ihanet derecesinde eleştiren Che, bu partileri, devrimci dalgaları seyretmeye değil, gerekli koşulların yaratılmasına ve eylemsizlikle malul “kararsız denge” nin bozulmasına katkı göstermeye çağırır. Marksist-Leninist perspektiften ve canlı pratiğin dayattığı somut koşullardan hareket ederek değerlendirildiğinde, Fidel’in de önemle vurguladığı foco katalizörlüğü kuramı ile, nesnel durumu görebilen ve bu durum karşısında devrimci tutum belirleyebilen partilerin teorik bakışı arasında, az gelişmiş Latin Amerika ülkeleri özelinde, taktik ya da stratejik olarak, devrimci mücadeleye hazırlık anlamında esaslı farklılıklar yoktur.. Che, katalizörün, parti veya foco, olayların akışını hızlandırabileceğini ama, bunun nesnel olarak olanaklı olan sınırlar çerçevesinde olabileceğini, daha açık bir deyişle; öncünün ve kitlelerin bilinçli eylemi olmaksızın başarıya ulaşamayacağını tartışmaya meydan vermeyecek netlikte biliyor ve söylüyordu. Bütün bu detaylı ve doğru nirengilere rağmen, ona “paragmatist”, “volantrist” vb gibi küçümseyici kavramları yakıştıranlar, sonuçta görüldüğü gibi, membaı nereden olursa olsun, akış yönü belli olmayan sularda boğulup gitmişlerdir.

Latin Amerika’da, *“kararsız denge”* durumunun yarattığı özgünlük koşullarında, Che’nin devrimciye uyarısı ile özellikle Lenin’in; “gerekli koşulları elde etmek üzere” yola koyulmak biçimindeki vurgusu arasındaki dinamik bağı göremeyen miyoplar, kolları kavuşturup Godot’u bekler gibi” koşul” beklediler ve neticede teslimiyetçiliklerinin ve kişiliksiz politikalarının girdabında pasifizme sürüklenerek, koltuk değneği oldukları diktatörlüklerin çizmesi altında ezilmeleri bir yana, ihanet yaftası ile de malul oldular.

Marks, önce Kutsal Aile (Sol Yayınları s.125) daha sonra Alman İdeolojisi adlı kapsamlı eserinde koşulların insan üzerinde ve insanın koşullar üzerindeki diyalektik etkileşiminin daha anlaşılır olması bakımından şu

değerlendirmeyi yapar:

“... Yani bu tarih anlayışı, durum ve koşulların insanı yarattığı kadar, insanların da durum ve koşulları yarattığını gösterir.” (K. Marks; Alman İdeolojisi, Evrensel Yayınları s,45)

Bu durumda, “verili koşullarda” kendi tarihinin öznesi olan insandan Che’ nin beklentisinin hiçbir şekilde maceracılık olmayacağı, en azından Marks’ tan haberli olanlar için gayet açıktır.

Bizce Che, Marks’ ı doğru okuyanlardandır.

Che, “üç temel katkı” formülasyonunu tamamen Küba ve Guatemala deneyimlerinin değerlendirilmesine dayandırmaktadır ve ne yazık ki(!), Küba’nın “somut koşullarının somut tahlili” bundan başka bir yola cevaz vermemiştir. Guatemala’da ise; Albenz Hükümeti’nin (1951 ve izleyen üç yılda) bu yola sırtını dönmesi ve daha birçok faktörün bir araya gelmesi neticesinde devrim, CIA destekli Honduras ve Nikaragua askerleri tarafından boğulmuştur. Sonrasında Şili. Bir yanıyla da Nikaragua..

Korumalarına teslim olmalarını emreden Allende, elde silah savunma yaparken ve artık o kertede kendine ve halkına bir yararı olmamasına rağmen, Che’nin beresindeki yıldızla bakarak son kurşunu kafasına sıkarken, kıtada, karmaşık sosyo-politik labirentler içinde “barışçı geçiş” e yol aramakta olan kategori mağduru partilere, gerçeği geç de olsa kavradığının mesajını veriyordu.

Farklı dinamiklerle gelişse de, daha sonra CIA’nın paralı askerlerince bastırılan Dominik Devrimi’nin, Sandinistlerin, “foco” cu kalıpları aşırıp kır-kent-yığın hareketleri birliğinin sağlanmasında örnek teşkil ederek Nikaragua’da verdikleri destansı mücadelenin, Küba deneyimlerinden oldukça farklılıklar göstermelerine rağmen, kutup yıldızının Che olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz. Angola ve Mozambik bunlara kara kıtadan eklenebilecek örneklerdir.

Yaşamın pratiğinin önümüze koyduğu bu tarihsel gerçeklikleri kısaca özetledikten sonra tekrardan Che’nin formülasyonuna dönebiliriz. Ama önce bir kaç ayrıntıyı daha konuyu tartışmadan önce buraya aktararak tartışma alanını genişletelim:

İlkin, Che’nin; Latin Amerika proletaryasının, köylüsünün, devrimci aydınının rehberi anlamında değer biçtiği II. Havana Deklarasyonu’ndan (1962) bir pasajı aktaralım: “ *Bunun (devrimin)barışçı yoldan mı olacağı, yoksa sancılı bir doğumla mı dünyaya geleceği devrimcilere bağlı değildir. Bu yeni toplumun oluşmasına karşı direnen eski toplumun gerici güçlerine bağlıdır... Devrim tarihte bir ebe rolü oynar. Zorunlu olmadıkça*

şiddet önlemine başvurmaz, ama doğumun imdadına yetişmenin zorunlu olduğu her koşulda bu önlemleri (şiddeti)duraksamaksızın uygular.”

Latin Amerika’da devrimci mücadele ve bununla bağlantılı olarak, silahlı mücadele ve şiddet, genel anlamda gerilla ve özel olarak kır gerillası sorununu, mücadele olanakları ve zorunlu doğrultuyu bu deklarasyonun ışığında aktarmaya çalışır Che;

“İlkin hedefi incelemeliyiz ve burada, Latin Amerika Kıtasında, silahlı mücadeleden başka bir yöntemle iktidarı ele geçirmenin mümkün olup olmadığını görmeliyiz...” şeklindeki tespitinden sonra, barışçı mücadelenin kitle hareketleri yoluyla ve özel bunalım dönemlerinde olabileceğinin teorik olasılıklarını ihmal etmemek kaydıyla şöyle devam eder: *“..Bir çok ülkede iktidar bunalımı ve bazı özel koşullar olsa da, bu kıtada genellikle, kitleleri, burjuva ve toprak sahibi hükümetlerine karşı şiddet eylemlerine sürükleyen nesnel koşullar vardır....Tüm koşulların olduğu ülkelerde iktidarı ele geçirmek için harekete geçmemek elbette ki doğrudan doğruya suç olurdu...Tüm koşulların var olmadığı ülkelerdeyse çeşitli seçeneklerin ortaya çıkması ve her söz konusu ülkeye uygulanabilir bir karara teorik tartışmalardan varılması olağandır.”* (Che Guevara, Askeri Yazılar. Yar Yayınları, s.163)

Şiddeti dayatan burjuvazidir. Devrimci şiddet ise, işçi sınıfı ve yoksul halkın öncüsünün, sınıfların ve uzlaşmaz çelişkilerinin koşullarında ortaya çıkan devletin uyguladığı sistemli zorun, bazı tarihsel varyantlarda ucunu sivrilterek zulme dönüşmesine verdiği yanıttır. Öncünün uygun bulunduğu koşullarda başvurulacak devrimci şiddetin, gerici şiddeti şiddet kullanarak yadsınması kuralı üzerinden yürüyen Che’nin yaşadığı dönemin Latin Amerika’sında bundan başka bir kurtuluş güzergahı yoktu. Kaldı ki; Che, hiç bir zaman, yel yepelek, teçhizat tüfek, kırlara çekilmenin evrensel bir ilke olduğunu düşünmemiştir. Ama o, burjuvazi tarafından dayatılan şiddetin bir imtiyaz olamayacağı noktasında itirazını haykırır ve gerici şiddetin karşısına devrimci şiddeti koyar. Jose Martí’den pek sevdiği şu cümle onun konuya bakışının özetler: *“Suçlu olan, bir ülkede kaçınılabilir bir savaşı hazırlayandır ve kaçınılmaz bir savaşı ihmal edendir.”* Neticede, devrimin yolu nesnelliğin dayattığı araçlarla açılacaktır.

BM toplantısına katıldıktan sonra New York’da tartıştığı bir grup genç arasından Kuzey Bölgesi öğrenci liderinin; “burada, Birleşik Devletlerde sizin Fidel ile Küba’da gerçekleştirdiğiniz türden bir gerilla hareketini denemek mümkün mü” şeklindeki sorusunu Che; *“Burada durum farklı, hayır, sanmıyorum, ülkenizin günün birinde gerillanın mekan tutmak is-*

teyeceği bir yer olacağını sanmıyorum.” diyerek yanıtlar. (Jean Cormier, Che Guevara, Can Yayınları, s.317)

Che bununla da kalmaz. Porto-Riko’yu, ABD ile olan sömürge ilişkileri ve başka bazı özgün nedenlerden dolayı bu “üç temel ilke” dışında tutmasının ötesinde, az- çok gelişmiş bir sanayisi ve işçi sınıfı olan, kent örgütlenmesine ve kitle hareketlerine elverişli Brezilya ve Arjantin gibi ülkelerde, bazı gerilla örgütlenmelerinin, Masetti foco su ve ERP gibi, temellerini atmış olsa bile, devrimci savaşın ana manivela kolu olarak kır gerillasını görmez. Dahası o, tüm mücadele olanakları denenip ortadan kalkmadıktan sonra gerilla hareketinin başarılı olamayacağını aşağıdaki paragrafta net olarak vurgular:

“Bir hükümet, hileli olsun olmasın, halka danışarak iktidara gelmişse ve anayasaya göre az çok yasallığını koruyorsa, gerilla çekirdeği serpilemez, çünkü henüz tüm yasal mücadele olanakları ortadan kalkmamıştır.” (Che Guevara, Askeri Yazılar, Yar Yayınları s.32)

Özellikle latifundia sisteminin baskın olduğu Latin Amerika ülkelerindeki devrim stratejisi sorununda Che’nin çubuğu köylülükten yana bükmesinde ve temel mücadele alanı olarak merkezlerden uzak kırsal bölgeleri işaret etmesinin temelinde; ideolojik esasları ne yönde gelişirse gelişsin, ekonomik hareket noktalarını tarım reformu ve toprak mülkiyetinin çözüm programının oluşturduğu devrimlerin başlangıçta ve gelişme süreci boyunca esas itibarıyla çözeceği antagonizmanın tam ve doğru tespitinin yapılması kaygısı yatmaktadır.

Pratikten öğrenmeyi asla ihmal etmeyen Che, düşüncelerini, içinde bulunduğu Küba devrimi olaylarının yanı sıra, Fransız Emperyalizminin pençesinde sefaleti yaşayan Vietnam köylülerinin Ho Şi Minh öncülüğündeki mücadelesinin ve Güneyde yenilgi ile sonuçlanan ve büyük Yunnan yürüyüşü ve kırlara çekilip Mao’nun liderliğindeki Çin devrimci hareketinin deneyleri ile zenginleştirir. Kıta ülkeleri için devrim stratejisini belirlerken, baskın üretim tarzının feodal tarım sisteminin varlığını ana hareket noktası olarak kabul etmesinin yanı sıra, az gelişmiş de olsa bir sanayi kolunun var olduğuna işaretle, kıtadaki köylülüğün kültür düzeyi, bilinçlilik ve bunların belirlendiği yaşam koşulları hakkında rezerv koymayı da ihmal etmez .

Bu noktadan hareketle, II. Havana Deklarasyonunun şu tespitine yer verir: *“...bununla birlikte köylülük, içinde tutulduğu bilgisizlik ve yaşadığı tecrit durumundan dolayı, devrimci aydınların ve işçi sınıfının devrimci ve politik yönetimini gereksinen bir sınıftır; bu yönetim olmaksız-*

zın, köylülük kendiliğinden mücadeleye giremez ve zaferi ele geçiremez.”
(Che Guevara, Gerilla Savaşı- Bir Yöntem, Yar Yayınları s.161)

Gerek Latin Amerika, gerekse Asya ve Afrika'nın bir çok ülkesinde bir çok devrimci hareket ve kurtuluş mücadelesinde, örgütlerin taktik ve stratejilerinde Che'nin düşüncesinin etkilerini hemen her alanda görmek mümkündür. Savaşan devrimcilerin kolektif sağduyularından davranış kalıplarına, mutlak bir değişimi şart koşan romantizminden ekonomik ve siyasi gerçekçiliğine kadar ne varsa, bu hareketler içinde boy atmış, serpilip gelişmiş ve savaşçıların rehberi olmuşlardır.

Henüz devrimlerini gerçekleştirememiş, hatta, bir çoğu günümüz koşullarında silahlı mücadele yolunu terk etmiş olsalar da, Uruguay toplu- munda derin izler bırakan Tupamarolar, Bolivya'da ELN, Şili'de MIR, Salvador'da Farabunda Marti, Peru'da MRTA , Guatemala'da EGP, Ar- jantin'de, Che'nin iki kardeşinin de, Roberto ve Martin Guevara mensu- bu olduğu ERP, Kolombiya'da UCELN (Camilloclu Birlik) gibi, Latin Amerika'nın diğer bir çok ülkesinde benzer gerilla hareketleri ve hatta Meksika'da, her ne kadar Chiapas yerlilerinin özgürlük haklarıyla sınırlı kalıp iktidarı reddettiye de, ünü ülke sınırlarını aşan Marcos ve EZLN (Zapatist Ulusal Kurtuluş Ordusu) ve daha bir çokları, Che'nin Sier- ra-Maestra'dan Ant Dağlarına uzanan ayak izlerini takip etmişlerdir. Bu- gün tüm bu örgütlerin Che'nin kıta üzerine yazıp yaşadıklarından farklı yön- lere doğru eğilim gösterip devrimci çizgilerinde belirsizliklerin baş göstermesi veya bir çoğunun tarih sahnesinden tamamen silinmesi bir gerçeklik ise de, bunun dinamiklerini değişen dünyanın pratiği ve Sovyet Sistemi' nin çöküşüyle ortaya çıkan yeni konjonktür bağlamında sosya- list düşünceyle kitlelerin arasındaki mesafenin açılmış olmasıyla ele alıp yön almak daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır.

Che, daha henüz Fidel ile tanışmadan önce Marksist'tir. Bunu Fidel'de söylemektedir. Meksika'da, 26 Temmuz Hareketi eğitim kamplarında gerillaların politik eğitimi için gerekli eserleri o temin eder. “Granma'nın seksen ikisi” ekseriyetinin varlığından bile haberli olmadıkları Kapital'in üç cildini ve daha birçok Marksist eseri orada okumuştur. Dogmatikliğin körleştirici kalıplarını kırarak Marksizm'i geliştirebilen bir bilim olarak ele almış ve değişen koşulların somut tahlilinde ve uygulamada şablonculu- ğa düşmemiştir.

Fidel ile 1965 yılında yapılan bir röportajda bu gerçek şu satırlarla doğrulanmaktadır : “..*Düşünüyorum da, Che'yi tanıdığım tarihlerde, onun ideolojik gelişimi benimkinden daha ilerdeydi. Teorik bakımdan daha gelişmiş, benden daha ilerlemiş bir devrimciydi.*” (Micheal Löwy,

Che Guevara. İletişim Yayınları,s.41)

Devrimin daha birinci yılında yaptığı bir konuşmada, Marx'ın; *"dünyayı sadece yorumlamak yetmez, onu değiştirmek ve geliştirmek gerekir"* şeklindeki on birinci tezin içerdiği dinamizmi tüm canlılığı ile kavradığını gösteren Che, Marx'ı; geçmişini korumakta özel çıkarları olanları rahatsız ettiği için, Atina aristokrasisinin ideoloğu, kölelik yanlısı Platon ve tilimizleri tarafından yakılan Domesthenes'e benzeterek şöyle devam eder:

"...Devrimci Marx'la başlayan politik bir hareket, köklerini Marx ve Engels gibi iki devden alan ve Lenin gibi, yeni Sovyet ve Çin yöneticileri Stalin ve Mao gibi doktrin kurucu örnek kişilerle evre evre gelişen somut fikirlerle şekilleniyor, oluşuyor. Küba Devrimi Marx' ı, siyaset bilimini bırakarak eline devrim silahını alarak yakalamıştır.... Biz devrimin uygulayıcıları, iktidarın eskimiş yapısına karşı olan savaşıma, bilim adamı Marx'ın koyduğu yasalara uyararak ve onun başkaldırı yolunu izleyerek başladık." (Jean Cormier, Che Guevara, Can Yayınları s.295)

Che, her şeyden önce bir eylem adamıydı. Ondan da öte; örnek bir insandı. Başkan Morales' in sözleriyle tarif edersek o; *"...özgürlüğün, haysiyetin ve hepsinden önce adalet ve eşitliğin simgesi idi."* Tertemiz ruhlu, altından kalkamayacaklarını bir başkasının sırtına yıkmayan, çalışkan, olağanüstü cesur, eşsiz bir mücadele azmine ve kararlılığa sahip bir devrimci, dürüstlük abidesi, eksiksiz bir gözlemci, yetmezliğe asla tahammülü olmayan, ölümün çok uzakta olmadığını sanki farkındaymış gibi geç kalmaktan korkan ve bu yüzden tehlikelerin içine cesaretle dalarak yapılması gerekeni orada, gecikmeden yapmak isteyen, askerlik bilimi açısından karizmatik ve yetkin bir komutan, devrimin siyaset bilimcisi, Marksizm'e sunduğu özgün katkılarla onu zenginleştiren, devrimin sosyoloğu ve sosyalizme geçişte ekonomik alt yapının gerçekliğine esnek bir tarzda bilimi uygulayan devrimin son kuramcısı idi.

Belki bundan otuz yıl öncesinde, bugün bile, bu tespitin çok abartılı olduğunu söyleyenler vardır. Ama gerçeğin önümüze koyduğu son tablodaki manzara hiç de öyle söylemiyor. Che, Özellikle SSCB de kapitalist restorasyonun ertesinde süre giden tartışmaların ağırlık merkezini oluşturan, değer yasası, yabancılaşma, maddi özendiricilik, üretim kategorileri, planlama, ademi merkezîyetçilik, ideolojik mevzilerin terk edilişi, enternasyonalist ruhun paralyze olması ve benzeri bir çok konuyu, Marksizm'e sadık kalarak, Liberman, Bettelheim vb gibi ekonomi uzmanları ile uzun uzun tartıştıktan sonra, Küba'da sosyalizme geçiş sürecinin ağır yükü altında düşüncelerini sistematize etmiş, bilgi ve sezgilerinin olağanüstü bir şekilde keşişmesinin beslediği netlikle, istikbaldeki potansiyel tehlikelere

de dikkat çekerek, bir anlamda, bugünü o günden görmüştür. .

Açıktır ki; bütün bu konulara ilişkin görüş ve düşüncelerini bu yazının kapsamında vermenin olanağı yoktur. Ancak, yüzeysel de olsa, tartışmaya temel olması bakımından bazı düşüncelerini, bir noktaya parmak basarak kısaca vermeye çalışacağız:

Che, Marksizm'i donuk, kalıba dökülmüş dogmatik, işlevselliği katılığı tarafından sınırlanan bir doktrinler bütünü olarak algılamıyordu. Reçetelere daima karşı oldu. Küba'nın özgün koşullarında ekonomik örgütlenmenin biçim ve sınırlarını çizerken olağanüstü düzeyde kararlılık sergilemiş ve sözüyle eylemini bu alanda da çelişir pozisyona sokmamıştır. Her anlamdaki bağımlılığı kesinlikle reddederek gönüllü enternasyonalist dayanışmanın zorunluluğunu öne çıkaran Che'nin "başka gökler" altında devrimler gerçekleştirmek üzere Küba'dan ayrılışından sonra dahi fikirlerinin ekseriyetle doğru olduğu kanıtlanmıştır.

Fidel'in, Che hakkındaki sayısız uzun konuşmalarından birinde söylediği sözlerle başlayalım. Ölümünün yirminci yılındaki konuşmasında Fidel yüz binlere şöyle sesleniyordu: *".. zaman zaman Che'nin düşünceleri yanlış yorumlandı, daha da kötüsü, yanlış uygulandı. Bunları pratiğe geçirmek için hiç bir ciddi adım atılmadı. Bu yüzden Che'ninkilerle taban tabana zıt ekonomik görüşler üstünlüğü ele geçirdi. ...Şimdi Che ile konuşsaydık da ona; 'bak başımıza bütün bunlar geldi' diyerek biraz önce söylediklerimi, yani, inşaatçılıkta, tarımda, sanayide çektiğimiz zorlukları, olumsuzlukları, çalışmanın niteliğinin bozulduğunu anlatsaydık bize; 'dememiş miydim, dememiş miydim ben, sizi uyarmıştım' derdi ve yerden göğe kadar haklı olurdu."* (Fidel Castro Konuşuyor. Yar Yayınları)

Che, komünizmin kurulması mücadelesini, sadece tüm ihtiyaçlar temelinde tüketim kalıplarının planlanarak üretilmesi, üretilen tüm zenginliklerin adaletli bir şekilde dağıtılması vb olarak anlamıyordu. Bütün bunların yapılmasının zorunluluğunun ötesinde, tüm bunları gerçekleştirecek yüksek düzeyde eğitim ve bilinç sorununun en başta çözülmesinin yaşamsal öneme sahip olduğunun üzerine parmak basıyordu. *"Komünizmi, belli bir toplumda, tüketim maddelerinin mekanik toplamı olarak düşünemeyiz. Komünizm, eğitimin çok önemli rol oynadığı bilinçli bir eylemin sonucu ve son analizde, tam anlamıyla maddi gelişme içindeki toplum çerçevesinde, bireylerin bilinci üzerinde yapılan çalışmanın ürünüdür."* (Che Guevara, Ekonomik Yazılar, Yar Yayınları, s.177) derken de, devrimi komünizme taşıyacak olan yegane gücün, o güne kadar dilendirilmemiş olan, ya da ikinci plana itilen, *"yeni sosyalist insan"* ı işaret ediyordu.

Kanımız o dur ki; Che Marx'ı en iyi anlayanlardandı. Onun üzerine vurgu yaptığı komünist insan, “*kendi tarihini kendinin yapmasının*” yanı sıra, fikirlerin kendiliğinden yaratacağı değişimleri eli kolu bağlı bekleyen insan değil, Marx'ın etken özne olarak kuramında öne çıkardığı insandı:

“Fikirler hiçbir zaman dünyanın bir eski durumunun ötesine götürmezler, onlar hiçbir zaman eski durum fikirlerinin ötesine götürmekten başka bir şey yapmazlar. Genel olarak söylemek gerekirse fikirler, hiçbir şeyi iyi bir sonuca vardırılmazlar. Fikirleri iyi bir sonuca vardırılmak için pratik bir gücü kullanan insanlar gerekir.” (Karl Marx. Kutsal Aile, Sol Yayınları, s.161)

Che kristal küreye bakarak geleceği okumadı. O, tarihin öznesini öne alarak, ona fikirlerin sınıfsız toplumun pratik gerçekleştircisi olduğu görevini hatırlatıp ileriye atılmasının ilk ivmesini sağlamıştır. Bunca kuşatmaya, tehdide, komploya, yalnızlığa rağmen halen “buradayım” diyebilen Küba'nın temelinde bu maya fazlasıyla vardır. Kitlelerin Marksizm'den soğuduğu ve hatta düşman kesildiği dünyada, Küba'nın bundan sonra gireceği mecranın karakteri ne olursa olsun bu gerçek asla değişmeyecektir.

Eğitimde, sağlıkta, sanatsal etkinliklerde, bireyin üretken yeteneklerinin geliştirilmesinde, sporda Küba'nın birçok gelişmiş kapitalist ülkenin önünde olması, hatta eğitim ve tıp alanlarında hepsinin önünde olması gurur duyulması gereken gerçeklikler olarak daima anımsanacaktır.

Bugün Küba düşmanları, başta ABD ve Batı olmak üzere, kurbanlarını ateşe atmadan önce etrafında dönerek dans eden ilkel toplulukları taklit ederek kondisyon depoluyorlar. Küba'ya açtıkları her gediğin sosyalizme ve Marksizm'e açılacağına da bilincinde olan bu odaklar kirli politikalarına her gün bir yenisini ekleyerek devam ediyorlar. Kendi gözlerindeki merteğe aldırış etmeden Küba'nın gözündeki “toza” takılmış durumdalar. SSCB'nin, sosyalist blokun olmadığı koşullarda sayısız zorluk ve yokluklara katlanarak, %65'e varan oranda ticaret hacminin azalmasına rağmen, 2005 li yıllarda artıya geçmesini başaran Küba, yaklaşık otuz yıldır başı dik insanüstü bir gayret sarf ederek halkın ihtiyaçlarını karşılıyor. Üstelik fakir ülkelere özellikle sağlık ve eğitim alanında değerli hizmetler de veriyor.

Emperyalist canavarın karşısında tek yumruk tek yürek ve tek ülke olarak durmakla devrimci yüreklerde sahip olduğu gururun hiçbir karalama ve kirli politikayla lekelenmemesi için imkansızın sınırlarını da zorlayan bir gayretle karşı durmak ayrıca vaz geçilmez temel bir devrimci

görevdir.

İstatistik verilere boğulma riskini de göze alarak Küba ile ilgili bazı rakamlara burada değinmekte fayda görüyoruz.

Küba Devrimi'nin Kazanımları ve Che

Devrimini yaptığı yıllarda, 1959 da Küba bir yanıyla yetersiz ve diğer yanıyla da karmaşık bir sağlık sistemine sahipti. Toplam 6500 hekimin üçte ikisi Havana' da bulunuyordu. Devrimle beraber bu doktorların yarısından fazlası ABD ye kaçtı. Sadece 16 profesörü olan bir tek üniversite hastanesi vardı. Bugün her 124 vatandaşa bir doktorla ABD yi ve birçok batı ülkesini geride bırakarak dünyada ikinci sıradaki yerini muhafaza etmektedir.

Sağlıktaki verimlilik açısından ise birincidir. Koruyucu hekimlik daha devrimin ilk yıllarında Che nin en çok önem verdiği konuların başında geliyordu.

Bugün Küba'da ortalama insan ömrü 80.1 yıldır. Bu rakam Amerika' da sadece 78 dir. Dünya' da en düşük HIV oranı Küba' da dır. Beş yaş altı bebek mortalitesi (ölüm) oranları ABD de binde 6.37 iken bu oran Küba' da binde 4.1 dir. Polio hastalığını (çocuk felci) daha 1962 yılında ilk elimine eden Küba'dır. Keza kızamık, kızamıkçık, boğmaca, difteri, dizanteri gibi hastalıklar 1996 tarihi itibariyle tamamen Küba sağlık programından silinmiştir. Yüksek yaşam standardıyla övünen ABD' de obezite oranı% 20 , Kanada'da %15 dir. Bu oran Küba' da %11 dir. Keza kardiyovasküler hastalıklarda mortalite oranı son yıllarda %45 azalmıştır. Bugün halen sayıları 35.000 olan doktor ve sağlık personel 50 civarında fakir ülkede hizmet vermektedir. (Rakamlar Gülümser Heper' den: Tıp Bu Değil 2. Editör: İlknur Arslanoğlu. S.327-359)

Devrimin önündeki sağlık politikası çalışmalarının tartışıldığı bir toplantıda alınan mesafeden pek memnun olmayan Che kızgınlığını saklamadan şu ikazda bulunmuştur: “ *Güzel! Bu demektir ki daha çok çocuk ölmesi için bol bol zamanımız olacaktır!*” İşte, Küba sağlık sistemini sıfırdan alıp bugün kıskanılacak bir noktaya getiren ivmelenmenin arkasındaki hareket ettirici güç, devrimci doktorun ve başta Fidel olmak üzere yoldaşlarının meseleye can alıcı noktadan bakışlarıdır.

Emperyalist ilaç tekellerinin, kanserin bazı türlerine ve sedef hastalığına çare bulabildiği için Küba ekonomisine yönelik sabotajları gerçekleştirmek üzere ekonomik tetikçilerini seferber etmeleri boşuna değildir. Dünyada en etkili hipertansiyon ilacı Küba'da dır. ABD nin burnunun

dibinde, orta boy bir füzenin menzili kadar bile olmayan bir uzaklıkta, devrimini yaptığında ABD tekelleri tarafından soyulup soğana çevrilmiş ekonomisi ile yeniden ayağa kalkıp bu noktalara gelmesi tüm devrimci yürekler açısından saygı duyulması gereken bir durumdur. Bu, bir anlamda yukarıda belirttiğimiz Marx'ın, *“pratik gücü kullanabilen insanı”* ndan, *“verili koşullarda tarihini yapan insan”* ndan Che' nin, *“yeni sosyalist insana”* geçişin de tarihidir.

Keza eğitim. Temel eğitimden üniversite eğitimine kadar tüm eğitim devlet tarafından ücretsiz olarak verilir. Bugün 24 vatandaşa bir öğretmen düşer Küba' da. Öğrencinin okula ulaşabilme koşullarının zor olduğu durumda okul öğrenciye ulaşmaktadır. Sadece dört öğrencisi olan onlarca okul vardır Küba' da. Hiçbir ülkede böyle bir oran yoktur. 1959 da devrim yapıldığında okul çağındaki çocukların hiç okul yüzü görmeyenlerin oranı %54 iken, iki binli yıllarda toplam nüfus içinde okuma yazma oranı %99.9 ile Küba dünyada ikinci sıradadır. Ülke temel öğretimdeki verimlilik oranı olarak %100 ile dünya rekoru kırmıştır. Küba eğitim kurumları UNESCO ve diğer kuruluşlardan, özellikle fakir ülke çocuklarının eğitimine verdiği katkılardan dolayı alınan ödüllerle birer müze haline gelmiştir. Bu ülkede çocuklar ilkökul çağlarından başlayarak Che gibi olmak adına ant içерler.

Küba suç işleme oranı sıfırdır. 1959 dan 2005 e kadar işlenen toplam cinayet sayısı binin altındadır.

Küba' da kadın özgürdür. Kadın erkek eşitsizliği gibi bir sorun asla yoktur. Kadına şiddet adı altında bir suç tarif bile edilmemiştir. Kadın hem bireysel yaşamında ve hem de toplumsal yaşamda belirleyici durumdadır. Kamu hizmetlerinde çalışan kadın oranı %65 ile dünyanın hiçbir ülkesiyle mukayese kaldırmayacak düzeydedir.

Parasal zenginlikten ayrı olarak ama onun da bir şekilde içinde olduğu, eğitim, sağlık, kültür düzeyi, moral yaşantı vb parametrelerle ölçülen ve BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından 2015 yılı için açıklanan İGE(İnsani Gelişmişlik Endeksi) Avrupa ülkeleri ortalaması 0.767 iken bu oran Küba' da 0.838 dir. Buna karşın, İnsani Gelişme Vakfı' nın 2017 verilerine göre Türkiye' nin İGE değerleri ilçeler bazında en yüksek 0.618 ile Çankaya, en düşük 0.093 ile Ergani' dir. Küba' da sanat ve sanatçıya verilen değer her türlü takdirin üstündedir. Konserler ve tiyatrolar ya bedava ya da çok az bir ücretle izlenebilmektedir.

“Dinime küfreden imanlı olsa bari!”

Bu istatistiksel rakamlarla anlatılan Küba Devriminin özet hikayesidir.

Teorinin pratiğe uygulanmasıdır. Teoriye ve kendine inanç ve güvendir. Kararlılıktır. Bu, doğru yöne bakmaktır. Bu, özgürlük, eşitlik ve sınıfsızlık mücadelesinde alınan yolun sosyal ölçüsüdür. Bu, Che' nin "yeni sosyalist insanı" nın neleri başarması gerektiğinin ve başardığının somut belgesidir.

Yeni Sosyalist İnsan

"*Yeni sosyalist insan*" kavramı ve kavram üzerindeki tartışmalar bitmek bilmeyen yoğun ekonomik tartışmaların ortasında, ekonomik görünümü ön planının ötesinde esasen, iki farklı felsefi, ahlaki ve politik tutumun ayrışmasının ara kesitine tekabül eder.

Bu tartışmalara girmeden önce Che' nin "*yeni komünist insan*" ı nasıl tarif ettiğine bakmak gerekir.

Ekim 1962 de yaptığı bir konuşmada Che şöyle diyordu: "*..özünde insan olan, en mükemmel insana yaklaştırmaya gayret eden, çalışan, öğrenen, kendini dünya halklarıyla sürekli bir dayanışma içinde kalarak besleyen, dünyanın her hangi bir yerinde bir insan öldürüldüğünde yüreği kanayacak kadar hassas ve bir başka yerde özgürlük bayrağının yükseldiğini gördüğünde de coşan genç bir komünist.*" (J Cormier s.33)

Şimdi tartışmalara dönebiliriz.

Tartışmanın bir tarafında; "*maddi özendiricilik*" ve "*değer yasası*" nın korunması önlemlerinin sosyalizmin kuruluşunda temel öneme sahip olduğunu ve bu önlemler alınarak sosyalizmin kurulabileceğini savunanlar varken, diğer tarafta ise, sosyalist ahlakın gelişmesini geciktireceği, bencilliğin kapısını sürekli açık tutacağı ve çalışanlar arasında, kapitalist sistemin benzeri rekabet ve bunun sonucunda düşmanlık tohumları ekeceği gerekçesiyle, maddi özendiriciliğin ön plana alınmasına karşı olan ve bunun yerine, "*ahlaki teşvik*" sistemini, hem sosyalizmi kuracak yeni insanı yaratmada bir temel oluşturması ve hem de kapitalist kategorilerin giderek ortadan kaldırılması anlamında zorunlu gören Che ve onu destekleyenler oluşturmaktaydı.

Che devrimci düşünceleriyle, devrimin olmazsa olmaz koşulu olarak düşündüğü ekonomik, politik ve toplumsal dönüşümle, gönüllü çalışmayı ve enternasyonalist bağlanmayı özendiren manevi etkenlerin önemini, maddi özendirici kategorilerden daha köklü, daha sahici ve daha kalıcı olarak yükselteceğini henüz Meksika' da iken tartışıyordu.

Bu noktadan hareketle Che yi anlayabilmek için onun sadece oradan oraya koşan bir gerilla komutanı, yürekli bir devrimci değil, belki onlardan da fazla, daha başından beri sosyalist kuruluş ve sınıfsız toplu-

ma giden engelli yollardaki risklere tam zamanında işaret eden teorik bir rehber olarak düşünmek ve tarihsel yer ve değerini bu gerçekliğe uygun olarak teslim etmek gerekir.

Che, özel mülkiyeti ve kapitalist işleyişin temel kuralı olarak değer yasasını ahlaki bakımdan sosyalizmin öldürücü virüsü olarak değerlendirmiş ve özel mülkiyetin pazar ekonomisi ile birleşmesi neticesinde kapitalizme dönüşün tehlikelerine dikkat çekmiştir. Aynı zamanda, üretici ile tüketici arasındaki çelişkinin ifadesi olan bir serbest pazarın sosyalist kuruluşta yeri olamayacağının altını çizmiş, değer yasasını ve bunun bir argümanı olarak, her birini, devletin oluşturduğu büyük bir organizasyonun birer parçası olarak değerlendirdiği devlet işletmeleri (konsolide işletmeler) arasındaki ilişkilerde, “*mal*” kategorisinin varlığını reddetmiştir.

Değer yasasını, aritmetiksel anlamda para birimleriyle ifade edilen, maliyet ve karlılık gibi öğelerini kullanmanın nesnel pozisyonunu kabul etmekle beraber, değer yasası- planlama antagonizmasının planlamadan yana çözümünü; sosyalist toplumun var oluş güvencesi ve insanlığı tümünden kurtuluşa götüren devrimin önemli bir görevi olarak görmüştür. Bugün, devlet kapitalizmiydi değil mi diye tartışılan ve SSCB de, işletmelerin kendi aralarında rekabet esası çerçevesinde, ademi merkezîyetçilikle yönetilmeleri yerine Che, işletmelerin kendi varlıklarını ve kaynaklarını komünal temel üzerinde paylaşılması demek olan “bütçe finans sistemi”ni savunuyordu.

Maddi özendiricilik kategorisinin kapitalizmden miras kalan bir yapı olduğunu, durgunluk döneminde zorunluluk neticesinde başvurulmuş, üretimi arttırmanın bir yolu olarak NEP döneminin, yanlış sonuçlar doğuran, bir çıkış noktası olarak gördüğünü, fakat tek tek işçiler ve giderek fabrikalar arası rekabeti arttırdığını, bunun da, gönüllü çalışma tasarısının özünü oluşturan fedakarlık duygusu üzerinde negatif baskı yaptığını söylüyordu.

Kapitalist sistemden kalan binlerce “dert” ten sadece bir tanesi olarak, maddi özendiriciliğin, en azından başlangıç aşamasında, nesnel gerekliliğini inkar etmemekle beraber ‘ana hareket kolu olarak’ kullanılması-na karşı olduğunu söylerken Che, kısa sürede bunun kategorik bir değer kazanacağı, insanlar arasındaki ilişkilerde gücünü zorla kabul ettireceği, üretimin planlanmasında belirleyici olacağı ve giderek kapitalist restorasyona kadar varabileceği tehlikesine vurgu yapıyordu: İlk önlemler olarak kullanılabilirdi, ancak, ona göre, kapitalizmin bulaşık kategorilerinden biri olması sebebiyle de, sosyalizmin kuruluş hızıyla uyumlu olarak sö-

nümleyip tarihin çöplüğünde lâyük olduğu yere gönderilmeliydi.

Che, maddi özendiriciliğin zorunlu sonucu olan maddi çıkarın bireyselleşmiş biçimine karşı eğitim seferberliği önermekle beraber, yine de; normların üstüne çıkılması halinde saat başı ücrete eklenen primler, normların altında kalınması halinde, kuşkusuz eşit üretim koşulları varken, ceza uygulamalarının o günün Küba koşullarında yapıldığını ancak, Marx'ın Gotha Programı Eleştirisi'nde formüle ettiği, *"herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre"* ilkesinin, kasıtlı ya da bilmeden, eksik yorumlandığı gerekçesiyle itirazda bulunur:

"Biz bu görüşü geçiş dönemi için zorunlu bir dert olarak kabul ediyoruz, ama, 'herkesten yeteneğine göre, herkese emeğine göre' 'sosyalist ilkesinin eksiksiz yorumunun, belirli bir normun aşılma yüzdesinin, tümüyle ücretle birlikte ödenmesi biçiminde anlaşılmasını kabul etmiyoruz. Bazı hallerde ödeme, bireysel üretimin olağanüstü bir özendiricisi olarak, normun aşılma yüzdesinin de üzerinde yapılabilir." (Che Guevara, Ekonomik Yazılar, Yar Yayınları, s.142) şeklindeki itirazını dile getirdikten sonra, normu aşanlara verilecek primlerin doğruluğunu belirleyecek hiç bir matematiksel formül olmadığını, ancak miktarın saptanması için, bireysel işçinin emeğinin bir kısmının toplum tarafından ödenmesi biçimini belirleyen hukuki yapıların temel alınması gerekliliğini ilave eder. Örneğin; daha yüksek meslek kategorilerine geçmek için meslek içi eğitim verilmesi gibi.

"Che, üretim hedeflerinin üstünde üretim yapan ve ücretlerinin üzerinde para vermekten ziyade eğitim için teknik okullara gönderilen işçileri örnek göstermişti. Bu kişiler, teknik okullarda niteliklerini arttırdıktan sonra daha kalifiye işlerde çalışmaya başlamışlardı.....ödül kazanan işçilerle ilgili bir anket yaptırmış, hemen hemen tümünün milis savaşıcı olduğunu ve hemen hemen hiç birinin parti üyesi olmadığını tespit etmişti." (Paco Ignacio Taibo II, Nam-ı Diğer Che, S. 393-394)

Che, komünizmin inşasının, teknolojinin gelişmesi ve yeni ahlaki bir öznenin doğuşu olarak algıladığı yeni sosyalist insanın yaratıldığı toplumun maddi temellerinin üstünde yükselebileceğine inanıyordu. Sosyalizmi, toplumun bütün bireylerinin tüm tüketim kalıplarına erişmesi anlamında anlayan mekanik ve konsümerist değer yargılarını da, kapitalizmin maddi dürtü fetişlerini içermesi oranında reddederken, geçiş sürecinde kültürel ve teknik becerilerin artırılmasına yönelik teşvikleri, kazanılan becerilerin düzeyine denk gelmesi koşuluyla destekledi.

Che için gerçek devrim, sadece kurumların, yapıların köklü değişimi-

mi değil, bunlarla birlikte ve bunlardan öncelikli olarak insanın ve insan bilincinin kökten değişmesidir. Che'nin bakış açısından komünistler; insanlığın büyük sorunlarını kendi kişisel sorunları olarak ele alıp her koşulda bu sorunların çözümü için büyük bir coşku ve aşkla ileriye atılanlardır. Yeni sosyalist insan budur. Öncü devrimcilere ithaf ettiği, patolojik olmayan bir sevgi soyutlaması ve sterilize bir duygusal aroma ile tatlandırdığı şu kısa pasajda, onun yeni sosyalist insan anlayışının öncüllerini bulmak mümkündür:

“Samimiyetle söylemeliyim ki, insanın kendisini bütünüyle verdiği, hiç bir maddi karşılık beklemediği gerçek bir devrimde öncü devrimcinin görevi hem görkemli ve hem de acı vericidir. Gülünç olma riskini göze alarak gerçek devrime güçlü aşk duygularının yol gösterdiğini belirteceğim. Gerçek bir devrimciyi bu nitelik olmaksızın düşünmek imkansızdır. Bu bir devrimcinin belki de en büyük dramlarından biridir; o, coşku dolu bir ruhu soğukkanlı bir mantıkla birleştirmeli ve kılını kıpırdatmadan acı verici kararlar almalıdır. Öncü devrimcilerimiz en kutsal davalar için halk sevgisini idealleştirmeli, onu tek ve bölünmez hale getirmelidirler. Onlar, sıradan insanların kendi aşklarını hayata aktardıkları yerlere, küçük günlük duygularla gelemmez.” (J. L. Anderson, Che Guevara-Devrimci Bir Hayat. İthaki Yayınları s.624)

Eskiye öykünmeyen, kendi değerlerini yeniden yaratan, yarattığında kendini bulan, başkasının yanağında patlayan tokadı kendi yanağında yamış gibi hisseden, özgürlüklerini, yürüdükleri özgürlük yolu eyleminin başarısında gören ve kendi yazgısına egemen olan bireylerden oluşacak topluma ulaşmada, “parti” yi çığır açacak bir eyleme çağırarak ilk ve kaçınılmaz hedefi işaret eder.

Bir yanda eğitimiyle doğrudan ya da dolaylı olarak bireyi biçimlendiren toplumun örgütlenmesi, öte yanda bilinçli ve geleceğine egemen olma sürecine giren, toplumdan aldıklarını her an gönüllü olarak topluma vermeye hazır, başkalarını geliştirebilmek için yeteneklerini cömertçe verebilen birey. Sakatlanmış, tutsak hafızalı, dogmaların esiri bireyler ve bunların oluşturduğu bir toplumdan kaçınmanın bir yolunun da, sevgi, adalete ve gerçekliğe maksimum saygı ve özenin gösterilmesinden geçtiğine vurgu yaparak, devrimcilere, halkı sevmeyi ideal olarak benimsemelerini öğütler. Çünkü onun praksisinde sevgi, devrimci eylemin döl yatağıdır.

Küba Devrimi ve izleyen beş yıl boyunca Che'nin, yukarıda, sosyalizmin kuruluşuna ve Marksizm'in Küba koşullarına uyarlanarak zenginleştirilmesine yönelik özetlemeye çalıştığımız düşüncelerinden ba-

zılarına, özellikle ekonomik ağırlıklı, bir parantez açarak ekleme yapıp, birer ekonomik kategori olarak; ücret, fiyatların oluşturulması, bütçeye göre finans sistemi, ekonomik hesaplama sistemi, planlama, öz-yönetim, konsolide işletmeler, banka, kredi vb gibi, sosyalist kuruluşun gündemini işgal eden konulardaki düşüncelerinin veya güncel sürümlerinden bazı-
larının, SSCB de, kapitalist restorasyona dönüşen kangrenin nedenleri arasında sayılmaları isabetli bir tespittir. Tüm bu kategorilerin, restorasyonun yaşandığı koşulların fulü atmosferinde, yıkımın ertesinde ve halen günümüzde tartışılıyor olması ve tartışılıyor olacak olması, olayları Marksist-Leninist çizgide irdelemek isteyenler için bir pusula, bakar kör-
ler için büyüteç niteliğinde olmalıdır.

Che, Devrim zafere ulaştıktan sonra yığınla iç ve dış kaynaklı sorunla uğraşmak zorunda kaldı. CIA'nın sabotajları, karşı devrimci, bozguncu hareketler, Domuzlar Körfezi gibi fiili işgal girişimine kadar varan emperyalist çullanma koşullarında devrimin öncülerini için sosyalizmi kurmak, sanıldığından da zor ve karmaşık bir işti: Bir taraftan, Batista rejiminin harabeye çevirdiği toplumsal yaşamı, yeni ilkeler ışığında örgütlenme zorunluluğu, diğer yandan da, rengi merakla beklenen devrim çizgisini netleştirmek için üst düzey bir politik mücadele. Bütün bunlar ve eklenebilecek daha başkaları ve devrim liderliğinin doğrultu konusunda homojen olmayan yapısının yanında eğitim, sağlık, ki Che bu iki konuda hayli sabırsız ve hayli kararlı bir tutum içindeydi, gibi acil yaşamsal önlemlerin dayatması işleri hayli güçleştiriyordu.

Sierra-Maestra ve özellikle Santa Clara'daki askeri dehasını bu kez sosyalist örgütlenmenin bu zor savaşında da kanıtlayarak Küba ve diğer yoksul halkların ölümsüz lideri haline gelen Che, Sanayi Bakanlığı, Merkez Bankası Başkanlığı yaptı. Devrime destek için diplomatik geziler, görüşmeler birbirini izledi. Sömürge, yarı-sömürge ülkelerle temaslarını geliştirdi. Kurtuluş mücadelesi veren Cezayir, Vietnam gibi ülkelere yardımları örgütledi, bizzat yönetti. Bu ilişkileri sürerken dünyanın birçok ülkesindeki anti-emperyalist mücadele içindeki halklarla birlikte oldu, ihtiyaçlarını yerinde gördü, liderlerini tanıdı ve asla tereddüde düşmeden, olanakları maksimum sınırlara kadar zorlayarak her türlü yardımı zamanında hedefine ulaştırabilmek için olağanüstü çaba etti.

Başka Gökler ve Che'nin Çizgisi

Ne yazık ki Che; sosyalizmin kuruluşunun en temel öğelerini derinlemesine araştırıp geliştirirken, her alandaki yüksek yeteneklerini, ener-

jisini, bilgisini, sevgisini, sosyalizmin adada inşası sırasında toplumla paylaşmaya olanak veren koşulların pratiğini, Küba’da, birçok iç ve dış faktörün bir araya gelmesiyle oluşan karmaşık ortam, onun baş eğmeyen ve kolay kabullenmeyen kişiliği ve belki de, hepsinden önemlisi; onu çağıran “*başka göklerin*” hüznünlü şarkılarının çekici melodileri nedeniyle daha fazla devam ettiremedi.

Vatanım dediği Küba’dan, halkım dediği Küba halkından ve daha da önemlisi; baş kahramanı ve Binbaşı Commandete Che Guevara’sı olduğu, serpilip gelişmesine emek verdiği, büyüttüğü ama delikanlılık çağını göremediği Küba Devrimi’nden, belki de, yüreğinin yarısını orada bırakarak ama, ‘arkasından ağlayanların göz yaşlarını boynunda ağır bir zincir gibi taşımadan’ ayrıldı. Daha orada iken, soğuk bir Meksika gecesinde, Maria Antonia’nın evinde , Fidel’e, Küba devrimine katılacağını açıkladıktan sonra ailesine yazdığı mektupta ; “... *artık bundan sonra ölümümü bir kayıp olarak algılamayın. Nazım Hikmet gibi; mezarıma sadece bitmemiş bir şarkının hüznünü götüreceğim*” (Jean Cormier, Che Guevara, Can Yayınları s.118) derken, sadece Küba’ da değil, zaferden sonra tüm kıtada devrim için savaşıacağına dair hem kendine söz vermiş ve hem de Fidel’den bu sözü almıştı.

Che bir çiçekle baharın gelmeyeceğini ama o bir ve ilk çiçeğin açabilmesi için gerekli koşulların yaratılması gerektiğini, o çiçeğin tohumlarıyla başka başka diyarların yeşertilmesinin nihai hedefe varmada ana köprüyü oluşturacağını bilerek Fidel’ e birlikte savaşma sözü vermiş ve kendisine, devrimin muzaffer oluşundan sonra ayrılacağını zaten söylemişti.

Che’nin adadan ayrılışı ve daha da öncesinde olup bitenlerin üzerinde halen kalın örtülerin olduğu bir gerçektir. Bazı ayrıntıların günümüze kadar tam bir netlikle bilinemez durumda olmaları, hayli hacimli sorunlar teşkil etmekle beraber, durum her neyse, her ne olmuşsa Fidel özelinde ve devlet yönetimi ciddiyeti çerçevesinde belli bir toleransı da hak eder düşüncesindeyiz. İkinci olarak; ayrılmanın her iki dost ve liderin ortak kararı olduğuna, ayrıldıktan sonra Fidel’ in tüm gücüyle Che’ yi desteklediğine ve bu anlamda kurtlar sofrasında Che’ ye yönelik ısıрма girişimlerine karşı durduğuna inanmanın daha akla yakın bir seçenek olduğunu düşünüyoruz. Sayısız konuşmalarında ve Oliver Stone’ un çektiği belgeselde Fidel’ in bu konuya ilişkin söylediklerinden başka elde mevcut bir veri de yoktur. Bu konuşmalar dışındaki iz sürmelerin spekülatif olmaya mahkum kalacağını da bilmek gerekir.

Biz yine de bu yazıda; gerçekliği tartışmalı iddialara, Havana veya

her hangi kaynaklı olursa olsun, dezenformasyonların da eklenmesiyle oluşan belirsizlik ortamında, ayrılış öncesi ve sonrasında Che sevgisinin tavan yaptığı koşulları değerlendirirken, Che'nin, Moskova çizgisinden ayrılıp Pekin'e yanaşıp yanaşmadığını, böyle bir eğilim sergilediyse bunun arkasındaki nedenlerini, Moskova kaynaklı 'Troçkist' lik suçlamalarını, Troçki'ye bakış açısını, sonrasında 'Troçkist' örgütlerle Guevaracı örgütler arasındaki anlaşmazlıkları, Fidel ile Che arasında var olduğu iddia edilen ve zaten olmaması mümkün olmayan görüş ayrılıklarını, Fidel'e bıraktığı veda mektubunu, mektubu yazdıran nedenleri ve mektubun okunma zamanının uygun olup olmadığını, eldeki kaynaklara sadık kalarak, mümkün merteye nesnellik sınırları içinde bir kez daha hatırlatmaya çalışacağız.

Che, SSCB'nin, özellikle sosyalizmin kuruluş aşamasındaki ekonomik kategoriler, yeni sosyalist özne vs konularındaki politika ve uygulamalarını onaylamıyordu. Bunların bir kısmına yazının önceki bölümlerinde değindik. Doğrudur; Che, özellikle gerilla savaşı ve Çin Devriminin uluslararası etkisiyle doğal olarak Mao'ya büyük saygı duymaktadır. "İktidar namlunun ucundadır" saptamasının, Ant Dağlarını Sierra Maestra yapmak isteyen bir devrimci için ne ifade ettiğini masa başında kağıt tomarları arasında kaybolarak anlamak kolay değildir. Çin'in Küba devrimine olan ilgisini, daha devrimin ilk yıllarında laboratuvarlarda teste tabi tutup enternasyonalist yaklaşımın yanında zaman zaman içerdiği pragmatist beklentileri olsa bile bunları anlayıp değerlendirmenin olanağı zaten yoktu.

SSCB tarafından ise, Andropov' un Kübalı liderleri ve özel olarak Che'yi izlemek üzere görevlendirilen Nikolay Metutsov'un gözlem ve raporlarını sürpriz olarak düşünmek saflığına düşmemek gerekir..

Şöyle diyor Metutsov; *"Bir Marksist olarak taşıdığı ideolojik ve teorik kanaatlere göre Çinlilere bizden daha yakındı....ve benden Sovyetler Birliği'nin ve Leninci partinin gerçek bir dostu olduğunu unutmamamı ve bunun yoldaşlarım tarafından bilinmesini sağlamamı istedi.... İktidar namlunun ucundadır Maoist sloganını kullandığı için Maoizm'i benimsemişti söylenebilirdi. Bir Troçkist olduğu da düşünülebilirdi, çünkü Latin Amerika'daki devrim hareketini hızlandırmak istiyordu. Ancak bütün bunların dışsal, yüzeysel olduğunu düşünüyorum. Daha da altta, en derinlerde Marksizm-Leninizm temelinde insanın acılarını dindirme özlemi vardı."* (Anderson,s.578)

İşi gereği yazdığı raporundaki istihbari jurnalciliği bir tarafa bırakırsak, Metutsov raporunun özünün *"derinlerde yatan insan acılarını din-*

dirmek özlemi” olduğunu anlamamak için hiçbir neden yoktur. Kaldı ki; Küba Devrimine ve Küba halkına “füze travmasını” yaşatan Kuruşçev kliğinin, komünist ahlak normları açısından hayli tartışmalı tutumunun bugün bile bakıldığında affedilir yanının olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Hurdaya çıkmış ve Türkiye’de halen konuşlanmış bulunan Jupiter füzelerine karşılık olarak ve Küba’ ya müdahalede bulunmama garantisini Küba halkının yaşam hakkına tasallut eden ABD ile yapılan anlaşma gereği füzelerin Küba’dan taşınması karşısında, sonradan farklı şekilde dile getirse de Castro bile çılgına dönmüş ve kapıları tekmelediği söylenmiştir. Nereden bakılırsa bakılsın, Küba halkını ve devrim liderliğini derinden yaralayan bu tek yanlı operasyona gerekçe olarak gösterilen “Küba’ yı ABD saldırılarından koruma” düşüncesinin; yüreği acıyan devrimin dişleri arasına sıkıştırılan bir tampon görevi gördüğü açıktır.

Bugün, kalın sır perdeleri ve aktörlerinin hafızalarıyla birlikte tarihin dehlizlerinde kalmış olan bazı gerçekleri öğrenmenin en azından şimdilik imkanı yoktur. Bu noktadan hareketle bizce çok çok zayıf bir ihtimal olan ama değinmeden geçmek istemediğimiz bir başka grotesk iddia da şudur: SSCB Küba’ ya ne füze getirmiş ne de adadan füze götürmüştü. Olan biten “cin fikirli” Kuruşçev’ in marifeti ve ABD nin Küba planlarının rastlantısal olarak üst üste düşmesiymiş! Bilmiyoruz!

Ne, emperyalist zulmün altında ezilen sömürge ve yarı sömürge ülkeler için iktidarın namlunun ucunda olduğunu anlamak için ‘Maoist’ , ne de; Latin Amerika’da devrimlerin ilerletilmesi için ‘Troçkist’ olmak gerekir. Metutsov’un bu naif tespitini, Mao ve Troçki karşıtlığından kaynaklanan paranoyak varsayımlar olarak değerlendirmek gerekir. Söylendi; şiddeti dayatan egemen sömürgecilerdir. Onların dayattığı şiddetin olumsuzlanması, burjuva parlamentarizminin sınırlı ufkunu gözetip gözü yaşlı ağıtlar yakmakla veya marşlar çağırmakla olmuyor ne yazık ki. Mao, ‘iktidar namlunun ucundadır’ derken, ne hayal görüyor, ne de retorik kaygısı duyuyordu. O, Marksizm- Leninizm’ in yasalarından referans alarak analiz ettiği Güney yenilgisi ve kendi devrimlerinin pratiğine dayanarak somut bir gerçekliğin üstüne parmak basıyordu.

Aynı gerekçeler “sürekli devrim” tezi, veya, Metutsov’un vurgu yaptığı, ‘Latin Amerika’da Devrimlerin ilerletilmesi’ tezi için de geçerlidir. Marx’a kadar uzanan bu tezin, Troçki tarafından yeniden dillendirilip komple bir doküman halinde sunulması, müseccel marka hakkı taşımaz. Devrimi yaymak fikrini Marx’tan ve sonrasında Lenin’den kopararak Troçki’ye bağlamak ne Troçki’yi olduğundan fazla büyütür ne de birini Troçkist yapar.

Kaldı ki Che; kaba bir iradecilikle salt gerilla mücadelesine saplanıp kalmış bir lider değildir. Arjantin’ de, Bolivya’ da Peru’ da kitle hareketlerinin önemini her fırsatta vurgulamıştır. Hatta Che, sadece teorik bir olasılık olarak düşünmüş olmasına rağmen farklı yollardan aynı amaca giden Allende hareketini selamlamayı da ihmal etmemiştir.

Devrim bir oldu bittiler serüveni, bir siyasal iktidarın ele geçirilişi değildir sadece. Siyasal devrime toplumsal devrimin eşlik ederek ülke çapında sosyalist kuruluşun planlanıp yönetilmesi, hayatın her alanında; eğitimde, sağlıkta, hak ve özgürlüklerin paylaşımında eski toplumun alışkanlık ve kalıntılarını bir bir temizleyip sömürsüz bir dünyaya varacak yolun tüm ayırık otlarından ve tüm engellerden temizlenerek oluşturulması, devrimi, devrimini gerçekleştirmiş ülke sınırları dışındaki coğrafyalara taşıyacak oluşumların enternasyonalist görevler çerçevesinde desteklenip geliştirilmesi Marksizm’in amentüsüdür.

Diğer taraftan; Che’nin Mao ve Troçki’yi okuması ve onlarda ya da başka başka devrimci liderlerde yoksul halkların kurtuluşu davası için fikirler araması, nereden bakılırsa bakılsın, ne Marksist felsefe ile ne de pratik eylemle bir ayrılık oluşturmaz. Bilim bir paradigmalar bütünüdür. Devrimci eylem ise geçmiş deneyimlerin zenginliğini kullanarak yükseltilebilir.

Einstein ardılı bir fizikçinin Newton’un çekim yasalarının denklemlerini hala gündelik olaylara uyguladığında herhangi bir sorun teşkil etmesi gibi. Ve ya, tersinden bakarak, elde henüz daha bütünlüklü ve daha açıklayıcı bir kuram bulunmadığından Engels’in, “Doğanın Diyalektiği”nde, Lenin’ in, “Materyalizm ve Ampriyokritisizm” de ışığın içinde hareket ettiğini varsaydığı “eter” kavramına veya Engels’ in Kant ve Laplace’ ın “bulutsu hipotezi” ne gönderme yaptıkları gibi. Bu kavramlar doğa bilimlerinin bugün aldığı mesafelerin çok gerilerinde kalmış bulunuyorlar. Yine de ne Engels, ne de Lenin bu kavramlara teorilerinin doğrulanması amacıyla atıfta bulundular diye değerlerinden bir şey kaybetmiyorlar.

Che, Marx’ tan, Engels’ ten, Lenin’ den, Troçki’ den ve Mao’dan beslendiyse bundan daha doğal bir şey yoktur. O, Simon Bolivar’ dan, Jose Marti’ den, Sartre’ dan da, daha başkalarından da beslenmiştir. Bu noktada önemli olan; onun düşüncesine sadakati ve bağlılığı ile inandığı değerlerin gerçekleşmesi için ölümü hiçe sayarak koşmasındaki samimiyeti, bu hayasız, bu ahlaksız dünyada insanlığın emperyalist canavar tarafından sayısız acılara gömülmesi demek olan bu sömürü düzeninin yok edilmesi savaşında ortaya koyduğu devrimci ahlak, ve o ahlakın yönlendirdiği yeni devrimci insana olan ihtiyacı geleceğin dünyasını kurmak üzere

yüklediği görevdir.

Che'nin, "...*başka alternatif yoktur: ya sosyalist devrim ya da devrimin karikatürü*" sözünün, Lenin'in, Nisan Tezleri ile formüle ettiği devrimin manifestosu bağlamında düşünmek gerekir. Bu noktadan hareketle, Troçki ile Che arasında, demokratik devrim sosyalist devrim bağlamında bir benzerlik aranması, üstelik bunun takım tutma mantığı ile ve köksüz, gerekçesiz bir şekilde, kuru bir Troçki karalaması maksadıyla yapılması, onu Marksist çizgiden ayırmaz, tam tersine yakınlaştırır.

Aynı bağlamda; Mao ile, ülkelerinin bazı fiziksel ve toplumsal özelliklerinden dolayı benzer mücadele yöntemlerini benimseyip hayata geçirmesi Che'nin sicilini bozmaz. Büyük Yürüyüş ile Sierra Maestra'nın belli bazı özelliklerinin zayıf da olsa benzeşmesi iradi değil tamamen nesneldir.

Che'nin formülasyonundaki Latin Amerika devrimleri stratejisini, gerek Mao'nun gerilla savaşı temelli devrim anlayışı ve gerekse Troçki'nin sosyalist devrime geçiş tezi ile eşitlemek veya aynı anlama gelmek üzere sakatlamak isteyen yaklaşımların, zarfa koyulup üzerlerine "Moskova" mührü vurulmasından ve suyu bulandıran kurdun kuzuya iyi niyetten yoksun son ihtarı anlamı taşımasından dolayı, **Çin ya da Troçki çizgisi-nin Küba Devrimine pragmatist yaklaşımlarını** da temize çıkarmadığımız gerçeğinin bilinmesi koşuluyla reddediyoruz.

Diğer taraftan, Che'nin, bütün bu olaylar karşısında suskun kaldığı düşünülemez. Troçki okuduğunu, Troçki'den de faydalandığını kimse-den saklayacak değildir. Mao'ya hayranlığı ise, daha Küba Devrimi'ne katılmadan önce gayet açık şekilde bellidir. Hatta, kızı Hildita'nın doğum haberini ailesine verirken, "Mao'ya benziyor" diyebilecek kadar samimi ve açık sözlüdür.

"*Che gelecek, kıtada gerilla savaşını başlatacak*" korkusu içindeki bazı Latin Amerika ülkeleri komünist partilerinin, özellikle Arjantin, Venezüella, Bolivya vs., Moskova divanına dönük salya sümük feryat ve feveranları neticesinde oluşan paranoya kısa sürede SBKP 'nin ilgili birimlerine sirayet ettiyse ve aba altından sopa ile Havana uyarılmaya çalışıldıysa da, Che'nin duruşunda bir değişiklik olmamıştır. O, doğru bildiğine inandığı yolda yürümeye devam etmiş, ve "mütevazi katkıları-nı" başka coğrafyalara taşımıştır.

Devrim sonrası Havana yoğun ilgi merkezi haline gelmiştir. Hemen her ülkeden gazeteci olayları yerinde görmek, devrim liderlerinden kısa da olsa röportajlar almak, hatta bazıları da bizzat devrime katılmak için

Küba'ya akın etmişlerdi. Başta Sovyetler ve Çin olmak üzere bir çok sosyalist ülke de devrime dayanışma göstermek adına çeşitli faaliyetlerini Havana merkezli olarak yürütmeye başlamışlardı. Bu arada, kendilerini Troçki ardılı olarak adlandıran gruplar da çeşitli kademelerde etkinliklerini duyuruyor ve hatta zaman zaman Che'nin deyimiyle ifade edersek, *'yıkıcı propagandalara'* baş vuruyorlardı. Bu propagandaların ironik bir sonucu olarak Che aniden "Troçkist" oluvermişti(!). O karmaşık ortam içinde dereden kütük kapma mantığıyla Çinliler de, ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çalışmaların yanı sıra Çin Komünist Partisine üye devşirmek telaşı içerisindeydiler.

Yıkıcı propagandalara karşı, hangi gruptan gelirse gelsin, bir dizi önlemler alınmaya başlandı. Bu arada kantarın topunun biraz kaçtığı da oldu. Troçki'nin 'Sürekli Devrim' kitabının basıldığı matbaa, merkezi otoritenin böyle bir kararı olmaksızın basılıp makineleri parçalandı. Olay üzerine Che; *"İkinci sınıf bir bürokratin yaptığı elim bir olay. Klişeleri parçalamışlar, böyle bir şey olmamalıydı."* (Taibo II s, 377) şeklinde tepki gösterdiği olay karşısında Che'nin aldığı tutum ve Raul'un ilk kez kullandığı "Troçkist" suçlamasının birbirini besleyen aromaları Che'nin "Troçkist" olmasına yetti de arttı bile.

Halbuki, Küba'da açık faaliyetine devam eden "Vox Proletaria" adlı Troçki yanlısı grup bir çok konuda Che ile ters düşmüş ve yıkıcı eleştirilerini esirgememişlerdir. Grubun yayın organı Voz Obrera, Che'nin bizzat organize ettiği Teknik Danışma Kurullarını yolsuzluk ve hortumlama ile suçluyordu. Che; *"Voz Obrera, Teknik Danışma Kurullarını eleştiriyordu. bu kurulların, hükümetteki yüreksiz burjuvalar tarafından hortumlanmak amacıyla ve fabrikaları kendi başlarına yönetmek isteyen kitlelerin eline bir şey geçmemesi için kurulduğunu söylüyorlardı."* (Taibo II S.376) açıklamasını yaptığı günlerde olayların devrimci kuruluş açısından daha da yıkıcı boyut alması üzerine aldıkları bir çok önlemin yanı sıra; *"...Troçkistlerin yıkıcı ifadeler kullanmalarının sağduyulu bir davranış olmadığına karar verdik."* der ve bakanlığında bu tip faaliyetlere sınırlama getirir.

Che, katledildiğinde çantasından Troçki'nin "Sürekli Devrim" kitabı çıkmıştı. O çantada Stalin'in; "Leninizm'in Sorunları", Kuusinen'in; "Marksizm- Leninizm'in El Kitabı gibi başka kitaplar da vardı. Bundan da önce, yani daha Küba'dan ayrılmadan önce, Troçkist lider Roberta Acosta Hechevarria'nın hapisten çıkmasını sağlaması ve başka ıvır zıvırdan ibaret iddialar Troçki ile yakınlık arayan Moskova için bulunmaz kanıt, Troçki ardılları için kayda değer bir fırsat olarak işlev gördü.

En büyük yanılgı; Che' nin tek boyutlu, değişmez bir çizginin takipçisi ve belli kişiliklerin a priori müridi olduğu şeklindeki yargıdır. Emperyalist propagandanın bu yollu karalamalarının yanı sıra, ne yazık ki barikatın beri tarafında da bu yollu eğilimler daha fazla tahripkardır.

Che henüz Sanayi Bakanlığı hakkında yoldaşları tarafından yazılan ve “Troçkist” suçlamasını içeren raporu oldukça soğuk kanlılıkla dinlemiş, çubuğu sağa sola bükmeden aynen şöyle mukabele etmiştir: *“Bu konuda sanıyorum ki, ya karşıt görüşleri kanıtlarla çürütecek yetiye sahip oluruz ya da onları kendilerini ifade etmede özgür bırakmak zorunda kalırız. Görüşleri güç kullanarak yok etmek mümkün değildir... Troçki'nin düşüncelerinden kalkarak da bir dizi şey elde edilebilir. Hatta benim kanımca, temel kavramları yanlış bile olsa, daha sonra eylemleri yanlış bile olsa.”* (Löwy,s.150)

‘Temel kavram’ ve ‘sonraki eylemlerinin yanlışlığını’ kabul ederek, devrimi kıtaya yaymak isteyen biri için, özellikle somut koşulların belli klişelerle açıklanmasının imkansız olduğu coğrafyalarda, Troçki de de bir şeyler araması kendi kurdurduğu ve iki kardeşinin de mensubu olduğu Arjantin ERP örgütü ile ‘Troçkistler’ arasında vuku bulan olaylardan haberi olmasa da, istek ve işaretinde samimi olduğunu ve bunu olgunluk ve devrimci sorumlulukla karşılaşmanın dışında her hangi bir tepkinin geliştirilmesini, açıkçası doğru bulmuyoruz. Ayrıca; Che'nin, Marx'ın Bolivar için yaptığı değerlendirmeye hiç de katılmadığını açıkça söylemesi nasıl ki onun anti-Marksist olduğuna delalet etmez ve nasıl ki çantasından Nutuk (doğruluğu ve yanlışlığının hiçbir önemi yoktur) çıkması veya M. Kemal için övücü sözler söylemesi onu Kemalist yapmaz ise, devrim tarihine adını yazdıranların akıbetleri ne istikamette olursa olsun, sadece yaptıkları katkıları önemseydiği için o listelerde yer alabileceğini düşünmek; mekanik bir zorlama ile oluşturulan skolastik bir tartışmadır. Bu bir.

İkincisi; Che, Troçkist veya Maoist olsa bile ne değişirdi? Yüzlerce kitap sayfasından, milyonlarca afiş ve bayraktan bize hala sorular soran, üstümüzdeki ölü toprağını elleriyle atmaya çalışan, keskin bakışlarıyla bakan o yüz eskir miydi? Sierra Maestra’ dan Kongo’ya, oradan Bolivya’ ya, And Dağlarına sıçrayan o devrimci yürek kararır mıydı? Yol açan o berrak aklının beresindeki yansıması o yıldız söner miydi? Bataklığı kurutmak üzere yollara düşen ve ilaç sandığı ile mermi sandığı arasında seçim yapmak zorunda kaldığında tereddütsüz mermi sandığını seçen doktorun o çelikten iradesine zeval gelir miydi? Mao veya Troçki’ ye sempati duydu diye onun apoletleri sökülür müydü? Bugün Küba’nın hala haklı bir gururla sahip olduğu ve içinde Che’ nin akli mayası bulunan sağlık

ve eğitim sistemi çöker miydi? O tarz bir çizgiyi SSCB çizgisine tercih etti diye manevi özendiricilik, yeni sosyalist insan ve enternasyonalist bağların devrimin dönüştürücü motoru olduğu düşüncesi eskir miydi? Tarih kimi doğrulamıştır? Cevap yukarıda verdiğimiz Fidel’ den alıntının içindedir.

Bir parantez açmak gerekiyor.

Özellikle, sosyalizm adına tarihi bir kara leke olarak yerini alan füze krizi nin yarattığı güven travması, Che’nin devriminin kalesindeki taşları yerinden oynatmıştır. Ama olayları derinlemesine analiz etmeden, kolaycı yoldan yorumlama hastalığına tutulanlarda, bir şeyin ya kendisi ya da karşıtı olduğu biçiminde bir tablo sunan, politik süreçlerdeki gri alanları sürekli ihmal etmeyi tercih eden hastalıklı bulguları tedavi etmek, onların olayları yüzeysel kavrama tercihi kadar kolay değildir.

Ekim Devrimi’nin kırk yedinci yılı kutlama törenlerine katılmak üzere Che Moskova’dadır. Füze krizinin yarattığı gerilimi üzerinden atıp atmadığını bilmiyoruz. Ama eleştirilerine yine devam etmiş ve gezdiği bir fabrikanın işleyişi hakkında aldığı bilgilerden sonra fabrika yetkililerine; *“Küba da kamulaştırma öncesindeki her hangi bir işletmeden farkı yoktur”* diyerek züccaciye dükkanına giren filin yarattığı etkiyi yaratmıştır. Yetmezmiş gibi, dönüşünde yaptığı şu açıklama onun kategorize edilip etiketlenmesi için hayli kolaylıklar sağlamıştır; *“Çinlilerin tarafına yakın görüşler ifade ettim..... görüşlerimde biraz da Troçkist unsurlar vardı. Çinlilerin devrim hareketini böldüğünü ve Troçkist olduklarını söylediler. Ben de aynı kefeye kondum.”* (Tabio II,S.445)

Che’nin ‘Troçkist’ olduğu yolunda bir uydurma tespit, tamamen, Che paranoyasına ölçsüz şekilde abanan ve bir dönem tepe tepe kullanılan bir Moskova marifetidir. Mikoyan’ın anlattıklarından bunun net olarak böyle olduğunu anlayabiliyoruz.: *“Aparatçıklar arasındaki genel kanıya göre Fidel ile Che arasında bir savaş vardı. Ya da, bir savaş yoksa da Fidel Che’nin Küba’da kalmasını istemiyordu. Fidel tek lider olmak istiyor ve Che onunla rekabet ediyordu....İkisini de tanıyorum ve Che’nin kafasının gayet net olduğunu biliyordum. O Fidel ile rekabet etmeyi aklından bile geçirmezdi. Bu gülünç senaryoya asla inanmadım. Ancak bizimkiler sürekli birbiri ile çatışan Stalin ile Troçki’yi, sonra Kuruşçev ile Brejnevi bildikleri için aynı şeyin Küba’da olduğunu sanıyorlardı.”* (Anderson, s.626)

Sergo Mikoyan bu açıklamayı durup dururken yapmıyor. O sırada Moskova kaynaklı, aslı olmayan ve Che’yi hedef alan bir dizi haber ya-

yınlanmıştır.

Sözde gizli bir notta; (“R Memorandum” Anderson,s.625), bu notlar SSCB tarihinde o kadar çok ki, Che’nin Raul tarafından bir psikiyatri kliniğine kapatıldığı, orada durmadan Troçki’nin “Sürekli Devrim” kitabını okuduğu ve Fidel’e, bu stratejinin mutlaka uygulanması gerektiğini içeren mektuplar gönderdiği söyleniyordu. Benzeri kirli ve kasıtlı haberler zaten bir süreden beri Moskova-Havana hattında gidip gelirken, CIA kaynaklı olanlar da kaos ve belirsizliğin tuzu biberi oluyordu. Agence France Presse ; “*Fidel ile Che arasındaki bir münakaşada silahların konuştuğu ve Che’nin Fidel tarafından saf dışı edildiği*” (TabioII.s,497) şeklindeki propagandaya, Troçki ardılı olduğu iddiasındaki La Prensa gazetesi Peru’ dan vokal yapıyordu.

Küba halkının gönlüne umut, cesaret, hayat ve sevgi olarak akan Che hakkında yaratılan bu belirsizlik ortamı zaten daha fazla devam edemezdi.

Cenevre’de, BM Ticaret ve Kalkınma Konferansı’na katıldığı sırada Che’nin kaldığı otelin iki Çin’li ajan tarafından izlendiğini, Che’nin bunun farkında olduğunu, o sırada Mikoyan’ın da aynı otele gelip Che ile görüştüğünü, görüşme sırasında Che’nin Mikoyan’a; “...lobideki Çinlileri gördünüz mü, onlar beni izliyorlar. Sizler Moskova’da sürekli benim Çin ajanı olduğumu, ya da onlarla bağlantılı olduğumu söylüyorsunuz, ama değilim. Beni sürekli takip etmeleri de bundandır.” sözleri de ne yazık ki Moskova liderliğini ikna etmeye yetmeyecekti. Çünkü Che, Sovyet uzmanlarının yığınla kaprisinden farklı olarak, “devrimci dayanışma” adı altında Çinli teknisyenlerin bakanlıklarda ücretsiz çalışmalarının arkasındaki gerçek nedenleri henüz anlayamamış olduğu o günlerde, çubuğu Çin’den yana bükmüş olduğu da bir gerçektir. Ama bu, sonradan da görüleceği gibi asla bir bağlaşıklık düzeyine çıkmamış ve Sovyetlere yaptığı eleştirilerin benzerlerini, aynı dozda olmasa da, Çin’e yapmaktan da geri durmamıştır. Kaldı ki; Marksist bilim açısından bakıldığında, Che’nin Sovyetler Birliği’ne yönelik eleştirilerinin veya Çin Devrimi ile yakınlık kurmaya çalışmasının o gün ve bugün de doğruluğu noktasında bir kuşku yoktur.

Che, Mao ile bir kez görüşmüş ve kaynaklarda bu görüşmenin belli belirsiz hayal kırıklıkları ile neticelendiği yönünde bazı ip uçları vardır. Bu görüşmede Mao; “*Sovyetlerin Küba’daki varlığını minimuma indirmesi şartıyla devrimi Latin Amerika’ya yaymada kendisine yardımcı olacağını*” (Mac Laren,s.191) söylediye de, kendi devriminin yığınla problemini çözmek zorunda olan ve zaten içinden çıkılmaz hale sokulan

toplumsal yaşamın ağır sorunları ile cebelleşen Çin yönetiminin, Che'nin Latin Amerika'ya devrimi yayma fikrine destek verme vaadi her seferinde belli şartlar içermiştir.

Başka nedenlerin de eşlik ettiği bu soğukluk, Che'nin Pekin'i ikinci ziyaretinde Mao ile görüşmek istememesi derecesine kadar varmıştır. Aslında Che, Çinli uzmanlardan memnundu. Özverili idiler, kaprisli değillerdi vs. Ancak, Çin'in Küba politikası zamanla gerçek yörüngesine oturmaya başlayınca niyetler daha da netleşti ve amacın; Küba'yı Moskova'ya "kaptırmamak" olduğu gerçeği ağırlık kazanmaya başladı. Hatta, inandırıcılığı noktasında belli şüpheler içerse de, Anderson şu notu düşmektedir: “ *Pekin'e çağrılan Ciro Bustos'a Çin Hükümetinin Che'nin adamlarına askeri ve mali yardım niyetlerini iletiler. Ancak koşulları vardı: 'Fidel Castro'nun emperyalizmle işbirliği içinde olduğunu kamuoyu önünde açıklamalıydı.' Şaşkınlık içinde kalan Bustos bu teklifi reddetti.*” (Anderson, s. 673. 145 numaralı dip not)

Olaya Troçkist suçlaması bağlamında bakıldığında ise, gerçeğin bundan daha az pragmatist ve çıkarıcı bir yaklaşımı ifade ettiği söylenemez. Haddizatında bu kökenli hareketlerin gerek Küba ve gerekse Che'nin kıta sathına yaymak istediği devrime olan ilgileri bu devrimlere pragmatist anlamda yapabileceklerini düşündükleri penetrasyon miktarıyla doğru orantılı olmuştur. Çin'in Angola örneği hafızalarda tazedir.

Che, planları içerisinde en önemli hedefiyle uyumlu olarak, Arjantin'de halen mevcut olan geniş emek örgütlülüğünün üzerindeki ölü toprağını atacak bir gerilla yapılanması düşüncesini çok önemsiyordu. Che'nin direktifleriyle yapılandırıldığı söylenen ama Che'nin de öngöremeyeceği karmaşık ilişkilerle Masetti'nin oluşturduğu çekirdek her ne kadar uzun ömürlü olmayıp ortadan kaldırıldıysa da, Che'nin kardeşlerinin de içinde olduğu ikinci faz gerilla örgütlenmesi ERP, zamanının diktatörlüğün yıkılmasında başat bir rol üstlenmiştir.

Mücadelenin en ateşli safhasında ERP ile, o günlerin etkin yapılanmalarından ve Fransa'da konuşlanmış bulunan Troçkistlerin arasındaki gerilim doruk noktasında varmıştı. Bu gerilim ERP'nin yalnız bırakılmasının yanı sıra Che'nin Sovyet eleştirisini fırsat bilerek Guevaracı ERP'ye katılan Troçkist grupların daha sonra, mücadelenin kızıştığı bir dönemde ERP den ayrılmaları kaydedilmesi gereken bir başka husustur. “...diktatörlüğe karşı direnişin tam ortasında, uluslararası ağın başını çeken Fransız Troçkistleri ERP'yi dışlayarak en kritik anda desteksiz bırakıldılar. Cezayı haklı gösteren özür, ERP'nin Amerika'daki Kara Panterlerle sürdürdüğü ilişkiydi.” (Benasagay, s.79 ve aynı olayla ilgili,s.96-97)

Bir başka olaya da yeri gelmişken kısaca değinerek meselenin arka planına biraz daha ışık tatalım istiyoruz.

Ekonominin planlanması, tarımsal ve sanayi politikalarının ülke ihtiyaçları temelinde yapılması hususunda ortaya çıkan yanlış uygulamalar, gerek ihtiyaç maddeleri ve gerekse ihracata yönelik ürün rekoltelerinde düşüşler yaşanmasını getirdi. 1964 yılında Küba'nın pirinç rekoltesi iç pazarı karşılamaktan çok çok uzak kalınca Çin ile bir anlaşma imzalamak zorunda kaldılar. Devamını Anderson'dan dinleyelim: “ *Fidel'in ricası üzerine Çinliler adaya pirinç ihracatını önemli ölçüde arttırdılar. Ancak, Çinliler bunu, kendileri için çok avantajlı olan şeker-pirinç takas anlaşmasından sonra yaptılar. Anlaşmayı imzalamak için Çin büyükelçiliğine çağrılan Fidel için kuşkusuz büyük ve acısını asla unutamayacağı bir küstahlıktı. Tam o sırada Havana'da kaba bir Çin propagandası faaliyeti üzerine gerilim tırmanmaya başladı... Fidel bu “adam kafalama” faaliyetini kamuoyu önünde üstü kapalı bir şekilde kınayan bir konuşma yaptı. Broşür dağıtma eylemlerinin devam etmesi üzerine tekrar büyükelçiğe giderek açıklama istedi ama kendisine bir yanıt verilmedi. Bunun sonucunda Çinliler Küba'ya yaptıkları pirinç ihracatını askıya aldılar...Fidel daha sonra Çin yönetimine “monarşik”, liderliğine de “bunak” diyerek endişe verici hakaretlerde bulundu.* ” (Anderson,s.739)

Artık, Çinli uzmanların faaliyetlerini, Çin Komünist Partisine üye kaydetmeye kadar vardırımları, bardağı taşıran son damla olmuş ve Çin ile Küba arasında formaliteden öteye geçmeyen basit diplomatik ilişkiler dışında, hiç bir ilişki kurulmaksızın, köprüler tamamen atılmıştır.

Bu gerçeklerden hareketle Che'nin o çok bilinen, çok konuşulan, ama az anlaşılan Cezayir konuşmasından bir pasaj aktararak sosyalist ülkelere yönelik eleştirilerinin haklılığı ve bu eleştirilerin Marksist-Leninist devrim anlayışı perspektifinden bakıldığında günümüzde taşıdığı doğruluk derecelerini ve anlamlarını anlamaya çalışacağız.

“...*Sosyalist ülkeler, kurtuluş yolunu seçen ülkelere destek olmalıdır. Bunu, bazılarının gözünü korkutmak, ötekilerin gözünü boyamak, ya da, Asya ve Afrika halklarıyla kolay yoldan yakınlaşmak için söylemiyoruz. Sosyalizmi kurmuş ya da kurmakta olan toplumlarda bireysel planda ve emperyalizmin baskısı altında acı çeken tüm halklara karşı evrensel planda olmak üzere bilinçlerde insanlığa karşı yeni, kardeşçe bir tutum oluşturan dönüşüm gerçekleşmezse, sosyalizm var olamaz. Bağımlı ülkelere yardım sorumluluğunun bu anlayış içinde ele alınması gerektiğine*

inanıyoruz.” (Che Guevara, Politik Yazılar, Yar Yayınları; s.245)

Devam edeceğiz ama, öncelikle, burada yapılanın, uyarı ve sergilenen beklentinin, gerek bireysel temelde ve gerekse genel anlamda sosyalist ülkeler ve Marksist hareketler bağlamında temel ilkenin, proleter enternasyonalizminden başka bir şey olmadığını bir kez daha vurgulamak gerekir.

Enternasyonalizmi kuru nutuk ve marşların ötesinde ileri bir ideal, devrimci hümanizma ile renklendirilmiş bir yaşam tarzı, bilinçle seçilmiş bir zorunluluk ve kanallarından bolluklar akan ve o bollukların eşit şekilde paylaşıldığı ileri bir toplum olarak algılayan ve o tarzda yaşayan Che, nerede bir özgürlük mücadelesi bayrağı yükseliyorsa kendini orada hissedenden ve nerede emperyalist kırım altında inletilen bir halk varsa orada ilk başkaldıran, tüm zamanların büyük devrimcisi olarak bu ilkenin işlevsiz bırakılma tehlikesine de dikkat çekmektedir.

Enternasyonalist dayanışmanın hem sosyalist ülkeler için ve hem de kurtuluş yoluna girmiş ülkeler için ne denli önemli olduğunu konuşmasının devamında şu sözlerle tamamlar; “...geri kalmış ülkelerde sınırsız bir zahmete ve acıya mal olan hammaddelerin dünya fiyatlarından satılmasına ve günümüzün büyük ve otomatlaşmış fabrikalarında üretilen makinelerin dünya piyasası fiyatlarından satın alınmasına nasıl olurda ‘karşılıklı yarar’ denilebilir... Bu iki tip ulus arasında ilişki kuracaksak, Sosyalist ülkelerin emperyalist sömürünün bir tür suç ortağı olduklarını kabul etmemiz gerekir. Az gelişmiş ülkelerle olan ticaret hacminin Sosyalist ülkelerin dış ticaretinin önemsiz bir bölümünü oluşturduğu söylenebilir... ancak mübadelenin ahlak dışı doğasını ortadan kaldırmaz. Batı’yla dile getirilmemiş suç ortaklığını tasfiye etmek Sosyalist ülkelerin görevidir.” (Anderson, s.613)

Che’nin, enternasyonalist görevlerinde zafiyet gösterenler için “*kantarın topunu kaçırdığı*” söylenebilir. SSCB de algılandığı gibi, Küba’ya yapılan bunca yardımdan sonra, “nankör” bile denebilirdi. Hatta bazı çevirilerde, ‘Sosyalist ülkeler bu ahlak dışı ticareti devam ettirdikleri takdirde emperyalizmin yardakçısı olacaklardır’ şeklinde ifadeler de vardır. Bunlar bugün çok önemli değildir artık. Kaldı ki; kanaatimizce, bu cümle anlam bilimsel ve ideolojik olarak bir çarpıklık içermemektedir. Zamanın kimi ne şekilde doğrulayıp, kimi ne acılarla mahkum ettiğini bu yolda yürümekte olanlar zaten biliyorlar. Che, Sosyalist ülkeler; “*kurtuluş mücadelesi veren ulusların ihtiyaç duydukları silahları bedava vermelidirler*” derken, belki ülkeler arası sorunların alacağı boyutları hesaba katmıyordu ama ne çıkar! Kabahat burada bu silahların “bedava” veril-

mesini isteyende değil, bu silahları parayla verebilirken “bedava” verme tekniklerini arayıp bulamayan, bulmayan, bulmak istemeyen o silahların satıcılarındadır.

Gerçek şudur; sosyalizmin kuruluş aşamasında, geçici bir önlem düzeyinde kullanılması teknik bir zorunluluk olan “değer yasası”nın; ana manivela kolu ve ana kategori olarak kullanılması, her hangi bir Sosyalist ülkede, bu arada SSCB de, tek tek işletmeleri nasıl rekabete dayalı, kar amaçlı üretime yönlendirmiş ise, dış ticarete de aynı ilkenin şemsiyesi altında, “karşılıklı çıkar” ilişkisine (!) dayalı kar amaçlı ilişkiyi zorunlu olarak getirmiştir. Bu ticari anlayış, devrimini yapmış Küba için de, söz misali, Cezayir için de bir istisna teşkil etmemiştir.

Che, olması gereken, ama gereği gibi olmayan bir görevin istenilen tarzda yerine getirilmediğini anlatmaktadır. Hem bu eleştirileri Che öteden beri zaten yapıyordu. Görüşleri hem Küba Devrimi önderleri tarafından ve hem de SSCB de bilinmez değildi. Sosyalist ülkelerin Küba ile olan ticaretlerinin de kapitalist karlılık tarzında yürütülmesini kabul lenmiyordu. Bunlara yazının ilk bölümlerinde değindik. Değer yasasının sosyalist planlamanın öldürücü virüsü olduğunu Che defaten dillendirmiş, benzer kapitalist kategoriler ve bağlı konular hakkında yazılar yazmış, konferanslar vermiştir. Burada yeni olan; bu tür bir söylemin uluslararası bir platformda dillendirilmesi ve daha da önemlisi; bilinen aksine, Moskova’dan önce, elbette Moskova da payına düşeni almıştır, bu saldırının hedefinde özellikle Çin’in olduğu gerçeğidir. Bununla beraber Che, az gelişmiş ülkelere yönelik ikazları da ihmal etmez; “.. *kapitalizmle sosyalizm arasında dengeleri korumaya çalışarak, yarışma halindeki bu iki büyük gücün birbirinden ayrı çıkar sağlamaya çalışırsak, sosyalist ülkelerin güvenini kazanamayız.*” (Che Guevara, Politik Yazılar, Yar Yayınları, s.249)

Fidel, Che ve Bolivya

Bilindiği gibi Che’nin Cezayir konuşması hem Sosyalist ülkeler, hem emperyalist merkezler ve hem de Havana’da bomba etkisi yarattı. Zaten sürmekte olan dedikodu furyası kontrol edilemez bir hal alarak Küba toplumunun moralini hatırı sayılır derecede bozdu. Fidel ile Che arasındaki liderlik rekabetinden, Raul-Che anlaşmazlığına, Che’nin akıl hastanesinde yattığından, başka bir yerlerde devrim aradığına kadar ne varsa üretildi, çoğaltıldı, yayınlandı. Özellikle, Fidel’in Che’den kurtulmak için onu sürgüne gönderdiği dedikodusu en rağbet görenler arasındaydı.

Konuyla ilgili, pozitif veya negatif anlamda, birçok yorum ve tanım-

lama var.

Kübalı gazeteci Alfredo Guevara'nın, İspanyol gazetesi **El Pais**'ye verdiği bir röportajda konuya şu perspektiften baktığını görüyoruz

“ Fidel hayatında çok fazla aynayla karşılaştı. Che bir ayna değildi. Bilgiliydi ve kriterleri vardı. Onunla eşit bir düzlemde konuşuyordu. İçimizde onunla denk olan belki tek kişiydi. Fidel'in lider olduğunu biliyordu. Fidel de Che'yi seviyor ve saygı duyuyordu.” (J M Guevara; s.23)

Gerçekte Fidel ile Che arasında bir rekabet var mıydı? Biz buna en kesin bir ifadeyle “hayır” diyoruz. Birçok konuda fikir ayrılıklarının olabileceği muhakkaktır. Sabahlara kadar baş başa yaptıkları o uzun toplantılarda her halde beş taş oynamıyorlardı. Fidel ile Che bir birini tamamlayan iki ayrı insan değildir bizce. Onlar; Che'nin tanımıyla; ‘Fidel adında bir doğa gücü’ ve bizim anlayışımızla; Che adında bir devrim filozofunun, tarihin bilinen o kesitinde birçok koşulun ve bazı tesadüflerin üst üste binmesiyle bir biriyle füzyona girip çoğalmaları neticesinde, Sierra Maestra'dan dünyamıza doğan yüksek enerjili güneşin adıdır. Ayrı ayrı ve beraber. Biri Havana'da diğeri Santa-Clara'da, Kongo'da , Bolivya'da.

Bu düşüncemize ek olarak şunu söyleyebiliriz ki; Fidel, vatani olmayan toprakların özgürleştirilmesi için kahramanca mücadele eden arkadaş ve dostu Che'nin üstün yeteneklerinin farkında olarak onu koruyor, destekliyor ve saygı duyuyordu. Buna karşılık Che, Fidel'in liderliğinin asla ve kata sorgulama düşüncesi taşıymıyordu.

Bu karşılıklı ilişkinin bu dünyadan göçüp gitmelerine kadar devam etmiş olduğu gerçeğinin dışında bir başka olasılığı düşünmemek devrimci aklın gereğidir.

Che Cezayir dönüşü Havana'ya indiğinde, yaygın kanıya göre, Fidel tarafından azarlandığı söylenir. Eşi Aleida da karşılama da vardır. Ne Aleida ne de Fidel'in bugüne kadar bu konuda her hangi bir beyanatlarının olduğu bilinmiyor. Azarlamak bir yana, bazı Kübalı yetkililer; Che'nin o konuşmasının Küba'nın bakış açısını temsil ettiğini ve Fidel'in onu bizzat hava alanında karşılamasının, söylediklerini onayladığı anlamını taşıdığını bile söylemişlerdir. Anderson bu tür tespitleri kuvvetlendirecek, Fidel'in bir konuşmasını referans alarak şöyle demektedir:

“...aslında pek çok kanıt Che ve Fidel'in bir ikili olarak çalıştıklarını, hatta, kamuoyuna yaptıkları açıklamaların bile eş güdümlü olduğunu gösterir. Fidel, devrimin altıncı yılında, isim vermeden Sovyet Sosyalist modelini şiddetle eleştirdi ve ilk kez o zaman Küba halkına, Sosyalist

ulusların kardeşliği hakkında var olan sorunlardan bahsetti. Fidel, konuşmasında halka; Marx, Engels ve Lenin'in fikirlerini algıladığı biçimde ve kendi koşullarına uygun olarak yorumlama hakkına sahip olduğunu, dışardan gelen yardımın ansızın kesilmesi halinde kendi başına yaşama-ya hazır olması gerektiğini söyledi. Bu açıkça kendi modelini dayatan Moskova'ya açık bir mesajdı.” (Anderson,s.615)

Biz Fidel' in bu konuşmasını önemsiyor ve Marksizm içi buluyoruz.

Bütün bu yazılanların ışığında, ihtiyatlı tarafta kalmak isteyenler için; Che ile Fidel'in ayrı düştikleri konuların nicel ve niteliği, aynı düşüncüklerinin yanında ihmal edilebilir düzeydedir de diyebiliriz.

Ve ayrılık vakti... Başka gökler Che'nin “mütevazi” katkılarını beklemektedir. Küba Devrimi'ne katılmadan önce Fidel'e bunu zaten söylemişti. Zaman zaman da dile getirdiği olmuştı. Küba artık yoluna girmiş ve çok değer verdiği önderler tarafından sosyalizme doğru götürülmektedir. Daha fazla Küba istiyordu o. Daha sonra Bolivya'dan gönderdiği “üç kıta” mesajındaki gibi: Bir, iki, üç! Daha fazla Vietnam istiyordu.

Ve Kongo, ve Bolivya!...Kimilerine göre iradenin zorlandığı coğrafyalar. Kimine göre macera veya fiyasko! Ama Einstein'ın kapısını çalma cesaretini gösterebilenler için hiç biri değil. Bu biraz da referans noktasına bağlı. Neredeyiz?.. Einstein treninin arka vagonunda mı yoksa istasyonda mı? Olaylara, olanlara nerede bakıyoruz? Bu yolda ölenlerin boşuna ölmediğini, geride kalan zamanın cüretle sergilediği yığınla kalıntıya bakarak görmek varken, emperyalist propaganda ve kültürel hegemonyanın çekim alanlarında umutsuzca debelenmenin, sırtarak ellerini ovuşturuların ekmeğine yağ sürmek anlamına geleceğini unutmamak gerekir.

Bolivya' da Che' nin katledilişinin ellinci yıl anmalarında konuşan Bolivya Guevaracı örgütün lideri Hector Urdaete şunları söylemiştir: “ *Che'nin Bolivya'da ki çabası asla verimsiz bir yatırım değildir. Onun mirasının sürdürücüleriyiz. Artık silahlı mücadele vermiyor olabiliriz ama onun bize gösterdiği ilkeler doğrultusunda mücadelemizi sürdürüyoruz.*” (Meriç Şenyüz; Cumhuriyet Gazetesi 9 Ekim 2017)

Kongo, Che' nin olmazsa olmaz planı değildi. Kaldı ki açık bir yenilgi olduğunu bizzat kendisi söylemiştir. Laurent Kabila ve Afrika Birliği Örgütünün imdat çağrısına koşmak, devrimini yeni yapmış ve bunu, Latin Amerika, Afrika ve giderek tüm dünyaya yayma hedefi Küba liderliği için ertelenmesi mümkün olmayan enternasyonalist bir görev olarak ele alınmaktaydı. “*Başka göklerin*” gönüllü kutup yıldızının isteği ve devrim

liderliğinin iradesinin üst üste çakışması ve yapılan yardım çağrıları bilinen Kongo deneyiminin belirleyici ana unsurlarıdır.

Che, daha, emperyalizmi tehdit etmekle malum BM konferansında, Kongo’da, ABD ve Belçika emperyalistlerince ve BM gücünün çanak tutmasıyla, diktatör Tshombe ve Mobutu tarafından katledilen Patric Lumumba’nın öcünün alınacağını kürsüden haykırmıştı. “*BM’ in eline Lumumba’nın kanı bulaşmıştır*” diyerek tüm ikiyüzlü diplomatik “görgü kuralları” nı elinin tersiyle itmiş, anlayanlara mesajını net olarak vermiştir. İlk “başka gök” Kongo idi onun için artık. İlerici Lumumba hükümeti emperyalistlerin indirdikleri paraşüt birliklerinin desteğinde devrilmiş, Mobutu ve Tshombe yanlıları yığinsal katliamlara girişmişlerdi. Enternasyonalist görev enternasyonalist devrimcinin kapısını çalmıştı.

Afrika Birliği Örgütü’nün çağrısı üzerine Küba enternasyonalist dayanışmasını göstermiş, bir taraftan; daha önceden başlattığı Kongolu askerlerin eğitimine hız verirken, diğer taraftan da; Kübalılardan oluşan tecrübeli bir birliği Che’nin komutasında Kongo’ya göndermiştir.

Sonrasında olanlar biliniyor. Afrika Birliği Örgütü artık Kongo için savaşılmayacağını ilan ediyor ve tüm uluslararası destek birlikleri geri çekiliyor. Kongo’da, Mobutu ve Tshombe diktatörlüğü doksanlı yılların ortalarına kadar devam ediyor. Bunun bir geri çekilme veya yenilgi olarak adlandırılması arasında hedefe varılamaması bağlamında çok fark bulunmamaktadır. Fakat Che’nin orada kaldığı o yedi ay boyunca, o ilkel koşullarda, tek bir kapsül patlamasında dahi silahını bırakıp kaçan, büyü yapan yerli askerlerden, yetişkin, gözü pek gerillalar yetiştirdiği, sonraki yıllarda bu unsurların ülkenin kaderini belirlemede etkin roller aldıkları altı çizilmesi gereken diğer bir noktadır.

Birçok tutarsızlık içinde oradan oraya savrulan Laurent Kabila’nın ülkenin Zaire olan adını Kongo Demokratik Halk Cumhuriyeti olarak değiştirdiği iktidar devirmesinde Che etkisini dışlamak diyalektik bir bakış açısına işaret etmez. Kabila yönetiminin iktidar oluşundan sonraki tutumu ise bu yazı kapsamında değildir.

Bolivya olayı

Bolivya ise çok farklı bir dinamik. Başından sonuna kadar, karar aşamalarından yenilgiye kadar tam olarak olup biteni anlamanın imkansızlığının ötesinde, bu yazının da harcı değildir. Ancak önemli bulduğumuz bazı noktaların altını çizmeden geçmek istemiyoruz.

İlkin şu gerçeği ıskalamamak gerekir: Che’ yi Bolivya ya gitmek için

ikna eden Fidel değildir. Hatta tam tersi, onu bu hamlesinden, koşulların henüz oluşmadığı, bir süre daha hazırlık dönemi geçirmenin şart olduğu noktalarından hareketle vazgeçirmeye çalışan bizzat Fidel dir. Devamla; ne Fidel ne Che Bolivya'yı bir hedef olarak değil bir başlangıç noktası olarak ele almışlardır. Coğrafi konumu ve başka bir takım nedenler bu başlangıç konumu için iki lidere de uygun gelmiş olmalı.

Uzun tartışmalarında yalvar yakar olduğunu, buna ilişkin mektuplaşmalar bulunduğunu söyleyenler de vardır. Fidel'e hiç de sempatiyle bakmayan bir yazar konuyla ilgili şunları söylemektedir: *"Fidel'in Bolivya'da ki alt yapı daha iyi bir hale gelinceye kadar adadan ayrılmaması için eski dostunun aklını çelmeye uğraştığına dair kanıtlar vardır. Beklemeyi ya da başka seçenekleri değerlendirmeyi önerdiği muhtelif mektuplar bulunuyor."* (Margaret Randall; Aklımdaki Che, İletişim Yayınları s. 40-46-47)

Bolivya Che' nin belki de en canlı rüyasıydı. Bu kelimeyi gerçeklik karşısı olarak da kullanmıyoruz. Bu o kadar öyledir ki, kendi gidişinden çok önce Tanya' yı (gerçek adıyla Tamara'yı) Bolivya için hazırlamaya başlamış ve daha 1964 yılında onu çok gizli görevlerle La Paz' a göndermiştir.

Juan Martin Guevara'nın, Arjantinli yazar Hugo Gambini'nin El Che Guevara adlı biyografisinden aktardığına göre Fidel saatlerce Che'yi adada kalmak için ikna etmeye çalışmış ancak Che'nin cevabı şu şekilde olmuştur:

" Küba Devrimi'nin Latin Amerika'da bir destek noktası bulup güçlenebilmesi için güvenebileceği bir müttefike ihtiyacı vardır. Bahsettiğim müttefik ancak başka yerde devrim yaparak bulunabilir. Bunun için de, başına ciddi bir gerilla savaşı deneyimi olan ve siyasi hareketin liderliğini üstlenebilecek prestije sahip bir şef geçirilmesi gerekir. O şef benim. Sen başka yerde devrim yapamazsın. Sen Küba'nın başında kalmalısın. Ben yapabilirim ve yapacağım da!" (Hugo Gambini' den aktaran J M Guevara; s,127)

Bu konuşma ebeveyn ile çocukları arasında geçmiyor. Devrim yapmış, gerilla savaşını başarılı sonuca götürmüş iki büyük lider arasında geçiyor.

Hem konuya açıklık getirmek ve hem de Tanya hakkında kısa bir bilgi aktarmak adına, Che' yi takip eden CIA ekibi arasında olduğunu ve sonraları nedamet getirip Küba dostu olduğunu söyleyen Philipe Agee adlı bir CIA ajanının anlatımlarının da yer aldığı Kübalı gazetecilerden

biraz uzunca bir pasajı kısaltarak buraya almak istiyoruz:

“Gerilla Tanya, Laura Bauer adını da kullanıyordu. Fakat asıl adı Haydee Tamara Bunke Bider’ di. Alman bir babanın ve Sovyetlerde doğan ve sonrasında Arjantin’e göçen bir annenin kızı olarak Buenos Aires’te doğmuştu. Devrimden sonra Küba’ya gitmeye ve sosyalist devrime destek sunmaya karar verdi. 1963 te Küba haber alma servisi için kendini yetiştirmek adına hummalı çalışmalara girdi..... Mart Ayı sonlarına doğru Kumandan Ernesto Che Guevara, yerine getireceği gizli görevi kendisine anlattı. Bolivya’ya yerleşmesi zorunluydu. Böylece 1964 Ekim ayı başlarında Tanya La Paz’a geldi. Kendisini Laura Gutierrez Bauer adıyla etnoloji, arkeoloji ve antropoloji uzmanı olarak tanıtıyordu..... Tanya, Titicaca Gölü kıyılarındaki lüks villalarda yüksek sosyetenin eğlencelerine katılıyordu. Buraya silahlı kuvvetlerin üst rütbeli subayları, bakanlar, siyasiler ve hatta devlet başkanı General Barrientos bile katılıyordu. Bir keresinde Barrientos Tanya ile karşılaştı. Aralarında çok neseli sohbetler geçti.” (CIA Che’ye Karşı. Adys Cupull-Froilan Gonzales. Yar Yayınları, s.91-92)

Bolivya’ya varışından iki yıl, katledilişinden üç yıl önce Che’nin Tanya’yı Bolivya’ya saklambaç oynamaya göndermediğini söylemiyorsak eğer, bu ülke ile ilgili planlarının zaten evveliyatından beri kafasında var olduğunu, Bolivya’nın sınır ülkeleri Arjantin ve Peru’nun Bolivya’ dan daha önce Che’nin gündeminde olduğunu ancak Bolivya geçiş noktalarına haiz konumuyla bu olanakları sağlayabileceği kararını zamanı uygundu değildi tartışması bir yana, anlamamakta direnç göstermek, üstelik bunu Fidel’in bir manevrası olarak görmek olay ve kişilerin yüzeysel olarak, tarihselliğinden kopararak değerlendirilmesi olur ki; yanlış sonuçlara varması kaçınılmazdır.

Bolivya seçiminin doğruluğu ve yanlışlığı paradoksal olarak aynı nesnel durumdan köken almaktadır. Fakat kanımızca önemlidir ama belirleyici olan bu değildir. Doğrudur; Bolivya’ da 1952 Devriminde iyi kötü bir toprak ve tarım reformu yapılmıştı. 1960 lı yılların ilk yarısında güçlü madenci hareketinin politik yaşam üzerindeki “olumlu” etkisi Bolivya’yı diğer Latin Amerika ülkelerinin bazılarından ayırıyordu. Köylülük ekip biçtiği ürünü kendisi kullanıyor veya pazarda satabiliyordu. Latifundia sistemi tasfiye edilmişti. Nancahuazu kampının bulunduğu bölgede köyler dağınık, gerillanın dostu ormanlık alan yetersiz ve iletişim koşulları uygun değildi. Dil başlı başına gerillanın en büyük sorunlarından biri olmuştu. “Yabancılar geldi topraklarınızı elinizden alacak” yollu CIA ve ordu kaynaklı propagandalara fazlasıyla itibar eden yerli halk gerillayı

benimsemeyip ordu ile işbirliğini tercih etti ve bu tercihini ne yazık ki Che'nin katledilişi noktasına kadar sürdürdü.

CIA'nın "Ranger" birlikleri, Bolivya ordusunun IV-VII ve VIII. Tümenleri ile yerel güçlerden devşirilen kontra birlikleri olmak üzere kaynakların (Randall, s.45) bire üç bin oranında verdiği güç dengesine, Che'nin, ağır astımının yanında vücuduna musallat olan tropikal hastalığına dayalı olarak fiziksel güç kaybı yaşaması, kuşatılmışlık koşullarında yaşanan açlık ve susuzluk sıkıntısı ve bunun sağlıklı karar almada yarattığı zafiyet, tüm Villa Grande ve hatta Santa Cruz bölgelerindeki sağlık tesisleri ve eczanelerindeki tüm astım ilaçlarının, gerillalar basıp Che'ye ulaştırır gerekçesiyle CIA tarafından toplatılması, kaçıp Bolivya ordusuna teslim olanların verdiği istihbari bilgiler, Moises Guevara isimli diğer bir gerilla liderinin adamlarının kaçıp orduya teslim olmaları ve Che'nin yerini ihbar etmeleri, Ciro Bustos ve Debray olayı ve benzer irili ufaklı birçok neden Che'yi bilinen hazine sona götürmekte ara roller oynamışlardır. Buna rağmen 11 ay boyunca gerillaların birçok noktada sıcak çatışmalara girip ağır kayıplar verdirdikleri de bilinen gerçeklikler arasındadır.

"6 Haziran 1967'de, gerillalar Santa Cruz'dan 20 km kadar uzakta ... Florida bölgesi merkezi Samaipata'ya aldılar... Bu büyük başarıydı. En yakın garnizona takviye birliklerin sevk edildiğinden hemen sonra bunun yapılması oldukça riskli idi. Hızlı bir yayılmadan sonra gerillalar ordu komutanlığının karakolunu ele geçirdi. Askerleri silahsızlandırdı.... Kuzey Amerika gizli servisleri bu eylemin Bolivya ordusu için büyük bir yenilgi olduğunu kabul ettiler... VIII. Tümen askeri şefleri gerillaların sayısını, yenilgiyi perdeleyip makul göstermek için kasıtlı olarak olduğundan fazla gösterdiler." (Adys Cupull-Froilan Gonzales, s.61-62)

Bu ve farklı kaynaklardan gerillaların daha bir çok başarılı eylemini aktarmak mümkün ise de bunun yeterli olacağı düşüncesindeyiz.

Diğer taraftan, Bolivya, Bolivar Ülkesinin orta merkeziydi. Coğrafi açıdan stratejik bir yerde bulunuyordu. Dört ülke ile sınır ve And Dağlarına açılan uygun geçitleri barındırıyordu. Bu bakımdan Che'nin Latin Amerika stratejisine uygun bir coğrafya idi. Güçlü işçi hareketi ve bu hareket üzerinde etkin bir Komünist Partisi ve dağları mesken tutmayı hedefleyen bir gerilla yapılanması zaten vardı. 1962 yılından beri Bolivyalı komünistlerin ve gerilla adaylarının Küba'nın Doğusunda bir kamp-ta eğitilmekte olduğu artık sır değildi. Bolivya Komünist Partisi'nin ve sekreteri Mario Monje'nin gerilla örgütlenmesine açık ve kesin destek sözü gerek Castro ve gerekse Che'yi karar aşamalarında cesaretlendirmişti. Madenci eylemlerinin gerillanın hareket olanaklarını kolaylaştırma-

cak boyutlarda örgütlenmesi, zaten var olan yer altı örgütlenme ağının genişletilmesi ve teknik aparatlarla desteklenmesi bu üçlünün birlikte aldığı kararlar arasındadır.

Devrimleri yaymak şöyle dursun, engellemeye yeminli bir “gizli” güç, SBKP MK dış partiler sorumlusu Ponomariov’ dan (*bu zat aynı zamanda Türkiye Komünist Partisi’nin ocağına incir ağacı dikmek olayından sabıktır.*) Kızıl Sakal’ a, oradan Bolivya da ki tek bağlantı İvan’ a (bu İvan isminin gerçekte kim olduğu, nereden geldiği, nasıl ansızın ortadan kaybolduğu, akıbeti ve gerçek kimliği hakkında hiçbir kaynakta hiçbir bilgi kırıntısına rastlamış değiliz) kadar uzanan hat üzerinden yürüyüp git geller içerisinde açık ve eşi görülmemiş bir ihanet sergileyen Bolivya Komünist Partisi’nin yöneticileri, özellikle sekreteri Mario Monje’ nin yenilginin ana unsuru olarak tarih önünde emperyalizmin değirmenine su taşımak suçuyla lekelenmiş bulunduklarını söylemenin ötesinde kahredici bir neden yoktur.

“*Zaferin bin tane babası vardır ama bozgun öksüzdür.*” Tarihinde ilk kez savaş tazminatı ödemeye mahkum olan ABD de bir Kongre oturumunda, Domuzlar Körfezi bozgunu nedeniyle Kennedy’ ye yapılan hücumlar neticesinde kendisi tarafından söylenen bu sözün bu bağlamda anlamlı olduğunu düşünüyoruz. Che katledildikten üç yıl sonra, Bolivya’da oligarşik diktatörlüğü deviren devrimci hükümette Guevaracı gerilladan, ELN den, üç temsilcinin bulunduğundan da bahsedilmez! Che’ nin “dik kafalı” oluşu ve kibirliliği” allana pullana anlatılır da, Bolivya Komünist Partisi’ nin, özellikle sekreteri Mario Monje’ nin açık ihanetinden pek söz edilmez. Fidel tarafından kesin sorumlu ve suçlu ilan edilen, gerillanın askeri sevk ve idaresinin kendilerine verilmemesi gibi gülünç bir gerekçeyle hareketi baltalayan, düşman karşısında kasten zayıf bırakan Mario Monje’ nin daha sonraki yaşamına Moskova’da devam etmiş olması bazı ipuçlarının varlığına işaret etmesi anlaşılması garip bir başka gerçek ve çözülmemiş bir problem olarak ortada durmaktadır.

Başarı da yenilgi de izafidir. Çoğu kez bir başarısızlık diğer bir başarının yolunu aydınlatır. Yeter ki zamanı ve olanların zaman içerisindeki etkileşimlerini doğru anlayalım doğru değerlendirelim.

Che’ den sonra Bolivya’da yeniden gerilla örgütlenmeleri oldu. Yine yenildiler. 1952 devriminin, Che’ nin, İkinci kuşak ELN gerilla hareketinin, katledilen İnti Peredo’ nun gerilla çekirdeğinin, madenci ayaklanmalarının bugünün Latin Amerika ülkeleri arasında en spesifik olanı, görece en ilerici ve yeniliğe açık ülkesi Bolivya’nın tuttuğu yerde hiç etkisi yok mu dur? Hep söylenir; ‘devrim bir oldu bitti değildir’ diye.

Bolivya’da ortaya koymaya çalıştığımız bu sürekliliğin daha da ileriye taşınmasını, hem Bolivya ve hem de dünyanın tüm ülkeleri için beklemek ancak onun geçmişiyile barışık ve dost olmakla mümkün: Bolivar ile, Che ile, Che’ nin mücadele araç ve anlayışı ile, Tanya ile, kendisini Che’ ye siper eden Willy ve burada isimlerini sayamayacağımız diğerleri ile. Bugün, Morales Hükümeti bakanlarından olan Chato Peredo’ nun, Che’ nin yolundan yürürken düşen ve Che ile birlikte Bolivya’da gerilla hareketi içinde bulunan kardeşleri İnti ve Coco Peredo ile, onların mücadele kararlılığı, cesaret ve devrimci enerjisiyle dost olmakla mümkün.

Kongo, Bolivya olaylarının detayına daha fazla girmeyeceğiz. Her biri ayrı ayrı ele alınması gereken farklı dinamiklerin koşullandırdığı farklı olaylar. Oralarda olup biteni, “gerçekçi ol, imkansız iste” diyen Che ile empati yaparak anlamaya çalışmaktan gayri bir gayret, boşa sarf edilmiş demektir. Savaşanın yenmek kadar yenilme ihtimali de hesaplar içindedir. *“Ama hiç savaşmayan zaten yenilmiş demektir”* diyen Che söz konusu olduğunda, yenilgiyi macera ile karıştırmamak ve ya eşitlememek şartıyla, ne Kongo bir maceradır, ne Bolivya.

Bir savaş bir macera etiketinden kurtaracak yegane şey o savaşın mutlak kazanılması değildir.

Ülkenin somut koşullarına dayanarak yaptığı siyasal ve stratejik çözümlerler ışığında Kongo’yu bir yanlışlık olarak değerlendirdiyse de bunu, bu gün, yenilgiyi hevesle dillendirenlerin anladığı anlamda değil, olanakların ve sosyal koşulların harmanlamasının doğru yapılıp yapılamaması, elle tutulur bir strateji ve bu stratejiye bağlı taktik anlayışın yokluğu, toplumsal yapı ile verilecek savaşın, savaşan öncünün doku uyumsuzluğu, daha da önemlisi; inisiyatif sorunu konusundaki zaaflar anlamında söylemiş olduğunu anlamaktayız.

Bolivya sadece Che’nin kafasında şekillenen bir atak değildi. Daha Kongo planları yapılırken, çok değil, iki yıl içinde Latin Amerika’da, bir çok nedenden dolayı en uygunu Bolivya idi. Bir gerilla hareketi başlatılacağı ve kıta genelinde bu hareketin yaygınlaştırılacağı; Che, Fidel ve “Kızıl Sakal” lakaplı istihbarat şefi Pinerio arasında konuşulup karara bağlanmıştı. Zaten Bolivya Komünist Partisi de bu konuda istekli olduğunu Havana’ya bildirmişti.

Ama ihanet yemin etmez! Bolivya parti sekreteri Mario Monje kendisine verilen görevleri yerine getirmemek bir yana, Bolivya’da Che’yi tehlikeye atacak derecede işler çevirmiş, eldeki sözlü anlatım ve olaylar silsilesine bakılacak olursa, emperyalistlere ajanlık etmiştir. Kalan ömrü-

nü Moskova'da geçirmiş olması ironisinin izahı, en azından bu yazı için mümkün değildir.

Gerçekler çoklukla beter acıtırlar. Ancak gerçeklerin eğilip bükülmeden kendi doğrultularında dikine dikine gitme gibi huyları da vardır. Troçkist idi, Çin yanlısı idi vs tartışmalarına ne kadar açıklık getirir bilinmez ama Bolivya Komünist Partisi sekreteri ve diğer bazı yöneticileri ihanet etmiş iken, başka gruplar, Çin yanlısı ve Zamaro liderliğindeki komünistler, PCP ve Lora başkanlığındaki Troçkist grup gerillalara katılma kararı almalılarının da en azından Che ve onun davası bağlamında bir değeri olmalıdır:

“ Che Temmuz ayı ile ilgili değerlendirmeler yaparken çok soğukkanlıydı. Yalıtılmış olduklarından söz etmeyi ihmal etmedi. Bunu, siyasi bir sorun olarak değil, La Paz-Havana şebekesinin örgütlenişindeki sorun olarak algıladı... Tam bu arada Bolivya'nın üç önemli solcu grubu; PCB, Zamaro grubu ve Troçkist POR gerillaya desteklerini açıklayıp, üyelerinin tek tek gerillaya katılması kararını aldılar.” (TabioII, S.609)

Bu gurupların gerilla gücüne neler kattığı, hatta çokça zararlı olduğu, kısa sürede ordunun eline düşmeleri ve arkasını getiremedikleri yönünde görüşler varsa da, mücadeleyi destekleme adına gösterilen gayret ve irade bir başka not olarak kaydedilmelidir.

Diğer bir acıtan gerçek, Arjantin ERP si ile Troçkistler arasında Che sonrasında yaşanan olumsuzluklardır ki, yazının içinde kısaca değinilmiştir.

Fidel, Bolivya partisini koruma nezaket ve güdüsüyle de olsa, Monje'yi, Bolivya'daki gerilla hareketini sabote etmekle suçlayarak konuya şu cümlelerle belli bir açıklık getirmiştir: *“Monje belli bir sorumluluk taşır. Fakat, tarihsel olarak Komünist Partisinin tamamını suçlamak adaletsizlik olacaktı. Bir kaç komünist Che'ye katıldı... parti liderliğinden önemli bir grup Monje ile ayrı düştü ve Che'ye yardım etmek istedi. Sorumluluk söz konusu olduğunda bu Monje'ye verilmelidir.”* (Mac Laren,s.190)

Mac Laren, ayrıca, bazı kaynaklara dayanarak, Monje'nin CIA ve Bolivya gizli servisine Che'nin nerede olduğuna dair bilgileri sattığını da söyler. (s.191)

Sonuçta, kısa vadedeki kazanımlar çerçevesinde bakıldığında Bolivya'da bir başarıdan söz edilemeyeceği açıktır. Bu öykünün akıbetini, bir hainin ihbarına, Regis Debray veya Ciro Bustos gibi zafiyetlerinin kurbanı olan kişilere bağlayarak açıklamak gibi bir kolaylığın peşinde değiliz. Gerek Kongo ve gerekse Bolivya meselesi, çok yönlü perspektiften bakı-

larak, sosyo-politik bir temele oturan analitik bir çalışma ve çözümlemeyi günümüzde dahi hala beklemektedir.

Bu noktayla alakalı olarak Fidel devamla: *“Che, kendisini yaşama dair hiç bir talebi olmadığı bu devrimin askeri olarak gördü. Che’nin düşüncelerinin Bolivya’daki mücadelenin sonuçları dolayısıyla başarısız olduğunu zannedenler, bu basit iddiayı, Marksizm’in kurucuları da dahil olmak üzere büyük devrimci öncülerin ve düşünürlerin dahi kendi hayatlarını adadıkları uğraşın sonuçlarını göremedikleri ve onların soy-lu çabalarının başarıyla taçlanmasını görmeden öldükleri için başarısız olduklarını söylemekte de kullanırlar.”* (Mc Laren, s.27)

Bolivya olayı ile ilgili nokta konmuş, başka söze hacet kalmamıştır!

Ve Mektup

Bu mektubun yazıldığı koşullar ve yazılmanın gerçek nedeni hakkında bu yazının da söyleyebileceği, bilinenlerin dışında bir şeyi yoktur. Çünkü bu olay iki kişi arasında cereyan etmiştir; Fidel ve Che. Fidel mektubu okudu ama ondan ötesine geçmedi. Anlaşılan o ki; varsa eğer sırlar, Fidel ile birlikte göçmüş olup ebediyen sır olarak kalmaya devam edecektir.

Mektubun içeriğine yönelik bir kuşku yok, biliniyor. Hemen her kay-nakta bu mektubun tam metni var. Yorumlar muhtelif. Sahte güneşle ısı-nan kötü kalplerin kasıtlı olarak köpürttükleri dedikodu kazanının altın-daki ateşi söndürmek için, Aleida’nın, Che’nin eşi, mektubun okunması üzerine yaptığı kısa bir değerlendirmeyi öncelikle aktarmak istiyoruz:

“ Che, Kongo’da artık göğüs göğüse mücadelenin tam ortasında iken onun uluslararası faaliyetleri hakkında mümkün olduğunca uzun bir süre korumuş ve aylarca bir iftira seline kapılmış olan Küba Devrimi, Birinci Merkez Komitenin yasama oturumunda onun mektubunu yayınlama kararı aldı. Çünkü Küba halkına ve dünyaya devrimin en güvenilir ve en efsanevi kahramanlarından bir insanın yokluğu hakkında bir açıklama yapmaktan kaçınmak daha fazla mümkün değildi.” (Che’nin Afrika Günlüğü, Everest Yayınları, Önsöz)

Aleida Marc, Che’ nin birliklerinde savaşmış gözü pek, yetenekli bir gerilla idi. Bu ifadelerinde bir yandan eşi ve yoldaşı Che’ nin pozisyonuna değinirken diğer yandan da devrimin ihtiyaçlarını da göz ardı etmeme gibi bir sorumluluk taşıdığını göstermektedir.

Başka bir kaynak şu bilgiyi vermektedir:

“Muhtelif tarihçiler, savaşının yıllarca çok yakın olduğu devlet ada-

mina hoşça kal dediği bu belgenin Che mücadeleden ölene kadar asla ve kat'a komu oyuna açıklanmadığı konusunda ısrarcıdır.” (Randall; s.91)

Alıntıdaki “açıklanmadığı” kelimesini “açıklanmayacağı” şeklinde anlaşılması gerektiğini düşünüyor, ve bu bağlam içinde söylemek istediklerimizi bu kabule dayanarak söylemek istiyoruz.

İlkin şunu söyleyelim; nereden bakılırsa bakılsın, bu iddia mantıksal açıdan sakattır. Che; her hangi bir mücadelede ölmesi varsayımıyla, halkım dediği Küba halkından, Küba’ da ki idari görevlerinden, komutanlıktan “ayrılacağını” kast etmiş olamaz. Mektubun özüne bakıldığında kastedilen duygusal ayrılık değildir. “Öldükten sonra” okunması gerekirdi temelinde bakıldığında; Che’nin, ölümü üzerine bu tarz bir acıtıcı vedayı Küba halkına reva görmekle esasen paslı kamayı onların yüreklerine sokup kanırtmak anlamı taşıyacağını ve kanatacağı o yüreklerdeki değerinin farkında olmadığı düşünülemez bile. Dolayısıyla mektubun Fidel’in uygun gördüğü koşullarda ve kendisi herhangi bir “gök” ün altında devrim mücadelesindeyken okunması konusunda Küba devrim liderliğinin elini serbest bırakmıştır şeklindeki düşüncenin doğruluğunu kabul etmek durumundayız.

Fidel mektubu okuduğunda on binlerce insan gözyaşlarına boğuldu. Bu, Fidel için de kolay bir şey olmasa gerek. ABD’nin hemen burnunun ucunda, kısıtlı olanaklarla sosyalist bir toplum yaratma savaşında, şantaj, baskı, fiili işgal tehditleri arasında, dedikodu ve hepsinden önemlisi; Küba halkının, kahramanlarının akıbetini öğrenme yönündeki basınç ve isteğinin arttığı koşullarda, zamanlamanın sorunlu olduğu biçimindeki eleştirileri tam anlamıyla haklı çıkarmaz. Fidel mektubu okumuştur ama Che’yi kendisinden üstün bir devrimci olarak övmekten de geri durmamıştır.

Ayrıca Che, anne ve babasına yazdığı mektup hakkında “Afrika Günlüğü”nde şöyle diyor; “.. Havana’dayken ona (annesine) ve babama yazdığım veda mektubunu alamamıştı. Çünkü mektup kendisine ancak Ekim’de, ayrılışım açıklandıktan sonar verilecekti.” (Che’nin Afrika Günlüğü,s.25)

Che, ölümü nedeniyle annesine ulaşamayan mektubunu kastetmektedir. Anlaşılacağı gibi; “ayrılışım açıklandıktan sonra” diyor. Küba’dan ayrıldıktan ve varacağı yere sorunsuz vardığı kesinleştikten sonra “ayrıldığı” açıklanacaktı. Ayrıldığı açıklandıktan sonra da; annesine, babasına ve çocuklarına yazdığı mektuplar verilecekti diye düşünmek gerek. Demek ki Che, Küba’dan ayrılacaktı! Kararlaştırılan buydu ve Che bu

kararın alınmasının öznelere birisidir. Diğerleri Fidel dir.

Şimdi şu soru sorulabilir: Che'nin Küba'dan ayrıldığı ne vasıtayla açıklanacaktı ve bu ayrılma, yani annesine yazdığı mektupta kastettiği anlamında, ne anlama geliyordu? Geçici mi, yoksa Che' nin tabirleriyle *“tüm görevlerinden ve halkı saydığı Küba halkı ve vatandaşlığından mı”*? İkinci olasılığın, mektuptaki ifadelerden olasılık olmaktan çıkıp gerçeklik boyutuna ulaştığı nettir. O halde geçici bir “ayrılık” değildir ailesine yazdığı mektupta anlatmak istediği. Bildiğimiz ve hemen herkesin hem fikir olduğu Küba ile ilgili tüm vatandaşlık bağlarından ayrılıktır. Duygusal boyutu ise tartışma dışıdır.

Mektup 3 Ekim'de okundu. Hem zaten Che de *“Ekim”* demektedir. Okunmasındaki öncelik sonralık izafî bir durumdur. Che; *“..Ekim'de, ayrılışım açıklandıktan sonra”* demektedir. Bu noktada önemsenmesi gereken, bir dizi spekülasyondan ibaret olan mektubun okunup okunmaması veya okunma zamanı değil, Che'ye bu mektubu yazdıran koşulların ne olduğudur. Onun ideallerine ne denli bağlı olduğu ve ne olursa olsun, onu bu yoldan hiç bir kuvvetin alamayacağına dair gösterdiği devrimci iradedir. Gerisi bu gerçekliğin yanında anlamsızdır.

Karşı Devrim cephesinin, emperyalist ajanların ve hatta SSCB ve Çin'de köpürtülen gündemin kirli ortamında, “Che nerede” sorusundan başka sorunun sorulamaz olduğu o durumda Küba'nın başka ülkelerin özgürlük mücadelelerini açıkça desteklemeye devam ettiğini, Che' nin mücadele birliğinin başında, cephede savaştığını söylemek olağanüstü derecede imkansız görünüyordu Küba ve devrim liderliği için. Komünist Parti MK Politbürosunun daha ilk oturumunda, binlerce kişinin, Küba halkının ve tüm dikkatlerini Küba'ya ve özel olarak Che'ye çevirmiş bulunan dünya kamuoyu karşısında Comandante Che' nin sandalyesinin boş olması nasıl açıklanabilecekti?

Fidel'in Che ile alakalı ne temelde olursa olsun yatıştırıcı olması bakımından yapacağı bir konuşma var olan basıncı azaltmaya yetmezdi. En akla yatkın olanı da mektup tu. Muhtemelen iki lider arasında, en uygun görülen zamanda okunması kaydıyla böyle bir karara varılmıştır. Kuvvetle muhtemel bu “en uygun zaman” saptamasının yapılmasını da Fidel'e bırakmıştır. Fidel'in liderliğine olan güven ve sadakati bu şekilde davranmış olduğu olasılığını kuvvetlendirmektedir.

Bırakalım dış faktörleri, Aleida'nın da söylediği gibi; *“Küba halkının Che'yi araması karşısında, yönetimin daha uzun süre suskun kalması pek de mümkün gözüküyordu”* şeklindeki izahatı meselenin üzerine, anla-

mak isteyenler için, yeterince projeksiyon yapmaktadır.

Günlüklerden anlaşıldığı kadarıyla mektubun okunması Che'yi üzmüştür. Komuta ettiği Kübalı savaşçıların Che'ye yaklaşımından Kongolu isyancı liderlere kadar Che'nin otorite ve temsil sınırlarının sorgulanabileceği ve hatta zaman zaman sorgulandığı doğrudur. Ancak Che, gerek Fidel, gerekse Küba halkı ve devrimiyle olan devrimci ve duygusal bağlarını asla sorgulamamıştır. Kongo ve Bolivya hareketlerinin birlikte planlanması ve yürütülmesi, bu konudaki şüphe ve tartışmaları ciddiye almamak için yeterli derecede kanıt teşkil eder.

Kaldı ki; Fidel'in, Ramon diye hitap edip Leche diye imzaladığı ve Che'yi Küba'ya dönmeye ikna etmeye çalıştığı uzunca bir mektubu da vardır. (Afrika Günlüğü. s.134-135) Ayrıca; Doğan Kitapçılık'tan çıkan ve Ignacio Ramonet'in Fidel Castro adıyla kitaplaştırılan röportajlarının birinde Che'ye mektup yazdığını, onu Küba'ya çağırdığını ve ısrarla birlikte devrim planları yapmak için ikna etmeye çalıştığını uzun uzun anlatır.

Bütün bu yazılanlar, karartmalar bir tarafa, Che'nin, mektup açıklanmasa bile ve ondan alınan yaşamını devam ettireceği her hangi bir aşamasında yazdığı bu mektubu yok sayıp “dönermiydi?” sorusunu da sormak gerekir bu arada.

Mektubun okunuşu ile Che'nin katledilişine kadar geçen sürede ve katledilişinden sonra da devrim düşmanları ve onların tuzaklarına düşen barikatın bu tarafından kimi unsurlar, Che ile Fidel arasındaki görüş ayrılıkları üzerinden yığınla senaryo ürettiler.

İki dost ve bu iki devrimci, iki yoldaş arasında görüş ayrılıkları olmasından daha doğal bir şey olamazdı. Che'nin daha Meksika'da, Fidel'e Küba'nın kurtuluşundan sonra kendisinden ayrılacağını söylemişti. Ama Fidel'in, daha devrimini yeni yapmış, düşmanları pusuda, burnunun dibinde Amerika olan o fakir adayı lidersiz, iktidarsız, sonu belirsiz bir sürece sokup gitmesi düşünülebilir miydi?

Che, 1962 yılında Latin Amerika devrimlerinin taktik ve stratejisi üzerine yazdığı bir denemede şunları söylemektedir: “..*iktidar devrimci güçlerin, sine qua non stratejik amacıdır ve her şey bu büyük yönergeye bağlı olmalıdır.*” (Che Guevara Burada, Everest Yayınevi s.390)

Bağlantılı olarak, bu tarz propagandalarla, sürekli Fidel'i iktidar bağımlısı ve sanki Che'nin vebadan kaçır gibi iktidardan kaçtığı biçiminde Che üzerinden Castro olumsuzlaması yapılırken, aynı zamanda Che'yi bir maceracı, bir gerilla militanı konumuyla sınırlandırılıp gerçek kimli-

ğinden ve tarihselliğinden izole edilmek istenmesi tehlikesine de parmak basmak istiyoruz.

Bu yazı; ‘neden çubuk bu iki lider aralarında bir görev taksimi yapılmış olduğu yönüne bükülmez’ sorusunu sorduktan sonra, sürekli öküz altında buzağı arama hastalığına tutuluş olanlarla, yakın temas halindekilerin enfekte olmasının kaçınılmaz olduğunu ve ne yazık ki bunu “sol” adına yapanların da bulunduğu gerçeğinin de altını çizmek istemektedir.

Diğer yanıyla bakıldığında; gerek Kongo’ da, gerek Bolivya’ da ve gerekse Latin Amerika’nın diğer ülkelerindeki gerilla yapılanmalarında Fidel daima baş öznelere olmuş ve önünü arkasını çok da hesap etmeden katkısını sunmuştur. Nikaragua’dan Mozambik’e, Gine Bissau’ dan Angola’ya, Cezayir’ e ve daha bir çok ülkedeki kurtuluş hareketleri için enternasyonalist görevlerinden geri durmamıştır. Nerede özgürlükler adına, sosyalizm adına, emperyalist canavara karşı bir kapsül patlasa Fidel liderliğindeki Küba oraya cephaneye yığılmıştır. Nerede devrimci bir cephe kurulmuşsa Kübalı askerler o cephenin hep önünde olmuştur. Che’ de bunları istedi ve isterdi. Dolayısıyla yoldaşı Fidel’in son anına kadar güçlü desteğinden şüphe etmemiş olduğundan şüphe etmiyoruz.

Sadece, tarihin geçmişinde kalan bir büyük insanı değil; günümüz çorak toplumunun, her anlamda kuşatılmış gençliğinin yolunu aydınlatan, isyanın en haklı, en derin ve en üretkar, sevginin en katışıksız, aşkın en püriten, sınırsız bir cesaret ve olağanüstü işlek bir zekanın yoğunlaşmasıyla çelikleşen devrimci iradenin en kararlı, yedi iklim dört köşede yankılanmaya devam eden özgürlük şarkılarının en coşkulu, umudun en dövüşken seviyede bütünleştiği, Santa Clara’dan Ant Dağları’na atlayacakmış gibi hamleye hazır, elli yıl önce CIA ajanları ve tescilli faşist Lyon Kasabı Klaus Barbie’nin öğrencisi Berrientos’un paralı askerlerince katledilen ama, sıkılan her kurşunda daha da büyüyen, kapitalizme diz çöktürmeye yeminli, tüm zamanların en yürekli devrimcisini, yaşamın pratiği ile doğrulanmış düşünce ve eylemleri ile birlikte anmak için; daha gerçekçi ve daha bütünsel olanlarını bekleme hakkımızı saklı tutarak ve bu yazıyı yazarken bağlı olduğumuz kaynaklardaki olması muhtemel hataları aynen tekrar ettiğimizin kaçınılmazlığının da farkında olarak kaleme aldık.

Che, kusursuz bir insan değildi. Kim kusursuz ki? Fakat bugünün görevi; onun hataları üzerinden yürümek değil, komünist ahlakla çerçevenilmiş bir yaklaşımla, o hataların dürüst bir şekilde farkında olunması ve bu farkındalığın, Che’nin başarılarının değerini günümüzde daha da arttırdığını görerek mevzi tutulmasıdır. Bahsettiğimiz; üç kıtada emper-

yalizme karşı savaşıyan gerilla müfrezeleri kumandanı Ernesto Che Guevara dır. Onun deneyimleri onun ayak izlerini takip edenler için bulunmaz zenginliktedir. Pratiğinin sorgulanması ancak benzer bir pratik yaratmak veya hali hazırda yaratılmış benzer bir pratiğin içinde olmakla mümkündür. O da; ders çıkaranların arasında olmak kaydıyla!

CIA Kaynaklı Çarpıtmalar

Katiller, Che'nin silahının susmasından bir gün sonra, korkudan tir tir titreyerek, 9 Ekim 1967 de, La Higuera'da, bir okul odasında, yaralı olduğu halde, Che'nin; "ateş edin korkaklar, sadece bir insan öldürüyorsunuz!" naraları arasında silahlarını üzerine boşalttılar. Korkularını bir türlü üzerinden atamayan caniler ölü bedenine de ateş ettiler. Parmaklarını kesip Fidel'e gönderdiler. Korku o derecede idi ki; yıllarca mezarını gizlediler.

ABD ve Bolivya makamlarının kirli propagandası henüz bitmemiştir. CIA, Tanya'nın çift taraflı çalışan Federal Almanya ajanı olduğu imasından tutun da, Fidel'in kasıtlı olarak Che'yi "koşulların uygun olmadığı" Bolivya'ya gönderip ondan kurtulmak istediğine kadar yığınla uydurma haberle kirlenme politikasına uzunca bir süre devam etti. CIA ajanlarının Federal Almanya'da, Che'nin Bolivya hareketini, buna bağlı olarak Tanya'yı karalamak ve daha birçok başka konuyu içine alan uydurma bir makale yayınlattırıp bunu Bolivyalı yetkililere açıkladığında Bolivyalı yetkilinin ; "bu fantastik öykülere Bolivyalıların inanacağını sanmayın" demesi üzerine CIA ajanı şu cevabı vermiştir:

"Bolivyalıların ne önemi var; hepsi kara cahil zaten, okuma yazma bilmezler. Bunlar Avrupalılarla Kuzey Amerikalıları ilgilendiren şeyler. Orada insanların yüzde biri inanır bu masallara. Bu da bir yüzde birlik kesimin daha inanmasını sağlar. Üçüncü yüzde birlik bir kitleyi de biz ikna ederiz. Ötekiler varsın kuşku duysun. Gerillaları maceracı, Tanya'yı adi bir kadın yapıp çıkardık mı başarıya ulaştık demektir." (Cupull-Gonzales; s.169-170)

Bir halkın aşağılanması yanısıra bildik bir yöntemin tarih boyunca yapılan uygulamalarında ne kadar aşağılık boyutlara indirgendiği gerçeği bir kez daha öne çıkmaktadır. Aynı uydurma makalede güya Che'nin; bütün Bolivyalı komünistlerin hain olduğunu, köylülerin ihanet ettiğini, Bolivya seçiminin kendi kararı olmadığını, başkaları karar verip onu buralara sürüklediğini ve daha buna benzer ipe sapa gelmez aşağılık, kirli iddialar yer almaktaydı.

Bu karartma çabaları esnasında bir şey öne çıkmaktadır ki gerçekten aşâğılık ve mide bulandırıcı olmasının ötesinde asla ve kata inandırıcılık adına dirhem değeri ihtiva etmemektedir. Sözde Che; “..yenildim, her şey bitti, devrim asla gerçekleşmez. Ben Che Guevarayım. Dirim ölümden daha çok işinize yarar” demiş! Külliye yalandır! Keza, Anderson’un aktardığı; güya Felix Gonzales Che’ye askeri esir muamelesi yaptığı şeklindeki iddia külliye yalandır!

Bu kampanyalar o kadar yaygınlaştırılıp çeşitlendirilmiş ki, Che’nin Bolivya Günlüğü bile hırpalanmış, bir takım ekleme çıkarmalar yapılmıştı. Neyse ki bu ekleme çıkarma çalışmaları yapıldururken, Küba tarafından gerçekleştirilen bir dizi sofistike eylem içerisinde bizce çok önemli yer tutan bir operasyonla daha evvelinden negatifleri Bolivya İç İşleri Bakanı Arguedas tarafından Küba’ya ulaştırılan ‘günlük’ Havana’da basıma verilmişti bile.

Bu tür kötü niyetli kampanyaların sadece kendi üretimleri olan yalan dolandan beslendiğini düşünmek yanıltıcı olabilir. Bu merkeze akan ana arterlerden bir tanesi de, belki en önemlisi, Sierra Maestra’dan Kongo’ya oradan Bolivya’ya kadar, savaşta ve barış anında daima Che’nin yanında duran, okuma yazmayı Che’den öğrenip daha sonra Havana’da üniversiteyi bitiren gerilla Benigno’nun, esas adıyla Dariel Alarcon Ramirez’in eleştirinin ötesinde kararmış bir kalbin anlatımlarıdır ki, onun dillere destan mücadele ve kuşatmayı yarıp Küba’ya kadar ulaşma serüveni düşünlüğünde, süt kazanına düşen böcek etkisi yaratmıştır.

Kuşatmayı yarıp ölümün kıyısından dönen beş gerilladan biri de bilindiği gibi Benigno’dur. Uzun uğraş ve tehlikeleri atlatarak, aç susuz bin üç yüz kilometre yürüyüşleri arkada bırakarak, bir deri bir kemik Küba’ya ulaşmayı başarmış ve diğer beş yoldaşıyla birlikte kahraman olarak karşılanmışlardır. Kendisine Angola ve diğer ülkelere (Dominik, Uruguay, Guatemala, Nikaragua) gönderilecek gerillaları yetiştirmek üzere Pınar De Rio’da bir eğitim kampının sorumluluğu verildi. Birçok tehlikeli yurtdışı görev ve operasyonları başarıyla tamamladı.

Fakat Benigno işlerin iyi gittiği bir anda devrim liderliğinin, özellikle istihbaratın başı Manuel Pinerio’nun kendisini ciddiye almadıkları vehmine kapılarak yüreğini kararttı ve Küba’dan kaçarak Batıya yerleşti. Başta, kendilerini Troçkist olarak adlandıran yapılar, daha sonra ve daha da kötüsü, Küba düşmanları bu fırsatı kaçırmadılar. Benigno belgesellerde konuşturuldu, konferanslara katıldı ve sonunda hatıralarını yayınladı. Bunların tümünde ana tema; Fidel’in Che’yi kasıtlı olarak Bolivya’ya gönderdiği, yalnız bıraktığı ve böylece katledilişine dolaylı olarak katkı

sağladığı tespiti üzerindir. Camillo'nun düşürülen uçağı üzerine devrim liderliğine yönelik ithamların şeceresi yine Benigno'ya uzanmaktadır.

Benigno'nun kitabı elimizde yok. Basında çıkan ve doğrulukları konusunda emin olmadığımız kitaptaki bilgilere ait bazı detaylar varsa da güvenilirlikleri konusunda kuşkulu olduğundan burada kullanılmasını doğru bulmadık.

Benigno'nun en sivri iddiası Tanya üzerinedir. Kitabında, Tanya'nın kasıtlı olarak içinde Castro'nun konuşmalarının da bulunduğu bir teyp kasetini Havana'nın talimatıyla arabasının koltuğunda unuttuğu, bunun Bolivya polisine eline geçtiği ve operasyonun ana kritik kavşağını bu olayın oluşturduğu biçiminde saptırmaya yönelik, manipölasyona açık bir değerlendirmesi var.

İddianın doğru olup olmaması bir yana, bilinen birçok ana ve tali nedenin yenilgiye giden yolu açmış olduğunu düşünmenin dışında mantıklı bir çıkış noktası yoktur. Olayları diğer bağlantılarından yalıtarak ayırmakla yapılacak bir değerlendirme yanlış sonuçlara gebedir. Diğer taraftan daha 1964 yılından bu yana Tanya Che'nin yoldaşı ve güvenilir sırdaşıdır ki kendisini iki yıl öncesinden Bolivya'ya göndermiştir.

Yalnız, Benigno kadar olmasa da, Castro'yu eleştiri odağının merkezinde görmek isteyen ve bunu da zaten kitabında kendince detaylandıran bir yazar olan M Randall konuya ilişkin şu değerlendirmeyi yapıyor:

“..Benigno bence hatalı bir biçimde tekil olaylardan yola çıkarak genelleme yapıyor. Eldeki bulgularsa durumun tam tersi olduğunu gösteriyor. Her durum için kapsamlı araştırma yapmadan....yıllar boyunca gerilla ile sohbet edip bir çoğu ile söyleşiler yaptıktan sonra Benigno'nun bu hareketleri Küba'nın kasten başarısızlığa sürüklendiği iddiasını kabul etmek mümkün değildir.” (Randall s.42)

Bu karalama kampanyalarında anlaşılmayacak veya bizleri şaşırtan herhangi bir enteresanlık yoktur. Dün de böyleydi, bugün de böyle ve yarın da güçlü oldukları müddetçe böyle olacaktır. Bize düşen bunları, patentini ihmal etmeden takip etmek ve tuzağa düşmemektir. Örnek olsun; Bolivya'yı bir macera görerek, veya tersinden bakarak, Che'nin Bolivya'ya “itildiğini” düşünerek veya Sovyetlerin baskısı sonucu Fidel'in Che'yi terk ettiği yalanına inanıp bu yalanın etki alanının genişlemesine katkı sağlayarak oluşturulacak her bakış açısı bu tuzağa düşmüş demektir.

Bu tür dedikodulara verilebilecek en iyi cevabı yine Che ailesinin bir bireyi vermektedir. Bir devrimci olarak, abisinin bir takipçisi ve onun fikirlerine olan yakınlık ve hayranlığını saklamayan bir yoldaşı olarak

ve bir kardeş olarak bu konuda en itibar edilecek onun değerlendirmeleri olmalıdır.

Yıllarca Arjantin diktatörlüğünün cezaevlerinde yatan, abisi Che' nin izinden ve hatırasından hiç ayrılmadığını söyleyen, Küba ve Fidel ile devrimci bağlar dışında hiçbir hukuki bağı olmayan küçük kardeş bu konuda şunları söylemektedir:

“Fidel Che’yi yüzüstü bırakarak ona ihanet etmiş miydi? Konuşmalarında Sovyetleri eleştirmeye başlayan Ernesto’yu onları memnun etmek için mi başka ülkelere savaşmaya gönderdi? Bunların hiç biri doğru değil. Fidel ve Che kapitalizmin ve alter egosu emperyalizmin toplumları sürüklediği sefaleti bitirmek için gerekli olan bir devrim ve dünya görüşünü paylaşıyorlardı. Fidel Küba’da kalmak zorundaydı ve Che de bağımsızlık, eşitlik ve sosyalist ideallerin tohumlarını gönlünce başka diyarlara ekmek istiyordu. Küba’yı kendi isteğiyle terk etti. Mektup ve yazıları bunu açıkça ortaya koyuyor.” (J M Guevara; s.198)

Nokta, küçük kardeş ve yoldaşı tarafından konmuştur.

Bu cümleden hareketle şunları söylüyoruz:

Bir; Bolivya asla bir macera değildi. Sonraki yaşananlar bunun böyle olmadığını kanıtlamıştır.

İki; Bolivya kararı Che'nin Fidel'i uzun tartışmalar ve karşı çıkmalardan sonra ikna etmesi neticesinde alınmıştır. Fidel'i ikna konuşmaları belgelenmiştir.

Üç; İki şeyi birbirine karıştırmamak gerekir: Sovyetlerin tutumu ve Fidel'in durumu. Sovyetlerin baskı yaptığına dair belge yok. Ancak bu baskının olabileceğini mantıksal olarak tahmin etmek zor değildir. Hatta Che'yi gözden çıkardıklarını da. Ancak buna rağmen Fidel; dostunu, yoldaşını daima ve sonuna kadar desteklemiştir. Yapabileceği tüm manevrayı ustalıkla yaparak son ana kadar Fidel Che'nin hep yanında olmuştur. Hiçbir gerekçeyle bu gerçek yok sayılmamalıdır.

J M Guevara'nın; *“elimde kanıt yok ama bazı KGB ajanlarının Che'yi Bolivya’da ortadan kaldırmak için CIA ile işbirliği yaptığından şüpheleniyorum.”* s.120) şeklindeki kuşkusunu da önem ve ihtiyatla not ediyoruz. Nerede olursa olsun istihbarat örgütlerinin yapıları ve görevleri kapsamında düşünüldüğünde elemanlarının ne zaman ne yapacağı, hangi kritik konuda bireysel istikbalini düşüneceğini kestirmek zordur. Kötü bir sonla katledilen Tanya'nın bu türün içinde olmadığını düşünüyoruz.

Dört; Bolivya Komünist Partisi'nin, önceden kendilerine verilen görevleri yerine getirmedeki önce isteksizliği ve sonradan da tamamen geri

çekilmesi en azından karar mekanizmalarında olanların ihanetine delalet eder.

Beş; değişen dünyanın değişen koşullarında, Che'nin "yeni insan" tanımının, yola koyulacaklar için komünist ahlakın manifestosu olarak alınması gerektiği noktasının altı çizilmelidir diyoruz.

Altı; Che Guevara' yı sadece iyi bir gerilla komutanı, gözü pek bir savaşçı olarak düşünmek, onun mitleştirilip ikon haline sokulması girişimlerinden çok farklı sonuçlar doğurmamaktadır. Daha da ötesi; onun aynı zamanda bir düşünür, bir fikir adamı olduğu, çağın en önemli Marksistlerinden biri olduğu gerçeği soğurulmak istenmektedir. Bu yazıda, bu meseleye yapmaya çalıştığımız vurguya ek olarak Fidel'in 1987 yılında, Sovyetlerin Havana Elçisi Yankov' a şu tavsiyesini bu gerçekliği aydınlatıcı bir uyarı olarak değerlendiriyoruz:

"Che'nin düşüncelerini okuyarak biraz zaman geçirmenin sizin için hiç fena olmayacağını düşünüyorum. Burada, Latin Amerika'da da düşüncülerimizin olduğunu görürsünüz." (J M Guevara;s.198)

Che, eksikleri ve fazlalarıyla çağımızı anlayabilen ve geleceği önceden görebilen bir Marksist idi.

Sonra Neler Oldu?

Katillerden bir kısmının CIA'nın delil karartma operasyonlarında ortadan kaldırıldığı biliniyor. Ancak bir kısmının ELN, başka bir kısmının Arjantin ERP'si ve Fransa'da ki Guevaracı örgütler tarafından öldürülmesi, bir dönem için söylersek; atlanmayacak bir gerçeklik olan Latin Amerika ülkelerindeki özgürlük/kurtuluş mücadelelerinin aldığı ivme en azından Che'nin silahının "elden ele geçtiği" gerçeğinin ve ölüme meydan okuduğu o meşhur söyleminin, üç kıta mesajının boş bir ajitasyon olmadığını kanıtlamaktadır.

Sabırsız bir ruh ve soğuk bir akıllı birleştirmeyi ustalıkla beceren bir oğlun ardından yanan baba Guevara; *"yeterli derecede sağlıklı olabilseydim oğlumun silahını alarak dağa çıkardım"* dedi.

O çıkmadı, çıkamazdı.

Çıkanlar biliniyor. Onlardan sadece bir tanesine, Che'nin gerilla birliğinde olup daha sonra ELN olarak ikinci faz gerilla mücadelesini ateşleyen İnti Peredo'ya, yukarıda Bolivya kurtuluş mücadelesindeki süreklilik bağlamında belirleyici olan bu gerillaya ayrı bir parantez açmadan bu yazı eksik kalır düşüncesindeyiz.

Bilindiği gibi İnti Peredo, Quebrada del Yuro kuşatmasını yarıp kurulabilen beş gerilladan biriydi. Diğer yoldaşlarıyla birlikte insan üstü bir gayretle, yaralı oldukları halde aylarca yürüyerek Allende' nin desteğiyle Küba'ya döndü. Durmadı, tekrar ülkesine gitti. Che'nin yolundan yürüdü, ikinci aşama gerilla mücadelesi başlarında katledildi.

Peredo kardeşlerin, İnti, Coco, Osvaldo, Chato Peredo, Bolivya özgürlük mücadeleleri tarihinde ayrı bir yeri var. Yukarıda kısaca değindik. İçlerinden bir tanesi daha sonra bakanlık yapacak kadar siyasal mücadelenin içinde oldular.

19 Temmuz 1969 da İnti Peredo, “dağlara döneceğiz” mesajını yayınladı. Bu mesajda; Che ve onunla birlikte savaşan gerillaların kızıl kanları Bolivya bozkırlarında özgürlük mücadelesinin tohumlarını yeşertecek deniliyordu. 20 Temmuzda Osvaldo Peredo liderliğinde bir gerilla birliği Teoponte Dağları'na çıktılar. CIA yine devredeydi. Amerika'nın Yeşil berelileri ve Bolivya ordusu uzun süren bir kuşatma hareketından sonra napalm bombalarıyla ormanı ateşe verip gerilla birliğini yok ettiler.

Bildiği dağlara dönmek üzere La Paz' a geçen İnti, kaldığı evde kuşatıldı. Saatlerce tek başına karşı koydu ancak pencereden içeriye atılan bir bomba sonucu ağır yaralı olarak yakalandı. Sorgu sırasında kolları bacakları kırıldı. Kafatasını, dipçikle vurarak parçaladılar yine ölmedi. İşkencecileri deliye döndüren, doktor gerilla komutanının öğrencisi İnti Peredo, bir başka doktor(!)un damarına zerk ettiği zehirle ancak öldürülebildi.

Görüldüğü üzere burjuvazinin kuralı değişmiyor! Dolayısıyla onunla mücadelenin de!

Bu büyük devrimci de yabancısı olmadığımız yöntemlerle katledildi.

Ne dersek diyelim, olaylar üzerindeki karartmanın varlığı, odaktan uzak kalarak anlamaya çalışmak, çarpıtma ve kasıtlı propagandalar ister istemez bu konudaki değerlendirmeleri etkileyecektir.

Biz bu yazıyla bir Che güzellemesi yapma niyetinde olmadığımızı yukarıda söylemiştik. Olmamaya çalıştık. Ancak Che resmini bir bütün olarak görme ve anlama gibi bir sorumluluğumuzun olduğunun da bilincindeyiz. Che'nin doğrularının olduğu kadar yanlışlarının da farkındayız. Yine de demek istiyoruz ki; doğrularının yanında yanlışlarının esamisi okunmaz ve bu yazı da zaten bu tür bir karşılaştırmayı hedeflememiştir.

Örnek bir insan, örnek bir devrimci, enternasyonalist bir eylem adamı ve bir teorisyen elli bir yıl önce katledildi.

O dünyasız kaldı ama dünya onsuz değil. O her yerde. Sözde, eylem-

de.

ABD dahil, dünyanın bir çok ülkesinde bu insanlık dışı vahşet, CIA tarafından işlenen bu cinayet lanetlendi.

Washington’da elli bin genç saygı duruşunda bulunarak Che’nin katledilişini protesto etti. Bu gösteride bir şarkıcı, plağını, Bolivya halkının devrimci savaşında yer aldığı için öldürülen Che Guevara’ya adadığını anons edince yer yerinden oynadı.

Keza New York’ta binlerce öğrenci sokaklara döküldü.

“Şanlı gerilla savaşçısı, cesur insan Che öldürüldü” diye yazdı News Day.

“Latin Amerika’da devrimci mücadelelerin sonu olmayacak Che’nin öldürülmesi” diyordu The New York Times.

Bayrağı Nikaragua aldı. Sandinistlerin devrimlerini koruyamamış olmalarının dinamikleri farklıdır. Aldatıcı olmasın!

Tüm Latin Amerika ülkeleri savaşçı gerilla müfrezeleri komutanı, komutanları Che için saygı atışı yaptılar.

Yoksul Afrika’da; Kongo, Gine, Gine Bissau, Cezayir, Zimbabve, Angola, Tanzania, Mozambik, Uganda ve daha onlarca ülkede Che’nin katledilişini kınamak için yığinsal gösteriler yapıldı. Savaşçılar silahlarını Che anısına ateşlediler.

Katillerin ülkesinde bile protestolar yığinsal boyut kazanmışken Moskova’da, sanki şüphelerin doğrulanması istenircesine, Patric Lumumba Enstitüsü’nde bir kaç yabancı uyruklu öğrencinin düzenledikleri anma toplantısında hıçkırıklarını yutarak yemin tazelemeleri dışında bilebildiğimiz kadarıyla resmi ya da bağımsız bir kaynaktan herhangi bir protesto duyulmuş değildir.

Belki en anlaşılmaz olan en acı olandır da!..

Yirmi sekiz Kanunisani de üç maymunu oynayan pragmatistler bir kez daha olup biteni, etekleri zil çalarak anahtar deliğinden izleyerek bunu kanıtlamış oldular bir bakıma.

Buradan bakıyoruz insana, dünyaya ve sana Comandante!

Hasta la Victoria Siempre!

**Ülkeleri, Kadın Hakları
ve Daha İyi Bir Dünya İçin Savaşan**

Dört Kübalı Kadın Devrimci

CELIA SANCHEZ

Celia Sánchez (1920 - 1980), Liberal Ortodoks Parti'ye bağlı bir doktor olan babası tarafından siyasete dahil oldu. Babasının asistanı olarak çalışan Celia, aşırı yoksulluğun hastalar üzerindeki etkilerini gördü.

Celia, kendi başına yetiştirmekte olduğu bir kız çocuğu olan 10 yaşındaki Maria Ochoa'nın cesedini üst düzey bir kumarhanenin bodrum katında bulunduğunda, ilk kadın gerilla oldu. Maria, Küba'nın çocuk seks kölesi endüstrisinin birçok kurbanından biri olmuş, gece için genç bir kız isteyen zengin bir Kuzey Amerikalı kumarbaz tarafından "kullanılmış ve atılmıştı".

Celia Sánchez, Oriente eyaletindeki 26 Temmuz Hareketi'nin kurucusu ve lideriydi ve Fidel Castro'nun fikirlerinin yayılmasından sorumluydu.

Castro'nun 26 Temmuz 1953'te başarısızlığa uğradığı Moncada Kışlası saldırısını duyduğunda, Sierra Maestra dağlarında Batista'ya karşı isyan çıkarmak için köylüleri örgütlemeye ve eğitmeye başladı. Fidel

Meksika’da hapiste iken devrimi devam ettirdi ve Aralık 1956’da, Granma teknesinin Küba’daki talihsiz çıkartmasından sonra Castro’yu kurtaran, onun köylülerden oluşan yapılanmasının gizli ağıydı.

1957’de Castro’yla tanıştıktan sonra, ölümüne kadar onun vazgeçilmez yardımcısı oldu. 1958’de, Fidel’i, devrimci savaşta yer alan ilk kadın savaş birliği olan Las Marianas’ı oluşturmaya ikna etti ve bunu izleyen yıllarda, Küba toplumundaki kadınların devrimci dönüşümü için gerekli hazırlıkları yaptı.

Sierra Maestra’da geçirdiği süre boyunca devrim sırasında kullanılan evrakları muhafaza etti ve daha sonra Havana Devrimi’nin tarihsel arşivini kurdu. Ocak 1959’da, devrimin zaferinden sonra Celia, Başkomutan Fidel Castro’nun sekreteri olarak atandı ve 1980’de ölümüne kadar birçok önemli görevde bulundu.

VILMA ESPIN

Vilma Espín (1930 - 2007) Santiago’da yaşayan zengin bir aileden geliyordu. Küba’da kimya mühendisliği tahsili yapan ilk kadınlardan biriydi. Ayrıca ABD’de Massachusetts Institute of Technology’de yüksek lisans eğitimi aldı. Bir öğrenci aktivist olarak 1956’da Küba’ya döndüğünde devrime daha fazla katıldı. 26 Temmuz Hareketi’nin yerel bir örgütçüsü oldu ve Granma teknesinde Küba’ya dönen Fidel Castro ve devrimcilere Sierra Maestra dağlarında yardım etti.

Vilma, ABD hükümetinin herhangi bir müdahalesini önlemek için çalışan en önemli devrimcilerden biriydi. 1957’de CIA’dan General Lyman Kirkpatrick’i Fidel Castro, kardeşi Raul Castro ve Che Guevara’nın komünizmle bağları olmadığına ikna etti.

Küba Devrimi’nin zaferinden sonra, 1960’da Küba Kadınlar Federasyonu’nun Kurucu Başkanı oldu, 47 yıl boyunca görevde kaldı ve kadın hakları mücadelesinde uluslararası bir figür haline geldi. Aileyi yeniden yapılandırmayı, cinsiyet ayrımcılığını ortadan kaldırmayı ve evdeki kadınların tam eşitliğini sağlamayı amaçlayan Küba Aile Yasası’na katkıda bulundu.

1965’te Vilma, Komünist Partinin Merkez Komitesi’ne atandı ve ölümüne kadar seçkin elit Devlet Konseyi’nde görev yaptı. Küba Devlet Başkanı Fidel Castro’nun erkek kardeşi Raul Castro’yla evlendiği için sık sık “Küba’nın First Lady’si” olarak tanımlandı.

MELBA HERNANDEZ

(1921 - 2014) Melba Hernandez, Haydee Santamaria ile birlikte 1953’de Fidel Castro’nun askeri Moncada Kışlası’na saldırarak devrimi başlatmasına yardımcı olan iki kadından biriydi. Melba ve Haydée, 26 Temmuz Hareketi’ne katılan ilk kadınlardı. 100 üniforma bularak bunlara askerî rütbe amblemi diktiler. Fidel Castro ve saldırıdan sağ kalan diğerleriyle birlikte tutuklandılar; 5 ay hapis yattıktan sonra erkeklerden önce tahliye edildiler.

Serbest bırakılması üzerine Melba mücadeleye geri döndü ve 26 Temmuz Hareketi’ni yürütmeye nasıl yardımcı olacağına dair talimat almak için hapiste iken Fidel Castro ile temas kurdu. Küba Devrimi’nin en önemli belgelerinden biri olan Castro’nun “Tarih Beni Beraat Ettirecektir” konuşmasını yayınladı ve dağıttı.

Castro’nun 1955’te serbest bırakılmasından sonra Melba, bir gerilla ordusu ve Küba Devrimi’nin organize edilmesine yardımcı olmak için Fidel Castro ile Meksika’ya gitti. Küba’ya döndüklerinde aktif bir savaşçı oldu ve devrim savaşı sırasındaki faaliyetlerinden ötürü kendisine “Küba Devrimi’nin Kahramanı” adı verildi.

Fidel Castro 1959’da iktidara geldiğinde, onun genel kurmayının ilk dört üyesinden biri oldu ve Küba Komünist Partisi’nin kurulmasına yardım etti. 1960’lardan 1970’lere kadar Küba Vietnam’la Dayanışma Komitesi’nin başına geçti ve 1980’lerde Küba’nın Vietnam ve Kamboçya Büyükelçisi olarak görev yaptı. 1976’dan 1986’ya kadar Küba’nın “Halkın Gücü” parlamentosunun seçilmiş bir üyesiydi ve 1993’te tekrar seçildi.

Melba ayrıca, 1966 yılında Küba’da gelişmekte olan ülkelerin bağımsızlık mücadelelerini desteklemek için kurulmuş bir grup olan Asya, Afrika ve Latin Amerika Halkları Dayanışma Örgütü Genel Sekreteri görevini yaptı.

HAYDEE SANTAMARIA

Haydée Santamaría (1923 - 1980), Santiago de Cuba’daki Moncada Kışlası’na düzenlenen 1953 saldırısının örgütlenmesine yardım eden ve ön saflarında savaşan 160 erkek arasındaki iki kadından biriydi. İlk askeri hareketin ardından, yakalandı ve işkenceciler tarafından, devrimci hareket hakkında bilgi vermesi için kardeşinin çıkartılan gözünü ve sevgilisinin ezilmiş testisleri gösterildiği zaman, şöyle cevap verdi: “Eğer onlara bunu yaptığınız halde konuşmadılarsa, ben de konuşma-

yacağım!”

Haydee, Küba'nın 26 Temmuz Hareketi'nin kurucularından biriydi. Yeraltı hareketinde liderler arasındaydı ve ABD'den Küba'ya silah kaçıırıyordu. İsyancı ordunun kadın taburu olan Mariana Grajales Müfrezesi'nde* savaştı ve devrimin her aşamasında yer alan tek kadındı.

Devrimin zaferinin ardından Haydée, Latin Amerika'nın en önemli kültür ve sanat kurumu olan Casa de las Americas'ı kurdu. Bu örgütün amacı, ABD'nin, diplomatik ve ekonomik dostlarıyla birlikte katı bir biçimde uyguladığı ideolojik ablukayı bypass ederek; Latin Amerika, Karayipler ve dünyanın geri kalan kısımlarıyla sosyal-kültürel ilişkileri genişletmekti.

Casa de las Americas, Violeta Parra, Jean Paul Sartre, Simone de Beauvoir, Julio Cortázar, Eduardo Galeano ve Gabriel García Márquez gibi sanatçıları kendisine çekerek, Kübalıları dünyanın en büyük yaratıcı beyinlerinden bazılarıyla tanıştırdı.

1965'te iktidardaki Küba Komünist Partisi Merkez Komitesi'nin bir üyesi olan Haydee, devrimci itibarını kullanarak, Casa de las Americas'da, ırk, sınıf ya da cinsiyetine bakmaksızın, birçok sanatçı ve yazarın eğitilmesi ve korunmasını sağlamıştır.

Mariana Grajales Müfrezesi - Las Marianas

“Onlar asla geri çekilmediler, hatta tereddüt bile etmediler. Her zaman düşmana karşı ileri atıldılar.”

Bu söz, Küba'nın ABD destekli diktatörlükten kurtuluşu için çarpışan tümü kadın gerillaların müfrezesi olan Las Marianas için söylendi. Henüz Granma çıkartmasından önce, devrimin ilk organizatörlerinden biri ve olan ilk kadın savaşçı olan Celia Sánchez, yakın arkadaşı Fidel'den kadın savaşçıları kendi müfrezeleri altında örgütlemesini istiyordu. Sonunda, 4 Eylül 1958'de Fidel, konuyu tartışmak için komutanlarını bir araya getirdi. Yedi saat süren tartışmada, devrimcilerin çoğu, kadınların fiziksel olarak ya da duygusal olarak savaş için yeterince güçlü olmadıkları inancını dile getirirken, diğerleri kadınların en iyi şekilde hemşireler ve aşçılar olarak devrime hizmet edeceğini savundular. Kadınların erkeklerden daha cesur ve daha disiplinli olduklarında ısrar eden Fidel, yeni müfrezeyi bizzat kendisi eğitmeye karar verdi.

Müfrezeye, Küba'nın bağımsızlığının 19. yüzyıl kahramanı Mariana

Grajales'in ismini verdi.

Isabel Rielo Rodríguez ve Teté Puebla liderliğindeki 13 kadından oluşan Mariana müfrezesi, Sierra Maestra'daki bir muharebede ağır düşman ateşine karşı cepheyi savunarak cesaretlerini gösterecekti. Bu, Holguín yakınlarındaki bir Batista garnizonuna Eddy Suñol tarafından yönetilen daha büyük bir birime düzenlenen saldırıya katılmalarını getirdi. Eddy Suñol, Fidel'in kendisine, ya kadınlarla birlikte savaşabileceğini ya da hiç savaşmayacağını söyleyene kadar Marianas ile koordinasyonu reddetti. Daha sonra Marianas'ın savaş alanındaki cesaretini Fidel'e şöyle yazacaktı:

Kadınların entegrasyonunun ana muhaliflerinden biri olduktan sonra, şimdi tamamen memnun olduğumu söylemeliyim. Seni bir kez daha kutlarım çünkü asla yanılmazsın. Daha önce, bu kez senin yanlış yaptığını düşündüm. Özellikle Tete'nin ve diğer kadın yoldaşların savaşmalarını görmeni isterdim - bir film olsa bile, sevinçle gülümseyebildin. "İleri" emri verildiğinde, bazı erkekler geride kaldı, ancak kadınlar öncü olarak ilerlediler. Cesaretleri ve ciddiyetleri, isyancıların ve diğer herkesin saygısını ve hayranlığını hak etmektedir.

Fidel, kadınlara duyduğu sonsuz güvenin bir göstergesi olarak, müfrezeyi kişisel güvenliğiyle görevlendirdi. Halkı, Marianas'ın geldiğini gördüğünde, komutanın çok geride olmadığını biliyorlardı. Che Guevara ve Camilo Cienfuegos, Santa Clara'daki en son General Batista kuvvetlerini yenerek, devrimin nihai zaferini perçinlerken, kadınlar, kasım ayı sonundaki 10 günlük savaşta yer aldılar; Santiago'nun kontrolünü ele geçirdiği sırada Fidel'in yanındaydılar.

3 Ocak 1959'da Küba lideri olarak yaptığı ilk konuşmada Fidel, Santiago halkına kadın gerillaların cesur eylemlerini anlattı:

"Sadece erkeklerin değil, Küba'da kadınların da savaştığı kanıtlanmıştır. Bunun en iyi kanıtı, pek çok karşılaşmada olağanüstü bir varlık gösteren Mariana Grajales Müfrezesi'dir. Kadın askerler, en iyi erkek askerlerimiz kadar iyidirler ve ben, kadınların da iyi birer asker olabileceklerini göstermek istedim...Kadınlar kurtarılmalı çünkü hala işgücü bakımından ve hayatlarının diğer yönleriyle, ayrımcılığın kurbanıdır. Bu yüzden kadın birlikleri örgütledik ve bunlar, savaşabildiklerini gösterdiler. Ve bir köyde erkekler savaşırken, kadınlar da onların yanısında savaşabildiklerinde bu köyler asla zaptedilemezler."

